

Buiten-spel

Beleving van 'verbindend besturen' in Coevorden

Buiten-spel
Beleving van 'verbindend besturen' in Coevorden

DUiDT Arnout Ponsioen (DUiDT)

**E:M+
MA** Ton Baetens (EMMA)

Februari 2018 2

INTRO

Samen besturen, verbindend besturen in Coevorden!

Leerroute:

En bij een plek met mooi uitzicht mag je best even wachten... Loesje

In 2014 sprak de gemeente de wens uit om een nieuwe bestuursstijl te ontwikkelen voor Coevorden. Een bestuursstijl, waarmee we samen met mensen, organisaties en bedrijven de kracht van de samenleving meer benutten. Een bestuursstijl die aansluit bij de maatschappelijke verandering en wens tot meer regie bij de inwoners zelf en samenwerking tussen dorpen en wijken en de gemeente. We stelden ons ten doel om in gesprek met onze inwoners op zoek te gaan naar manieren waarop we hun invloed en verantwoordelijkheid op hun eigen omgeving kunnen vergroten. Wonen, werken, leven en ondernemen in Coevorden waren hiervoor belangrijke thema's.

Deze ontwikkeling hebben we ingezet door met kleine stapjes aan te sluiten bij de kracht en energie die al in de samenleving aanwezig is. En vooral gezamenlijk te ontdekken wat werkt en wat niet werkt. Bij leren en ontdekken hoort dat er geen goed en fout is; het gaat om het opdoen van inzichten en langzaam een nieuwe manier van samenwerken vorm geven. Een samenwerking zonder einddoel, maar die zich ook in de toekomst

blijft ontwikkelen; steeds groeiend naar wat past bij de situatie. Dit leidt soms tot schuring. Schuring omdat een bestaande verhouding wijzigt en er nieuwe dingen van elkaar worden verwacht. Schuring omdat intentie en ervaring niet altijd direct overeenkomen.

In de zomer van 2017, na drie jaar ervaring, hebben we twee antropologen opdracht gegeven om te onderzoeken wat de stappen tot nu toe hebben gebracht. Op welke wijze wordt het verbindend besturen in Coevorden beleefd? Wat gebeurt er? Hoe ervaren onze inwoners de stappen die we gezet hebben? Wat is er volgens hen nog (meer) nodig. De heren Arnout Ponsioen en Ton Baetens hebben vele gesprekken gevoerd en dit uitgeschreven in deze uitgave: "Buiten-spel". De tekst, de verhalen en de uitgave "Buiten-spel" is volledig onder verantwoordelijkheid van deze onderzoekers tot stand gekomen. Het zijn hun ervaringen, hun bevindingen en het is hun weergave van wat ze meemaakten.

De nieuwe gemeenteraad en het gemeentebestuur gaan door met de in gang gezette nieuwe bestuursstijl. De twaalf aandachtspunten met adviezen die de onderzoekers ons in dit boek meegegeven, vormen een belangrijke basis voor nieuwe stappen, die we opnieuw met de samenleving willen zetten!

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Bert Bouwmeester
Burgemeester

VOORWOORD

Eigenlijk begint dit boek in juni 2017, toen we het Dorpshuis in Dalerpeel binnentraden. Zonder duidelijke afspraken vooraf. Op goed geluk. De drempel van het dorpshuis markeerde tegelijkertijd onze eigen overgang naar hun leefwereld. De inwoners van Dalerpeel -een van de 28 kernen van de gemeente Coevorden- leerden we kennen als aanpakkers, als gastvrije, welwillende, geïnteresseerde en behulpzame mensen. Maar zo op het eerste gezicht ook een tikje afwachtend.

Aanvankelijk hadden we moeite om via e-mail concrete interviewafspraken te maken. En als er dan gereageerd werd, dan was er meestal de suggestie dat je eigenlijk beter iemand anders kunt spreken. Het werd ons al snel duidelijk. In Dalerpeel moeten ze jou eerst (leren) kennen. In woord en daad. In aanwezigheid. Elkaar eerst even in de ogen hebben kunnen kijken. Via de mail waren wij uiteraard niet meer dan twee onbekenden. Twee, misschien wel een tikje exotische 'onderzoekers', die namens de gemeente wilden 'praten'.

In veel andere dorpen en wijken verging het ons niet anders. Eerst een wat afwachtende houding ('nog meer gesprekken?') en pas na een paar wat moeizaam tot stand gekomen afspraken, snel opeenvolgende en openhartige gesprekken. Dan was het ijs gebroken: Elkaar ontmoeten doodt mythen die van mensen monsters maken. Daar had het wel wat van weg.

Dit boek is het resultaat van ongeveer 50 bezoeken, observaties en gesprekken in de gemeente Coevorden

die ons zijn gegund. Het biedt een tamelijk ongefilterd en voor sommigen ook een wat ongemakkelijk beeld van de diversiteit in de beleving van verschillende betrokkenen. Bedoeld als spiegel voor de gemeentelijke organisatie, de bestuurders, alsook voor de dorpen en wijken zelf.

Met het boek vragen we aandacht voor die verschillen in beleving die we aantreffen bij onze respondenten. Die elk op hun eigen manier 'worstelen' met de complexe uitdaging die achter 'verbindend besturen' schuilgaat. Een boek dat het resultaat is van de moedige wens van de gemeente zelf om die verschillende beleving -ook als die soms ongemakkelijk is- boven tafel te krijgen en op die manier bij te dragen aan een grootser 'evaluatie'.

Een boek dus waarvan we hopen dat het een stimulans zal zijn voor bestuurders, ambtenaren, professionals en inwoners om samen de reeds ingeslagen weg de komende jaren te vervolgen. En de durf te hebben om nieuwe, creatieve vervolgstappen te zetten. Want 'verbindend besturen' verdient -in onze ogen- zeker een vervolg, een verdere verdieping en (dat geldt voor de rest van Nederland) navolging.

Arnout Ponsioen (DUiDT)

Ton Baetens (EMMA)

INHOUD

VOORWOORD	6
PROLOOG	11
DEEL I - DE CONTEXT	19
1. Het collegeakkoord	19
2. Denkend aan Coevorden	22
3. Manier van werken en kijken	26
DEEL II - DE WANDELING	29
4. De stad Coevorden	32
5. Geesbrug	51
6. Dalerpeel	63
7. Dalen en Benneveld	81
8. De gemeentelijke organisatie	94
9. De uitvoerende professionals	117
10. Drie werelden ontmoeten elkaar	130
11. Terugblik door politici	146
DEEL III - REFLECTIE	154
12. Wat is dat onderzoek wel en wat niet?	155
13. Inzet wordt gezien en gewaardeerd!	156
14. Perspectieven op vervolgstappen	158
15. Buiten-spel	168

PROLOOG

De Organisatiemiddag

De zon was nooit ver weg in die lange zomer van 2017. Maar op deze vrijdagmiddag in september is het anders. Het drupt, het drupt en het regent. En dat tijdens het Open Huis van de gemeente Coevorden. Of, als we de intern gebruikte naam gebruiken: de 'Organisatiemiddag'. Binnen staat een clubje gastvrije dames van de gemeente klaar om een groeiende groep heren 'op leeftijd' welkom te heten. Badges worden uitgedeeld, jassen gaan aan de kapstok. Koffie met een koekje. De mannen zijn afkomstig uit de wijken en dorpen van Coevorden. Het zijn de bestuurders van de verenigingen voor dorpsbelangen en de buurt- en speeltuinverenigingen. Ze zijn het 'goud in de samenleving'. En uitgenodigd om deel te nemen aan het Open Huis, of 'de organisatiemiddag.'

In afwachting van wat komen gaat, zoeken de mannen elkaar op. Rond statafels, waar koffie gedronken wordt. Geroezemoes klinkt. Gesprekken nemen een aanvang. Soms duidelijk over koetjes en kalfjes. Wat vaker over projecten, 'het fonds' en de politiek. De sfeer is zonder meer gemoedelijk: velen kennen elkaar, zoveel is duidelijk. Aan andere statafels zien we ambtenaren van de gemeente, zien we de gebiedscoördinatoren,

terwijl ook de griffier aanwezig is. En natuurlijk burgemeester en wethouders. Een klein beetje in hun eigen biotoop, zo lijkt het. Ook zij drinken koffie en begroeten elke deelnemer die de zaal betreedt. Maar iedereen lijkt -toch- een beetje de veiligheid van de eigen groep te zoeken.

Dan neemt de gemeentesecretaris het woord. De bijeenkomst lijkt formeel geopend. Ze merkt op dat de middag 'een bedankje' is voor de wijk- en dorpsverenigingen: 'Voor jullie inzet, want jeetje wat gebeurt er veel in de dorpen en wijken. We zijn er soms beduusd van.' Ze legt uit dat deze middag ook een inkijkje kan bieden in de gemeentelijke werkelijkheid: 'Waarom we soms moeilijk doen en waarom dat soms ook nodig is.' Die werkelijkheid zal tastbaar worden gemaakt in vier workshops. In twee kleinere ruimtes, waarvan de deuren sluiten, zullen de mannen van de verenigingen van dorpsbelangen 'heel praktische informatie' krijgen, 'waar jullie echt wat aan hebben in de dorpen en wijken.'

Er volgen vier workshops, waarin ambtenaren PowerPoint-presentaties geven. Waarin termen als 'de grote opgaves', 'financiële bandbreedtes', 'modellen en processen', en allerlei 'knappe prestaties' over het functioneren van de gemeenteraad, inzet van sociale media en het onderhoud van de openbare ruimte, doorklinken. We zien en horen energieke discussies met de bestuurders van de wijk- en dorpsverenigingen, die 'twee vliegen in een klap'-ideeën hebben. Zoals: 'Als het riool wordt vervangen, waarom leggen we dan niet direct een buisje neer voor glasvezel dat eraan komt?' Of, die dingen zelf willen oppakken. Of anders doen dan de gemeente nu doet. En die in hun ogen zo af en toe een twijfelende en vooral economisch-denkende overheid ontmoeten. De workshops worden - klassiek- afgesloten met een hapje en een drankje: 'De tapas zijn geserveerd!' Een deel van de inwoners vertrekt direct, een ander deel kletst nog wat na met elkaar. Maar ook met ambtenaren uit die 'andere' wereld, waar ze zojuist in de keuken hebben mogen kijken.

De Dorpenronde in Sleen

We verplaatsen ons naar Sleen. Waar het al vroeg in de avond donker is. Bij aankomst zien we een stroom oudere mensen richting het gemeentehuis voor de speelavond van de bloeiende lokale bridgeclub. Maar wij zijn er om de dorpenronde van Sleen-Diphooft bij te wonen, een jaarlijkse formele ontmoeting van de vereniging voor Dorpsbelangen en het college van de gemeente Coevorden, en open voor andere geïnteresseerden. Vanavond vindt ze plaats in de oude raadszaal van het voormalige gemeentehuis van Sleen.

Met twaalf 'gewone' inwoners op de publieke tribune is het er een stuk minder druk dan bij de bridgeclub. We bevinden ons in een ruimte met veel historie. De oude raadszaal. Houten balken, glas in lood en een licht krakende houten vloer. We nemen eenzelfde ritueel waar als tijdens de Organisatiemiddag. Maar hier heten de bestuurders van de vereniging voor dorpsbelangen iedereen vriendelijk welkom. En ook hier staan

koffie, thee en cake keurig in het gelid. De stoelen aan de rechterzijde van de zaal zijn gereserveerd voor het college, ambtenaren en het lokale raadslid. Dat blijkt uit de bordjes ‘gereserveerd’. De publieke tribune is in een wat donkere nis gesitueerd. Daar kunnen de andere geïnteresseerden plaatsnemen. Vooraf hoorden we dat het weleens ‘vuurwerk’ zou kunnen worden. Bij binnenkomst is daar in ieder geval nog weinig tot niets van te merken. We horen gelach, we zien mensen handen schudden, we zien vriendelijke blikken over en weer. De sfeer is gemoedelijk.

De voorzitter van de vereniging voor dorpsbelangen hanteert een voorzittershamer. Dat geeft de bijeenkomst een wat formeel karakter. Ook de centrale positionering van de bestuursleden, met de voorzitter in het midden, en goed zicht op de collegeleden en ambtenaren, dragen daaraan bij. De bestuurders van de vereniging voor dorpsbelangen brengen de vragen van inwoners ‘ongefilterd’ in. Ze maken zelf bewust geen keuzes, of afwegingen, maar zetten alles direct door. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de manier waarop ze de projecten die inwoners van Sleen en Diphooorn wilden indienden bij het stimuleringsfonds: ‘De eerste twee die binnenkwamen, gingen door,’ licht de voorzitter toe. Het derde project dat later binnenkwam ‘[...] is volgend jaar dan als eerste aan de beurt.’

Gespreksonderwerpen te over, zo blijkt al snel. In Sleen leven de nodige zorgen over auto’s die met een te hoge snelheid door de dorpskern razen. Er is angst dat het dorp meer zwerfvuil kan verwachten nu een aantal blikvangers ‘ineens’ weg blijkt te zijn. En er zijn zorgen over de vele en soms ogenschijnlijk tegenstrijdige verkeersborden: ‘Dat is toch hartstikke duur? Het kan veel eenvoudiger’. De vergadering kent een bepaald ritme: na iedere uitgesproken zorg stellen de leden van het college zich begripvol op. Om soms toch ook aan te geven ‘dat ik zelf die ervaring niet heb’. Ook horen we van hen dat het om ‘echt complexe onderwerpen’ gaat. Maar dat de inwoners best kunnen en mogen vertrouwen op de experts van de gemeente: ‘Ze bekijken dat echt heel goed,’ merkt burgemeester Bert op. Ook het groenonderhoud passeert. Zoals op zovele plekken in Coevorden vindt men dat dat beter kan. ‘Kunnen we dat niet deels zelf doen?’ vraagt de voorzitter. Wethouder Joop reageert positief: ‘Dat soort ideeën zijn zeker welkom.’ Opvallend genoeg lijkt geen van de aanwezigen veel kennis te hebben van het bermbeheer dat in Benneveld in eigen beheer plaatsvindt (waarover we later meer zullen vertellen). Burgemeester Bert benadrukt dat ‘groenonderhoud in eigen beheer’ wel begint met voldoende animo bij de inwoners. Als dat animo er daadwerkelijk is, dan ‘praten we graag verder.’ Het volgende besprekingspunt gaat over de schuine stoepranden. Een nogal gevoelige, lokale kwestie, zo blijkt. Wethouder Joop geeft aan de eerste te zijn om te erkennen dat het al veel te lang duurt. Het heeft zelfs de raad gehaald.’ De vereniging voor dorpsbelangen en het leden van het college geven aan blij te zijn dat er nu een extern onderzoek gestart is onder alle inwoners die een klacht over de nieuwe stoepranden indienden. ‘Zo neem je inwoners serieus.’ Jammer genoeg blijkt, tijdens de vergadering, dat nog niet iedereen benaderd is. De stemming daalt.

Op dat moment geeft de voorzitter een van de inwoners op de publieke tribune het woord. Ze treedt naar

voren met een aantal tassen met een aantal cadeautjes. De aanwezige journalist staat op en schiet een foto voor een artikel in Coevorden Huis aan Huis. De tas blijkt onder andere een bos bloemen te herbergen. Die reikt de vrouw uit aan de voorzitter van de vereniging voor dorpsbelangen: ‘Voor alle steun’.

Waarop de voorzitter aangeeft dat anderen dat veel meer verdienen. Dan gaat de tas wederom open. Nu met cadeautjes voor de aanwezige collegeleden en ambtenaren. Zij krijgen ballonnen met ‘gebakken lucht’ uitgereikt. Voorzien van een touwtje met een zakje suiker als symbool voor het ‘zoethoudertje,’ dat ze inwoners steeds geven. Eén ballon heeft een korter touwtje, als symbool voor het ‘korte lontje’ dat een van de ambtenaren zou hebben. Burgemeester Bert verdedigt zijn medewerkers: ‘Ik sta voor onze mensen, ze zijn hier serieus en druk mee bezig geweest. We dragen de verantwoordelijkheid samen.’ De voorzitter neutraliseert uiteindelijk de toch ietwat ongemakkelijke situatie met de opmerking: ‘We willen gewoon de rust terug in het dorp’.

De dorpenronde Sleen loopt ten einde. Misschien niet het verwachte vuurwerk, maar wel een opvallend geritualiseerde vorm van ‘closure’ van een gevoelige kwestie. Iedereen wil het achter zich kunnen laten, en de blik op de toekomst richten.

Twee ontmoetingen: eenheid en verscheidenheid

De Organisatiemiddag en De Dorpenronde. Twee podia waarop de gemeente en samenleving elkaar ontmoeten. Waarop de zoektocht naar nieuwe verbindingen zich manifesteert. Waar nieuwe energie, nieuwe ideeën en manieren om samen te werken zichtbaar worden, of zouden moeten zijn. Waar gewerkt wordt om te weten welke ‘dingen in de dorpen spelen’. Waar gezocht wordt naar nieuwe ‘rolinnemingen’.

Het zijn uiteraard niet de enige twee podia waarop die ontmoeting plaatsvindt. Het zijn kortdurende momenten waarin verschillende werelden elkaar even opzoeken. Ontmoetingen in een veilige context. Bedoeld om elkaars standpunten te proeven, elkaar beter te leren kennen, een beetje goede sier te maken. En elkaar zo af en toe ook het hof te maken. Want beide werelden weten, dat de ene niet zonder de andere zou kunnen.

De twee beschrijvingen geeft de lezer een ‘doorkijkje’ in de manier waarop we als onderzoekers de afgelopen maanden in Coevorden en omgeving hebben rondgelopen. Hoe we op basis van observaties en gesprekken ons een beeld hebben gevormd van de manieren waarop Coevorden wel of niet verbindt.

Twee ontmoetingen die, ondanks de verschillen, toch op veel punten sterk op elkaar lijken. Zo wonen we de ene ontmoeting bij op uitnodiging van de gemeente, de andere op uitnodiging van een dorp. Beide vergaderingen kennen een sterke, symbolische lading: door de aanwezigheid van hoogwaardigheidsbekleders en dieners van beide kanten: burgemeester en wethouders in gezelschap van ambtenaren, tegenover de aanwezigheid van de voorzitter en bestuursleden van de verenigingen voor dorpsbelangen en enkele ‘gewone’ dorpsbewoners.

Twee ontmoetingen in kenmerkende settings: de vergadertafel, die in beide werelden eenzelfde overdrachtelijke én ruimtelijke betekenis heeft. Door de beschikbaarheid van een bescheiden hoeveelheid - want het moet niet te gek worden - eten (soms in de vorm van cake, soms in de vorm van koekjes of tapas) en drinken (koffie, thee, soms ook bier) als sociaal bindmiddel. En een setting, die een duidelijk 'script' volgt: de vergaderagenda, die een uitwisseling van ervaringen en meningen mogelijk maakt. Relatief beheerst en alles 'in het netje'. Want, we gaan elkaar uiteraard niet de huid volschelden.

Twee ontmoetingen waarin ook een bepaalde afstand zichtbaar is. In de vorm van groepjes, bijvoorbeeld. Groepjes van ambtenaren en bestuurders van de verenigingen voor dorpsbelangen, die vooral de eigen groep opzoeken als er aan 'vrije' statafels gestaan mag worden. Om het maar eens in een cliché te gieten: groepjes van mannen in grijze pakken en mannen in truien. Groepjes van relatief wat jongere ambtenaren en groepjes van overwegend bestuurders op leeftijd van de verenigingen voor dorpsbelangen. En toch opvallend: als er vrouwen aanwezig zijn, dan blijken die bijna allemaal bij de gemeente te werken.

Goede intenties

Maar toch, juist in al die rituelen -die in vorm en functie dus zowel bijdragen aan het creëren van 'een goede sfeer' als aan de behoefte om 'grip te hebben' en 'veiligheid te ervaren'- en ondanks die 'afstand', blijkt nog iets anders. Iets wezenlijks. De duidelijke interesse in de ander, de behoefte aan wederzijds begrip, de behoefte aan toenadering. En de bereidheid om 'dingen' daadwerkelijk anders te doen. En daarin samen op te trekken. Als er één constante is, die we in al die maanden in vrijwel ieder gesprek wel een keer voorbij horen komen, dan is dat een variant op de zin: 'Ze bedoelen het goed!' Over en weer. Ambtenaren over de dorpen en wijken, inwoners over burgemeester en wethouders, uitvoerende professionals over hun opdrachtgevers, én over hun contacten met de inwoners. Aan goede intenties geen enkel gebrek in Coevorden.

'Buiten-spel'

Dit boek draagt de titel 'Buiten-spel', waarbij we er bewust voor kiezen om het accent op buiten te leggen. 'Buiten' raakt in onze ogen misschien wel de kern van de beleving van 'verbindend besturen'. Zo refereert 'buiten' aan de sterke inzet op het ontmoeten van en samenwerken met, de dorpen en wijken. Zien we in 'buiten' ook het verlangen van het college terug, om als college en ambtenaren echt op een andere manier met de samenleving contact te leggen en te onderhouden. Om op een andere manier te (leren) werken. Om initiatief van 'buiten' sneller ingangen te laten vinden 'binnen' (in het gemeentehuis). Dan dat tweede deel van de titel: spel. Ook dat doet ons denken aan verbindend besturen: bijvoorbeeld aan de wens om op een plezierige, prettige manier met elkaar om te gaan (spelplezier). We zien dat enthousiasme, plezier en de

goede intenties van alle betrokkenen weerspiegeld in het 'spel' tussen alle betrokkenen.

Tegelijkertijd is het woord 'buitenspel' óók van toepassing. In positieve zin: het college wil voorkomen dat de inwoners van Coevorden zich buitengesloten voelen. Wil (mede daarom) initiatief belonen, afstand verkleinen. Inwoners opzoeken, nieuwe verbindingen tot stand brengen. Het woord raakt echter ook aan dat deel van de inwoners, dat zich (soms) buitenspel voelt staan. Gevoelens, die we op verschillende plekken hebben aangetroffen. Gevoelens die, in onze beleving, vooral ook te maken hebben met die zoektocht naar antwoorden op wat 'verbindend besturen' tot stand wil brengen. Gevoelde of gepercipieerde afstand is, ondanks alle goede intenties over en weer, nu eenmaal niet een, twee, drie op te lossen. De kloof tussen 'burger en politiek' is geen fenomeen, dat alleen in Coevorden te bespeuren is. Daar nieuwe werkvormen in willen vinden en formuleren, daar is tijd voor nodig. Keulen en Aken zijn nu eenmaal ook niet op één dag gebouwd, willen we maar zeggen.

In de afgelopen vier jaar is er geëxperimenteerd, gepioneerd. Is veel tot stand gebracht. En blijft er ook nog voldoende te doen. In die zin, verkeert Coevorden wellicht in een (veelbelovend) 'ondertussen'. Een fase waarin de dingen niet meer 'op hun plek' lijken of nog ondoorzichtig lijken, dan wel overkomen. Onzekerheden en onduidelijkheden die inherent zijn een fase waarin je met elkaar experimenteert. En je zou moeten accepteren dat dingen nog niet goed of juist al anders werken dan verwacht. Een fase waarin je met elkaar zoekt naar nieuwe 'spelregels'. Spelregels die in haar toepassing mensen gevoelsmatig kan insluiten en uitsluiten. Het is precies dat spanningsveld, dat Douglas (1966) in Purity and Danger benoemt. Zij stelde dat dingen als 'troebel' of ondoorzichtig worden ervaren omdat ze -tijdelijk- 'out of place' zijn. Vrij vertaald: 'buitenspel' staan. Een inzicht dat vooral kan relativiseren in periodes waarin men 'onderweg' is, zoals de gezamenlijke zoektocht naar invulling van 'verbindend besturen' in Coevorden.

DEEL 1

DE CONTEXT

In dit deel beschrijven we de context van het onderzoek naar ‘verbindend besturen’. Zo krijgen we meer voeling bij ‘hoe de dingen lopen’ in Coevorden. We introduceren de belangrijkste spelers: de inwoners en organisatiestructuur in de dorpen en wijken, de professionals, ambtenaren en politici. Tot slot geven we een doorkijkje in onze manier van werken als onderzoekers.

1. Het collegeakkoord

Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 stelt het nieuwe college van de gemeente Coevorden zich ten doel een ‘nieuwe bestuursstijl’ te ontwikkelen waarmee samenwerkende inwoners, organisaties en bedrijven ‘de verbindende kracht van Coevorden’ kunnen realiseren. Ze wil ‘[...] een groter beroep [doen] op de Coevorder samenleving’. Om zo de ‘[...] grote opgaven op het vlak van decentralisaties, bezuinigingen en veranderende vragen vanuit de samenleving aan te pakken.’ Daarvoor zijn twee dingen nodig. ‘Een gemeentebestuur dat bewust die samenleving opzoekt en invloed en verantwoordelijkheid geeft in het vormgeven van de eigen situatie met betrekking tot wonen, ondernemen en werken.’ En: ‘Een samenleving die initiatieven neemt’.

De inleidende teksten van het collegeakkoord (opgesteld door burgemeester en drie wethouders van BBC2014, CDA en PvdA) illustreren waaruit de ambitie om ‘verbindend [te] besturen’ voortkomt. Het is een mix van de grote bezuinigingsopgaves, groeiende onvrede in de dorpen, decentralisaties in de zorg en de roep om meer ruimte voor zelfredzaamheid. Het nieuwe college staat bij haar aantreden in 2014 voor een grote, misschien wel ongekende bezuinigingsopgave. De Artikel 12-status is al zo goed als aangevraagd. Ook het vorige college besloot al een uitvoerige dialoog aan te gaan met de samenleving. Een dialoog, gericht op de ‘kerntaken’ van de gemeente: wat doet de gemeente nog wel en wat niet meer? En wat is de kwaliteit van dat wat de gemeente nog wél levert? Het nieuwe college brengt in kaart welke ‘vrije ruimte’ er feitelijk nog is in de begroting (dat wat dus niet al meerjarig vastligt). Om te constateren, dat er maar heel, heel weinig ruimte is. En dat het dus noodzakelijk is om stringente, nieuwe maatregelen (lees: majeure bezuinigingen) te nemen.

Spannende keuzes

Het college slaat een eigen richting in. Het durft keuzes te maken, en daarmee maatregelen te nemen waarvan op voorhand duidelijk is dat ze in de wijken en dorpen van Coevorden breed gevoeld zullen worden. Gedurfd, maar noodzakelijk. Het is een lastige start voor het nieuwe college dat grotendeels is voortgekomen uit de in het buitengebied levende onvrede. Hier zijn de problemen rond leefbaarheid, in het licht van krimp, vergrijzing, ontgroening en economische teruggang, tastbaar. En leeft bij inwoners het gevoel dat hun zorgen rond leefbaarheid niet of nauwelijks erkend worden.

Het college steekt niet onder stoelen of banken dat de pijn van de bezuinigingen breed zal worden gevoeld, zowel in de wijken in de stad als in de dorpen: ‘Het is niet anders.’ Maar het college formuleert tegelijkertijd de ambitie om ‘op maat’ te kijken naar de bestaande en nieuwe problemen in de dorpen en wijken. En samen op zoek te gaan naar creatieve oplossingen. Het bestuursprogramma spreekt de verwachting uit dat de samenleving, vaker dan in het verleden, mede-eigenaar zal zijn van die oplossingen. En zo is een van de doelen van het collegeprogramma, om te ontdekken hoe en in hoeverre de samenleving zelfredzamer kan worden. En wat er dan van de kant van de overheid nodig is, om dat proces te ondersteunen. Meer samenleving. Andere overheid. Zoeken naar de ‘kracht van de samenleving’.

In het licht van de decentralisaties - in bijvoorbeeld de zorg - is de keuze van het college logisch. De decentralisaties ademen het zelfde uitgangspunt: meer zelfredzaamheid, en vooral uitgaan van wat iemand nog wél kan, of wat het netwerk om hem of haar heen kan doen.

Een mix van instrumenten

Het collegeprogramma materialiseert uiteindelijk in het programma ‘verbindend besturen’. Dit programma moet ‘gaandeweg’ een aantal nieuwe instrumenten, projecten, activiteiten en werkwijzen ontwikkelen, om zo de door het college gewenste doelen te bereiken. Eén van de belangrijkste elementen in het programma is het ‘ondersteunen’ van initiatieven die in de dorpen en wijken bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid. Met dat doel voor ogen, ontstaat een meerjarige stimuleringsregeling waarvan het beschikbare budget elk jaar zal worden aangepast, op basis van de ervaringen van inwoners. Een fonds in twee delen om zowel kleine als grotere initiatieven te ondersteunen. En uiteindelijk wordt ook de mogelijkheid geboden om als dorp of als wijk een ‘budget’ aan te vragen dat naar eigen inzicht mag worden besteed. Maar wel met de voorwaarde dat het dorp of de wijk -in den brede- daarbij betrokken wordt en de geleerde lessen worden gedeeld in een werkgroep.

Om de samenwerking met de wijken en de dorpen te versoepelen, stelt de gemeente drie gebiedscoördinatoren aan. Zij zullen als vooruitgeschoven posten het dagelijks contact met de inwoners en besturen in de dorpen en wijken onderhouden. Het college stelt voor om jaarlijks een dorpen- en wijkenronde te houden (een initiatief dat in iets andere vorm al bestond) om op die manier de samenwerking ook een zekere formele status te geven. En vinden op periodieke basis bedrijfsbezoeken plaats. Ook zet ze in op de ontwikkeling van een jongerenraad en het aanbieden van een tweetal gebiedsgerichte nieuwsbrieven (regio noord en zuid).

Het college voert niet alleen een brede ‘takendiscussie’ met de samenleving, maar vraagt ook specifiek aandacht voor de betekenis van verbindend besturen. En ze kiest voor een brede dialoogaanpak, om samen met inwoners en professionals na te denken over een nieuw sociaal beleid, de nieuwe woonvisie, centrumvisie en een nieuw welstandsbeleid. In 2017 gaan verschillende ambtenaren een aantal dagen op bezoek bij verschillende maatschappelijke organisaties en bedrijven. Als bedankje voor ervaren gastvrijheid, zet ze de deuren van het gemeentehuis open in de vorm van een ‘Open Huis’: een kijkje achter de schermen in het gemeentehuis. Het Open Huis vormt de feitelijke start van de tweede Coevorden Verbindt Tour (de eerste vond plaats in 2014) waarmee het college een aantal dagen naar de dorpen en wijken toegaat voor gesprekken met professionals en maatschappelijke organisaties.

Positieve en negatieve ontwikkelingen

Vier jaar later, in 2018, staat de gemeente er financieel weer goed voor. Er is een overschot op de begroting gerealiseerd. Een ongekend resultaat. In financieel opzicht heeft het college bergen verzet. Het stimuleringsfonds gaat inmiddels haar derde jaar in en is twee keer tussentijds geëvalueerd en aangepast.

Elk jaar werden tientallen initiatieven ingediend en kozen de dorpen en wijken de ‘winnende projecten’ tijdens de ‘initiatievenmarkt’ die vervolgens ook werden uitgevoerd. Naast het fonds ontstaan stap voor stap nieuwe samenwerkstructuren en nieuwe instrumenten en komen in verschillende dorpen en wijken nieuwe initiatieven tot bloei die elk op hun eigen manier een bijdrage leveren aan de realisatie van dat hogere doel van ‘verbindend besturen’. Naast al die positieve ontwikkelingen is echter ook een schaduwzijde zichtbaar. In sommige dorpen verdwenen sportvelden, verrommelde de openbare ruimte, en moesten dorpswinkels hun deuren sluiten en konden andere voorzieningen minder vaak open dan ze wilden. Sommige dorpshuizen hadden en hebben het financieel moeilijker.

De relatie tussen de ervaren ‘achteruitgang’ in de dorpen en wijken en de stappen op het vlak van bezuinigen en verbindend besturen ligt ingewikkeld. Daarbij valt op dat de bezuinigingen door inwoners vaak worden beleefd als oorzaak van die achteruitgang. De bestuurders geven vooral aan dat de bezuinigingen succesvol waren dankzij de sterke inzet op verbindend besturen en zij de achteruitgang in de dorpen niet (altijd) direct koppelen aan de bezuinigingen. Verschillen in beleving die onderlinge samenwerking behoorlijk kunnen uitdagen.

2. Denkend aan Coevorden

De gemeente Coevorden. Een stad met daar omheen tientallen dorpen. Met een rijke historie als ‘garnizoensstad’ op de Hanzeroute richting Duitsland en Groningen. Een gebied van esdorpen op oude zandheuvelds. En van nieuwe dorpen met nieuwe inwoners in de ontgonnen veengebieden. Een stad waar veel werk was voor arbeiders in de maakindustrie. Maar ook een stad voor soldaten, handelaren en passanten. Vanuit het historische Kasteel van Coevorden kun je Duitsland zien en - als het ware - ruiken. Duitsland is ‘om de hoek’. Coevorden is een gebied met inwoners die gewend zijn hard te werken, gewend zijn om aan de slag te gaan. Die de effecten van economische grilligheid maar al te goed kennen. En zoals in vele andere gemeenten in Nederland, moet hier een antwoord worden gevonden op vraagstukken als leegstand, bevolkingsdaling, vergrijzing en ontgroening.

Veerkrachtige stad met inwoners die van aanpakken weten

Als Coevorden één karakteristiek heeft, dan is het wel ‘veerkracht’. Sinds de Middeleeuwen brandde Coevorden wel tien keer tot de grond toe af. Even zo vaak werd de stad weer opgebouwd. Mede daarom is Coevorden een mix van ‘verborgen’ historische parels en relatief nieuwe huizen. Een patchwork van bouwstijlen. ‘Hier’ wonen als het ware overlevers. Mensen die van aanpakken weten, door willen gaan, niet te lang achteromkijken.

‘We moeten verder, vooruit.’ Nuchter. Bricoleurs, knutselaars. Niet te veel opsmuk, gewoon aan de slag met wat er is.

Dorpen en wijken

De gemeente Coevorden is een samengestelde gemeente. Ze bestaat uit de wijken van de stad zelf en flink wat dorpen in het ommeland. Met de nodige verschillen. In sommige wijken stapelen de sociaaleconomische problemen zich op. Wijken, waar als het ware ‘op de stoep’ samen met elkaar het leven wordt gevierd en geleefd. Maar we zien ook wijken waar ‘de gegoede burgerij’ zich bij voorkeur terugtrekt in de lommerrijke achtertuin. Onzichtbaar voor de buurt.

De economische crisis ijlt nog na. Hoger opgeleiden overwegen weg te trekken. Onder lager opgeleiden is de werkloosheid nog steeds hoog. Veranderend consumentengedrag treft de middenstand. Het vroeger zo sfeervolle en drukke centrum van Coevorden kampt met dalende bezoekersaantallen en voelt de concurrentie van de grotere ketens, gevestigd op het EDS-plein buiten het centrum. Er is leegstand in de winkelstraten, ondernemers staan onder druk.

Dan de dorpen. Een brede waaier van grotere en kleinere dorpen en buurtschappen. Op het zand en in het veen. De zanddorpen zijn de ‘oudste’ dorpen waar de ‘oorspronkelijk’ Drentse bewoners te vinden zijn. Rond die zandgebieden lagen ooit de uitgestrekte moerasgebieden, die vanaf het begin van de twintigste eeuw werden ontgonnen, soms door arbeiders uit de buurt, maar veel vaker door arbeiders en ondernemers uit Friesland, Holland of Noord-Brabant. Zo ontstonden nieuwe dorpen in de ontginningsgebieden. In het midden van de vorige eeuw volgde een tweede golf van arbeidsmigratie. Nu van arbeiders op zoek naar werk in de fabrieken die er soms wel maar vaak ook niet kwamen. Of op termijn weer sloten. Naast deze toestroom trokken uiteindelijk ook hoogopgeleide en -in de regel- wat welvarender inwoners uit de Randstad naar deze dorpen. Op zoek naar rust en ruimte. Om te ‘Drentenieren’.

Nog steeds is er verschil tussen de zand- en veendorpen. Veel Randstedelingen vestigen zich liever in de zanddorpen omdat daar de kenmerkende, rustieke boerderijtjes te vinden zijn met dat typische, bijna historiserende dorpse gevoel. Anno nu lijken de zanddorpen mede daardoor gemiddeld rijker, zelfstandiger, beter opgeleid en vaardiger in schrift en ‘systeemspraak’ (de taal die nodig is om overheden te begrijpen) dan de veendorpen.

Dat uit zich ook in de manier waarop het dorp ‘draaiende’ wordt gehouden. In de veendorpen zou meer worden geklaagd en ook meer worden verwacht van de gemeente. Er bestaat een argwaan richting overheid die mogelijk nog stamt uit die oude controle van de overheid op de bewoning van plaggenhutten in het begin van de 19e eeuw. Ook lijkt de aandacht voor orde en netheid in het fysieke domein (zeer zichtbaar in

de agenda van de dorpenrondes) veelzeggend. Alsof ze willen zeggen: ‘Zo slecht als vroeger hebben wij het niet meer.’ Aan de andere kant zijn de inwoners van de veendorpen direct, recht door zee, recht uit het hart, en als er eenmaal een relatie is, ook warm.

Die instroom van mensen ‘van buiten’ en -belangrijker nog- zonder agrarische achtergrond, zorgt niet alleen voor nieuwe ideeën en prioriteiten in het dorp, maar ook voor nieuwe spanningen. Spanningen die het logische gevolg lijken van conflicterende leefwerelden. Spanningen ook, over hoe je tot besluitvorming komt. Hoger opgeleiden en mensen ‘van buiten’ lijken gemakkelijker de ‘taal’ van de gemeente te spreken. Zijn ‘handiger’ met regelgeving, beter in staat plannen op papier te zetten (voorwaarde voor subsidie), problemen te voorzien, en abstractere doelen na te streven (duurzaamheid, sociale cohesie). Dorpen met meer laagopgeleide inwoners en een langere historische verbinding met het dorp, zijn meer gericht op praktische oplossingen voor problemen in het hier en nu.

De vertegenwoordigende organisaties

De huidige gemeente Coevorden is het voorlopige resultaat van een aantal herindelingen. Vele dorpen -maar niet alle- hadden vroeger elk een eigen burgemeester, enkele wethouders, een volksvertegenwoordiging en ambtelijk apparaat. Zij waren vaak zelf inwoner van de dorpen en kenden daardoor de (meeste) inwoners goed. De lijnen waren kort. Het gemeentehuis was voor bijna iedereen op loopafstand in het dorp, en ontmoetingen vonden feitelijk overal in het dorp plaats. Door de gemeentelijke herindelingen groeide het geografische werkgebied. Gemeentehuizen in de dorpen werden gesloten en het aantal bestuurders en volksvertegenwoordigers nam af. Het directe contact met inwoners verschaalde. In die context van politieke schaalvergroting ontstond een nieuwe zoektocht naar manieren om de hechte relaties van weleer te herstellen. Pogingen om de gegroeide afstand te verkleinen. De lokale verenigingen voor dorpsbelangen spelen daarin een niet te onderschatten betekenisvolle rol.

Veel wijken in de stad Coevorden kennen geen organisatie die de wijk echt ‘vertegenwoordigt’. Er zijn wel speeltuinverenigingen, die, bij gebrek aan beter, deze functie er voorlopig ‘bij nemen’. De ervaringen daarmee lijken wisselend. De dorpen in Coevorden worden van oudsher gedragen door een vereniging voor dorpsbelangen. Nog langer terug speelde de Boermarke -een vereniging van boeren- deze centrale rol. Hun rol neemt af doordat er steeds minder (grote) boeren zijn en inwoners steeds minder verbonden zijn met agrariërs. Vroeger bepaalden zij alles in het dorp. Nu richten ze zich vooral op het buitengebied.

Naast de verenigingen voor dorpsbelangen zijn er vaak ook dorpshuizen met een eigen organisatie. Sommige vormen het kloppende hart van het dorp, andere hebben een minder dynamisch karakter. De kwaliteit van de relatie met de verenigingen voor dorpsbelangen wisselt ook. Verder zien we in de dorpen en wijken nog vele andere verenigingen op het vlak van sport, cultuur, natuur en recreatie. Hun zelfstandig functioneren,

alsook de relatie met de verenigingen voor dorpsbelangen en/of dorpshuizen, wisselt per dorp. Soms is die heel hecht en vruchtbaar, soms veel minder. De gemeente ziet deze verenigingen voor dorpsbelangen en buurt- en speeltuinverenigingen als hun formele gesprekspartners met de dorpen en wijken. Ze gaat ervanuit dat deze de dorpen en wijken goed vertegenwoordigen.

De professionals

Dan de professionals in het veld. Zij vervullen functies die daadwerkelijk gekoppeld zijn aan specifieke dorpen en wijken. Ze hebben deze onder hun hoede en brengen daar relatief veel tijd door. Dankzij hun langdurige aanwezigheid en zorgvuldig opgebouwde netwerken, kennen ze de mores, hebben ze ‘local knowledge’ en zijn ze goed bekend met hun ‘pappenheimers’. We hebben het dan onder andere over de wijkagent, de opbouwwerker, en in iets mindere mate, het schoolhoofd, de voorganger in de kerk, en de woonconsulent. Sinds twee jaar is daar een nieuw gemeentelijk gezicht bijgekomen: de gebiedscoördinator. Als schakelpunt met de gemeente onderhoudt hij of zij het contact met de formele gesprekspartners van de gemeente in de dorpen: de verenigingen voor dorpsbelangen.

De ambtenaren en bestuurders

Tot slot mogen de ambtenaren en lokale bestuurders niet ontbreken in deze korte schets van ‘Coevorden’. Zij spelen een belangrijke beleidsmatige rol in de ontwikkeling van ‘Coevorden’ en geven gestalte aan de politieke en organisatorische ambities op het vlak van ‘verbindend besturen’. De gemeentelijke organisatie kent uiteraard een groot aantal afdelingen, teams, planners, ontwikkelaars en uitvoerders, die op de een of andere manier hierbij betrokken zijn. En ook de raadsleden en collegeleden hebben als bestuurlijke actoren specifieke verantwoordelijkheden, zij het heel verschillende. Ambtenaren en bestuurders verkenden de afgelopen vier jaar met elkaar ‘gaandeweg’ wat ‘verbindend besturen’ betekent. Sommigen ontmoetten elkaar in nieuwe overlegstructuren. Zoals de ‘programmagroep Coevorden Verbindt’, diverse ambtelijke overleggen en bilateraal tjes in en tussen diverse kokers, zoals het sociaal domein en wonen, alsook overleggen tussen collega’s die zich bezighouden met ‘organisatieontwikkeling’ en het bredere vraagstuk dat ‘nooit goed genoeg wordt gedaan’: communicatie.

Gezamenlijke zoektocht

Al deze actoren delen tenminste één ding met elkaar: ze zijn allemaal onderdeel van de ‘gezamenlijke zoektocht’ naar wat ‘verbindend besturen’ in de praktijk betekent. Ze komen daarom allemaal voorbij in de

portretten die we straks presenteren. Ambtenaren, raadsleden, professionals in het veld, ondernemers, de vele verenigingen. Maar ook ‘ongebonden’ inwoners die zelf initiatieven starten. Een veelheid aan actoren met elk een eigen perspectief, eigen beleving en motivatie om dingen wel of niet te doen of te willen.

3. Manier van werken en kijken

Dit boek startte naar aanleiding van een mooie, heldere vraag: Hoe wordt ‘verbindend besturen’ beleefd door de verschillende, direct betrokken actoren? Meer specifiek is de gemeente Coevorden geïnteresseerd in de vraag hoe het inwoners van dorpen, wijken en ‘de gemeente’ wel of niet lukt om met elkaar en met ‘de ander’ samen te werken. En hoe zij aankijken tegen de manier waarop de gemeente daar beleidsmatig op inzet. En waarom het ergens wel of niet werkt. Alsook: wat beter kan?

In dit boek beschrijven we de diversiteit in beleving van die gezamenlijke zoektocht naar nieuwe manieren van samenwerken. Een zoektocht die plaatsvindt in de vele dorpen en wijken van de gemeente Coevorden, waarbij we de gemeentelijke organisatie (ambtenaren en bestuurders) ook nadrukkelijk als een onderzoeklocatie (‘dorp’) zien. Met binnen elk daarvan weer uiteenlopende actoren, structuren en instrumenten.

In dit boek doen we een poging om de diversiteit in beleving in twee verschillende werelden die achter ‘verbindend besturen’ schuilgaat, te beschrijven. De werelden van overheid en samenleving, waarbinnen verschillende werkelijkheden worden geconstrueerd door uiteenlopende actoren met elk hun eigen beleving en interpretatie van wat speelt. Twee werelden, bevolkt door beleidsambtenaren van verschillende afdelingen, politici, inwoners en professionals.

Twee werelden die elkaar formeel ontmoeten via de gebiedscoördinatoren en voorzitters van de wijk- en dorpsverenigingen. Zij zijn de ‘vertegenwoordigers’ of ‘schakelpunten’ van/met die werelden. Daaromheen weer andere typen actoren. Politieke actoren als het college en de gemeenteraad. Maar ook professionals in de uitvoering (zorg, onderwijs, veiligheid, wonen, kerk) die een belangrijke rol spelen in de verbinding binnen de dorpen en wijken, en met de gemeente.

De ontmoeting van deze twee werelden vormt een bont geheel van dorpen- en wijkenrondes, beleidsdialogen, bedrijfsbezoeken, touren, en online communicatie. Gedreven door een sterke ambitie om te doen ‘wat goed is voor de inwoners’. Naast ontmoetingen tussen deze werelden zijn er -uiteraard- ook talloze formele en informele ontmoetingen binnen de eigen wereld, in de vorm van feesten, projecten, overleggen en onverwachte ontmoetingen in de vele dorpshuizen, straten, vergaderruimtes, kantines en terrassen. De aanpak in Coevorden -veel gemeenten gaven de afgelopen jaren aan vergelijkbare vraagstukken verschillende invullingen- is anders dan die van andere gemeenten. Anders in de vorm van de nogal open benadering van een vraagstuk, zonder blauwdrukken vooraf, en zonder al te grootste verwachtingen. Een verkennende

aanpak van vallen en weer opstaan, al doende wijzer worden, met fouten maken als inherent aan het proces. Ook de sterke behoefte aan reflectie en gesprek over ‘hoe het loopt’ valt op. Net als het stimuleringsfonds. Snelgroeiend in financiële omvang, maar ook qua vorm steeds aangepast op basis van voortschrijdend inzicht en dialoog met de samenleving. Verder valt op de goede sfeer in het college en de raad. Daar waar elders de (politieke) meningen over ‘hoe het moet’ soms sterk verschillen en leiden tot ingewikkelde politieke discussies, lijkt in Coevorden sprake van een sterk gedeelde opvatting over noodzaak en gekozen richting. De neuzen staan (nog steeds) dezelfde kant op. Tot slot is ook de keuze om de ‘evaluatie’ van de aanpak op een kwalitatieve manier te doen, kenmerkend voor de Coevordense aanpak. Het onderstreept andermaal het belang dat wordt gehecht aan het begrijpen van de beleving van verschillende actoren. En het toont de moed om op een a-typische manier te evalueren.

Dit boek is gebaseerd op een brede rondgang in de gemeentelijke organisatie, zes dorpen en twee wijken. We hebben op meerdere momenten formele en informele ontmoetingen mogen observeren en gesproken met heel uiteenlopende meer en minder betrokken personen.

De gemeente achtte het vooraf van belang om een zekere diversiteit in typen wijken en dorpen te borgen. Zij wilde niet alleen wijken en dorpen die beleidsmatig al veel aandacht krijgen vanwege stapeling van sociaaleconomische problemen. Ze had ook interesse in beelden vanuit wijken en dorpen die -beleidsmatig- misschien wat minder op het ‘netvlies’ stonden. Daarnaast wenste ze in de selectie van dorpen rekening te houden met het aantal inwoners (veel/weinig), de aanwezige burgerkracht (sterk/zwak), zoals beoordeeld door de gebiedscoördinatoren, en de locatie (zand-/veengebied). De finale afweging is door gemeente en onderzoekers samen gemaakt, waarbij uiteindelijk is gekozen voor drie ‘setjes’ van twee dorpen: Dalerpeel-Dalen, Geesbrug-Gees, en Sleen-Benneveld.

De gebiedscoördinatoren leverden per dorp/wijk een basisset van contactpersonen, momenten en locaties die ons een eerste toegang tot de dorpen konden geven. In de praktijk bleek de toegang tot sommige dorpen makkelijker dan tot andere dorpen. Dat had mede te maken met de planning van het veldwerk (in de zomerperiode), maar ook met de korte doorlooptijd van het veldwerk (4 maanden) in combinatie met het grote aantal veldwerklocaties .

De observaties en gesprekken zijn geanalyseerd op de beleving van spanningen binnen en tussen de werelden van overheid en inwoners, actoren en instrumenten. De analyse van het rijke materiaal vond plaats in de vorm van een aantal gezamenlijke reflectiesessies van de onderzoekers en tussentijds overleg met de opdrachtgever. In overleg met de opdrachtgever is uiteindelijk een keuze gemaakt in het gebruik van het materiaal en geclusterd rondom een aantal hoofdlocaties, type actoren en ontmoetingen. Hierbij gebruiken we uitvoerig passende quotes uit de observaties en gesprekken, om het voor de lezer zo levendig mogelijk te maken.

DEEL 2

DE WANDELING

In de gesprekken over ‘verbindend besturen’ die we de afgelopen maanden voerden is in ieder geval een constante te ontdekken. En wel, dat er veel, misschien wel heel veel verschillende beelden zijn bij wat onder ‘verbindend besturen’ verstaan zou kunnen worden. De diversiteit in de beleving is groot. Niet alleen in de door ons bezochte dorpen en wijken, ook in de verschillende onderdelen van de gemeentelijke organisatie zelf.

Een wandeling door Coevorden

Om recht te doen aan die diversiteit, en om zichtbaar te maken hoe we - als onderzoekers - zelf hebben kennism gemaakt met deze rijkdom, kiezen we er in dit deel voor om ‘te beginnen bij het begin’. Met andere woorden: we presenteren het rijke materiaal vrij ongeduid en maken -bewust- ruimschoots gebruik van quotes en echte namen om zo de lezer te laten afdalen naar de leefwereld van onze respondenten. We nemen de lezer als het ware mee in een wandeling door de gemeente Coevorden. Waarbij onze rol die van reisleader is die uiteraard selecties maakt en bepaalde zaken uitlicht.

27 verhalen in 8 acht hoofdstukken

We presenteren de verschillende perspectieven op ‘verbindend besturen’ in 27 lemma’s, gebundeld in 7 zeven hoofdstukken. Daarin beschrijven we wat we lokaal aantreffen, wat er in onze ogen speelt en hoe zaken worden beleefd. In deze verhalen staat soms een bijeenkomst centraal, laten we de rol van een gebouw zien, of beschouwen we de invulling van een bepaalde functie. In alle hoofdstukken laten we onze gesprekspartners aan het woord. Al die mensen in Coevorden, die we in de afgelopen maanden hebben mogen spreken over datgene wat hen raakt en beweegt. Hoe ze de inzet van de gemeente ervaren, of die van hun dorpsgenoten. Hoe het hen wel of niet lukt om samen te werken. Maar ook, hoe ze vergaderingen bijwonen, welke gespreksonderwerpen dan aangesneden worden, en welke misschien ook wel niet.

De route

De opbouw van de wandeling is als volgt. We starten met een rondgang in de stad Coevorden (hoofdstuk 4). Hier bezoeken we een bijeenkomst over de centrumvisie, gevolgd door een ontmoeting met een ondernemer, een aantal sterk betrokken inwoners, en een aantal organisaties in de wijk Ballast. Daarna verlaten we de stad en belanden we in Geesbrug (hoofdstuk 5) waar we een groot aantal sleutelfiguren de worsteling laten beschrijven met de organisatie van het dorp zelf.

We gaan dan door naar Dalerpeel (hoofdstuk 6) waar inwoners het allemaal goed zelf lijken te kunnen regelen, maar waar ze ook zoekende zijn naar een breder draagvlak, eigen ambities en samenwerking met de gemeente. Dalen en Benneveld (hoofdstuk 7) zijn vervolgens twee dorpen die zich veel krachtiger weten te organiseren, maar die elk ook eigen uitdagingen kennen. Na de dorpen richten we de aandacht op de gemeentelijke organisatie (hoofdstuk 8). We ontmoeten daarin diverse ambtenaren, de gemeentesecretaris en gebiedscoördinatoren. Zij geven een mooi kijkje in de eigen keuken. Vervolgens beschrijven we de beleving van enkele professionals (hoofdstuk 9) waaronder opbouwwerkers, wijkagenten, en een huisarts. In het voorlaatste hoofdstuk staat een drietal verschillende ontmoetingen tussen gemeente en samenleving (hoofdstuk 10) centraal. Tot slot vinden we in hoofdstuk 11 de reflectie van raadsleden en het college zelf op het vraagstuk en de aanpak.

4. De stad Coevorden

- 4.1 Wat moeten we met het centrum?
- 4.2 Ondernemer in de stad
- 4.3 'Gewoon iets leuks voor de kinderen'
- 4.4 De G1000
- 4.5 StartLab en de mismatch op drie niveaus

4.1 Wat moeten we met het centrum?

Waarin we kennismaken met de gezonde spanning die er tussen politiek, markt en samenleving gevoeld kan worden. En waarin we tijdens een vergadering die verschillende werelden met elkaar zien interacteren. Waarin 'gewone' inwoners van Coevorden, politici, ambtenaren en experts zichtbaar zijn. Tijdstip: 22 juni in de avond. Plaats van handeling: de raadszaal van de gemeente Coevorden. Op de agenda: een informatiebijeenkomst over de nieuwe Centrumvisie, die - dat vindt iedereen - wel een impuls kan gebruiken.

Een vergadering, zoals er zo vele in het leven zijn. Een klein half uur voor aanvang, als er nog maar een paar mensen zijn binnengedruppeld, vinden de gebruikelijke handelingen plaats. Achter de koffietafel worden de kannen gevuld. De kopjes, die eigenlijk al onberispelijk in rijen opgesteld staan, worden nog eens extra recht gezet. Microfoons worden voor de zekerheid nog een keer getest. Vooraan in de zaal een levensgroot scherm. Daar gaat gepresenteerd worden. In het midden, gelijkvloers, een flink aantal statafels. Alles ademt de sfeer van een interactieve bijeenkomst.

Een beginpraatje

Terwijl de inwoners van Coevorden binnenkomen, stijgt het geroezemoes. De meeste mensen staan met hun kopje bij de statafels. Een enkeling waagt zich daar niet aan, en gaat op de tribune zitten. Ook de wethouder loopt rond, schudt hier en daar een hand, en maakt een praatje. Om iets over half acht, blijken zo'n veertig Coevordenaren de moeite te hebben genomen om de informatieavond bij te wonen. De wethouder maakt aanstalten om voorzichtig te beginnen. Hij pakt de microfoon op: 'Doet-ie het? Hij doet het.' Als bij toverslag laat iedereen de statafels voor wat ze zijn, en neemt op de tribune plaats. Zouden ze weten, of denken, dat het een lange zit wordt? Of is het eenvoudigweg een gewoonte? De eerste rijen op de tribune zijn zo goed als leeg. Van de interactieve setting rond de statafels is niets meer over. De wethouder ziet het gebeuren:

'Iedereen gaat zo ver mogelijk naar achter, zie ik. Maar dan kom ik gewoon wat dichterbij.' Even lijkt hij van zijn à propos: 'Welkom. Mooi, dat jullie er zijn... ik doe even een beginpraatje.'

In heldere zinnen schetst hij hoe deze bijeenkomst past in de reeks bijeenkomsten, die al gehouden zijn: die waren 'waardevol' en 'we hebben toch weer dingen opgehaald.' En hij benoemt, wat iedereen in de zaal ook beseft, 'dat er écht wel iets aan de hand is in de binnenstad'. Vandaag moet een volgende stap betekenen in een nieuw 'lonkend perspectief voor Coevorden.' Hij roept iedereen op om bij te dragen, ideeën aan te dragen, vragen te stellen.

De externe expert

Dan geeft hij het woord aan de externe expert, Dirk Jan Droogh van bureau DTNP. Dirk Jan heeft vaker met dit bijltje gehakt. Soepel begint hij een flinke presentatie, waarin hij de veranderingen van de binnenstad de revue laat passeren. Ook hij doet, net als de wethouder, zijn best om interactie aan te moedigen: 'Het is een niet al te grote groep, dus breek gerust in! Als het de spuigaten uit gaat lopen, dan pak ik het wel weer op.' Hij doet ook daadwerkelijk moeite om iets los te maken: 'Herkent u zich in de analyse?' klinkt het even later. En: 'Misschien ziet u ook wel een rol voor uzelf, als inwoner, zodat ook u kunt bijdragen.' Ondertussen een aantal feiten en cijfers over de kracht van de binnenstad van Coevorden. Eerlijk gezegd liegen die er niet om: niet alleen begint Coevorden last te krijgen van krimp, vooral de niet-dagelijkse bestedingen in de binnenstad lopen fors terug. Het winkelend publiek weet de binnenstad steeds minder te vinden, zo blijkt uit cijfers: tussen 2014 en 2016 is er een daling van maar liefst 25 procent genoteerd.

Vragen

Het duurt tot even voor acht uur, voor de eerste vraag gesteld wordt. Dat gaat overigens netjes. Een man van een jaar of zestig steekt zijn vinger op en zegt met lichte stemverheffing: 'Vraagje!' En vervolgt: 'Er wordt nu wel heel veel over getallen gesproken, maar waar hebben we het nu precies over?' Even wordt het percentage van 25 procent herhaald. Dan duurt het weer een paar minuten. Een tweede vinger: 'U heeft het iedere keer over categorieën. In welke categorie valt Coevorden dan?' Dirk Jan laat er geen gras over groeien: 'U zit in de categorie 'servet.'

Peperduur

Dat is aanleiding voor wat meer interactie met de zaal. Het 'EDS-plein' (waar onder andere een grote Jumbo, een Kruidvat, een Big Bazar en nog wat andere grotere winkels te vinden zijn) passeert de revue.

Vergezeld van meningen: ‘Peperduur! Geld over de balk-smijterij!’ Maar ook inhoudelijk: termen als ‘branchering’ vallen. Deze zaal weet wel degelijk waar ze het (met elkaar) over hebben.

Dat is beleving

Dirk Jan neemt na een paar heen-en-weertjes met het publiek snel weer de regie. Hij schetst welke gebruikers de binnenstad van Coevorden nú trekt (plaatselijke gezinnen, senioren, fietstoeristen) en wie er op termijn naartoe gehaald moeten worden: ‘Yuppen uit de Randstad. Maar die moet je wel een ander programma bieden. Die vinden het leuk om zelfgebrouwen bier te drinken op leuk aangeklede terrasjes.’ Enig gemompel op de tribune: ‘yuppen uit Amsterdam’, dat zien ze op de tribune nog niet echt gebeuren in Coevorden. Dirk Jan legt uit: ‘U heeft een interessant historisch centrum. Met een mooi museum. En een historie. Ik heb begrepen dat Coevorden wel twintig keer is afgebrand en opnieuw opgebouwd.’ Iemand in het publiek reageert snel: ‘dat is nu ook een goede optie!’ Gelach in de zaal. Dirk Jan noemt ook de stadsboerderij en de brouwerij als mogelijke iconen van Coevorden. En weer memoreert hij de ‘yuppen’: ‘Niks vinden die mensen leuker, dan in een authentieke fabriekshal op steigerhouten kistjes lokaal gebrouwen bier te drinken. Dat vinden ze leuk! Dat is hip. Dat is beleving.’

Kortom, zo moeten de aanwezigen maar tussen de regels doorlezen: dat is duidelijk wat Coevorden nu dus niet is: niet hip, geen beleving, niet authentiek. En dat laatste, authenticiteit, dat is belangrijk: ‘Ook die yuppen uit Amsterdam, die laten zich niet voor de gek houden.’

Plan was er al lang

Dan gaat de zaal er eens goed voor zitten: authentiek. Een man, snor, zestiger, neemt het woord: ‘Maar zo’n plan, dat is al tijden geleden gemaakt. Het wensbeeld van Khandekar. In dat plan was er aandacht voor de oude vestingstad, was er aandacht voor de grachten.’ Een andere man in het publiek neemt het stokje over: ‘Hoe lang zijn jullie hier al mee bezig? Want dit plan lag er gewoon al, hoor.’ Dirk Jan, een klein beetje in de verdediging: ‘Ik denk dat het goed is dat we de tijd genomen hebben. Er is straks wel sprake van een andere detaillering.’ En weer valt het EDS-plein: ‘Er is nu nul verbinding tussen het EDS-plein en de binnenstad!’ Een moment, waarop wethouder Jan van zich laat horen. Hij is inmiddels wat naar de zijkant van de zaal geschoven. Hij maakt aantekeningen op zijn mobieltje, maar is zich misschien niet bewust van het feit dat hij daardoor de indruk kan wekken dat hij sms’jes of mailtjes ‘wegwerkt’. Jan antwoordt: ‘Die verbinding moet er ook komen. Dat doen we door de ondertunneling richting station voor elkaar te krijgen.’

Meer vragen

Blijkbaar is dit een politiek wat gevoeliger punt. Op de tribune is er direct geroezemoes. Termen als ‘gigantisch moeilijk te plannen’, ‘vervuild gebied’, ‘kostbaar’, enzovoort, zijn te horen. En dan is de zaal los. Er volgen meer vragen: ‘Hoe modern zijn onze ondernemers in de binnenstad dan? Kunnen die de yuppen uit Amsterdam wel bedienen?’ En: ‘Enerzijds willen we allemaal leuke, unieke dingen, maar vervolgens kopen we die niet. En dan gaat de zaak snel failliet.’ Ook over de woningbouwplannen in het centrum verschillen de inzichten: ‘Hoe zit het dan met de krimp?’ ‘Willen mensen wel boven of in de buurt van winkels wonen?’ En uiteraard is er ook discussie over het inplannen van parkeerterreinen en -plaatsen: parkeren is zeer belangrijk, maar not in my backyard is daarbij wel het overheersende gevoel.

Kwaliteit, schoonheid, waarde

Langzaam ontstaat een dialoog - meerdere mensen op de tribune mengen zich in het gesprek. Ze doen suggesties, stellen vragen, verduidelijken wat misschien wel bedoeld wordt. ‘Je hoeft helemaal niet zo bang te zijn om parkeergelegenheid iets verder uit het centrum te situeren. Als de beleving maar top is: probeer maar eens in Naarden-Vesting te parkeren.’ En: ‘We hebben een paar prachtige panden, maar die zijn niet altijd zichtbaar. Kijk bijvoorbeeld eens goed naar het oude Postkantoor. Práchtig. Maar daar staat dan een nieuw, lelijk gebouw achter.’ Het begrip ‘kwaliteit’ valt, het woord ‘schoonheid’. ‘Waarde’. En hoe je die creëert. De zaal is ‘los’. Het loopt tegen negenen. Even later staat een van de raadsleden op. Hij houdt het voor gezien. Loopt nog even langs de wethouder, fluistert wat en vertrekt.

Relevant blijven of weer worden

En terwijl de zaal over varianten praat, over manieren waarop Coevorden relevant kan blijven, ‘of weer kan worden’, stellen anderen dat Hardenberg het pleit allang beslecht heeft. Stellen weer anderen dat dit alleen kan lukken als ondernemers worden betrokken. En dat nieuwe activiteiten ontplooid moeten worden (de brouwerij komt weer als idee langs: ‘De brouwer hebben we overigens al!’). Dat nagedacht moet worden over slim woningbeleid.

Inmiddels is het even voor half tien. Dirk Jan voelt dat de bijeenkomst richting ‘afronding’ kan. En benoemt dat: ‘Zullen we richting afronding gaan?’ Wethouder Jan stapt naar voren: ‘Ik wil jullie danken voor jullie komst! Hij vat de belangrijkste highlights samen en wenst iedereen nog een fijne avond.’

4.2 Ondernemer in de stad

Enkele dagen later spreken we Richard. Een van de ondernemers in het centrum, die volgens sommigen zo cruciaal zijn bij de revitalisatie van het centrum. Eigenaar van een herenmodezaak in hartje Coevorden. De zaak ligt er fraai bij. Colberts, nette overhemden, pakken. Achterin de zaak is een statafel, met daarachter een barretje, waar een espressoapparaat goede diensten bewijst. De zaak zelf is leeg. Vrijdagochtend, zo rond de klok van tien is dan wellicht ook niet het meest drukke tijdstip van de week. Als er koffie geschonken is, wisselen we de eerste indrukken over Coevorden uit. De vergadering van donderdagavond, waar inwoners van de stad kennis konden nemen van de nieuwe Centrumvisie, die het college samen met ondernemers, bewoners en vastgoedeigenaren aan het opstellen is, is al snel onderwerp van gesprek.

Richard kon er zelf niet bij zijn: ‘Op donderdagavond kan ik natuurlijk niet zomaar weg van de zaak.’ Hij was er wel bij op een eerdere avond, waar alleen de ondernemers uitgenodigd waren. ‘Coevordenaren zijn niet trots, of nee, ik vraag me af of ze wel trots op hun stad zijn,’ is zo’n beetje zijn openingszet. Misschien ook niet zo gek, stelt Richard vast: ‘De keuzes uit het verleden zijn misschien niet de beste keuzes voor de stad geweest. Zeker niet voor ondernemers. Eerst de realisatie van de Gansehof, en korter geleden, het EDS-plein.’ Daar zijn de ondernemers in de binnenstad niet blij mee, zoveel is duidelijk.

Nu of nooit

We duiken in het verleden. In de jaren zeventig, zo stelt Richard, had Coevorden een echte regio-functie. In Coevorden ging je graag winkelen. ‘Maar daarna hebben we liggen te slapen. Zeker als je het vergelijkt met hoe bijvoorbeeld Emmen, maar ook Hardenberg, aan de weg heeft getimmerd.’ Het is, als je naar het centrum van Coevorden kijkt, ‘nu of nooit’, verzucht Richard. ‘Ze moeten het nu laten zien!’ ‘Ze’ is in dit geval het college van Burgemeester en Wethouders. In zijn ogen is het zaak om de Centrumvisie in rap tempo te formuleren. ‘In gesprek blijven met iedereen - ondernemers, inwoners, vastgoedeigenaren, en dan het plan concreet maken, vastleggen en geld vrijmaken.’ Alleen dan heeft het centrum van Coevorden nog een kans, zo lijkt Richard te willen zeggen.

Nekslag voor ondernemers

De afgelopen jaren waren niet best voor de binnenstad. Ook Richard kent de metingen waaruit blijkt dat het aantal bezoekers aan het winkelgebied de afgelopen jaren met maar liefst 25 procent afnam. De financieel-

economische crisis die in 2009 inzette, was voor veel ondernemers bijna de nekslag. ‘Een aantal ondernemers hier in het centrum nadert de zestig. Dat zijn toch de jaren dat je je gaat afvragen of je nog meer in de zaak moet investeren. Dat doe je alleen als je je zaak kunt verkopen of overdragen. En dat kan dan alleen weer als er een goed Centrumplan ligt.’

Vastleggen

Interessant overigens, hoe de nadruk eerder gelegd wordt op het ‘vastleggen’ van het plan. Ook in andere gesprekken valt op dat de kern van datgene wat politiek nu eenmaal tot politiek maakt (namelijk: dat we om de vier jaar een nieuwe raad kiezen, met een nieuwe afspiegeling), in de dagelijkse praktijk niet altijd ‘lekker uitkomt’. Ruimtelijke plannen hebben nu eenmaal een langere duur dan vier jaar, waardoor de onzekerheid of een plan ook daadwerkelijk tot uitvoering gebracht wordt, altijd boven de markt lijkt te blijven hangen. Vandaar dat ‘vastleggen’. Het is ingegeven door een gebrek aan vertrouwen in het nakomen van afspraken door de politiek.

Hoe de relaties ooit waren

Hoe onzeker die publiek-private relaties in de praktijk kunnen zijn, blijkt wel als we vragen of de ondernemersvereniging altijd al goed was aangesloten bij dergelijke planvorming. De vraag is nog niet gesteld, of er klinkt gelach: duidelijk is dat de keuzes van het bestuur voor het EDS-plein niet gedragen werden door de ondernemers in het centrum. Ook is er niet altijd duidelijkheid geweest over de precieze aard en omvang van de winkels die op het EDS-plein activiteiten mochten ontplooien. ‘Food, met een winkelgrootte van 1000 m², dat was de bestemming. Daarna werd dat 500 m². Maar nu zit Kruidvat er ook. Met op papier een winkel van 500 m², maar daarvan is de helft gewoon kantoor.’

Streep onder het verleden

‘Verbinden, dat kan alleen als er vertrouwen is’, vervolgt Richard. ‘We moeten dus een streep onder het verleden zetten. En nu samen verder.’ De afgelopen jaren is er wat dat betreft het nodige ten goede veranderd: ‘Er zit beweging in.’ Ondernemers en de ondernemersvereniging worden goed geïnformeerd: ‘Je maakt alles van dichtbij mee. We rijden mee op hetzelfde spoor.’

Hoe moet de toekomst van de binnenstad er dan uitzien?

Tijdens de Centrumvisie-vergadering kwamen al de nodige ideeën langs, om het centrum van Coevorden te revitaliseren, (weer) aantrekkelijk te maken voor bezoekers en inwoners. Ook Richard weet dat er flink wat moet gebeuren. Zijn opvattingen passen in het beeld dat we ook al op de avond tijdens de vergadering hoorden: ‘We moeten winkelen met wonen willen vermengen. En we moeten out-of-the-box durven denken. Waarom halen we niet een dependance van De Nieuwe Veste [middelbare school] naar de binnenstad? Op de ondernemersavond werd dat in een brainstorm geopperd. Mooi!’

Kernwaarden

In de ogen van Richard heeft Coevorden drie kernwaarden, waaraan de stad zich nu moet gaan committeren: Coevorden is achtereenvolgens gekenmerkt door de waterkwaliteit (haven), door haar historie en door de fraaie gebouwen, die in het historische centrum (zo nu en dan goed ‘weggestopt’) te vinden zijn. Die vormen en vormen de gezelligheid en de levendigheid, die Coevorden leuk maakt. Die kernwaarden, daar moet de nieuwe Centrumvisie mee aan de slag.

Schouw deed veel goed

Een schouw, waarbij gemeenteamttenaren, experts en ondernemers door Coevorden wandelden, heeft veel goed gedaan: ‘Bij die stadswandeling hebben we die drie kernwaarden allemaal herkend. En dan kijk je eigenlijk weer met andere ogen naar de stad: je ziet het eigenlijk niet meer, hoeveel kwaliteit je eigen stad heeft.’ En juist daar ligt wellicht de toekomst voor Coevorden: ‘We hebben natuurlijk niet voor niets ongeveer 1,5 miljoen toeristen op jaarbasis.’

De omgangscultuur tussen politiek, ambtenarij en ondernemers

In de afgelopen jaren is er in elkaar geïnvesteerd. De ondernemers in Coevorden hebben elkaar beter leren kennen. Waarbij naast de schouw ook de ‘Museumavond’ in Stadsmuseum Coevorden, zeker geholpen heeft. ‘Ondernemers zijn een vitaal onderdeel van de sociaal-culturele identiteit van Coevorden’, stelt Richard vast: ‘Door sponsoring, die, als ik diep in mijn hart kijk, in commercieel opzicht nooit voldoende oplevert, zorgen we er wel voor dat er sociaal veel mogelijk is. En dat is me veel waard!’ Met elkaar, zo wil Richard maar zeggen, houden ‘we’ zo in Coevorden best nog het nodige overeind.

‘Waar ik soms wel een beetje tegenaan loop, is dat veel ambtenaren niet in de gemeente zelf wonen. Die komen van verder weg. Dat geeft toch een andere binding. En raadsleden wonen vaak in de dorpen.

Daardoor is de politieke vertegenwoordiging van de stad misschien wat beperkt.’ En opvallend: Richard blijkt niet bekend te zijn met de functie ‘gebiedscoördinatoren’. Hij kent gebiedscoördinator John wel, maar ‘die heeft zich nooit zo geïntroduceerd’.

Meer denken als ondernemers: de handen ineenslaan

De relatie met het stadhuis is goed, zo stelt Richard. Maar het kan nog beter: ‘Wethouders en college moeten meer leren denken als ondernemers.’ En op die manier ook wat meer naar hun werknemers, de ambtenaren kijken. Want voor een ondernemer is het eigenlijk onbestaanbaar dat werknemers niet met ziel en zaligheid aan de slag zijn. ‘Een deel van de ambtenaren komt helemaal niet uit de stad of de omringende dorpen. En woont er ook lang niet altijd. Ze doen hier gewoon hun werk, en gaan dan ook gewoon weer weg. ‘Kan je op die manier wel een goede band met de stad opbouwen’, zo vraagt Richard zich af.

Trots

Maar misschien is er ook wel een kleine cultuuromslag breed in de bevolking nodig, zo mengt de vrouw van Richard zich op het einde kort in het gesprek: ‘In Coevorden zijn we niet zo snel trots. Een beetje klagen zit ons wel in het bloed. In Emmen of Hardenberg is het beter! En dat is jammer, want we hebben hier ook echt een heel mooie stad. Maar dan moeten we er wel allemaal aan gaan werken!’

4.3 Ballast: ‘Gewoon iets leuks voor de kinderen’

Nu we Coevorden Centrum enigszins hebben leren kennen, verplaatsen we ons naar één van de buitenwijken. Naar een rustige woonwijk die wat minder op de radar van de gemeente staat, omdat er beleidsmatig niet veel zou ‘spelen’. Een wijk met vooral ‘ongebonden’ inwoners die - als het ware - vooral in hun eigen achtertuin leven. Achtereenvolgens bezoeken we het woonwagenkamp, een speeltuin en de scouting. Drie netwerken, die elkaar steeds beter lijken te vinden in het organiseren van ‘leuke dingen voor de kinderen’. Die alle drie samenwerking ontzettend belangrijk vinden, maar daarin het contact met de gemeente soms ook missen. En we zien voor het eerst het Initiatievenfonds opduiken. Dat in de ogen van de bewoners wat ‘ontoegankelijk’ is en eerder ‘splijt’ dan verbindt.

Vanaf het station van Coevorden wandelen we over het drukke EDS-plein langs wat bedrijvenpanden naar de woonwijk Ballast. Een ruim opgezette wijk, waar auto's op straat geparkeerd staan, waar we in de voortuinen gras, bloemen en struiken ontwaren. Op straat spelen nog kinderen. Aan de 'buitenkant' van de wijk een brede groene zone. Daar vindt ieder jaar het - steeds meer - uit zijn voegen groeiende Halloweenfeest plaats. We lopen een aantal straten verder en arriveren bij het woonwagenkamp, aan de zuidrand van de wijk. Het kamp is eigenlijk niet te missen. Een met een metalen hekwerk afgescheiden erf met - in het oog springend - een groot roze springkussen in de vorm van een kasteel, diverse reclameborden voor de verhuur van opblaasbare poppen en een reclamebord voor een - inmiddels niet meer bestaande - nagelstudio. Voor een fraaie woonwagen staan een tafel met tuinstoelen en een grote parasol. Aan tafel zitten Annie en Geertje, onze gesprekspartners voor vandaag. Ze stellen ons voor aan een schoondochter, die een klein kind verzorgt. Een ander kleinkind zit binnen. Uit een bijgebouwtje klinken harde game-geluiden. Twee mannen stoppen met het schietspel als ze zien dat het gesprek gaat beginnen.

Halloween

Annie is een woonwagenbewoner. Een echte 'kamper'. En de drijvende kracht achter het Halloweenfeest, dat een aantal jaren geleden is ontstaan als spooktocht door Ballast. 'Gewoon om iets leuks voor de kinderen te doen'. Annie organiseert het feest samen met de speeltuinvereniging en de scouting. De afgelopen jaren haakten steeds meer andere mensen, bedrijven en organisaties aan: de Coop, de jongerenvereniging, Ossehaar, Tuindorp, enzovoort. 'We hebben ze allemaal benaderd. Gevraagd of ze mee willen doen. We gaan bij allemaal langs, de winkel in, gesprekje hebben. We flyeren, er komen stukjes in de krant, en vooral mond tot mond, zelfs de lokale radio geeft er aandacht aan. Er komen zelfs mensen uit Amersfoort en Hoogeveen en Emmen hier de spooktocht lopen.' Inmiddels doen 750 deelnemers mee.

Weinig te beleven

Het gaat haar aan het hart dat Coevorden de laatste jaren zo achteruit is gegaan: voor jongeren is er weinig te beleven. 'Dat is de belangrijkste reden waarom we hier zo druk mee bezig zijn. Er is hier helemaal niets voor jongeren. Geen vertier. Waar moeten ze naartoe? De jeugd is de toekomst van Coevorden, maar er is een jeugdsoos, geen disco. Er is wel een coffeeshop, maar dat is geen goede plek voor de jeugd. Er hangen daar echte schoffies. De dansschool is ook dicht. Door het Halloweenfeest kijken ze misschien positief op Coevorden terug, op hun jeugd. En misschien komen ze hier later dan weer wonen.'

Iedereen werkt langs elkaar heen

Hoewel het aantal van 750 deelnemers doet vermoeden dat het feest een groot succes is en zich zo langzamerhand wel vanzelf organiseert, is niets minder waar. Om iets samen tot stand te brengen, moet je flink je best doen. Want eigenlijk 'werkt iedereen langs elkaar heen. Iedere vereniging, stichting of wijk doet iets voor zichzelf. Iedereen wil het beste zijn, ze boksen tegen elkaar op. Maar je moet juist samenwerken, samen leuke dingen doen, dan kun je ook mooiere dingen organiseren.'

Actief achteraan

Annie geeft aan dat je heel hard je best moet doen om steun van bedrijven te krijgen. Dat komt volgens haar doordat '[...] in de stad veel rijken die pandjes hebben deze nu leeg laten staan omdat de huren die ze vragen zo hoog zijn. En de winkels die er zitten, hebben minder inkomsten omdat er minder klanten zijn door de leegstand. Het is daarom steeds moeilijker om steun voor evenementen te krijgen. Daar moet je heel actief achteraan.'

Niets met de gemeente

Annie vervolgt: 'Ik heb niets met de gemeente. Die houdt altijd af. Ik krijg altijd 'nee' te horen. Dus dat doe ik niet meer. Koos [bestuurder van de speeltuinvereniging] heeft de contacten. Ik ben meer van de praktijk, en niet van het papier. Koos is daar handiger in.' Annie ervaart de gemeente als 'ongeïnteresseerd' en zou het fijn vinden als ze iets meer waardering krijgt voor hun inzet. 'We zien de burgemeester niet vaak in Ballast, maar wel op evenementen met veel pers en zo. Dus wél tijdens een hippisch concours en de Ronde van Drenthe, maar niet bij ons Halloweenfeest.' Alleen al praktische ondersteuning van de gemeente zou meer dan welkom zijn: 'Ze zouden bijvoorbeeld dranghekken kunnen leveren, een wc plaatsen, een schafthokje voor de organisatie, kraampjes, dat soort dingen. Dingen die ze al ergens hebben staan of liggen. Dat zouden wij zo goed kunnen gebruiken'. Ook een gemiste kans: 'De dag na Halloween hadden we met elkaar een aardige berg afval verzameld, alles naar één punt gebracht. Toen we de gemeente daarover informeerden, kregen we te horen dat we het zelf moesten afvoeren. Dat bedoel ik dus. Het gaat ons echt niet om het geld, maar we zouden graag zien dat de gemeente ook iets voor ons doet.'

Negativiteit

Het begint zachtjes te regenen. We verplaatsen ons naar binnen. Schoenen gaan uit. De woonkamer oogt spic en span. Geertjes moeder schuift aan. Onderwerpen als de lastige positie van kampers, discriminatie die

ze ervaren, gezien worden als tuig, de vele vooroordelen over het kamp - het komt allemaal voorbij: 'Als er iets negatiefs gebeurt, dan wordt al snel naar ons gewezen. Maar als er iets positiefs gebeurt, dan krijgt het nauwelijks aandacht.' Jammer, vindt Annie.

Positief

Toch blijft ze zich actief inzetten voor de wijk. Door samen leuke dingen te organiseren. Voor Coevorden. En vooral voor de kinderen. Want in haar ogen is en blijft de jeugd de toekomst. Daar doet ze het voor. In 2017 verbeterde het contact met de gemeente. Ze deed een succesvolle aanvraag bij het stimuleringsfonds om er in 2018 een Halloween-feest voor heel Coevorden van te maken. De burgemeester en wethouders gaven aan dat ze dan meelopen in de spooktocht.

We verlaten het woonwagenkamp en wandelen naar de speeltuin. Een wat oudere man opent het toegangshek van de speeltuin. Uit de opslag - die wel een likje verf kan gebruiken - haalt hij speelattributen. Bedoeld voor de kinderen die inmiddels in de zandbak spelen.

Minder betrokkenheid

We ontmoeten Koos, een van de bestuurders van de speeltuinvereniging. Koos is niet geboren en getogen in Ballast, maar groeide op in een dorp. 'Ballast is anders,' stelt hij. Er wonen veel tweeverdieners, die in het weekend leuke dingen willen doen met de kinderen en dat vertier dan vaak buiten de wijk zoeken. Ze leven hun leven vaak in de achtertuin en zijn minder betrokken bij de wijk. Eén keer wat doen is prima, maar structurele inzet ligt al snel lastig. Zo is Koos al twee jaar op zoek naar een nieuwe bestuurder. En naar vrijwilligers die de speeltuin willen openen en sluiten. Of het gras een enkele keer willen maaien. Om aan te geven hoe nijpend het probleem is, wijst hij naar een paar oude vrijwilligers, die de zeventig gepasseerd lijken: 'Zij gaan nu echt stoppen. Als we daar geen vervanging voor regelen wordt het lastig om de speeltuin open te houden.'

Het fonds werkt niet

Koos vertelt dat de gemeente Coevorden een paar jaar geleden het zogeheten stimuleringsfonds in het leven heeft geroepen. En hoewel de wensen van de speeltuinvereniging heus niet groot zijn - 'dan hebben we het over een likje verf en wat onderhoud aan de toestellen' - is zoiets via het stimuleringsfonds lastig te regelen, stelt Koos. 'We moeten nu elk jaar met de dorpen in concurrentie. De spontaniteit is weg, we kunnen niet

meer flexibel zijn.' Koos heeft 'zelf gezien' dat dat dorpen op projecten van andere dorpen stemmen. Dat ze daar onderlinge afspraken over maken. Bovendien is zijn indruk dat de voorstellen van de dorpen van hoger niveau zijn. 'Vaak zijn de Dorpsbelangen een soort mini-gemeenteraadjes. Wij zijn maar een eenvoudige speeltuinvereniging.'

Fruitschaal weggepakt en appel teruggegeven

Koos is van mening dat het fonds de samenleving splijt, vooral een wig drijft tussen dorpen en wijken. 'Zo zie ik het echt. De betrokkenheid is er niet meer, dus dan werkt zo'n fonds ook niet.' Hij vindt de rol van de gemeente soms 'raar'. 'Ze doen een herinrichting en vragen vervolgens aan de voetbalvereniging om zelf voor een veilige nieuwe aansluiting te zorgen.' Met de huidige regeling is hij niet tevreden, zo moge duidelijk zijn. 'We moeten terug naar vijf jaar geleden. Veel kleine dingen moet de gemeente gewoon zelf doen. En het fonds alleen voor de grotere projecten gebruiken.' Het voelt voor hem een beetje alsof veel dingen zijn afgenomen. 'De gemeente heeft een fruitschaal weggepakt en een appel teruggegeven. En volgend jaar krijgen we een mandarijntje. Zo voelt het echt.'

We eindigen ons bezoek aan Ballast op de locatie van de Drostengroep Scouting Coevorden. We ontmoeten daar Rijk, ook al zo'n voortrekker en spin in het web bij een flink aantal activiteiten. Hij steekt meteen van wal en benadrukt de worsteling met het aantrekken en managen van vrijwilligers. 'Je moet eraan blijven trekken. We hebben een groot aantal vrijwilligers, maar het vinden van nieuwe jeugdleiders is lastig. Mede daardoor kunnen we niet meer jeugdleden aannemen en hebben we een wachtlijst. Ze komen vanuit allerlei dorpen naar ons toe.' De scouting stelt haar locatie inmiddels op niet-commerciële basis beschikbaar voor feestjes, zo ook het Halloweenfeest. Juist omdat hij vindt dat het zonde is om zo'n voorziening alleen voor jezelf te houden. Je moet willen delen. Maar dat betekent niet dat hij alles gaat regelen voor die gebruikers. 'De gebruikers moeten veel zelf doen, ook de schoonmaak achteraf. Maar je hebt er toch altijd veel werk aan en dat legt direct druk op de vrijwilligers.'

Over het hoofd gezien, laat maar

Rijk geeft aan dat de gemeente hen een beetje over het hoofd ziet. 'We zijn geen sportvereniging, en ook geen buurtvereniging. Als we een project willen indienen bij het initiatievenfonds, bijvoorbeeld voor de bermverharding, dan moet dat weer via de speeltuinvereniging. Dat is wel een beetje gek.' Zijn ervaringen met het initiatievenfonds zijn niet positief. 'Van het publiek kregen we veel stemmen, maar van de vakjury niet. De gemeente moest het maar oplossen, vonden ze. Vervolgens is er niets gebeurd. De aanvraag kostte

veel tijd, het was veel papierwerk. Dat is niet iets wat we dagelijks doen, daar zijn we gewoon niet handig in. We hebben nu zoiets van ‘laat maar’. Het kost veel tijd en inzet en het leidt niet tot een oplossing.’

Geen netwerk, het hangt helemaal los

‘Verbindend besturen - het is een mooie leus, maar wij merken er niets van. Coevorden verbindt niet.’ Rijk illustreert zijn sterke stellingname met de ervaringen van anderen binnen de scouting met het Halloweenfeest. ‘De gemeente speelt daarin bijna geen rol. Ze geven alleen een vergunning.’ In zijn ogen zou het beter zijn als de gemeente de organisatie zou uitnodigen voor een gesprek en praktisch zou ondersteunen. ‘Een gesprek waarin ze vraagt welke wensen er zijn, hoe ze kunnen helpen of steunen. Niet: je moet dit of dat, maar meer van: wat heb je georganiseerd, waar loop je tegenaan? Even wat meer informatiever zijn, feedback geven en signaleren organiseren. En dan van beide kanten, hè. De gemeente zou met heel praktische dingen kunnen helpen, het hoeft heus niet gratis. De gemeente hoeft niet alles op te lossen, maar als je meerdere keren contact zoekt over bermverharding en parkeerproblemen, mag zoiets toch niet verzanden in jaarlijks terugkerende modderbermen?’ Op basis van zijn eigen ervaringen concludeert hij dat er ‘geen netwerk [is] tussen de gemeente en de organisaties’. Er is geen kennisdeling en geen netwerk want nergens wordt ‘een knooppuntje’ gemaakt. ‘Het hangt helemaal los.’

4.4 De G1000

Waarin we een opvallend maatschappelijk initiatief in Coevorden leren kennen: de G1000. Met als doel om Coevorden wakker te schudden. Waarin de gemeente een tikje op afstand staat. We ontmoeten Jeanette op het terras bij de Heeren. Op het plein. Ze is ‘heel erg van het zelf doen’, zegt ze, terwijl ze een thee bestelt. ‘Er iets van maken.’

We spreken Jeanette omdat ze samen met een aantal inwoners van Coevorden een G1000 georganiseerd heeft. Uit het niets, eigenlijk. Gestart op Twitter. Gewoon, om te kijken of er wat van de grond zou komen. Eigenlijk zo’n initiatief uit de samenleving, waarvan het collegeprogramma ‘Coevorden Verbindt’ zou willen dat het ontstaat.

Ontstaan dankzij Twitter

Eigenlijk is Twitter de ‘hoofdschuldige’: zonder Twitter zou de G1000 er wellicht niet van gekomen zijn. Het zit zo: in 2013 start Jeanette @Coevordenaren. ‘Twitter is een prachtig medium om mensen te leren

kennen. Iedere week twitterde een andere inwoner.’ Ze ziet dat er door @Coevordenaren verbindingen ontstaan en dat daar behoefte aan is. ‘Dat zette me aan het denken. Ik bedacht een platform om inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers en de gemeente met elkaar te verbinden.’ Om dit van de grond te tillen, verzamelt ze mensen om zich heen om mee te denken. ‘We dachten aan een online platform en een plek in de ‘echte wereld’, een soort huiskamer in een leegstaand gebouw, waar allerhande initiatieven ontplooid zouden kunnen worden.’ Ondanks dat er in Coevorden nog best wat panden op een nieuwe bestemming wachten, blijkt dat wat lastig. ‘Gaandeweg dit proces kwam ik in aanraking met het fenomeen G1000 en besloot dat dat een goede basis zou zijn voor zo’n platform.’

Follow up gemist

Jeanette volgt de Coevordense politiek op de voet. De uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen legt ze uit als een kans: ‘Ons nieuwe college kwam met Coevorden Verbindt. Toen ik dat hoorde, dacht ik: ‘Yes!’ En de Coevorden Verbindt Tour in 2014, dat vond ze een mooi idee. Ze hebben heel veel bezoeken afgelegd. In de hele gemeente. En heel veel opgehaald. Maar, zo stelt Jeanette: ‘Wat daar uiteindelijk mee gedaan is, dat weet ik niet zo goed. De follow up, die heb ik wel gemist. Ik snap het wel, hoor, maar toch.’

Echt vanuit de bewoners

In 2016 krijgt ze voldoende mensen bij elkaar om in Coevorden een G1000 te organiseren. Vanaf het begin staat voor Jeanette vast dat ‘die G1000 écht vanuit de bewoners zelf zou moeten komen. Dat is de kracht! Zoiets kan niet vanuit de gemeente worden georganiseerd, vind ik.’ En dus gaat een klein groepje ‘kartrekkers’ aan de slag. Mensen als Jeanette, Arjan, Johan, Paul en Harm Jan. Een concreet doel is snel gesteld: op 29 oktober 2016 moet de eerste G1000 van Coevorden plaatsvinden. ‘En toen moesten we dus hard aan de slag.’ Ga maar na: de inwoners van Coevorden mobiliseren, een locatie vinden, thema’s bij de kop pakken. Uiteindelijk organiseren zo’n veertig vrijwilligers uit de gehele gemeente samen de G1000.

Mazzel met dit college

Met de gemeente is er gedurende het hele proces overleg. Maar, zo stelt Jeanette: ‘Een inwonersstop is natuurlijk van ons. Dat moeten we zelf doen.’ De gemeente biedt zo nu en dan steun. Af en toe proeft ze ook wel spanning in het gemeentehuis zelf, bij ambtenaren. Het is immers ongewis wat zo’n G1000 gaat opleveren. ‘Wat als ze [de mensen tijdens de G1000] nou dát vinden [wat niet in het beleid van de gemeente past]? En wat als ze misschien wel hetzelfde tot stand kunnen brengen als wij?’ Maar over de hele linie heeft

Jeanette wel een goed gevoel. ‘We hebben als G1000 qua medewerking wel mazzel met deze gemeente en dit college, hoor!’

140 deelnemers, top 11 ideeën

De G1000 ontvangt uiteindelijk uit het stimuleringsfonds een bijdrage van 10.000 euro om de grote bijeenkomst op 29 oktober mede mogelijk te maken. In de aanloop worden vijf voorbereidende ‘cafés’ georganiseerd: in Noord-Sleen, Coevorden, Aalden, Gees en in Dalen. Om de lokale betrokkenheid in deze geografisch-uitgestrekte gemeente aan te te jagen.

Uiteindelijk nemen zo’n 140 Coevordenaren deel aan de G1000. Met elkaar vergaren ze ideeën, maken ze plannen en prioriteren ze. Zo komen zo’n vijftien ideeën tot stand. De top 11 ideeën (de ideeën met de meeste stemmen, er was een gedeelde tiende plaats) pakken de inwoners onder begeleiding van de G1000-groep verder op. Als we Jeanette in juni 2017 spreken, zijn er nog vier ideeën over, die in de vorm van een (startend) project zijn gegoten, waaronder een platform, zoals Jeanette eerder voor ogen had.

4.5 StartLab en mismatch op drie niveaus

Van het terras bij De Heeren lopen we richting binnenstad. Naar een winkelpand, dat zeker betere tijden heeft gekend. Ramen afgeplakt, binnen klinken geen klusgeluiden. Geen bel te bekennen. We hebben hier een afspraak met Johan. Die hier de hele dag bezig zou zijn. We kloppen voorzichtig op de deur. Geen reactie. Dan gaat onze mobiel. Opgehelderd: Johan is boven en had ons niet gehoord.

Als we binnen stappen, blijkt dat Johan niet gelogen heeft: er wordt inderdaad stevig geklust in het pand. Planken staan langs een muur. Op tafel staan een flinke koffiekkan en wat mokken. De koffiekkan blijkt leeg. Terwijl Johan her en der respectievelijk koffie, filters, wat water en wat al niet meer verzamelt, nemen we plaats. Hier wordt geklust, zoveel is duidelijk.

Maar eens kieken wat het wordt

Terwijl hij koffie inschenkt, start Johan zijn verhaal. Vol gedrevenheid, vol idealisme. De eerste kenschets van Coevorden volgt al snel: ‘Coevorden is eigenlijk net als de rest van Nederland. Een beetje op zichzelf gericht. Als ik iets doe, dan is dat beter dan wanneer jij (uit het Westen) dat doet. Net zoals een Amsterdammer zich beter vindt dan een Rotterdammer, het Zuiden zich soms beter vindt dan de Randstad, enzovoort.’ Een tweede

karaktereigenschap volgt dan al snel: ‘We houden de dingen graag simpel. Ik ben maar een eenvoudige Coevordenaar.’ Dat laatste spreekt hij overigens met lichte ironie uit. Kort daarop volgt de derde eigenschap van de stad: ‘Maar eens kieken wat het wordt...’ Oftewel: een inwoner van Coevorden kijkt liever eerst de spreekwoordelijke kat uit de boom.

Van inspiratie naar transpiratie

Een tijdje geleden trok Johan op met Arjan Pieters die Business Breaks opstartte. Een sociale onderneming, geworteld in het Coevordense. Hier moesten informatie, inspiratie en transpiratie hand in hand gaan. Maar tijdens de economische crisis werd helder dat inspiratie steeds ingewikkelder werd. Eigenlijk moest er te veel werk worden verzet tegen te lage opbrengsten. ‘Dan zit het met de transpiratie wel goed, maar legt de inspiratie het al snel af.’

Het is een opmaat naar een vergelijking met het collegeprogramma Coevorden Verbindt, zo blijkt al snel. Ook dat programma moet - in ieder geval in Johans ogen - een mix zijn van inspiratie, informatie en transpiratie. Maar ook Coevorden Verbindt loopt - wederom in zijn ogen - een tikje stuk op dezelfde factoren als waarop Business Breaks stukliep. Aan transpiratie geen gebrek, maar (nu) aan informatie is een schreeuwend tekort. Hij legt uit wat hij bedoelt: ‘Organisaties in Coevorden die belangrijke informatie hebben, waaronder de gemeente, stellen die lang niet altijd helder en volledig beschikbaar. Veel mensen hier hebben niet voldoende vaardigheden om die informatie te kunnen vinden en op waarde te schatten. En dan moet je weten: de gemiddelde inwoner van Coevorden is niet zo hoogopgeleid. We hebben eigenlijk maar een paar hbo-instellingen in onze omgeving. Dan moet je denken aan Emmen. Daarna Zwolle. En nog verder weg heb je Groningen.’

Ook grote bedrijven zijn in de directe omgeving van Coevorden (en misschien sowieso wel niet in het Noorden) niet te vinden. Dat heeft grote gevolgen voor Coevorden, zo stelt Johan droog vast. Weinig bedrijven met topbanen zorgen dat het lastiger is voor hoogopgeleiden om in de omgeving van Coevorden werk te vinden. Dat zorgt voor een braindrain. En zorgt ervoor dat er in Coevorden wat meer dan gemiddeld lager opgeleiden wonen. Die op hun beurt het hardst getroffen werden door de economische crisis ‘Om met Piketty te spreken: de kapitaalverdeling alhier is scheef.’

Kleine versus grote problemen

Johan schetst vervolgens een contrast met de ‘bewoners van het gemeentehuis’: ‘Kijk, dat zijn in de regel hoogopgeleide mensen, die bovendien een gemiddeld hoger loon ontvangen dan de gemiddelde inwoner van Coevorden.’ An sich geen probleem, maar het kan wel bestaande, dan wel gepercipieerde tegenstellingen wat

verder aanzetten: ‘Ik zet het wat zwart-wit neer, hoor. In de dorpen spelen in de regel ‘kleine problemen’, die voor de inwoners van zo’n dorp echter heel groot voelen.’ Problemen, die bovendien vaak in het hier en nu spelen. ‘Dat staat in contrast met de wens van de gemeente om verder in de toekomst te kijken. Om op een wat abstracter niveau naar de uitdagingen in Coevorden te kijken.’ Johan stelt nadrukkelijk dat het ene niet beter is dan het andere; beide perspectieven zijn in zijn ogen nodig. Maar beide perspectieven zijn op de korte termijn lastig met elkaar te verenigen. Vooral gezien de wetenschap dat er de afgelopen jaren sterk bezuinigd moest worden in Coevorden: dat is vooral voelbaar in het hier en nu.

In botte cijfers drukt Johan uit, hoe Coevorden er volgens hem voorstaat: ‘Zo’n tien procent van onze inwoners leeft onder de armoedegrens, terwijl meer dan zeven procent werkloos is.’ Praktische problemen in het hier en nu: dat maakt het nóg lastiger om over een wat verder weg liggende toekomst te praten.

Daar komt bij: op een vraag van Johan, welke visie Coevorden op de toekomst had, liet een wethouder zich ontvallen: ‘Die hebben we niet.’ Met als gevolg dat Coevorden (te) vaak reactief acteert. Johan ziet ook een mismatch in de vertegenwoordigingen, waarmee de gemeente het meeste contact onderhoudt: de verenigingen voor dorpsbelangen. ‘Die zijn namelijk, en dat is ergens ook logisch, vooral gericht op het ophalen van de kleine problemen en verlangens in het dorp.’

StartLab als oplossing?

Johan is het type ‘zelf eerst de handen uit de mouwen steken’ (onparlementair gezegd: ‘niet lullen, maar poetsen’). Uiteraard, zou je daarom zeggen, is hij sociaal-maatschappelijk actief. Bijvoorbeeld in de G1000. Maar ook met zijn StartLab-project. In dat project poogde hij, samen met een installateur, vijf inwoners van Coevorden - ‘met een afstand tot de arbeidsmarkt, zoals dat heet’ - op te leiden tot zonnepaneel-installateur. Een business met toekomst: de energietransitie staat pas in de kinderschoenen. En, zoals eerder geconstateerd: aan werkzoekenden is in Coevorden geen gebrek. Wat is er dan logischer dan op kleine schaal experimenteren met projecten, die op beide borden schaken? Dat is wat het StartLab beoogde. Praktisch werk. Want: ‘We vinden vandaag de dag dat iedereen de universiteit moet afronden, terwijl dat hier in de regio betekent dat je bij wijze van spreken bij de Albert Heijn achter de kassa eindigt.’

De coalitie van 100

Het StartLab betekent dat vijf mensen op den duur werk krijgen. Dat is te kleinschalig, betoogt Johan vol vuur. Zelfs in Coevorden is dat een druppel op de gloeiende plaat, zo beseft hij. Dus denkt hij groter. Zijn droom: ‘Waarom richten we rond Coevorden geen plek in, op een braakliggend terrein, waar we woningen voor honderd mensen gaan bouwen? Die woningen bouwen we zelf, uiteraard energieneutraal.

Met behoud van uitkering. We leggen moestuinen aan, we regelen collectief kinderopvang. En een paar mensen, die ‘goedbetaalde banen’ hebben, die zorgen voor de extra’s.’ Een autarkische, utopische droom.

Wakker schudden

Johan is realistisch genoeg om te beseffen dat niet iedere inwoner van Coevorden direct staat te springen om mee te doen. Maar, zo valt tussen de regels door te lezen (Johan benoemt dat niet), zo’n gedurfd plan is misschien wel nodig om Coevorden een beetje wakker te schudden. Om als vergezicht te dienen voor de verenigingen voor dorpsbelangen (die té veel focussen op het oplossen van de kleine problemen van nu) én het college (dat eigenlijk niet bezig kán zijn met het oplossen van die kleine problemen, want ‘te klein’), maar wellicht toch té veel blijft hangen in de waan van alledag.

Weinig effect, wel respect

‘Aan de ene kant heb ik nog niet gezien dat er gewijzigd beleid is voortgekomen uit Coevorden Verbindt. Aan de andere kant heb ik veel respect voor het feit dat het college het wel probeert: ze zijn oprecht bezig om een gevoel van saamhorigheid in Coevorden tot stand te brengen.’ En heel misschien, zo schemert door, is er wel weer wat van de ‘jaren zestig-verbeelding aan de macht’ nodig om Coevorden daadwerkelijk van zijn plek te krijgen.

5. Geesbrug

- 5.1 Als we een kap willen, dan bouwen we een kap
- 5.2 Perspectieven van de voorzitter
- 5.3 Het dorps huis als setting
- 5.4 De blik van een ondernemer
- 5.5 De wandeling in het donker

5.1 'Als we een kap willen, dan bouwen we een kap'

Van Coevorden naar Geesbrug is het niet zo heel ver: Geesbrug ligt zo'n twaalf kilometer buiten de stad. Toch is Geesbrug een wereld op zich. Geesbrug krijgt, net als bijvoorbeeld Dalerpeel en Schoonoord, van de gemeente extra steun. Deze dorpen zijn 'aandachtsgebieden'. Enerzijds is Geesbrug een dorp waar twee jaar geleden op de toegangsweg naar het dorp werd gekalkt: 'Eigen volk eerst'. Wat later ging er een steen door de ruiten van een woning van een statushouder. Aan de andere kant is Geesbrug een dorp dat graag meer samenhang in het dorp wil. Die warmte is er ook. En Geesbrug kent nog twee scholen: een christelijke en een openbare school. En daarmee nog twee duidelijk gescheiden werelden. Met in het ene deel van het dorp wat meer problematiek dan in het andere deel. Iets armer, minder hoogopgeleid, meer scheidingen, schulden en een hogere werkloosheid.

De kerk

We ontmoeten Jantinus, ouderling bij de kerk, bij hem thuis. Het is prachtig weer en we nemen plaats in de tuin. Zijn vrouw maakt nog even snel het tafelkleed schoon en zorgt voor een kop thee. Tijdens het gesprek hangt een van zijn dochters de was op. De kerk van Geesbrug ligt op loopafstand van de christelijke basisschool en het bedrijfsterrein. Ook 'het rooie dorp' - een wat onduidelijke verwijzing naar de relatief oudere huizen met rode dakpannen, of waar vroeger de minder gefortuneerden woonden ('geen rooie cent', zoals de opbouwwerker het later zou uitleggen) - ligt op loopafstand. De afstand tot 'het dorp' zelf, waar de openbare basisschool, dorps huis De Tiphof, de sportvelden, seniorenwoningen en de aanlegsteiger te vinden zijn, is veel groter.

De kerk is en blijft een belangrijk baken in Geesbrug, zo opent Jantinus het gesprek: 'Uiteraard hebben we

in Geesbrug ook last van ontkerkelijking. Ik zou het graag anders zien, maar het is een feit. Toch denk ik dat 75 procent van de inwoners wel wil dat de kerk behouden blijft.’ Maar het behoud van de kerk lukt alleen, als er samengewerkt wordt. Als er een nieuwe visie is op de toekomst. Een voorwaarde voor Jantinus om aan te blijven als ouderling. Het opstellen van die visie gebeurde in stapjes: ‘Eerst iets met het dorpshuis, welzijn erbij, en mensen steeds uitnodigen: ik geef een feestje, kom je ook?’ Met als slotsom, dat de kerk nu op allerlei manieren samenwerkt met de school, met het dorpshuis en met de vereniging voor dorpsbelangen. Er zijn nieuwe activiteiten ontstaan, zoals een kerkschooldienst en een kerstnachtdienst. De kerk op haar beurt probeert aan te sluiten bij activiteiten van de vereniging voor dorpsbelangen en het dorpshuis: ‘Zo werkt dat een beetje hier. De kerk wordt hier nog wel gezien als een autoriteit, dat moet je wel beseffen.’

Aan de rand

Verderop in het gesprek schetst Jantinus dat Geesbrug feitelijk overal ‘ver vandaan’ is. En dat het in het dorp niet allemaal rozengeur en maneschijn is: ‘Er is hier eigenlijk niets. Geesbrug is het armste dorp van Drenthe. Woningen verkopen slecht. Er is weinig geld te besteden. Geesbrug staat letterlijk aan de rand.’ In de afgelopen jaren verdween bovendien een aantal voor het dorp belangrijke voorzieningen. De dorpswinkel sloot zijn deuren. En ook de uitbater van het enige café in het dorp stopte. Het zet de leefbaarheid van Geesbrug verder onder druk. Even zag het ernaar uit dat ook de kinderopvang zou sluiten. Maar omdat het dorp ‘alert’ reageerde, zit die alweer een tijdje in het dorpshuis. Aangezien de gemeentelijke financiën onder druk staan, worden noodzakelijke investeringen uitgesteld: ‘We hebben hier nog een asbest-riolering. Die is af en toe lek. Dat lek wordt weer even verholpen, maar het vervangen van de oude riolering gebeurt niet. Er wordt niet in geïnvesteerd. Aanleg van glasvezel: zelfde verhaal.’

Dorpswinkel dicht en weer open

De dorpswinkel was een centrale voorziening in het dorp. Maar door bezuinigingen (de dorpswinkel zou niet meer voldoen aan de gestelde eisen) konden de mensen die daar werkten (‘met een rugzakje’, destijds geregeld door Plaatselijk Belang) er niet meer terecht. De winkel werd verkocht en door de nieuwe eigenaar (van buiten het dorp) met een nieuwe formule geopend. Vanaf de opening was er ‘gedoe’ - de winkel werd alweer snel gesloten. Plaatselijk Belang heeft toen gekeken of de winkel met vrijwilligers kon worden opengehouden, maar dat is niet gelukt. ‘Met de sluiting van de dorpswinkel is het wooncomfort verder gedaald. Zo’n voorziening is erg belangrijk voor iedereen, vooral voor ouderen. Maar de dorpswinkel was te duur en mensen hebben tegenwoordig auto’s en multimedia, dus ze kunnen makkelijker ergens anders kopen waar het goedkoper is.’

Saamhorigheid

Jantinus benadrukt de sterke ‘saamhorigheid’ in Geesbrug. Inwoners die het voor elkaar opnemen en elkaar helpen. ‘Als iemand iets nodig heeft, dan wil een ander daarbij wel helpen. Bij het dorpshuis hadden ze een keer nieuwe bankjes nodig, voor in de gymzaal. Zij hebben de oude bankjes van de kerk gekregen. Zo helpen we elkaar heel praktisch.’

Kortste klap richting de gemeente

Jantinus is geen bestuurder, geeft hij aan. Toch is hij voorzitter van de kerkenraad: ‘Een beetje noodgedwongen eigenlijk, omdat niemand anders het wilde zijn.’ Hij heeft moeite met subsidieaanvragen. ‘Afschuwelijk vind ik dat. Met de kerk doen we dat ook weleens, maar ik vind het niet fijn.’ Plaatselijk Belang is in zijn ogen handiger in het formuleren van aanvragen en het invullen van subsidieformulieren. Ze is creatief in het bedenken van oplossingen en er is ruimte om ideeën in te brengen, zo stelt Jantinus. ‘Als er een idee is, dan ga ik daarmee naar Reinder, via Plaatselijk Belang. Plaatselijk Belang heeft de kortste klap richting de gemeente.’ De relatie van Jantinus met Plaatselijk Belang is dan ook warm. Hij waardeert hun plannen, en de tijd die ze steken in het dorp: ‘Zo wordt het kerkhof door vrijwilligers onderhouden. En hebben we een mooie aanlegsteiger. Dat was een aanwinst voor het café en de winkel.’ Jammer vindt hij wel, dat zowel de winkel als het café inmiddels gesloten zijn.

Ik begrijp daar echt niets van

Jantinus is in zeker opzicht een typische ‘Geesbrugger’: Geesbruggers zijn ‘doeners’, mensen die de handen uit de mouwen kunnen én willen steken. Hij typeert dat als volgt: ‘Willen we een overkapping hier? Dan maken we een overkapping, met z’n allen.’ Een houding die, zoals hij prima inziet, wat haaks op de ambtelijke werkelijkheid kan staan. Ook dat illustreert Jantinus fraai: ‘Maar dan zegt de bestuurder weer: dat kan niet zomaar, daarvoor moet je eerst een vergunning aanvragen. En dan zegt de andere bestuurder, die over de centen gaat, zegt: daar kun je subsidie voor aanvragen. Dan zeggen wij: da’s mooi! regel jij dan de subsidie, dan zetten wij de kap alvast neer. Zegt de bestuurder weer: nee, zo werkt dat niet, je moet eerst wachten tot we de subsidieverordening klaar hebben, dan pas mag je die kap neerzetten. Maar dat duurt dan weer tot volgend jaar zomer. Dat duurt dan weer zo lang... Ik begrijp daar echt niets van...’

Beloning achteraf

Om die reden worden de weinige inwoners van Geesbrug, die wél schik én verstand van besturen hebben

(‘zoals Reinder’), in het dorp misschien wel op handen gedragen. De gemiddelde inwoner gaat gewoon aan de slag. En dan komen de facturen wel ‘achteraf’. ‘Zo gaat dat hier.’ In Jantinus’ ogen zou het passender zijn om een soort ‘beloningsstelsel’ te hebben. ‘Als de uitvoering goed gebeurt, dan krijg je extra geld. Een soort bonus of beloning achteraf. Dat is precies andersom. Met een beloningsstelsel denk ik dat je meer motiveert.’

Minder regels

Jantinus mijmert nog even door over die ideale relatie tussen gemeente en dorp: de gemeente zou soepeler moeten willen omgaan met wet- en regelgeving. Dan zou er ruimte ontstaan, waar hij en zijn mede-dorpsgenoten wel in willen stappen. Zo zou je ook een bescheiden dorpswinkel, een winkel met een veel beperkter aanbod, kunnen realiseren. ‘Met maar twee soorten cola en twee soorten chips.’ Zo’n kleine winkel zou prima in een van de leegstaande seniorenwoningen van Geesbrug passen. ‘Als de gemeente die woning regelt, dan wil ik het risico van de winkel wel op me nemen. En dan bouwen wij als inwoners wel samen dat leegstaande woonhuis om tot een dorpswinkel. Ik denk dat dan een omzet van 15.000 tot 18.000 euro per maand voldoende is, om de kosten te dekken.’ Zo’n dorpswinkel zou direct positief uitwerken op de leefbaarheid en het wooncomfort van het dorp, vooral van ouderen. ‘Ouderen hebben weer even hun loopje, hun dorpspraatje, of een kop koffie. Het is goed tegen de leegstand. Het is heel praktisch en sociaal gezien ook belangrijk. Het enige dat ik nodig heb van de gemeente is iemand die een vergunning kan regelen. Dan weet ik wel iemand die de rest kan doen.’

5.2 Perspectieven van de voorzitter

Vanaf het industrieterrein rijden we door naar ‘het dorp’ waar we al veel over hebben gehoord. We spreken - in dorps huis De Tiphof - met Reinder, de voorzitter van Plaatselijk Belang. En we ontmoeten enkele actievelingen. Terwijl we de auto uitstappen, zien we dat zonnepanelen op het dak van het dorps huis worden geplaatst. Door vrijwilligers, zo begrijpen we al snel. Vrijwilligers, die zowel bovenop het dak als in de meterkast drukdoende zijn. Maar eerst Reinder, de voorzitter van Plaatselijk Belang Geesbrug.

Reinder is een man op leeftijd. Met een kenmerkende grijze baard. Kalm, op rustige toon, schetst hij een beeld van Geesbrug. Een dorp, we hoorden het al eerder, met ‘de nodige problemen’. En ook Reinder grijpt naar het verleden om die problemen reliëf te geven. Veel van de huidige inwoners van Geesbrug stammen

uit families, die ‘van buiten komen’, ooit in Geesbrug verzeild raakten op zoek naar handwerk in fabrieken. Fabrieken die er soms niet kwamen, en er in ieder geval anno nu nauwelijks meer zijn. Het waren ‘mensen met de nodige problemen in het leven.’. Geesbrugers staan ook wel bekend als ‘vechtersbazen’. ‘Iets wat in het verleden wel klopte, maar nu niet meer. Maar zo’n beeld blijft lang hangen,’ merkt Reinder op. De Geesbrugers van ‘vandaag’ zijn mensen die over het algemeen ‘veel en hard werken, daar zijn ze heel goed in, maar de administratie, dat was niet hun sterkste kant.’ Tegelijkertijd zijn die praktische, ‘doeners’ lastig bij elkaar te brengen. ‘Iets doen’ is geen enkel probleem, maar in bestuursfuncties ‘zijn ze niet geïnteresseerd’.

Een beetje ‘stroef’

Het dorp beschikt maar over bescheiden ‘middelen’. In de kern ‘zijn we maar een klein dorp’. Reinder snapt dat de gemeente zich op haar kerntaken moet richten. En dat de inwoners van de dorpen kunnen - misschien wel moeten - bijspringen. Maar hij merkt in de praktijk dat ‘de mensen’ daar moeilijk voor te porren zijn. Inwoners van Geesbrug willen zo nu en dan best wel zaken opstarten, maar willen - bijvoorbeeld - niet opdraaien voor het onderhoud. Dat maakt, in zijn ogen, dat de huidige verbinding met de gemeente als ‘een beetje stroef’ te typeren is.

Op een aantal punten vist Geesbrug volgens Reinder achter het net. ‘Het lukt ons bijvoorbeeld niet om voldoende geld uit het fonds te krijgen.’ Daardoor staat noodzakelijk onderhoud van bijvoorbeeld de speeltuin, de aanlegsteiger en het kerkhof onder druk. En ook hij herhaalt wat we al eerder hoorden: ‘Er zijn veel mensen die klagen, en maar weinig mensen die iets willen doen.’ Misschien ook niet zo gek, als je bedenkt dat de meeste inwoners van Geesbrug al genoeg aan zichzelf hebben. En ook niet zo gek, dat de jongere generatie het niet oppakt: ‘Ze zijn minder aan Geesbrug gebonden, hebben andere ideeën over de toekomst. Dus waarom zouden zij dan in het dorp willen investeren?’ Enigszins mistroostig verzucht hij dan ook: ‘We doen ons best, we nodigen steeds alle verenigingen uit, maar de opkomst is laag.’ Het gaat Reinder aan het hart, dat er zoveel dingen blijven liggen, die wel zouden moeten gebeuren, maar die niet uitgevoerd worden omdat er niet genoeg vrijwilligers zijn. Hij ervaart de veranderde opstelling van de gemeente (‘verbindend besturen’) dan ook minder als een uitnodiging, maar meer als extra druk op zijn schouders. Er komt in zijn ogen steeds meer bij het dorp te liggen. ‘Maar hoe moeten we dat doen? We hebben nieuwe mensen nodig om het te doen. Je kunt niet alles ineens anders gaan doen, dat heeft echt meer tijd nodig.’

Samenwerken met mensen ‘van buiten’ is lastig

Daar komt nog iets bij, geeft Reinder aan: het is soms lastig is om ‘met mensen van buiten’ samen te werken. Bijvoorbeeld met mensen uit de Randstad. Als zij al aanhaken, dan zouden ze meestal ook snel weer afhaken.

Volgens hem hebben ‘ze’ vaak ideeën die ‘hier’ niet zouden werken. ‘Bijvoorbeeld ons gesprek. Dat zou ik dan eerst moeten melden in het bestuur. En dan zouden we het er eerst een keer met elkaar over moeten hebben. En pas dan zou zo’n gesprek mogen plaatsvinden. Maar zo werkt dat niet hier. We moeten het een beetje spontaan houden. Niet te veel plannen. Als je ergens bent, dan moet je spontaan een beslissing kunnen nemen. Zo werkt dat hier.’ Ook qua bestuurscultuur leven er verschillen. ‘Bijvoorbeeld het idee dat je om de zoveel jaar zou moeten rouleren. Dat werkt hier niet. We hebben er de mensen ook niet voor.’

5.3 Het dorpshuis als setting

Na het gesprek met Reinder raken we in gesprek met enkele mensen van het dorpshuis. We bevinden ons in de grote zaal, waar iedere donderdag een groep ouderen samen komt eten. Een zaal die ook gebruikt wordt als feestzaal. Aan de muren hangen diverse ‘oude meesters’ in puzzelvorm. We kijken uit op het buitenverblijf van de peuterspeelzaal. En naast de zaal ligt het jeugdhonk. Kortom: een knooppunt in het dorp. We ontmoeten Bertus, de voorzitter; Jan, de ‘journalist/fotograaf’ en Jenny die vrijwilligers inplant. Eenstemmig beschrijven ze Geesbrug als dorp, waar veel saamhorigheid te vinden is. ‘Maar het blijft wel nodig om te motiveren’.

Het dorpshuis, dat is het ‘hart van het dorp’. Tenminste, in de ogen van Jenny. En in zekere zin heeft ze absoluut gelijk: het dorpshuis is inmiddels de enige gelegenheid waar daadwerkelijk evenementen en activiteiten kunnen worden georganiseerd. Het café is, zo lazen we eerder, sinds enige tijd gesloten. Het ontbreekt in Geesbrug echter niet aan activiteiten: ‘We hebben koren, we organiseren tentoonstellingen en barbecues. Er is de gymvereniging, er is koersbal voor de ouderen. Verder: dameskaarten, klaverjassen, een dartclub, biljarters. Schoolklassen sporten in de gymzaal. De jeugdsoos is actief, en er zijn tal van feesten voor families en vrienden.’ Het dorpshuis vervult een cruciale functie, zoveel is wel duidelijk.

Trouwe groep

Maar Geesbrug heeft ook te kampen met moderniteiten als vergrijzing, zo blijkt subtiel: ‘De laatste tijd hebben we het ook druk met begrafenissen. Wij verzorgen dan de koffie en thee.’ Ondanks het ruime aanbod van activiteiten is Jenny niet helemaal tevreden: ‘Het zijn toch wel vaak dezelfde mensen die op onze activiteiten afkomen. Een groep die betrokken is bij het dorpshuis en bij Dorpsbelangen. Ze komen heel trouw opdagen. En zo af en toe mensen uit de laag buiten die groep. Maar eerlijk gezegd, er zijn inwoners die we niet of nauwelijks zien. Maar goed, dat heb je natuurlijk overal.’

Respect voor ‘hoe het gaat’

Dan is het de beurt aan Bertus. Hij licht een karaktereigenschap van de inwoners van Geesbrug uit: in Geesbrug is het belangrijk dat je respecteert hoe ‘de dingen hier gaan.’ Dat wordt zeer gewaardeerd. Maar er zijn ook altijd ‘betweters’, westerlingen vaak, van buiten, die ‘overal’ tegenaan trappen. Bijvoorbeeld als het gaat over het parkeren tegenover het hofje. Of over het lawaai dat de jeugd in het jeugdhonk produceert. ‘Zo iemand gaat dan meteen klagen bij de politie. Dat valt natuurlijk helemaal fout, hier. Een grote bek hebben werkt hier niet. Je moet gewoon dingen doen. Met elkaar om tafel en afspraken maken. Aan de slag.’

Meerdere bestuursfuncties

Journalist/fotograaf Jan, die - bewust - vooral positieve stukjes schrijft in lokale en regionale kranten en op de website van de vereniging voor dorpsbelangen, benadrukt de belangrijke rol die Reinder speelt: ‘Hij zet de lijnen uit. Een soort vaderfiguur, iemand met veel politieke ervaring.’ Reinder is, ook in vele andere verhalen, alomtegenwoordig. Hij vervult meerdere bestuursfuncties. Iets wat hier volgens Jan veel vaker voorkomt en alles te maken heeft met het gebrek aan mensen die een bestuursfunctie willen en kunnen vervullen. Jan is daarom van mening dat de wens van de gemeente dat dorpen meer zelf gaan doen, niet realistisch is. In de dorpen zijn gewoon niet voldoende mensen geïnteresseerd.

Nog dichterbij de gemeente

Plaatselijk Belang vervult een cruciale rol in het dorp, stelt ook Bertus vast. Maar dat is (nog) niet voldoende. Ze zou nog dichterbij de gemeente moeten zitten, maar Bertus ziet ook in dat Reinder niet alles meer kan. Hij is al op leeftijd. Nieuwe mensen vinden is echter lastig. ‘Dat merken wij ook. Af en toe iets doen, dat lukt nog wel. Maar een bestuursfunctie is veel lastiger. Jonge mensen hebben het te druk met het gezin, oudere mensen moeten langer doorwerken.’ En dus is het onderhouden van het contact met de gemeente voor verbetering vatbaar, zo stellen ze vast. ‘Ik hoor nog maar heel weinig van ze. Ik zie ze ook niet. Vroeger kwamen ze nog weleens langs als je ze uitnodigde voor een bijeenkomst, maar dat gebeurt bijna niet meer. En er zijn ook geen raadsleden uit Geesbrug, dat helpt ook al niet. We voelen ons een beetje het voeteneind van de gemeente.’

Vaste schema’s

Jenny merkt op dat het dorpshuis eigenlijk nooit problemen heeft met de inzet van vrijwilligers. De groep is niet alleen stabiel in aantal, er zitten bovendien zowel jongeren als ouderen bij. De vrijwilligers werken

volgens vaste schema's, zodat ze precies weten waar ze aan toe zijn. Dat de activiteiten elk jaar min of meer hetzelfde zijn, draagt aan die vastigheid bij. Als er toch nieuwe vrijwilligers nodig zijn, dan gaat Jenny bij voorkeur 'persoonlijk langs de deur'. Even langslopen, hier en daar eens een kop koffie drinken. Met resultaat. 'Persoonlijk werven werkt veel beter. We hebben weleens een oproep in ons krantje geplaatst, maar dat levert niet veel op.'

De soms lastige weg 'langs Dorpsbelangen'

Tot slot komt het gesprek op het Stimuleringsfonds. Bertus benoemt als probleem dat ze voor een aanvraag altijd 'langs Plaatselijk Belang moeten. Zijn ervaring is dat de vereniging voor dorpsbelangen toch andere prioriteiten stelt: 'Als we daar ideeën inbrengen, zeggen ze vaak: 'zo kan dat niet'. Ze doen vooral hun eigen ideeën.' Daar komt bij: verenigingen, die veel moeite hebben met het vinden van bestuursleden, zoeken om die reden de weg via de vereniging voor dorpsbelangen niet op. 'Dat is gewoon niet goed.'

5.4 Met de blik van de ondernemer

We rijden een flink stuk het dorp uit en spreken met Elly, een ondernemer die in de luwte van het dorp woont en werkt. Een perspectief op afstand, dus. Ze is geboren en - deels - opgegroeid in Geesbrug. En ontdekte al op jonge leeftijd dat Geesbrugers 'anders' zijn. 'In Geesbrug kunnen activiteiten succesvol worden, maar ook totaal mislukken. Wat het wordt, dat is vooraf nauwelijks te zeggen.' Veel is afhankelijk van de manier waarop het in het dorp 'landt'. In Geesbrug luistert het allemaal nauw.

Ze illustreert dit met een sprekend voorbeeld: een tijd geleden was er in het dorp een bijeenkomst waar over de mogelijke aanleg van glasvezel gesproken werd. 'Daar kwam zo'n Randstadfiguur een presentatie geven.' Uiteraard werd ingegaan op de kwaliteit van het huidige internet in Geesbrug. In vergelijking met de theoretische snelheid van glasvezel, stelt de huidige internetsnelheid natuurlijk niet al te veel voor, luidde de boodschap. Een dergelijke vergelijking valt in Geesbrug slecht: 'Iemand van buiten die komt vertellen dat wat we in Geesbrug hebben, niet goed is, en dat alleen glasvezel goed is. Nou, daar kunnen Geesbrugers dus niet tegen. Of hij gelijk heeft of niet, ze komen in verzet. Tijdens die avond ging iemand mopperend weg. En anderen volgden. Glasvezel gaat er in Geesbrug niet komen.'

Heel volgzaam

Ze benadrukt dat het succes van activiteiten sterk afhankelijk is van hoe en door wie erover wordt gesproken. Met alle consequenties van dien: 'Geesbrugers zijn heel volgzaam. Als er bepaalde figuren negatief gaan praten over iets, dan volgen anderen.' Als bepaalde figuren iets niet zien zitten en dat gaan roepen, dan volgen er al snel anderen. 'Zo stonden wij een keer op een burendag die in Geesbrug werd georganiseerd. We waren bijna de enigen. Maar een andere keer was die Burendag nu juist een groot succes. Het luistert allemaal heel erg nauw.' Het gaat om de manier waarop je de dingen organiseert en met wie. Om iets voor elkaar te boksen, is het belangrijk dat Geesbrugers er vertrouwen in hebben, er geloof aan hechten: 'Pas als ze je vertrouwen, kun je een stap verder gaan.'

Onfortuinlijke start van de dorpswinkel

Een goed voorbeeld van deze manier van met elkaar omgaan, vindt zij het verhaal over de nieuwe dorpswinkel van een ondernemer die zijn zaak nog binnen het jaar aanpaste, opende én weer sloot. Na de sluiting van de dorpsupermarkt meldde zich een nieuwe eigenaar. Hij werkte hard richting heropening van de zaak. Kondigde de opening grootscheeps aan op Facebook. Deed scherpe aanbiedingen op de openingsdag. 'Lange rijen voor en in de winkel. Echter, het pinapparaat functioneerde niet, terwijl ook een aantal producten nog niet in het nieuwe kassasysteem zat.' Een onfortuinlijke start. Sterker nog: in de eerste weken liep er weinig echt soepel in de nieuwe supermarkt. Met mopperende klanten als gevolg.

Al snel was de 'loop' uit de winkel. De inwoners hadden er geen vertrouwen meer in. 'Hij kreeg na de opening de nodige kritiek. Toen hij daarover ook nog begon te mopperen op Facebook, toen was het snel gebeurd. Dan komen ze gewoon niet meer. Dat laat maar weer eens zien dat, als je vindt dat dingen anders moeten, of als je te snel gaat, dat de kring zich heel snel kan sluiten en je er zo buiten ligt. Je komt zo op een zijspoor terecht.'

Eenzame positie

En als vanzelf komt ook in dit gesprek Reinder voorbij. Ook zij uit de nodige complimenten voor zijn enorme inzet voor het dorp. Maar ze ziet ook dat hij veel over zich heen krijgt. 'Ik snap echt niet waar hij zijn energie nog vandaan haalt. Hij krijgt soms zoveel negativiteit op zijn bordje. Maar hij blijft maar zijn best doen. Hij heeft een eenzame positie. Ik vraag me weleens af waar hij het nog voor doet.'

Onzichtbaar

Ze merkt op dat veel organisaties in het dorp een beetje onzichtbaar zijn. Het is, zegt ze, niet eenvoudig om

een goed beeld te krijgen van wat die organisaties in het dorp doen en wat het oplevert. Ze zouden niet zo naar buiten toe gericht zijn. ‘Ze komen in ieder geval nooit bij mij langs. Vanuit Gees en Zwinderen gebeurt dat wel. Zij komen langs als ze iets organiseren. En dan doe ik altijd mee. Waarom dat daar wel gebeurt en in Geesbrug niet, geen idee. Geesbrug werkt gewoon niet zo veel samen met mensen van buiten het dorp.’

5.5 De wandeling in het donker

Geesbrug, een dorp aan het zelfbeleefde ‘voeteneinde’ van de gemeente. Een dorp ook, waar, zoals we al hebben kunnen lezen, de nodige problemen leven. Waar hier en daar onvrede heerst. Maar evenzeer een dorp met inwoners die recht door zee zijn. Een dorp waar ze liever direct aan de slag gaan dan plannen op papier zetten. Waar het hart op de tong ligt. Waar ‘eilanden’ in het dorp zichtbaar worden. Waardoor een enkelvoudige structuur en vertegenwoordiging eigenlijk nooit ideaal is. En waar de oude ‘dragende’ structuren door vergrijzing en persoonlijkheidskenmerken moeite hebben om zich te vernieuwen en verbreden. Maar waar inmiddels ook nieuwe initiatieven ontstaan.

In dorpshuis De Tiphof wacht opbouwmedewerker Kim ons op. Aan de muren hangen foto’s van festiviteiten, die in het dorpshuis hebben plaatsgevonden. Kim zet een raam open. Frisse, koude lucht vult de kamer. Het dorpshuis is, in de ogen van Kim, het bruisende centrum van Geesbrug. Met tal van activiteiten, die door veel vrijwilligers gretig worden opgepakt. Zo kookt een groepje vrijwilligers enthousiast voor een clubje senioren. En hoewel er de afgelopen jaren ‘helaas een aantal ouderen is overleden’ en het groepje eters dus wat is uitgedund, is de vrijwilligersgroep intact gebleven. ‘Het is bijna een-op-een zorg,’ vertelt Kim lachend, ‘zó hecht is dat groepje’.

De snackbar

Kim geeft een voorbeeld van de veerkracht van Geesbrug. De snackbar ‘stopte ermee.’ Een aderlating voor het dorp, vonden de inwoners. Want een patatje op z’n tijd, wie zegt daar ‘nee’ tegen? En dus bedacht het dorpshuis dat er vast wel vrijwilligers te porren waren om zelf een ‘snackbar’ te starten. Met resultaat: iedere vrijdag is het patat-en-snackdag in het dorpshuis. Hetgeen de aankondiging boven de bar dat ‘De Mexicano weer terug’ is, opeens in een helder daglicht plaatst. Ook de donderdag - buurthuiskamer met ‘koffie en een lunch’ - draait soepel.

Onderhoud is lastig

Een aantal initiatieven heeft het moeilijker. Kim: ‘Waarom moet ik het onderhoud van de speeltuin gaan doen? Is dat geen taak van de gemeente? Of het groen onderhouden, of grafstenen van anderen schoonmaken. Een ander voorbeeld is het onderhoud van de - met gemeentelijke subsidie aangelegde - aanlegsteiger. Daar voelen veel mensen zich niet toe geroepen.’ Misschien omdat dit type onderhoud toch vooral als een gemeentelijke taak gezien wordt. Bij de aanleg had ze een deal gesloten met de gemeente, dat een aantal Wajongers ingezet mocht worden voor het onderhoud van de steiger. Diezelfde Wajongers hadden ook een ondersteunende taak in het draaiende houden van de dorpsupermarkt. Ook al een afspraak van Dorpsbelangen met de gemeente. Maar, mede door strengere regelgeving kon de bestaande inzet van de Wajongers niet langer worden gesubsidieerd. Dat zou dan ook tot sluiting van de dorpswinkel hebben geleid. En daardoor is er anno nu, behoudens de korte episode waarin een nieuwe ondernemer poogde de dorpswinkel weer op poten te zetten, wederom geen winkel in het dorp meer.

Acht vrouwen

‘Ergens de tijd voor willen en kunnen nemen, dat is een voorwaarde om in Geesbrug succes te boeken’, stelt Kim. Een klein jaar is ze nu bezig, om samen met een groepje rond het brede thema leefbaarheid een activiteit op te zetten. Een groepje van acht vrouwen, afkomstig uit de beide scholen - openbaar en christelijk - die Geesbrug kent. Sommige komen van ‘buiten het dorp’, anderen zijn geboren in Geesbrug en omgeving. Bijna allemaal vrijwilligers die eigenlijk nog niet echt ergens formeel bij betrokken zijn. Die gewoon ‘iets leuks voor het dorp willen organiseren’. Die vinden dat Geesbrug ‘nóg beter’ kan worden. Een positief frame: ‘We willen het bewust niet hebben over wat er wellicht allemaal aan de leefbaarheid van het dorp zou kunnen schorten. We willen gewoon een leuke activiteit opzetten.’

Wandeling in het donker

De Nacht van de Nacht lijkt een mooie aanleiding om een eerste activiteit op te zetten: het idee is om, in de betreffende nacht, onder begeleiding van een boswachter een dorpswandeling te organiseren. Waar het ‘ons om gaat: praat met elkaar! We zien wel wat er gebeurt.’ Eentje wil een verhaal over de wandeling schrijven. Anderen plannen en organiseren de route. En ondanks de voorbereiding van ettelijke maanden blijft het spannend of de wandeling uiteindelijk daadwerkelijk doorgang zal vinden. ‘Hoe zal het dorp het vinden? Komen er wel aanmeldingen? En blijft het groepje van acht wel bij elkaar? Je ziet het wel vaker, stelt Kim vast. Als je dichter bij de daadwerkelijke realisatie van een project komt, neemt ook de twijfel toe. Dan trekken mensen zich ineens terug. Onder het mom van “geen tijd”. Of twijfel of het wel verstandig is.’

Achter de voordeur

‘Ik heb het gevoel dat er in Geesbrug problemen achter de voordeur worden gehouden’, aldus Kim. Niet altijd erkennen mensen dat ze een probleem hebben. Soms speelt schaamte een rol: ‘we rooien het zelf wel’. Maar soms weten de inwoners ook niet goed welke weg ze moeten bewandelen. Of bij wie ze kunnen aankloppen: ‘de drempel is vaak te hoog.’ En alhoewel er in Geesbrug misschien wel de meeste hulpvragen worden gesteld, betekent het niet dat er in Gees, Zwinderen of Oosterhesselen geen problemen zijn: ieder huisje heeft zijn kruisje.’

6. Dalerpeel

- 6.1 Het dorpshuis
- 6.2 De dorpenronde
- 6.3 Een van de dragers van het dorp
- 6.4 De basisschool
- 6.5 De parabel van de pluktuin of beleeftuin

6.1 Het dorpshuis

Dalerpeel. Op dalerpeel.info zeggen de inwoners er het volgende over: ‘(Drents: Daolerpeel) is een dorp [...] een veenkolonie, ontstaan na ontginning van het veengebied in het westen van de voormalige gemeente Dalen, waar Dalerpeel tot de gemeentelijke herindeling op 1 januari 1998 deel van uitmaakte.’ In dit hoofdstuk maken we kennis met een aantal dragers van het dorp. Met Sandra, hoofd van de school, bijvoorbeeld. En met Willy, beheerder van het dorpshuis. Maar het is in Dalerpeel een gebouw dat misschien wel de hoofdrol speelt.

Een dorp waar ‘de handen uit de mouwen steken’ en ‘aanpakken’ de gewoonste zaak van de wereld zijn. De ongeveer 750 inwoners kennen - al is het maar uit de overlevering - de verhalen over het harde werken ‘vroeger’. En dat is nog niet eens zo heel lang geleden. Het dorp ontstond ‘bij de grootschalige ontginning van het Veenhuizerveen door de Griendtsveen Maatschappij na de aanleg van het Kanaal Coevorden-Zwinderen (1935-1938). De maatschappij was ook bezig met de ontginning van De Peel in Limburg; daardoor kreeg de nederzetting de naam Dalerpeel’.

Veel te doen

Met 750 inwoners verenigen in leven houden, is knap. Het dorp kent een zeer actieve voetbalvereniging, waarbij het 1ste elftal in de 4de klasse KNVB actief is. Op sportgebied is er nog wel meer te doen. Zo zijn er een gymvereniging, een koersbalclub, een touwtrekvereniging en een ijsvereniging actief in het dorp. Daarnaast onderhoudt de speeltuinvereniging de speeltuin en zorgen vrijwilligers voor het onderhoud van de pluktuin (waarover later meer), die samen met de school is opgericht. De Breibergers zijn al sinds 1962 muzikaal actief - een orkest uit Dalerpeel (en Nieuwe Krim) dat, met meer dan 25 enthousiaste muzikanten, iedere maand wel ergens een mooi optreden verzorgt.

Kloppend hart

De multifunctionele accommodatie (MFA) Het Spectrum is misschien wel het kloppend hart van het dorp. Hier zijn onder andere dorpshuis De Breiberg, dorpswinkel Trefpunt, de Willem-Alexanderschool en een peuterspeelzaal gevestigd. In het hart van de MFA vinden we de kantine van het dorpshuis. Grote geluidsboxen suggereren dat er hier best een feestje gevierd kan worden. Achter de toog staat Willy, door anderen al omschreven als ‘de spil’ van de MFC Dalerpeel. Ze hoort alles, ziet alles, regelt alles. ‘Koffie?’

Feestweek

Onze schriftjes zijn nog nauwelijks tevoorschijn gehaald, de pennen nog nauwelijks in de aanslag, als Willy over ‘het evenemententerrein’ begint. Nu moeten we weten dat Dalerpeel nét de jaarlijkse feestweek achter de kiezen heeft. Daarbij wordt het hele dorp versierd. Bijna het hele dorp feest mee en iedereen die Dalerpeel een warm hart toedraagt, is die week wel even in het dorp. Inwoners die naar het Westen verhuisd zijn, komen er speciaal voor terug. Het begrip ‘feestweek’ mag best ruim worden opgevat. De afgelopen jaren werden bijvoorbeeld ballonvaarten georganiseerd. Er is altijd een kinderdisco. Er zijn vele sportactiviteiten en iedere straat kiest een eigen invulling (lees: versiering), al naar gelang het thema dat om de twee jaar gekozen wordt. Bij het thema ‘cowboy en indiaan’ toverde een van de straten zich om tot een langgerekte saloon met bar, zadels, hoefijzers, een ‘parkeerplek voor paarden’ en wat al niet meer. Eigenlijk is iedereenwoner van Dalerpeel er wel op de een of andere manier bij betrokken. De week culmineert in een eindfeest, dat op het terrein van de voetbalvereniging gehouden wordt.

Evenemententerrein

‘Het evenemententerrein’ is een van die projecten die hopen op een toekenning van het Stimuleringsfonds van de gemeente Coevorden. Met een toekenning hoopt het dorp dat het organiseren van evenementen gemakkelijker wordt. ‘We organiseren hier eigenlijk best wel veel’, vertelt Willy. ‘Familiedagen, Koningsdag, een stop voor de Wandelvierdaagse, een gezamenlijke brunch met Pinksteren. En de dorpslunch, bijvoorbeeld.’ Nu moeten er iedere keer toiletblokken gehuurd worden, moet de stroom getrokken, alles op- en weer afgebouwd. Kortom: gedoe. ‘Als we het trainingsveld van de voetbalvereniging opofferen, dan kunnen we daar het veld verharden, een toiletblok neerzetten en vaste voorzieningen aanleggen. Dat maakt het werk van de activiteitencommissie Dalerpeel weer wat gemakkelijker.’ Deze ACD, zoals de commissie heet, bestaat maar liefst 25 jaar. Twee van de oorspronkelijke leden zijn er nog steeds actief in. ‘We zijn hier heel hecht met elkaar’, wil Willy maar zeggen.

De poort naar alles

Vooralsnog vormt multifunctionele accommodatie het Dorpshuis de kern van het dorp. De basisschool bestiert de ene helft van het gebouw, het buurthuis de andere. Vergaderzalen delen ze. In de brede hal is een mooi bibliotheekje te vinden, terwijl een aantal vrijwilligers een kleine supermarkt overeind houdt, ‘voor de vergeten boodschappen’. Een groep van ongeveer 25 vrijwilligers zorgt dat het geheel blijft draaien. ‘Het dorpshuis, dat is de poort naar alles.’ Als er in het dorp ergens autosleutels gevonden zijn, dan is het Dorpshuis de plek, waar ze gebracht worden. En als iemand zijn sleutels verloren heeft, is een van de eerste telefoontjes een belletje naar Willy.

Vrijwilliger zijn, dat zit in je bloed

Willy zegt: ‘Je hebt hier een klein ploegje, dat trekt bijna alles. Bert Kleine, dat is misschien wel de drijvende kracht.’ Zoals op zovele plekken, is er een actieve kern van zeloten nodig die met ziel en zaligheid dingen blijven doen, waarvoor anderen de energie (nog) niet opbrengen. ‘Mijn broer Jan, die is eigenlijk ook best actief,’ stelt Willy tevreden vast. Anderen zeggen over Willy dat ze met een 12-urige aanstelling eigenlijk altijd wel op het Dorpshuis te vinden is - van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat. Niet raar: ‘Mijn vader was ook zo. Die was ook vaak voor het dorp bezig. Dat vrijwillige, dat zit er misschien gewoon wel een beetje in...’ Maar, zo wil Willy maar zeggen, wat zij opbrengt, is helemaal niet uitzonderlijk. In Dalerpeel doen meer mensen dat. ‘Als we ergens geen gebrek aan hebben, dan is het wel aan vrijwilligers. Die zijn er altijd wel.’ En dat vrijwilliger zijn, dat wordt ook doorgegeven: ‘Mijn zoon heeft hier ook wat extra stopcontacten aangelegd. Ik zag het eigenlijk bij de bouw al: dat waren er veel te weinig. Maar geen punt: dat kunnen we prima zelf.’ En als een oudere niet meer in staat is om zijn huis te schilderen, dan steekt de buurt ook een handje toe. ‘Dan hangen we een briefje op wie tijd heeft om te helpen, en dan doen we dat.’ Als je wat preciezer kijkt, draait heel veel in het dorp op vrijwilligers. De plaatselijke voetbalclub - ‘iedereen voetbalt hier, hoor!’, het buurthuis, de koersbalclub, de gymnastiekclub, de muziekvereniging, de pluktuin - overal zijn wel inwoners van Dalerpeel bij betrokken.

Geld, dat is iets heel anders

Middelen, geld, het aardse slijk, daar is wel behoefte aan. Niet in overdreven hoeveelheden. Maar zo’n evenemententerrein, dat krijgt het dorp niet in zijn eentje voor elkaar. Daar is steun van de gemeente voor nodig. Geen menskracht, maar wat ouderwetse pecunia. Of, seed money, zoals dat in beleidstaal soms heet. En dus hopen ze in Dalerpeel op succes bij het Stimuleringsfonds. ‘Want dat evenemententerrein, dat zou toch écht heel mooi zijn!’

6.2 De dorpenronde

Half zeven 's avonds, hartje zomer. Het is nog best warm in Dalerpeel. In de straat waar het dorpshuis en de school zijn gevestigd, hangen nog vlaggetjes - de stille getuigen van het succesvolle dorpsfeest, waarover Willy met zoveel smaak vertelde. Als je goed luistert, hoor je nog de muziek vanaf het voormalige voetbalveld, waarop het dorp zo graag een evenemententerrein wil realiseren. In de voortuinen langs de straat praten enkele oudere inwoners met elkaar. Ze zitten op plastic tuinstoelen. Handen gaan omhoog en we horen 'moi' als we langslopen. We zijn op weg naar een vergadering: de dorpenronde, waar college en de vereniging voor dorpsbelangen elkaar treffen.

De vereniging voor dorpsbelangen is hier de formele overlegpartner van de gemeente. In (bijna) ieder dorp rond Coevorden is er wel een actief. Soms heel erg actief, en soms ook wat minder. In Dalerpeel behoort de vereniging voor dorpsbelangen tot de zeer actieve soort. Op 26 juni is het college bij haar te gast tijdens de dorpenronde. Willy, de beheerster van het dorpshuis - 'de makkelijkste deur naar alles in het dorp' - is er uiteraard ook en begeleidt ons langs de bar naar de 'feestzaal' waar de dorpenronde 'Dalerpeel en De Nieuwe Krim' vanavond plaatsvindt. Enkele bestuurders zijn al aanwezig. De setting: ze zitten aan geschakelde vergadertafels, die in een blokopstelling staan.

Ook gebiedscoördinator Gerrie is al aanwezig. Op tafel ligt, keurig uitgeprint, de agenda, voorzien van het gemeentelijke logo. Nét voor achten (20.00 uur) is het wachten nog op het college. De bestuursleden van de vereniging voor dorpsbelangen kletsen wat. Op de valreep arriveren burgemeester en wethouder. Iedereen gaat zitten. Twee inwoners, die tijdens de vergadering niets zullen zeggen, nestelen zich tegenover de beide besturen. Als allerlaatste arriveert een journalist. Zij maakt aantekeningen, wat foto's en zal halverwege de avond de bijeenkomst al verlaten.

De vergadering start, zoals eigenlijk iedere vergadering start: met de 'afmeldingen.' Voorzitter Johan merkt op dat Bert er vanavond niet bij zal zijn. 'Dan zijn we vanavond stuurloos', vult iemand aan. Iedereen lacht. Wethouder Jan vult enthousiast aan, dat hij Bert nog had gebeld: 'Wee je gebeente dat je er bent, vanavond', had hij hem gezegd. Iedereen lacht weer. 'Bert' heeft betekenis, dat blijkt uit alles. Ook de wijkagent kan er vanavond niet bij zijn. 'Vanwege vakantieperikelen.' Wederom een aanvulling: 'Goh, wat vervelend voor hem!'

Openbare ruimte is 'alles'

Het eerste deel van de avond staat vooral in het teken van 'openbare ruimte', zo blijkt. Eerste agendapunt is overigens de actielijst. Ook dat biedt zicht op wat rituelen. Voorzitter Johan vraagt gebiedscoördinator Gerrie

of hij de actielijst bij zich heeft. En Gerrie tovert inderdaad een lijst op tafel. Netjes worden de verschillende punten langsgelopen. Soms gaat het om kleine punten, zoals een verkeersbord dat ‘verdwenen’ is. Hetgeen de verkeerssituatie ‘onduidelijk maakt’. Onduidelijk is of de gemeente het bord heeft weggehaald, of dat het een actie van plaatselijke vandalen is. En het zou allang ‘uitgezocht zijn’. De vereniging voor dorpsbelangen wil graag weten of deze actie ook daadwerkelijk is uitgevoerd, en, zo ja, wat dan het besluit of resultaat daarvan is. Wethouder Jan spreekt uit dat hij het belangrijk vindt dat die - al eerder beloofde - terugkoppeling er nu daadwerkelijk snel komt: ‘Dat moet nog voor de zomer.’ Burgemeester Bert meent zich te herinneren dat hij ‘hierover’ in de ‘werkgroep verkeer’ heeft horen spreken. Maar weet dat ook ‘niet zeker’. Eenzelfde soort ‘uiteenzetting’ horen we even later, als het punt ‘takken snoeien’ wordt aangeroerd. Op een aantal plekken is vastgesteld dat overhangende takken het zicht van automobilisten kunnen belemmeren. Er is discussie wie daar verantwoordelijk voor is. Zijn dat de plaatselijke bewoners? Is dat de gemeente? En als het bewoners betreft, en die houden het niet bij, hoe spreek je die dan aan? Een aanwezige merkt op ‘dat er sowieso veel dood hout in de bomen hangt. Het lijkt alsof de gemeente wacht op een grote storm, die het dan maar vanzelf oplost. In de tussentijd wordt het er allemaal niet knapper op!’

Dalerpeel wil er netjes en verzorgd bij liggen. Zoveel is wel duidelijk. En Dalerpeel moet veilig zijn voor de kinderen. Verkeersborden, rommel, groenonderhoud. Ook sommige andere actiepunten blijken ‘nog steeds niet opgelost’. Iets dat enige irritatie opwekt bij de bestuursleden: ‘We horen liever nee, dan dat het onduidelijk blijft.’

Eenzelfde soort uiteenzetting is overigens rond de ruimtelijke agenda van Nieuwe Krim te beluisteren. Ook in Nieuwe Krim is het - sterk achterblijvende - groenonderhoud een punt van zorg. Is de slordigheid van de openbare ruimte een gruwel. En verkeersveiligheid een issue. Een bestuurslid van Nieuwe Krim verwoordt het pregnant: ‘Er is geen verkeersbord meer dat er fatsoenlijk uitziet.’ En de borden lijken ook in Nieuwe Krim zo nu en dan te verdwijnen. Burgemeester Bert legt uit: ‘We weten dat borden ook verdwijnen, maar het kan ook zijn dat op het onderhoud van borden is bezuinigd. Ga ik na.’ Wethouder Jan stelt een praktische maatregel voor: ‘Als we bij jullie langskomen, dan kunnen we wel een rondje lopen, een schouw doen.’ Een goede, maar wat late suggestie. Want die schouw is allang gepland: ‘Met Gerrie is al afgesproken dat we met de wegenschouw meegaan.’

Wel of niet kunnen wonen in Dalerpeel

Volgens de agenda zijn we inmiddels aanbeland bij agendapunt ‘drie’. De vereniging voor dorpsbelangen geeft aan dat er in Dalerpeel behoefte is aan meer woningbouw. Sterker nog: ‘Feitelijk hebben we te maken met een dalend aantal woningen.’ Eigenlijk, zo stelt Johan vast, ‘hebben we in het dorp al tien woningen ingeleverd’. Sterker nog: ‘Wij zien dat kavels niet worden bebouwd. Kavels waar twee-onder-

een-kaphuizen zouden moeten komen, daar wordt nu alleen een vrijstaande woning gerealiseerd. Zo raak je huizen kwijt.’ En dat is slecht voor het dorp, stelt Johan vast: ‘Jongeren gaan noodgedwongen naar andere dorpen, bijvoorbeeld naar Dalen waar nog wel gebouwd mag worden.’

Wethouder Jan geeft aan het inleveren van die woningen ‘uitlegbaar’ is. Domesta anticipeert al op krimp. Door bijvoorbeeld oude huizen af te breken en er betere, nieuwe woningen voor in de plaats te bouwen. ‘Jullie hebben diverse rapporten gehad ten behoeve van de woonvisie met specifieke gegevens over Dalerpeel en Nieuwe Krim.’ Burgemeester Bert vult aan: ‘De woonvisie moet er in december zijn. Dan hebben we een visie op de totale opgave voor de gemeente waarin ook de dorpsvisies zijn meegenomen en specifieke gegevens over de dorpen.’

Vooralsnog lijkt uitbreiding van de huidige woningvoorraad ‘anno nu’ niet verstandig. ‘We hebben duidelijke cijfers over krimp tot aan 2035. We moeten echt voorzichtig zijn. Inwoners roepen al snel dat starterswoningen nodig zijn, maar het gaat toch vooral om doorstroming.’ En, zo stelt wethouder Jan, vertrek uit het dorp hoeft niet definitief te zijn. ‘Ik ben ook vertrokken naar Emmen en later teruggekeerd.’ Maar, zo vraagt een van de aanwezigen, ‘kavels worden verkocht, maar niet bebouwd. Zo leveren we toch huizen in?’

Voorzitter Johan stipt nog een keer aan dat in ‘Dalen nog wel mag worden gebouwd. Er zijn mensen die hier eigenlijk willen blijven, maar naar Dalen moeten, omdat ze daar mogen bouwen en hier niet.’ Sterker nog, zo betoogt hij, ‘de huizen in Dalen worden steeds vaker niet door ‘oorspronkelijke’ Dalenaren bewoond. Daar wonen nu mensen die nauwelijks binding met Dalen hebben.’

Wethouder Jan geeft aan dat er inderdaad veel interesse was om in Dalen een kavel te kopen. Er was ‘zelfs een loting nodig’. Voorzitter Johan stelt: ‘Laat dan eerst de Dalenaren inloten.’ ‘Daar mag je niet in sturen’, luidt het snelle antwoord. Waarop een aanwezige verzucht: ‘Het voelt gewoon niet goed. Jonge mensen, die hier tijdelijk wonen, en nu naar Dalen moeten om te bouwen.’ Tegenover die beleving van de vereniging voor dorpsbelangen staan de harde krimp cijfers. ‘Het wordt allemaal meegenomen in onze woonvisie. We moeten niet bouwen voor leegstand’, herhaalt wethouder Jan.

Hoe zit het nu eigenlijk met het Stimuleringsfonds?

Als het Stimuleringsfonds tijdens de vergadering aan de orde komt, ontstaat een prachtig pandemonium. Voorzitter Johan vraagt hoe het nu eigenlijk precies zit met de nieuwe stimuleringsregeling. ‘Het Stimuleringsfonds, bedoel je?’ vraagt Gerrie. Dalerpeel wil namelijk graag een nieuw evenemententerrein realiseren, zo blijkt. Sterker nog: de gemeente is, bij monde van Gerrie, al aangehaakt: ‘Gerrie gaat helpen, die neemt ons op sleeptouw.’ En dat is nodig ook, stelt voorzitter Johan vast. Een aanvraag doen is namelijk nog niet zo eenvoudig: ‘Ik ben wel verbaasd over de vele voorwaarden waaraan je moet voldoen, terwijl je maar vier vragen hoeft in te vullen voor het aanvragen van een wijk- en dorpsbudget. Maar, daar geldt weer

voor: op is op?’ Even probeert Gerrie het uit te leggen: ‘Het evenemententerrein is niet hetzelfde als een wijk- en dorpsbudget. Het geldt als een apart initiatief.’ Al snel vliegt een wirwar van projecten, budgetten, bedragen per inwoner, fondsen, limieten, financiële plafonds en maximale aantallen over tafel. De bestuurders van de vereniging voor dorpsbelangen, maar ook de collegeleden, lijken elk zo hun uitleg te hebben. Sterker nog: ‘Hoe zit dit?’ fluistert de burgemeester in het oor van de wethouder. Die ook even zijn hoofd schudt. ‘Deze interpretatie is nieuw voor mij. We gaan het na’, zegt de burgemeester toe.

6.3 Een van de dragers van het dorp

De naam van Bert zong al tijdens de dorpenronde rond. Als iemand goed op de hoogte is van het reilen en zeilen in Dalerpeel, dan is het Bert. En al is gisteren in de vergadering nog uitgebreid benoemd dat Bert een zware operatie heeft ondergaan, zijn we van harte welkom. ‘Kom maar langs.’ Buiten staat een vrouw in de tuin te werken. We stellen ons voor en leggen uit dat we een afspraak met Bert hebben. We lopen achterom, zoals dat in dorpen nog steeds kan en mag. En betreden het huis via de keukendeur. Vanuit de keuken zien we Bert in een bed in de woonkamer liggen. Zijn ogen zijn dicht. We voelen ons indringers. Is het niet handiger is om ‘later’ terug te komen? Nee, hoor. Of we koffie lusten? Bert knippert wat met zijn ogen en trekt zich aan de steun wat rechterop in bed. Ons gesprek kan beginnen.

Bert is een geboren en getogen inwoner van Dalerpeel. Twintig jaar werkte hij als vrachtwagenchauffeur. Tot hij in 2001 werd afgekeurd. Twee jaar zocht hij naar een zinvolle invulling van zijn leven. Om in 2003 betrokken te raken bij de vereniging voor dorpsbelangen. Het toenmalige bestuur wilde er collectief mee stoppen. ‘Op dat moment ben ik ingestapt. Eigenlijk wilde niemand het overnemen. Maar tijdens een avond hebben we het toch gedaan en zijn we als dagelijks bestuur gestart. Met negen man. Die negen man zitten nog steeds in het bestuur.’ Zo hecht is de club, zo wil Bert maar zeggen. ‘De eerste vier jaar hebben we gebruikt om alles weer op te bouwen. We hebben andere Dorpsbelangen leren kennen en contacten met de gemeente opgebouwd.’

Echt een praatclub

In die eerste periode speelde er het nodige in het dorp. Bert wilde er zijn schouders wel onder zetten. Na het eerste bestuurslidmaatschap volgden andere functies: hij werd penningmeester (en daarna voorzitter) in het bestuur van de ijsbaan. En voor de jeugd actief via sociaal cultureel werk. Maar in de vereniging

voor dorpsbelangen is hij het meest actief. Een gesprekspartner met een lang verleden. ‘Er zijn geen oprichtingsnotulen, maar deze Dorpsbelangen bestaat al zo’n 75 jaar.’ In de vereniging wordt alleen overlegd: ‘Echt een praatclub.’ Het echte werk, wil Bert maar zeggen, dat gebeurt elders: ‘De verenigingen, die doen alle activiteiten.’ De activiteitencommissie zorgt er vervolgens voor dat alles mooi op elkaar aansluit.

Niet anders dan andere dorpen?

Een actief dorp, merken we op. ‘Nee’, zegt Bert: ‘Dalerpeel is niet heel anders dan andere dorpen. Er gebeurt niet meer of minder.’ Dat strookt niet helemaal met onze waarneming. En dat blijkt even later ook wel, als we naar wat cijfers vragen. Hoeveel inwoners van Dalerpeel zijn eigenlijk betrokken bij het dorp als vrijwilliger? Nogal wat, zo blijkt: ‘Alles bij elkaar hebben we, denk ik, zo’n 75 vrijwilligers die op de een of andere manier betrokken zijn bij allerhande activiteiten.’ Let wel: Dalerpeel heeft ongeveer 750 inwoners. ‘Bij de voetbalvereniging zijn veel vrijwilligers actief.’ Die vrijwilligers zijn overigens multi-inzetbaar: ‘Met deze groep doen we elke woensdag kleine klusjes in het dorp. Iets bij de pluktuin, de parkeerplaats. Klein onderhoud. Dat werkt vrij goed. Alles ziet er daardoor beter uit.’ Een andere groep is bijvoorbeeld actief in natuuronderhoud. Ook is Dalerpeel erg actief in het verglazen van Dalerpeel: ‘Met 25 vrijwilligers zijn we van deur tot deur gegaan. We hebben nu heel hoge percentages te pakken. Zo goed als iedereen in Dalerpeel - we naderen 100 procent - wil nu een aansluiting op glasvezel.’

Grotere projecten

Langzamerhand werden de projecten groter. ‘In het begin hadden we bewust nog geen grote projecten. Dat kwam pas in 2010.’ Zo rond 2010 kreeg de vereniging voor dorpsbelangen wat meer zicht op mogelijkheden voor het aanvragen van subsidies. Bert vertelt: ‘We hebben toen samen met andere dorpen een wandelroute van 35 kilometer aantrekkelijk ingericht. Een zogenaamd LEADER-subsidietraject*.’ Daar kwam wel het nodige bij kijken. ‘Je moet lef hebben om het te kunnen uitvoeren.’ En je moet ook energie willen steken in het verzorgen van de ‘papieren rompslomp’. Maar als dergelijke projecten lukken, dan zorgt dat ‘ook voor meer vertrouwen’. Mocht het ons nog niet duidelijk zijn, ‘we doen het écht niet alleen’, benadrukt Bert. Bijna iedereen die ertoe doet in het dorp, draagt bij. Directeur Sandra (zie verderop), bijvoorbeeld. Ze speelde een grote rol in het verbeteren van de situatie in het dorp. Ze durfde dingen te benoemen. Ze is écht iemand met ‘een gezond boerenverstand. Dat werkt hier.’

Weinig opkomst

Als Bert één zorg heeft, dan is het, hoe gek dat wellicht ook klinkt, de betrokkenheid bij de vereniging voor dorpsbelangen. ‘Bij het besturen, het vergaderen’, legt Bert uit. Het dorp blinkt uit in ‘doen, we pakken de grootste projecten aan. We krijgen het voor elkaar.’ Maar besturen, vergaderen, dat is andere koek. ‘Er komen weinig mensen af op onze bijeenkomsten.’ Dat is overigens niet altijd zo geweest: ‘Vroeger was er meer opkomst.’ Dat kun je positief uitleggen, zegt Bert: ‘Veel mensen vinden het ‘allemaal wel goed’. Inwoners hebben vertrouwen in de vereniging voor dorpsbelangen, laten het een beetje aan ons over.’ Maar je kunt het ook negatief duiden, stelt hij: ‘Het is soms moeilijk om zeker te weten of er voor een plan ook daadwerkelijk draagvlak is.’ Maar toch, als het écht belangrijk is, ‘dan weten ze ons heus wel te vinden’.

* LEADER is een Europees subsidieprogramma dat gericht is op samenwerking in de regio en zich met name richt op minder-verstedelijkte gebieden en gebieden die achterblijven in de economische ontwikkeling.

Achterdocht richting gemeente

Anderen dragen weer op andere manieren bij, zo vertelt Bert. Door bijvoorbeeld een fototentoonstelling over Dalerpeel (april 2017) te organiseren. Zo oud is het dorp immers niet. Pas In 1920 werd de kerk gebouwd, in 1923 de school. Een dorp dat ooit dreef op de vervening: ‘Zwaar werk, veel handwerk. Een gebied waar het nodige gebeurde en de gemeente ook strak handhaafde. Patrouilles. Controles op de plaggenhutten. Misschien ligt daar ook wel een voedingsbodem voor de wat achterdochtige houding van de veendorpen richting buitenwacht, richting gemeente.’ In de huidige tijd is het contact met de gemeente prettig. Met de bestuurders, met de ambtenaren. In de ogen van Bert is ‘het huidige college op de goede weg. De onderlinge sfeer is ook anders: het vorige college gunde elkaar niets. Dit college zit beter in elkaar. Ze gunnen elkaar wat. Dat merk je.’

Fototentoonstelling

Het hele dorp werd ingeschakeld om dat oude Dalerpeel weer te laten herleven. Iedereen werd opgeroepen om herinneringen aan Dalerpeel in te sturen: foto’s, krantenberichten. Zelfs oude gebruiksvoorwerpen werden ingezameld. Zo ontstond een geweldige tentoonstelling van het oude Dalerpeel van voor en vlak na de Tweede Wereldoorlog. Behalve aan het collectieve geheugen van het dorp, droeg de tentoonstelling ook bij aan de sociale kracht van het dorp. Ook inwoners van vroeger, die uit Dalerpeel vertrokken waren, kwamen terug om de tentoonstelling te bezoeken. De tentoonstelling is een mooi voorbeeld van de sociale kracht van Dalerpeel. Als er iets ‘in de kop zit’, dan gebeurt het ook, lacht Bert.

Wat kan nog beter?

Om het in de nabije toekomst nóg beter te laten draaien, is het belangrijk dat de gemeente regels durft los te laten. ‘Minder regels. Dat zou heel erg welkom zijn. Dat is de kern van ‘loslaten’. Let op, zegt Bert, ‘de intenties van de gemeente zijn heel goed. En het Stimuleringsfonds is een mooi instrument om die ruimte te zoeken.’

In deel II van het fonds zit namelijk de financiering voor de grotere projecten. Dan gaat het, zo betoogt Bert, om uitdagende, grotere projecten, waarin je als gemeente kunt kiezen of je nu juist met veel, of juist met minder regels toe zou willen. En als het de gemeente op dat front lukt, om met minder regels toe te kunnen, dan groeit ‘ook het vertrouwen in de eigen rol van de gemeente’. Want op die manier bewijs je dat je vertrouwen hebt in een goede uitvoering in de dorpen. Bert: ‘We zijn echt op het goede spoor, de verbinding zie ik wel.’

6.4. De basisschool

De Willem Alexander-basisschool is een van die kleine basisscholen, waar ooit discussie over was of die niet beter gesloten zouden moeten worden. Want, waren ze niet te klein en qua onderwijsaanbod te wisselend van kwaliteit? Gelukkig is dat beleidsvoornemen in dit geval niet doorgezet. Al ging het een paar jaar geleden helemaal niet zo goed met de school.

Sandra, de directeur van de school stapte juist in die periode in: ‘De school lag op z’n gat. Het team functioneerde eigenlijk niet meer. De directeur zat ziek thuis. Ouders haalden hun kinderen van school.’ En dan moeten we goed beseffen dat loyaliteit een enorme kwaliteit van de inwoners van Dalerpeel is. Voordat ouders hun kinderen van school halen, moet er heel wat aan de hand zijn.

Bij haar aantreden was er nog maar één collega over: die was eigenlijk ook pas net begonnen. Sandra: ‘We waren feitelijk de reddingsploeg. De inspecteur zou al weer bijna op de stoep staan voor een hertoetsing. Als we die niet zouden halen, dan ...’

Band met het dorp

Het team gaat aan de slag. Niet alleen het onderwijs moet verbeterd, ook de band met het dorp en de ouders moet aangetrokken. Ouderbetrokkenheid wordt dan ook een van de drie pijlers van de school. ‘Ik voelde afstand, wantrouwen. Dat typeert misschien ook wel het veen: inwoners zijn hier directer, maar ook emotioneler. Dus als het niet goed zit, dan zit het niet goed.’ Werken aan nieuw vertrouwen, was het devies. ‘Ik ben zelf opgegroeid in een veendorp, dus ik had er wel vertrouwen in dat ik de connectie met de ouders zou kunnen maken’, zegt Sandra.

Samen met ouders

Een van de eerste stappen in het schooljaar 2013-2014 was de invoering van het project ‘Ouderbetrokkenheid’. De uitvoering werd begeleid door een extern bureau. Doel: ‘Samen met de ouders [te] ontdekken, hoe ze partners kunnen zijn in het begeleiden van het kind. Leerkrachten kunnen door informatie van ouders de kinderen nog beter begrijpen en begeleiden. En ouders kunnen door kennis en ervaring van de leraren leren om hun kind te ondersteunen bij het leren.’

Dorpsteam

Een aantal jaar geleden ging het, behalve met de school, ook niet heel erg goed met het dorp. In Dalerpeel had de economische crisis er stevig ingehakt. De werkloosheid was hoger dan gemiddeld, het opleidingsniveau altijd al wat lager, en de argwaan richting ‘politiek’ wat groter dan gemiddeld in den lande. Dat vertaalde zich ook in het onderwijs. ‘Kinderen hebben hier misschien wel iets meer aandacht en zorg nodig.’

Zo rond 2010 werd om die reden het dorpsteam opgericht: een ‘coalitie’ van de woningbouwvereniging Domesta, Maatschappelijk Welzijn Coevorden, de school en de vereniging voor dorpsbelangen. Een van hun eerste activiteiten was het uitzetten van een enquête, om te achterhalen waar het dorp mee ‘zat’ en wat er nodig was om als dorp weer een positieve toon te vinden. Sandra: ‘Het dorpsteam bespreekt alles wat er in Dalerpeel gebeurt, kijkt naar wat soepeler of sneller kan en helpt bewoners met het oppakken van activiteiten. Met als doel om samen ideeën te bundelen, aangevoerd vanuit het dorp.’

Inzet op ‘samen’ en ‘ondernemingszin’

Samenwerken, werken om samen iets op te kunnen zetten, dat is een van de drijfveren van de school. ‘We hebben een onderneming van en voor leerlingen opgezet. Die noemen we WA at Work. Twee keer per jaar maken de leerlingen met elkaar een businessplan, en dan werken ze iets uit. Zo hebben ze rond Valentijnsdag lijstjes gekocht, beschilderd en te koop aangeboden.’ Een manier, waardoor leerlingen eigenaarschap en regie (kunnen) ervaren over hun eigen capaciteiten en functioneren. Ook de groente, die op school wordt verbouwd op het pleintje, en - in iets grotere hoeveelheden - op de plek die sommigen de Pluktuin, maar anderen de Beleeftuin noemen, wordt in de dorpswinkel te koop aangeboden. De ochtend dat wij er rondlopen, hebben leerlingen boontjes geoogst. Weliswaar maar één zakje, maar dat wordt dan wel voor 50 cent in de dorpswinkel gelegd. Een deel van de rekenles vindt ook in de dorpswinkel plaats. Op die manier ontmoet theorie de praktijk, en omgekeerd.

Die manier van verbinden, kenmerkt de school. ‘Volgend jaar willen we met een aantal kinderen eenvoudige maaltijden gaan koken, zodat we een maaltijd kunnen serveren voor een aantal ouderen, die tegenover de

school wonen’, vertelt Sandra. Deze vorm van ‘samen ontdekken en samendoen’ sluit aan bij de ‘handen uit de mouwen’-mentaliteit van het dorp.

Dingen zijn ten goede gekeerd

Geleidelijk heeft de school allure en kracht hervonden. Alweer een parallel met de staat van dit dorp anno 2017. Sandra: ‘Je ziet dat de mensen elkaar nu echt gemakkelijker weten te vinden. De lijntjes zijn korter.’ Het bestuur van de vereniging voor dorpsbelangen, samen met een overzichtelijke groep van ‘misschien zo’n acht vrijwilligers’ zijn de dragers van het dorp: ‘Als je er energie in stopt, dan komt die er ook weer uit!’ Die energie erin stoppen, dat is ook een kenmerk van ‘verbindend besturen’, stelt Sandra vast: ‘ik heb veel respect voor de wethouders - die doen hun best om benaderbaar te zijn. En ze doen moeite - vooral tijdens de Coevorden Verbindt Tour [de eerste tour uit 2014].’ Coevorden straalt uit dat het anders wil. Dat het wellicht anders moet.

Zijn ‘we’ dan klaar?

Nee, natuurlijk. ‘De intentie, die is écht goed’, benadrukt Sandra. ‘Maar het college communiceert misschien te exclusief via de Plaatselijke Belangen.’ Als ter sprake komt, dat er die avond een vergadering is van de vereniging voor dorpsbelangen met het college in het kader van de dorpenronde, reageert Sandra een tikje verbaasd: ‘Vanavond? Hier, in het gebouw? Zou ik dan een mailtje gemist hebben?’

Communiceren via een ‘formele overlegpartner’ (want dat is de vereniging voor dorpsbelangen) heeft zo zijn voordelen. De lijnen zijn immers kort, maar ‘misschien kunnen we ook wel met elkaar uitzoeken, hoe we nog meer en breder contact in de dorpen kunnen onderhouden?’

Tijd nodig

Sandra beseft terdege dat veranderen tijd kost. Maar, zo vraagt ze zich af: ‘hoe kijken de ambtenaren in het gemeentehuis tegen deze nieuwe manier van werken aan? Daar heb ik eigenlijk niet zo’n beeld van.’ In de wetenschap dat er om de vier jaar verkiezingen zijn, zou het in haar ogen zo maar eens kunnen zijn, dat een deel van de ambtenaren (die er al wat langer zitten) verander-moe aan het raken zijn. ‘Die komen misschien toch in de verleiding om een beetje op de oude voet door te gaan. Ik heb eigenlijk geen idee hoe dat eraan toe gaat. Het gaat soms zo traag!’

Ga vooral door!

Hetgeen niet wegneemt, dat Sandra de ingeslagen weg veelbelovend vindt: ‘De legitimiteit, die is er, die hebben ze. En dat zeg ik niet alleen als hoofd van de school, maar ook als inwoner van Diphooorn. Je legt nu feitelijk het eigenaarschap lager in de organisatie. Dat is goed. Dat moet. Je kán het niet op de oude voet blijven doen. Maar dat we er nog niet zijn, dat is ook duidelijk!’

6.5 De parabel van de ‘Pluktuin’ of ‘Beleeftuin’

Een spontaan idee van Bert, oud-onderwijzer, en Sandra, hoofd van de school, schiet - hoe flauw de woordspeling ook is - daadwerkelijk wortel. Kinderen leren erdoor samenwerken en verenigen, al doende, biologie én economie met elkaar. Kortom, het tuinproject laat zien hoe een brede rolopvatting van onderwijs een drijvende kracht kan zijn, die bijdraagt aan verbindingen in het dorp.

We wachten bij de ingang van de school, annex dorps huis, annex bibliotheek én supermarkt ‘voor de vergeten boodschappen’. In Dalerpeel is de multifunctionele accommodatie ook daadwerkelijk de spil van het dorp. Vanmiddag mogen kinderen aan de slag in de Pluktuin. Nu zijn diezelfde kinderen nog aan het spelen dat het een lieve lust is: ze rennen, stoeien en schreeuwen. Zoals het hoort op een schoolplein.

In al dat tumult staat een gezinnetje stilletjes aan de rand van het plein: een jongetje, dat aan het been van zijn moeder geklemd zit, terwijl vader geduldig wacht op dat wat komen gaat. Zij groeten ons vriendelijk. Ze brengen hun kind naar school, zo het lijkt. Het heeft er alle schijn van dat het kind gaat ‘wennen’, zoals dat heet. Als een van de leerkrachten het kind ook daadwerkelijk de school in poogt te lokken, breken de dijken: het jongetje barst in huilen uit. De leerkracht troost. De ouders vertrekken, dapper lachend en zwaaiend.

Op dat moment stapt ook Sandra, de directeur van de school, naar buiten. Ze zal ons introduceren bij de vrijwilliger die de Pluktuin helpt onderhouden. Binnen treffen we een leerkracht. Sandra stelt ons voor: Dit zijn de onderzoekers die bekijken hoe het allemaal gaat in het dorp. En ze willen ook wel een kijkje nemen in de Beleeftuin.’ Pluktuin, Beleeftuin - we kijken elkaar aan. We hadden beide termen al eerder gehoord. Officieel is er, na een prijsvraag, gekozen voor de naam ‘Beleeftuin’. De naam die Sandra ook consequent gebruikt. Anderen hebben het echter over de Pluktuin.

Vrijwilliger Bert

Dan arriveert een wat oudere, tanige man. Getooid met een grijs baardje en bril: Bert. Een van de vrijwilligers die de kinderen begeleidt in het zaaien, tuinieren én oogsten van de tuin. Hij draagt een netje met kleine uitjes. ‘Bij de bouwmarkt nog snel even gehaald, dan hebben ze straks wat om te planten.’ Wederom worden we voorgesteld. Even lijkt Bert van zijn à propos, maar terwijl we langzaam richting de uitgang van de school lopen, meldt hij al dat hij ‘het allemaal prima vindt’. Bert blijkt niet alleen een gemakkelijke, maar vooral ook opgewekte prater. We stappen het schoolplein weer op. Hier en daar groeten kinderen Bert: ‘Dag meester!’ Met Bert lopen we alvast naar de Pluktuin. Een optocht van kinderen en leerkracht volgt op enkele tientallen meters afstand. Al snel horen we, tijdens de wandeling, iets van de achtergrond van Bert. Hij is - vandaar het groeten met ‘meester’ - daadwerkelijk leraar geweest. ‘Nu met de VUT, hoor!’ Bert heeft gewerkt op verschillende basisscholen, waaronder - in zijn laatste jaren - in Dalerpeel.

We zijn op weg naar de Pluktuin, die uiteraard - Dalerpeel is zo groot niet - niet heel ver van de school is. Als we het terreintje van de Pluktuin oplopen, zien we een tuin van ongeveer vijftien bij dertig meter. Om de tuin ligt een groot grasveld, dat is omsloten door fraaie, oude bomen. De pluktuin zelf is, met behulp van een houten hekje, afgesloten. Midden op het grasveld staat een houten huisje, voorzien van een tafel en twee bankjes. Ook is er nog plek voor een waterput. ‘Die waterput doet het helaas niet, waardoor de bewatering erg lastig is’, zucht Bert. Gelukkig is er nog wel een tapkraantje, maar de moestuin moet het ‘momenteel’ vooral van de regen hebben.

Het idee van de Pluktuin

Bert staat, samen met Sandra, aan de basis van de Pluktuin. Zelf is hij een enthousiast tuinder, dus toen er ideeën nodig waren om de kinderen op school ook op andere manieren aan het werken en denken te zetten, schoot het beeld van tuinieren door zijn hoofd. Een dergelijke moestuin had hij al gezien in Echten. ‘Het grijpt daar op een heel mooie manier op elkaar in. Dat zochten we hier ook een beetje.’

Past bij het dorp

Bezig zijn met het planten van groenten en fruit, leek een activiteit die goed in Dalerpeel zou kunnen passen. Allereerst om kinderen ‘meer kennis van de natuur’ mee te geven. Immers: de meeste kinderen hebben het beeld dat fruit en groente als het ware uit het plastic van de supermarkt komt. ‘En het is ook wel een mooi idee, als je al die kleintjes met een emmertje aardappels in de hand, die ze zelf gepoot, verzorgd en uiteindelijk geroid hebben, naar de school ziet teruglopen. Waar ze die aardappels ook nog eens in de dorpswinkel te koop kunnen aanbieden. Dat is mooi!’ En, zo stelt Bert vast, het past ook echt in Dalerpeel: ‘Het past bij de

manier waarop dit dorp naar zijn eigen verleden kijkt. De oude mensen hier weten nog precies hoe het is om aardappels te poten, groente te planten, te zaaien en te oogsten. Iedereen had hier vroeger een eigen tuintje. Zo kwam je gemakkelijker rond.’

Waarom ontstaat het hier?

Waarom wordt een idee als de Pluktuin in Dalerpeel wel opgepakt en in andere dorpen niet? Een lastige vraag, vindt hij: ‘Het is misschien juist omdat dit een klein dorp is. Met een instelling die je zou kunnen typeren als: ‘waar een wil is, is een weg’ en: ‘samen de schouders eronder’. En het is ook een beetje toeval, natuurlijk. Toevallige contacten tussen inwoners zijn vaak de bron van een nieuw idee. Het idee van de Pluktuin ontstond omdat de directrice en ik het er toevallig over hadden. We zagen er beiden iets in en dan groeit zo’n idee verder.’

Sociale betrokkenheid

Het idee om tuinieren als activiteit in te passen in het lesprogramma, kon al snel op brede steun rekenen in de vorm van LEADER-gelden¹, budget van het Rabobank-fonds en betrokkenheid van woningcorporatie Domesta. Zo werd de Pluktuin uiteindelijk mogelijk gemaakt. Nog zelfs voor de eerste groente was geplant, zorgde de tuin al voor sociale betrokkenheid. Op de Nationale Vrijwilligersdag timmerden en plaatsten werknemers van Domesta gezamenlijk het houten hekje rond de Pluktuin. En het karakteristieke houten huisje, met de tafel en bankjes, dat over de Pluktuin uitkijkt, dat is weer door inwoners van Dalerpeel in elkaar gezet.

Verschil tussen stad en platteland

Bert is positief over de dorpen, over al die kernen rond Coevorden. ‘In de dorpen is er over het algemeen veel energie. Een groot verschil met de stad, waar iets voor elkaar krijgen vaak moeilijker is. Gek eigenlijk, dat vanuit de stad soms ook een beetje wordt neergekeken op de dorpen. Daar zit wat strijd tussen.’

De dorpen zijn van oudsher nogal hecht. Men is er sociaal op elkaar aangewezen. ‘Als er vroeger in het dorp iemand overleed, dan had eigenlijk iedereen in de directe nabijheid wel een taak. De boeren verzorgden de begrafenis, de kist werd door iemand gemaakt, het doodskleed samen vervaardigd. Iedereen in de buurt was daarbij betrokken, iedereen droeg wel iets bij om een passende begrafenis te organiseren.’ Ergens is die betrokkenheid er nog steeds, zo wil Bert maar zeggen. Eigenlijk is iedereen wel bereid om een bijdrage te leveren. ‘Maar dan moet je wel een vorm vinden, die op die plek ook daadwerkelijk past.’

Bredere uitstraling

De Pluktuin past goed in het Dalerpeelse. En meester Bert zou meester Bert niet zijn, als hij het sluitende systeem, dat achter de Pluktuin schuil gaat, niet heel erg mooi vindt. Met pretogen legt hij uit: ‘Het leuke is natuurlijk, dat het niet alleen om het onderhoud van de moestuin gaat. Op die manier krijgen ze wat kennis van het ritme van de natuur mee. Maar ook met de opbrengst van de tuin gaan we aan de slag. De oogst verkopen we namelijk weer in de dorpswinkel. De kinderen moeten dan zelf een prijs vaststellen: een les in rekenen en een heel klein lesje in ondernemend denken.’

Daar hoeft het van Bert niet bij te blijven. Eigenlijk zou hij met de wat oudere kinderen in de bovenbouw weleens willen proberen om aan de hand van een bouwplan - ‘Je weet wel, het drieslagstelsel, dat heb je vast op de lagere school een keer moeten leren’ - te planten. Dan zouden die kinderen moeten gaan bedenken welk gewas waar geplant zou moeten worden. En dan zouden de kinderen ook een administratie moeten bijhouden, welke gewassen daar een jaar eerder hebben gestaan. Bert: ‘Je kunt niet elk jaar hetzelfde gewas planten. Sommige passen ook niet naast elkaar.’

Maar ook voor de jongere kinderen is de moestuin een mini-levensles: zo leren ze dat de moestuin elke dag onderhoud nodig heeft. ‘Iedere dag een beetje. Het is eigenlijk net een huwelijk,’ lacht meester Bert. En, tot slot, schaakt het ook nog op een sociaal bord, zo meent hij: ‘Deze kinderen gaan misschien niet allemaal doorleren. Dus, als ze hebben ontdekt wat tuinieren kan zijn, dan verlaten ze de school in ieder geval met het beeld dat met je handen werken eigenlijk heel leuk kan zijn.’

In het algemeen vindt Bert dat scholen vandaag de dag misschien wel te veel aandacht geven aan het halen van een zo hoog mogelijke opleiding: ‘Denk eens aan de ambachten, daar is weinig waardering voor, maar dat is juist wel iets dat voor veel kinderen van hier haalbaar is.’

De parabel van de Pluktuin: samen aan de slag

Dalerpeel is een dorp van ambachtslieden, zo stelt Bert. Hardwerkend, als het werk er is. Maar ook hard geraakt door de economische en financiële crisis van de afgelopen jaren. ‘Dalerpeel is in die zin een echt veendorp met alle positieve én minder positieve facetten. En de kansen en problemen, die daarbij horen. Een heel verschil met de zanddorpen.’ Gezinnen met multi-problematiek. Een dorp met een, gemiddeld genomen, hoge werkloosheid. Maar in diezelfde beweging een dorp, waar de mensen nog sterk op elkaar aangewezen zijn, dat ook zo voelen én er naar handelen. De inwoners vinden elkaar dan ook in allerlei activiteiten, zoals de Pluktuin. En dat draagt een belangrijk steentje bij aan het ‘goed houden’ van het dorp. ‘In het dorp zie je geen vernielingen, niets. Geen graffiti. Iedereen voelt aan dat je dat niet doet. Het dorp, dat is van ons samen.’

7. Dalen en Benneveld

- 7.1 Een lunch en een schouw
- 7.2 De boermarke
- 7.3 De buurtvereniging

7.1 Een lunch en een schouw

Na Dalerpeel verplaatsen we ons naar een dorp dat qua naam wel wat weg heeft van Dalerpeel, maar tóch weer heel anders is. Dalen. Een sprong in de tijd, overigens. Daar waar we in Dalerpeel in juni en juli 'rondhingen', bekijken we Dalen in september. Ten tijde van de Tweede Coevorden Verbindt Tour. Een verslag van een serie kleine ontmoetingen in dit fraaie dorp. Een lunch met burgemeester en wethouders (als onderdeel van de Coevorden Verbindt Tour) en een schouw langs een aantal issues in Dalen. Rond verkeersveiligheid, maar ook de aanleg van een mobiel pinapparaat. En een mooi schoolplein, dat nog mooier gaat worden.

Dalen. Het dorp waar cultvoetballer Gerald Sibon is geboren. En wielrenner Karsten Kroon. Het was ons al eerder 'verkocht' als een prachtig en zelfredzaam dorp. Eind juni, het moment waarop we ons 'veldwerk' begonnen, wandelden we er al een middag rond. Om even de sfeer te proeven. De dagen daarvoor hadden we vooral Dalerpeel bezocht. Beide dorpen verschillen. In het type woningen dat er gebouwd is. In Dalerpeel zijn dat vooral nette jaren zestig doorzonwoningen. In Dalen is de kern beduidend ouder, maar ook chiquer. Herenhuizen, in verschillende stadia in de 19de eeuw gebouwd. Een aantal fraaie boerderijen, inmiddels in de kern van het dorp gelegen. Hier en daar een rieten dak. Het kleine centrum telt vier rijksmonumenten. En daar waar Dalerpeel in het veen ligt, is Dalen een esdorp.

Misschien is er ook wel verschil in de omgangsvormen. Als we in Dalerpeel rondlopen, worden we 'dag' gezegd. En vallen we - dus - op. Dalen blijkt die gewoonte niet te kennen. Misschien puur het verschil in aantal inwoners. Daar waar Dalerpeel zo'n 750 inwoners telt, wonen er in Dalen ongeveer 3500 mensen. In Dalen loop je - als het ware - anoniem over straat. En daar waar Dalerpeel gericht is op de eigen inwoners, lijkt Dalen ingesteld op toeristen. Misschien ook niet zo gek: sinds 2010 is themapark Plopsa Indoor (aan de Reindersdijk) een van de trekpleisters in de directe omgeving. En ook de nabijheid van Center Parcs de Huttenheugte draagt bij aan de economie van het dorp.

Eind juni. Een doordeweekse dinsdagmiddag en heerlijk weer. Eigenlijk zijn we op zoek naar de multifunctionele accommodatie. Maar zo maar wat rondlopen in een dorp scheidt ook een beeld. Bij restaurant Cornelis

drinken we een koffie. Echt druk is het er niet. Twee zestigplussers bestellen koffie. Met appeltaart. ‘Slagroom erbij?’ Na de koffie lopen we het dorp in. Al snel zien we een winkelcentrum, met een grote Plus. Iets verderop een schoolplein. Daar staat een groot bord: ‘Hier wordt (samen)gewerkt aan het DOE-plein Daol’n’. Het schoolplein wordt omgevormd tot een ‘multifunctioneel plein’. Het gaat om een LEADER-project, zo valt op het bord te lezen. Een initiatief van het dorp Dalen met een financiële bijdrage van een samenwerkingsverband van vier gemeenten in Zuidoost Drenthe, de provincie en de Europese Unie. Een dorp met slagkracht, zo blijkt. Een LEADER-project binnenhalen: daar moet je wel wat voor doen.

Tegenover het plein staan prachtige seniorenwoningen. Daarnaast een oude boerderij, die smaakvol is omgebouwd tot appartementen. Fraai houtwerk, mooi metselwerk. Verder lopend door Dalen, valt ons op hoe verzorgd het dorp erbij ligt. Tuinen zijn goed onderhouden, woningen met zorg ingericht, en in het straatbeeld merken we relatief duur ogende auto’s op.

We realiseren ons dat we de multifunctionele accommodatie De Spinde nog niet gevonden hebben. Met behulp van Maps (op de telefoon) vinden we het alsnog. We blijken er al een keer voorbijgelopen te zijn. Weer een verschil met Dalerpeel: in Dalerpeel is het buurthuis een niet te missen onderdeel van het dorp. In Dalen loop je er zómaar aan voorbij. Op het activiteitenbord zijn vijf A4-tjes te vinden. Op één na betreft het aankondigingen van activiteiten die al geweest zijn.

Begin september: de Open Lunch

Begin september staat Dalen op de ‘rol’ voor de tweede Coevorden Verbindt Tour. Burgemeester en wethouders gaan op bezoek in een flink aantal kernen van Coevorden. In Dalen is een lunch voorzien met vertegenwoordigers van de vereniging voor dorpsbelangen. Hierbij is - uiteraard - ook iedere inwoner van Dalen welkom. Vandaar de ‘Open Lunch’. Aansluitend is een schouw gepland.

Als we rond twaalfen De Spinde binnenlopen, horen we al geroezemoes. Ongeveer twintig mensen (voornamelijk mannen) staan rond formica vergadertafels, die tegen de wand gezet zijn. Daar zijn koffie en thee te vinden. Een vergaderplek, zo lijkt het, want in het midden staat een carré van tien geschakelde tafels. Daarop schalen met belegde broodjes. Langs de andere wand staat een warmhoudplaat met soepkommen en een pan met soep opgesteld.

Kleine groepjes

Plukjes aanwezigen staan met elkaar te kletsen. Laagdrempelig. Maar de manier waarop de broodjes uitgesteld staan, suggereert dat we voor de lunch moeten zitten. Dat gebeurt dan ook. Geleidelijk aan pakken aanwezigen een kop soep en lepel, en zoeken een plekje aan tafel. Er zijn meer plekken dan er aanwezigen zijn. Al snel

ontstaan er weer gesprekjes tussen twee, drie mensen. Met meer lukt niet, want de overkant van de geschakelde tafels is (te) ver weg. Zo blijft de conversatie beperkt tot de buurman en diens buurman. We belanden naast burgemeester Bert. Hij is geanimeerd in gesprek met een naamgenoot, een oudere inwoner van Dalen, die veel van de geschiedenis van het dorp weet. Zo kabbelt de lunch een half uur voort.

Soepkom

Als het tegen enen loopt, en als volgende activiteit de schouw gepland staat, kijkt de burgemeester even om zich heen. Hij voelt dat er toch nog iets gemeenschappelijks nodig is. Hij tikt met een lepel tegen zijn soepkom, verheft zijn stem en de gesprekken vallen stil. ‘Het is hier goed vergaderen, in Dalen. En de open lunch is ook goed bevallen. Dit is de Tweede Coevorden Verbindt Tour, zoals jullie wel weten. En wij bepalen dan niet de agenda. Dat doen we namelijk de rest van het jaar al voldoende.’ Hier en daar ontwaren we een glimlach. Dat beeld wordt wel een beetje herkend, zo lijkt het. ‘Maar, toch, nu we hier zo zitten: leeft er bij jullie iets, wat je nog centraal aan de orde zou willen stellen? Vandaar dat ik even tegen de soepkom tikte.’

Historische kwaliteit

Inwoner Bert ziet zijn kans schoon en neemt het woord. Hij begint een verhandeling over de fraaie, historische kwaliteit van Dalen. Daar zou Dalen zelf nog meer respect voor moeten hebben, want ‘die historische kwaliteit is van onschatbare waarde, ook voor het toerisme’. Dan neemt de voorzitter van de vereniging voor dorpsbelangen Dalen het woord: ‘Ik moet zeggen: de uitwisseling met het college gaat steeds beter. We werken heel prettig samen. Als ik bijvoorbeeld denk aan de vergadering van 17 mei, toen we de dorpsvisie bespraken - ik voelde toen daadwerkelijk die verbinding.’

Burgemeester Bert haakt daarop in: ‘Wij voelen die verbinding ook. Dat hebben we in de Tour vaak gehoord. Het is nu zaak om te bekijken hoe we die verbinding nog sterker kunnen maken. Hoe we het gevoel van gemeenschappelijkheid - Coevorden-breed - nog kunnen versterken.’ Bouwmeester is een groot liefhebber van historie, dus ook de historische rijkdom van Dalen benoemt hij: ‘En mooi, dat Dalen die historische kwaliteit erkent - de transportlijn Dalen-Coevorden, die was vroeger enorm belangrijk.’

De dorpsvisie

De dorpsvisie van Dalen komt ter sprake. Een fraai document, waarin de vereniging voor dorpsbelangen een visie op de ontwikkeling van het dorp schetst, die leidt tot enkele interacties over de ruimtelijke kwaliteit. Wethouder Zwiers vult aan dat Coevorden ook bezig is met een ruimtelijke visie: ‘De Centrumvisie, waarin we

een gezamenlijk beeld over Coevorden proberen te ontwikkelen. Zo'n gevoel als hier in Dalen in de Dorpsvisie is vastgelegd, dat moeten we ook in Coevorden-stad proberen te ontwikkelen.'

De schouw

En dan is het écht tijd om Dalen te 'schouwen'. Het groepje dunt wat uit - niet iedereen gaat mee. Anders dan de 'open lunch' is dit een besloten schouw. De bestuursleden van de vereniging voor dorpsbelangen voeren burgemeester en wethouders langs een aantal knelpunten én kansen in Dalen.

Het pinapparaat

De eerste stop is de parkeerplaats bij het winkelcentrum, waar ook de Plus-supermarkt gevestigd is. We kijken - in groepjes - naar parkeerplekken. Wat blijkt: de Rabobank heeft, na aandringen van het dorp, toegezegd een pinautomaat te plaatsen. Die past echter alleen op een plek waar nu geparkeerd wordt. De discussie spitst zich toe op de vraag of er een, dan wel twee, parkeerplekken opgeofferd moeten worden. Iets verderop staat een boom. Kan die niet opgeofferd worden om weer een parkeerplek terug te winnen?

Op deze dinsdag is parkeren overigens op geen enkele manier een issue - er staan maar een paar auto's geparkeerd. En als we ons omdraaien naar de overkant van de weg, zien we op de parkeerplaats waar we al vaker onze auto hebben achtergelaten, ook nog tal van plekken.

Waarom is parkeren hier eigenlijk een issue? We vragen het Ans, die bij de vereniging voor dorpsbelangen betrokken is. 'Nou, zaterdag is het natuurlijk heel erg druk, als iedereen boodschappen moet doen. Maar nu, nou nee, nu is het natuurlijk geen probleem.' Rond wethouder Jan staat nu een groepje te discussiëren. Hij zegt: 'Maar hier hebben we bij de gemeente specialisten voor. Die kunnen natuurlijk prima bekijken, welke parkeerplaats het meest geschikt is.'

Een écht centrum

We wandelen voort. En komen aan bij het horecaplein. Een plein dat geen plein is, overigens. Vindt ook een van de andere deelnemers aan de schouw: 'Eigenlijk zouden we daar iets meer mee moeten doen. Een écht centrum, dat heeft Dalen eigenlijk niet. De terrassen van de drie restaurants (Cornelis, De Baander en 't Oelnbret)' lopen gelukkig in elkaar over, maar eigenlijk zou je de straat daar misschien wel moeten afsluiten en er een echt plein van maken.'

Onveilig verkeer

Dat zou dan meteen een oplossing zijn voor een ander probleem dat de vereniging voor dorpsbelangen aan de orde wil stellen: de weg langs deze terrassen is onveilig. Auto's rijden er te hard. Er ontbreken een duidelijke belijning en voetpad. En fietspad en straat lopen in elkaar over, aangezien alles uit dezelfde klinkertjes bestaat. 'Ja, maar dat is nu juist gedaan om de veiligheid te doen toenemen', stelt wethouder Jan. 'Juist omdat de belijning ontbreekt, moeten auto's zich aanpassen. En het is hier ook nog een 30 km-zone.'

Een van de deelnemers knikt instemmend: 'Het zijn ook eigenlijk altijd de eigen inwoners van Dalen. Toeristen kennen de situatie niet en die rijden dus altijd voorzichtig. Maar als je het hier wel kent, weet je dat je gewoon gas kan geven.' Een observatie die we uit eigen ervaring kunnen onderschrijven. We reden met nogal aangepaste snelheid door het dorp met de vele bochten. Maar bij het terras van Cornelis was goed waar te nemen, dat niet iedereen dat deed.

Herinrichting

We lopen richting schoolplein. De plek, waar we eind juni het LEADER-project aangekondigd zagen. Op het schoolplein is inmiddels een mooie zandbak aangelegd. Met mooi hout, sierlijk. Het betreft het eerste deel van de herinrichting van het plein. Met Europees geld wordt hier een multifunctioneel plein geconstrueerd. Waar niet alleen kinderen kunnen spelen, maar ook de 'ouden van dagen' van de seniorenwoningen aan de overkant fijn kunnen vertoeven. 'Dat complex wordt overigens nog uitgebreid', horen we de wethouder zeggen. 'Maar hoe kan dat dan?' vraagt een van de aanwezigen: 'Er staat er toch nog steeds minstens één te koop?' 'Nee, die is nu ook verkocht', vertelt de wethouder, 'maar die wordt nu te huur aangeboden, dus dat komt goed'. Aan een van onze gesprekspartners vragen we hoe het zit. 'Ja, dat heeft lang te koop gestaan. Maar nu heeft een belegger het gekocht, heb ik gehoord. En er worden inderdaad nog seniorenwoningen gerealiseerd. Het is natuurlijk prachtig wonen hier voor die doelgroep. Dus dat snap ik wel.'

2CV

De wandeling loopt ten einde. We zijn weer terug bij multifunctionele accommodatie de Spinde. Burgemeester en wethouders nemen afscheid. 'Wil jij rijden, of zal ik nu?' horen we wethouder Jan vragen aan de burgemeester. Een tikje verbaasd zien wij de wethouder naar een groene 2CV (een 'Lelijk eendje') lopen. Met Citroënsleutels in de hand. Wethouder Jan heeft onze verbazing gezien. Hij zegt: 'Het is leuk om in die auto's te rijden, maar het is ook wel gedoe hoor, als je gewend bent aan een moderne auto.' Wij vragen: 'Vanwaar die 2CV? Zit daar nog symboliek achter?' 'Tuurlijk', lacht de wethouder. 'Waar denk je dat het voor staat?' We bekennen dat we geen idee hebben. 'De tweede Coevorden Verbindt Tour, natuurlijk. 2CV!'

We glimlachen. Een mooie vondst. Even later zien we twee 'Lelijke eendjes' voorbij scheuren. Met in de ene de burgemeester aan het stuur, in de andere een wethouder. Op naar de volgende bijeenkomst.

7.2 De Boermarke

Benneveld. Een veranderd dorp, waar de rol van het 'oude' Boermarke is overgenomen door de 'nieuwe' buurtvereniging. Waar ook nieuwe (en andere) belangen van een groeiend aantal mensen 'van buiten' zonder agrarische achtergrond zichtbaar worden. Waar ook nieuwe ideeën over 'democratische' besluitvorming opkomen. Maar vooral ook een plek, waar oud en nieuw 'kader' elkaar toch blijven opzoeken om te zoeken naar vruchtbare vormen van samenwerking. En waar de les van ecologisch bermbeheer blijkt te zijn dat verschraving uiteindelijk verrijkt.

Karakteristieke boerderijen met rieten daken (in een ander gesprek gebruikt in de beeldspraak: 'riet gedekt, goed gebekt'). Een oude brink met zwerfkei. Een informatiebord en een glasbak. Een verder rustige, doorgaande weg, die Benneveld verbindt met de omliggende zanddorpen Oosterhesselen, Sleen en Aalden. Op de historische brink staan hoge bomen. Veel takken, veel bladeren, waar zo'n landerig, rustgevend briesje doorheen waait. Sommige bomen staan nog in rechte rijen. Als herinnering aan het pad dat daar vroeger liep, maar dat door een wisseling van eigenaar verdween. En keurig onderhouden bermen, uiteraard. Want uit dit dorp komt het 'knuffelproject' van de voorlaatste initiatievenmarkt van het stimuleringsfonds.

Wij zijn in Benneveld om langs te gaan bij het bestuur van de Boermarke. We mogen ons melden bij de boerderij van voorzitter Bert. Zijn boerderij ligt midden in het groene buitengebied van Benneveld. Of, om in de termen van een van onze gesprekspartners van de buurtvereniging te blijven: het 'agrarisch industrieterrein'. 'Kunstmest en pesticiden. Ze spuiten alles weg. Natuurwaarde is nul.' Bert ontvangt ons in een zelfgebouwde gezellige ruimte in de koeienschuur met uitzicht op de koeien in de stal. Naast Bert schuiven nog twee andere bestuursleden van de Boermarke aan.

'We bepaalden alles in het dorp'

De Boermarke is een oud bestuursorgaan, zo leidt Bert het gesprek in. Van oudsher is het een samenwerking van boeren, om de duurder wordende landbouwmachines te kunnen blijven aanschaffen en gebruiken. De Boermarke heeft 'van vroeger' ook nog steeds een aantal lappen grond in bezit. Zo ook de historische brink in het centrum van het dorp. 'De Boermarke speelde vroeger de rol, die de buurtvereniging nu speelt,' geeft Bert aan. Heel logisch eigenlijk: vroeger waren er uiteraard meer boeren en was - daardoor - feitelijk

iedere inwoner wel op de een of andere manier verbonden aan die boeren. ‘We bepaalden alles in het dorp’, zo vat hij het samen.

Maar het dorp is veranderd. Er zijn inmiddels maar enkele boeren over. En dus zijn de meeste inwoners niet of nauwelijks (meer) verbonden met het boerenleven. ‘Veel inwoners zijn tegenwoordig best wel rijk. Ze verdienen goed geld, ze zijn welbespraakt en zijn meestal niet in het dorp geboren. En ze zijn hier vooral om te genieten van de rust en het groen. Ze hebben echter geen idee wat het leven als boer betekent. Daardoor zijn er de nodige conflicten.’ De Boermarke is vooral gericht op de agrariërs, en anno nu, wat minder op het dorp. Volgens hem is dat ook de reden waarom de buurtvereniging is opgericht: ‘Een beetje uit noodzaak, omdat wij steeds minder deden.’

Verdedigende rol

Bert voelt dat de Boermarke de laatste jaren steeds meer in een verdedigende rol wordt gedrukt. ‘We zouden remmend werken.’ Maar zo ziet de Boermarke dat niet. Ze bekijken nieuwe ideeën vanuit de belangen van de boeren en stellen kritische vragen. En dan is het ‘niet zo onlogisch’ dat ze het geen goed idee vinden om alle wegen 60 km te maken. Dat ze niet enthousiast zijn over de gedachte dat hun stallen uit het zicht moeten. Of dat ze zich zorgen maken over de effecten van een ander beheer van de bermen. Bert wil hiermee maar benadrukken dat het gebied hun broodwinning is en ze niet willen worden belemmerd in de uitvoering van hun werk. ‘De boeren staan tegenwoordig financieel al heel erg onder druk. Daarom zijn al dat soort nieuwe ideeën niet in ons belang.’

Stroeve samenwerking

In het licht van het bovenstaande valt te verwachten dat de samenwerking tussen de Boermarke en de buurtvereniging niet goed is. ‘Die verloopt tamelijk stroef,’ merkt Bert daarover inderdaad op. Hij voegt daaraan toe dat dat niet alleen komt omdat ze verschillende belangen hebben. Wat volgens hem ook meespeelt, is dat de buurtvereniging in Benneveld een andere manier van ‘organiseren’ heeft. Het belangrijkste verschil zit ‘m in de wijze van besluitvorming. Bert geeft aan dat de buurtvereniging altijd gericht is op het verkrijgen van een meerderheid. Dat klinkt op zich logisch, maar Bert is van mening dat wanneer zestig procent van de vergadering ergens voor is, ‘je er dan nog niet ‘bent’. Hij vindt dat je dan eigenlijk nog geen gedragen beslissing hebt. In Berts ogen moet je verder met die veertig procent die het niet eens was. Je moet een vorm vinden om ze mee te krijgen in de beslissing. Dat is in ieder geval de manier van beslissen, die Boermarke nastreeft: ‘Je kunt toch niet iets gaan doen als 40 procent het niet wil? Je moet het wel allemaal met elkaar eens zijn.’

Slechte communicatie

Dergelijke verschillen werken - dat kan ook bijna niet anders- door in de praktijk. Bert vertelt over het besluitvormingsproces rond het ecologisch bermbeheerproject. Boermarke is van mening dat zij daarover slecht geïnformeerd zijn: ‘Ineens ging het over veel meer kilometers berm, terwijl ook niet duidelijk was wat ze precies gingen inzaaien.’ En dus was het voor de boeren niet helder, wat er eventueel zou kunnen overwaaien op hun akkers. Een onduidelijkheid, die in de ogen van Boermarke een logische zorg is voor een boer, maar als ‘remmend’ werd uitgelegd door de initiatiefnemers.

Belangen komen niet goed over

De buurtvereniging is het eerste aanspreekpunt voor de gemeente. Dit betekent voor Boermarke dat zij, in ieder geval, geen formeel contact (meer) hebben met de gemeente. Met alle gevolgen van dien, zo stelt Bert. Hij stelt dat ‘onze belangen als boer niet goed overkomen. Ze [de andere inwoners van het dorp] hebben geen idee wat het boerenleven inhoudt. Ze hebben een andere achtergrond. Daardoor is er geen begrip. Ze praten liever niet met ons en gaan hun eigen weg, dwingen het liever van boven af. Wij zijn echter altijd heel open en eerlijk, hebben geen dubbele agenda’s. We zijn recht door zee en willen over dingen praten. Tot iedereen het erover eens is.’ En daarom zou het in de ogen van Bert goed zijn, als er tussen Boermarke en gemeente weer een ‘directer contact’ zou ontstaan: een ‘soort agrarisch contactpunt waardoor we de belangen van onze boeren beter voor het voetlicht kunnen brengen’.

7.3 De buurtvereniging

Na het bezoek aan de Boermarke vervolgen we onze weg naar Gijsbert en Norbert, de penningmeester en secretaris van de buurtvereniging. Beiden komen van buiten Drenthe. Gijsbert en Norbert waren op zoek naar rust en ruimte. En die werd gevonden in het landelijke Benneveld. Elk heeft zijn intrek genomen in een prachtige boerderij (respectievelijk een nieuwe en oude). Met veel aandacht voor de ‘historie’, én de nodige aandacht voor het buitenleven. Gijsbert houdt schapen. Norbert steekt veel tijd in zijn (moest)tuin en runt een vakantieappartement.

Volgens eigen zeggen is meer dan 90 procent van de inwoners lid van de buurtvereniging. Nieuwe inwoners worden ‘persoonlijke benaderd om te kijken wat ze voor de vereniging willen en kunnen betekenen’, vertelt Gijsbert. Interessant is dat een van de weinige boeren die er nog zijn en die van oudsher verenigd zijn in de Boermarke, voorzitter is van de buurtvereniging. Volgens Norbert en Gijsbert zijn de lijnen

met de Boermarke kort. Sterker nog: over en weer worden diensten geleverd. Zo bouwt Gijsbert websites en is de Boermarke een van zijn klanten. In hun opdracht ontwikkelde hij een reserveringsite, waar je landbouwmachines kunt huren en reserveren. Zo kunnen de leden van de Boermarke snel zien, of een bepaalde landbouwmachine beschikbaar is, en wat het kost om het voor een bepaalde periode te reserveren.

‘Knuffelproject’

Gijsbert is een van de initiatiefnemers van het ‘knuffelproject’ rondom ecologisch bermbeheer. Een project dat ontstond doordat hij ‘met wat mensen hier in gesprek kwam, na afloop van een zwerfvuilactie’. Een lokale inker bleek over veel natuurkennis te beschikken en wees op het belang van bermen als leefomgeving voor insecten. Ook wist hij dat het oppervlakte bermen afneemt en dat daardoor het leven van insecten onder druk staat. Er ontstond al snel een groepje dat zich actief ging bezighouden met het ontwikkelen van ecologisch bermbeheer. Onderling werden afspraken gemaakt wie wat ging doen. Norbert zou onderzoeken welke mogelijkheden het stimuleringsfonds bood: ‘Ik had nog helemaal geen lijntjes met de gemeente. Dat was interessant om op te bouwen. Ik merkte al snel dat er makkelijk geld te halen viel’, vertelt hij. Toen er zicht op financiering ontstond, werd de spreekwoordelijke koe bij de horens gevat. In enkele avonden werd een compleet voorstel uitgewerkt: ‘We wilden een nieuwe ecologische manier van bermbeheer invoeren, volledig lokaal en in eigen beheer.’ Norbert herinnert zich dat het schrijven ‘...prima lukte, maar ik realiseer me ook dat veel inwoners minder goed in staat zijn om dat soort aanvragen te schrijven. Dat ze niet goed weten wat je wel en niet moet zeggen. Ik denk dat de wat hoger opgeleiden de taal van de gemeente beter spreken.’

Slim gepresenteerd

Ook bij de presentatie van het initiatief tijdens de Initiatievenmarkt werd het een en ander uit de kast getrokken. Norbert: ‘We wisten dat we een beetje moesten opvallen, dus hadden we twee grote bakken met echte maar heel verschillende berm meegenomen. Dat werkte heel goed. We kregen veel stemmen. Maar we zagen ook dat er afspraken werden gemaakt. Mensen die op elkaars projecten gingen stemmen. Echt een songfestival.’ De markt werd beleefd als een ‘circus’. Norbert herinnert zich dat het enthousiasme ook oversloeg op het college, dat op de markt aanwezig was. Zo werden ze nog op de avond zelf gewezen op de mogelijkheid om ‘in aanmerking te komen voor Deel 2 van het Initiatievenfonds’. Het ecologische bermproject werd uiteindelijk een beetje het ‘knuffelproject’ - een paar keer werd het expliciet als voorbeeld genoemd.

Aanvankelijk twijfel

Dat neemt niet weg, dat het plan ook scepsis oogstte. Aanvankelijk rees er bij een aantal ambtenaren wat twijfel. Eén had er ‘geen goed gevoel’ bij. ‘Dat zag je aan zijn lichaamstaal. Hij dacht dat het alleen maar klachten zou opleveren, en wilde daarop niet aanspreekbaar zijn.’ Het project werd daarom in eerste aanleg als een pilotproject omschreven. Zo ontstond er meer rust. ‘Samenwerken vraagt namelijk tijd. We hebben zoveel mogelijk mensen betrokken. Het project legde nieuwe verbindingen in het dorp. Ook met de boeren. Mensen hielpen bij de inventarisatie van planten in de bermen, hielpen bij het zaaien van het nieuwe mengsel, een boer wilde het maaisel wel laten composteren en een andere boer doet de machinale uitvoering.’

Echt ‘van het dorp’

Norbert benadrukt dat ze het heel belangrijk vonden, dat het een project van het dorp werd: ‘We wilden mensen mede-eigenaar maken. Dat deden we door ze actief te betrekken en verantwoordelijkheden te geven, die ze aankunnen. En door ze te informeren met een nieuwsbrief.’ Heel bewust werd de gemeente actief betrokken, iedere keer is de samenwerking weer opgezocht. Bewust, omdat de initiatiefnemers wisten dat je alleen op die manier medewerking kunt krijgen: ‘De lijntjes moet je kort houden. Steeds weer afstemmen met de gemeente.’ Ook voor de gemeenteraad is het nodige georganiseerd: ‘Zo hebben we een presentatie gehouden in de gemeenteraad en organiseerden we een tocht per huifkar langs verschillende bermen. En na afloop een borrel drinken, zo gaat dat hier.’

Norbert vult aan dat het beïnvloeden van de politiek uiteindelijk natuurlijk ook een doel is. Ze willen vooral bereiken ‘...dat ze het politiek gezien belangrijk vinden dat de biodiversiteit vergroot.’ Eigenlijk is dit project, in de ogen van de initiatiefnemers, dan ook niets anders dan een goede manier om ecologisch beheer hoog op de gemeentelijke agenda te krijgen. ‘Dat we daar nog stappen moeten zetten, bleek ook wel tijdens onze huifkartocht voor raadsleden. Zo kregen we van een raadslid de vraag naar de kosten-batenanalyse van ons project. Dat zegt toch wel iets over zijn denkwereld. Wij willen dat omdraaien en vragen hen: wat is het je waard?’

Verrijken door te verschrallen

Gijsbert en Norbert zien dat boeren op dit moment ‘veel druk ervaren.’ Vele partijen willen of eisen iets van de boeren. Niet alleen zijn de bedrijven groter geworden, ook de bedrijfsvoering is veel complexer. In het boerenbedrijf is steeds meer kennis van technologie nodig én aanwezig. Maar die combinatie van groei, toenemende complexiteit én informatisering maakt het in financieel opzicht voor de boeren een flink stuk lastiger. En dus is het niet raar dat er ‘minder ruimte is voor nieuwe en extra dingen. En is het logisch dat

de boeren wellicht wat meer op de rem staan. En is het nog logischer dat de boeren - mede daarom - al snel geneigd zijn om met een economische bril en met een korte termijn visie naar de werkelijkheid te kijken.’ Daar komt nog bij, zo stellen Norbert en Gijsbert vast, dat de boeren ‘toch ook elkaars concurrent zijn, waardoor het opzoeken van samenwerking niet vanzelfsprekend is’. En dat is wel jammer, zo stellen ze vast: ‘Ons project zou eigenlijk een project van de Boermarke moeten zijn. Maar het is nu een project van de inwoners. Die ook nog subsidie opgehaald hebben. Dat steekt - denk ik - ook een beetje.’

In de uitvoering

Het project zit inmiddels vol in de uitvoering. Er is met een grote groep vrijwilligers een nulmeting uitgevoerd, waarbij de ‘floradiversiteit’ in de bermen is geïnventariseerd. Ook zijn machines en materialen aangeschaft, zodat er op de juiste manier gemaaid kan worden. Het resultaat? De eerste bermen zijn ingezaaid met een nieuw mengsel en inmiddels gemaaid in plaats van geklepeld. Dat ‘veel kruidiger’ mengsel zorgt voor een andere begroeiing. Klaproos en korenbloem zijn toegevoegd ‘want het oog wil ook wat’. Klepelen verrijkt de berm bodem, terwijl je met maaien en afvoeren de bodem verschraalt. Dat laatste biedt meer kansen voor de biodiversiteit. Omdat het maaisel enige tijd blijft liggen, kunnen zaden narijpen en vallen, en kunnen insecten een veilig heenkomen zoeken. Na verloop van tijd raapt een lokale boer het maaisel af, om het vervolgens op eigen terrein te laten composteren. ‘Allemaal lokaal georganiseerd’ volgens Gijsbert. De lijntjes zijn kort, geen dure transporten en een goede betrokkenheid van het dorp. Die manier van werken, zorgde volgens hen al in het eerste jaar voor de vereiste ‘vershraling’ en een ‘verrijking’ in de vorm van begroeiing met meer biodiversiteit.

‘Zo doen we dat hier’

Als het college - in het kader van de Tweede Coevorden Verbindt Tour - Benneveld aandoet, vertelt Bert over de historie van de Boermarke. En over de lastige situatie van de boeren nu. Hij schetst hoe ‘hun positie’ in het dorp is veranderd.

Samen met een groep vrijwilligers en onder leiding van de buurtvereniging lopen we langs diverse bermen. De nieuwe ecologisch-verantwoorde bermen, die Gijsbert ons trots - in de stromende regen- laat zien: ‘Sommigen vinden de berm er niet mooi uitzien, anderen wel. Weer anderen valt het helemaal niet op. Maar het mooie is, dat nog niemand heeft geklaagd. Die zorg van de gemeente kan dus alvast worden weggenomen.’ En dat is nog maar het begin. Gijsbert en Norbert zijn van plan om nog veel meer bermen op dezelfde manier te gaan beheren.

De Tour wordt in stijl afgesloten. En wel in een oude boerderij, waar een van de vertrekken inmiddels dienst doet als ontmoetingsruimte voor de lokale biljartclub. We krijgen een hapje en een drankje. En zien twee wethouders fanatiek een biljartje leggen: ‘Zo doen we dat hier in Benneveld.’

8. De gemeentelijke organisatie

- 8.1 Financiën en de ‘begrijpelijke’ verwarring
- 8.2 De gebiedscoördinator
- 8.3 De gemeenteambtenaar

8.1 Financiën en de ‘begrijpelijke’ verwarring

‘De verwarring over het fonds snap ik wel’, geeft Henderikus rustig aan. Henderikus is de ambtenaar ‘financiën’ en ‘juridisch’, die betrokken is bij het stimuleringsfonds. Hij weet van de hoed en de rand. Het fonds is in zijn ogen het middel om de visie van het college op gebiedsgericht werken vorm te geven. Maar als je ‘ondeugend bent’, kun je ook zeggen ‘dat het voortkomt uit financiële armoede, de bezuinigingen.’ Henderikus wijst erop dat het college door middel van het fonds ook nadrukkelijk meer verantwoordelijkheden bij de inwoners wil neerleggen. Om op die manier samen de - soms grote - problemen in de dorpen te kunnen oplossen. Doekje voor het bloeden.

Henderikus weet dat het stimuleringsfonds door de inwoners wordt gezien als een ‘doekje voor het bloeden’. Als je zoveel bezuinigt, dan is dit een beetje een ‘goedmakertje’. Daarbij ziet hij in de dorpen een vorm van ‘boerenslimheid’ groeien om de bezuinigingen - die ze in de dorpen goed merken - deels terug te draaien door slim gebruik te maken van het fonds. Ze hebben door dat er het nodige geld is te halen en zoeken naar creatieve oplossingen. Zo wordt gepoogd om het weinig gebruikte - en om die reden wegbezuinigde - voetbalveld in Dalerpeel (waar eigenlijk jaren alleen met een groot feest gebruik van werd gemaakt), via het fonds een andere bestemming te geven als evenemententerrein.

Complex

De regeling is inmiddels ‘behoorlijk complex’ geworden. Naast een deel 1 voor kleine projecten, is er nu ook een deel 2 voor complexere projecten. Henderikus: ‘Voor het oplossen van blinde vlekken, problemen die ontstaan door de bezuinigingen.’ En sinds kort is het wijk- en dorpsbudget geïntroduceerd, op basis van twintig euro per inwoner, met een maximumbudget van 20.000 euro per dorp. Ook is, op basis van ‘voortschrijdend inzicht’ en wensen vanuit de dorpen en wijken, een maximum ingesteld voor het aantal projecten dat kan worden ingediend. Maar - uiteraard - is er voor het totaal van alle regelingen wel een financieel plafond ingesteld, waar alles onder moet blijven. Zo werkt dat nu eenmaal in een begroting.

‘Soms is het niet te begrijpen, dat snap ik wel. Daarom wordt in dorpen vaak gezegd: geef ons gewoon die twintig euro per inwoner, dan werken we zelf wel een plan uit. Ze willen liever het geld evenredig verdelen dan stemmen op elkaars projecten. Ook willen ze liever niet dat we ons tijdens de rit bemoeien met de inhoud.’

Bank of zakenbank?

Te veel bemoeienis van de gemeente is natuurlijk nooit goed, vindt Henderikus. Maar hij vindt het aan de andere kant ook best logisch dat een geldschieter eisen stelt. ‘Subsidie is natuurlijk nooit vrijblijvend.’ Met behulp van een metafoor legt Henderikus uit, wat hij bedoelt: ‘Ze zien de gemeente eigenlijk als een gewone bank, maar wij willen misschien meer een zakenbank zijn. Een bank, die wel degelijk wil weten wat je met het geld gaat doen. Die om die reden juist de businesscase achter een plan wil zien.’ Die opstelling wordt in de dorpen niet altijd begrepen: ‘Dat willen de dorpen nu juist niet, dat merk je dan. Ik denk dat ze gewoon een beetje bang zijn, dat wij op de stoel van Dorpsbelangen gaan zitten. Dat is overigens nu juist precies, wat we niet willen! Dat komt niet goed over, merk ik. “Laat het aan ons”, zeggen ze dan.’

Samen verder uitwerken

Henderikus benadrukt een ander belangrijk punt voor de gemeente, namelijk de wens om samen op te trekken, om van elkaar te kunnen leren. Om samen gaandeweg te ontdekken wat wel en niet werkt. Zodat de regeling ook kan worden aangepast. De regeling is nu juist vanuit dat idee ontwikkeld. Het Wijk- en dorpsbudget is een van de nieuwe mogelijkheden, die de gemeente heeft ontwikkeld. En ‘dus’ is het niet meer dan logisch, om deze nieuwe regeling dan ook samen verder te verkennen en uit te werken: ‘Wij weten namelijk óók niet precies wat het beste is. En daarom is die werkgroep zo belangrijk. Tegelijkertijd geven de dorpen aan dat zo’n werkgroep te veel tijd kost, dat er al zo veel momenten van overleg en meedenkmogelijkheden zijn. De dorpen willen vooral aan de slag en veel zelf kunnen bepalen. Dat is een bekend geluid.’

In deze vorm gewenst?

In dat licht bezien, is het maar de vraag of de regeling eigenlijk wel gewenst is in deze vorm. Gaan de dorpen met deel 2 ‘zelf oppakken waar de overheid terugtreedt’? Henderikus vindt dat een lastige vraag. ‘De dorpen geven aan: we kunnen het zelf, vertrouw ons nou. Maar wij willen vooral zien of er draagvlak is. En wij willen samenwerken, samen dingen ontwikkelen.’ Hij stipt aan dat de gemeente het wijk- en dorpsbudget-overleg

heeft ingericht met behulp van de wijk- en dorpsverenigingen, die fungeren als ‘formele overlegpartners’. De regeling is erop gericht, om het draagvlak in de samenleving te vergroten, om de leefbaarheid in de wijken en dorpen te verbeteren. En dus: ‘Dan komt ook de vraag om de hoek, in welke mate de Dorpsbelangen daadwerkelijk het dorp representeren. Als je dat aan hen vraagt, dan zeggen ze al snel: Ja, er is draagvlak.’ Maar de werkelijkheid is - soms - weerbarstiger. De praktijk is, zo stelt Henderikus vast, dat ‘projecten afhankelijk zijn van ‘het kader’ dat er zit. En dat het uitmaakt, of het om een groot project gaat, of om een kleiner project’. In de praktijk willen de verenigingen voor dorpsbelangen vooral opkomen voor de belangen van het dorp: ‘Soms hebben ze een beetje een vakbond-mentaliteit. Iemand die vooroploopt, en niet altijd beseft dat er een groep is, die ook mee moet.’ Sterker nog, op enkele plekken fungeren de ze soms een beetje als ‘koningen’ die de loop van een project bepalen. Dat maakt dat, in de ogen van Henderikus, de voornaamste rol van de gemeente is om een afweging te maken of een ingediend project ook daadwerkelijk een realistisch project is. ‘We zeggen vooraf niet dat het niet kan, maar we willen wel samen met de Dorpsbelangen kunnen bekijken of het project juist wel of niet past.’ Dat beeld past inderdaad beter bij het optreden van een zakenbank, dan bij een ‘gewone’ bank: de achterliggende business-case is van belang.

En dan: de modus van het Songfestival

Los van alle verwarring over de nieuwe mogelijkheden om een wijk- en dorpsbudget aan te vragen, valt in een aantal gesprekken op dat de werking van het fonds ook als ‘oneerlijk’ kan worden ervaren. Dorpen en wijken voelen een onderling verschil in kennis, vaardigheden en netwerk. Allemaal elementen die noodzakelijk zijn om succesvol gebruik te kunnen maken van het fonds. Zo leven beelden dat ‘sommige dorpen en wijken’ beter in staat zijn om de noodzakelijke ‘taal’ te spreken dan andere dorpen. En dat kan voor ongelijkheid zorgen. Zo zou het juist die dorpen en wijken die het fonds eigenlijk het hardst nodig hebben, niet lukken om voldoende geld te bemachtigen. Sterker nog, in de stad leeft het beeld, dat de dorpen sowieso succesvoller zijn dan de wijken. Daardoor zou tussen stad en dorpen wrevel kunnen groeien.

Maar de doorn in het oog van de meesten, is de stemprocedure, die bij het fonds gehanteerd wordt tijdens de initiatievenmarkt. Het beeld leeft dat de dorpen onderling afspreken om op elkaars projecten te stemmen (iets dat overigens tijdens de evaluatie van de eerste initiatievenmarkt ook werd gezegd over de wijken). De initiatievenmarkt verwordt, in dit beeld, tot een plek, waar projecten aan uitgebreide zelfpromotie doen. Daardoor verandert de markt in een ‘songfestival’ met daarbij horende ‘Oost-Europese toestanden’ (waar initiatiefnemers vooral stemmen op initiatieven aangrenzende of van nabij gelegen dorpen of wijken).

8.2 De gebiedscoördinator

Een nieuwe functie, bedoeld als ‘makelaar’ tussen samenleving en gemeentelijke organisatie. Die - soms - worstelt met de praktische invulling en de relatie met opbouwwerkers. Die een warme relatie onderhoudt met de bestuurders van de Plaatselijke Belangen. En zoekt naar nieuwe netwerken.

Het gemeentehuis. In een van die glazen vergaderruimtes. John heet ons welkom. Hij zegt dat hij bijna met vakantie mag en vraagt wat we willen drinken. Bij het koffieapparaat herinnert een collega hem aan het internetbeleid van de gemeente: hij wijst op een briefje waarop staat dat medewerkers op hun vakantieadres geen gebruik mogen maken van openbare wifinetwerken, maar alleen van de eigen 4G-verbinding. De buitenwereld, die is niet te vertrouwen, zo zou je het briefje kunnen interpreteren. Maar John vindt de regels overbodig, want: ‘Hoezo je e-mail checken tijdens je vakantie? Ik ben dan zo min mogelijk bezig met mijn werk. Ik ben alleen bereikbaar voor noodgevallen. Gelukkig lukt dat prima. In mijn mail meld ik dat ik met vakantie ben, dat ze dan contact kunnen leggen met Annie. Dat is meer dan voldoende.’

Gezicht van de gemeente

De functie van gebiedscoördinator bestaat nog ‘maar’ twee jaar. Op de website van de gemeente staat te lezen dat de gebiedscoördinatoren ‘voor wijken en dorpen het eerste aanspreekpunt van de gemeente’ zijn. En, anders dan bij andere ambtenaren, staan ze met naam, foto, e-mailadres en het algemene telefoonnummer van de gemeente op de site. Daarmee zijn ze ook vrij letterlijk ‘het gezicht’ van de gemeente. De tientallen dorpen en wijken worden bediend door in totaal drie gebiedscoördinatoren. De enige vrouwelijke gebiedscoördinator is onlangs gepensioneerd en vervangen door een mannelijke collega, waardoor er nu drie mannelijke gebiedscoördinatoren zijn.

Verbinden

De rol van gebiedscoördinator is om ‘binnen’ met ‘buiten’ te verbinden. Maar de gebiedscoördinatoren spelen ook een verbindende rol binnen de gemeente. De gebiedscoördinator onderhoudt de contacten met de vereniging voor dorpsbelangen en andere belangrijke spelers in de dorpen, en stemt intern beleidsmatig af met de andere beleidsafdelingen en het college.

Meer dan één gezicht

John steekt van wal. Wat is verbindend besturen voor hem? ‘Verbindend besturen kent meer dan één gezicht. Het gaat om bedrijfsbezoeken, beleidsnota’s die steeds vaker met inwoners worden ontwikkeld, interactief beleid. En natuurlijk gaat het ook over ons: de gebiedscoördinatoren.’ John benadrukt dat het er hem vooral om gaat om mensen centraal te stellen, om te luisteren naar hun behoeftes en hun situaties. Hij probeert zo goed mogelijk ‘beeld en gevoel’ te krijgen bij dat wat er in de dorpen en wijken leeft. Hoe de mensen daar met elkaar leven, weten wat er - bijvoorbeeld - in het verleden is gebeurd: ‘Dat is ontzettend belangrijk, om beter te snappen waarom mensen doen wat ze doen en zeggen wat ze zeggen.’ In de praktijk betekent dat vooral, dat hij heel veel ‘buiten’ is en daar mensen ontmoet, aanschuift bij overleg, en zaken, die relevant zijn voor ambtenaren, ‘meeneemt’ naar het gemeentehuis. Die manier van werken levert veel inzichten op. De gebiedscoördinatoren kunnen volgens hem bij uitstek inschatten hoe je de juiste mensen van het dorp én van de gemeente bij elkaar zet.

‘Van de gemeente’

John realiseert zich dat hij voor veel inwoners toch vooral ‘van de gemeente’ is. ‘Uiteraard vertegenwoordig ik de gemeente in zekere zin. Ik schakel en koppel als het nodig is.’ Dat doet hij met mensen van bijvoorbeeld de buitendienst als er kleine problemen zijn. Als er grotere problemen of initiatieven zijn, waarvoor het nodig is dat meer mensen bij elkaar komen, regelt hij ook die ontmoeting. Vaak ‘op locatie’, met de juiste personen vanuit de gemeente. Soms zijn meerdere ontmoetingen nodig. En dan komt zijn kennis van het dorp goed van pas: ‘Het is heel belangrijk dat ik wat meer weet van de mensen uit dat dorp. Hoe ze in het leven staan, waarom ze zeggen wat ze zeggen. Dat bespreek ik dan met de ambtenaren in de auto, onderweg naar het dorp in kwestie.’

Wisselende ervaringen

John heeft inmiddels de nodige ervaring als gebiedscoördinator. Hij heeft een flink aantal gesprekken tussen ‘de inwoners’ en gemeente meegemaakt. Hij is soms aangenaam verrast hoe collega’s in die gesprekken zitten: ‘Ze kunnen het helder en positief uitleggen. En op zo’n manier dat er begrip ontstaat, dat we ook echt verder komen.’ Hij kan zich ook minder positieve gesprekken herinneren. Gesprekken ‘waarin we uitstralen dat we een tanker zijn, die lastig te keren is.’ Zijn indruk is dat een negatief beeld van de gemeente nooit helemaal verdwenen is. En dat het altijd een beetje doorspeelt in de ontmoetingen. ‘Ik heb wat mailtjes bewaard van mensen uit de dorpen waar wij de plank echt missloegen tijdens een gesprek. Dan gaat het overigens vaak over onderwerpen waar we moesten aangeven dat dingen niet konden. Dat er voor hen nog veel werk te doen was. Tekeningen maken, et cetera.’

Wat kan en mag

Het speelveld is meer dan boeiend. Volgens John verkeert de gemeente steeds vaker in situaties waarin de grenzen van wat kan en mag, bewust worden opgezocht: ‘Met de verschuiving van taken naar de dorpen komen die vragen heel logisch op.’ John geeft aan dat hij dan fungeert als makelaar tussen inwoners en gemeente. Een voorbeeld: inwoners bedachten dat het mooi zou zijn, om een aantal veldkeien in een watertje te plaatsen, zodat kinderen op de keien konden spelen. In een traditionele rol zou ‘[...] de gemeente die zwerfkeien als speeltoestellen moeten betitelen. Met alle wet- en regelgeving die daar dan bij komt kijken. Maar als we ons zo zouden opstellen, zouden we echt ‘remmend’ werken. Voor ons was het de uitdaging om te kijken of en hoe we dergelijke initiatieven ook anders kunnen bekijken. Wat zou er gebeuren, als we die keien nu eens niet als speeltoestellen zouden zien? Kan dat? Uiteindelijk bleek dat - helaas - niet te kunnen.’ Intern merkt John dat deze manier van kijken steeds vaker gezien wordt als een manier waarop ‘verbindend besturen’ een praktische invulling krijgt. Hij merkt op dat collega’s anders beginnen te kijken naar dergelijke vraagstukken.

Een tweede voorbeeld: ‘In Dalen gaat de pinautomaat verdwijnen. Daar komt een mobiele pinbox voor in de plaats.’ Vroeger, zo geeft John aan, zou dat intern de nodige druk opleveren. Ruimtelijke regelgeving zou geraadpleegd worden, het feit dat er een parkeerplek opgeofferd zou worden, zou betekenen dat iemand van ‘Verkeer’ er ook naar zou moeten kijken. Kortom, allerhande obstakels liggen al snel op de loer, waardoor de gemeente al snel betiteld wordt als ‘administratief en afstandelijk’. John ziet dat dit soort processen nu veel constructiever worden opgepakt. Er is een houding aan het ontstaan van: ‘Hoe kunnen we het wél mogelijk maken? We stellen minder regels op en pakken soms dingen meer ‘op gevoel’ op.’ Toch bleek het proces rondom het pinapparaat weerbarstig en was er minder ruimte voor flexibiliteit dan van tevoren gehoopt.

Kleine stapjes, maar wel vooruit

John ervaart de praktijk als ‘soms kleine stapjes, maar wel vooruit’. Tegelijkertijd constateert hij dat bij de beleidsafdelingen minder wordt gesproken over verbindend besturen dan hij zou willen. Het staat regelmatig ‘niet echt op de agenda’. John constateert ook dat ‘we intern ons werk niet echt promoten. We hadden dat best wat groter kunnen maken.’ Hij erkent de sterke focus op ‘buiten’ waardoor je misschien ‘oogkleppen krijgt voor wat binnen gebeurt’. Dit heeft alles te maken met capaciteit, benadrukt hij. En: ‘We zijn maar met een klein clubje.’

Kijkend naar het college dat nog niet altijd tot ‘achter de komma’ helder heeft, hoe verbindend besturen in de praktijk kan uitwerken: ‘Ze menen het echt. Je merkt dat steeds weer. Ze luisteren en kijken wat ze kunnen doen. En ze geven ruimte. Dat geeft soms wat onduidelijkheid en het wordt in de dorpen soms beleefd als ‘we moeten het zelf doen’. Maar ze staan er vooral constructief in: laten we eerst eens kijken hoe dingen uitpakken.’

Gevoelige relatie

De rol van gebiedscoördinator vereist de nodige sensitiviteit. Het is een beetje het spreekwoordelijke ‘op eieren lopen’. Enige voorzichtigheid met het doen van uitspraken, met wat je zegt en hoe je het zegt, lijkt geboden omdat ‘dingen soms anders kunnen worden geïnterpreteerd dan wij bedoelen.’

John merkt op dat er een vrij hardnekkige reflex in de dorpen bestaat, om dingen zó te interpreteren dat ze het van de gemeente zouden ‘moeten’. ‘Maar van ons moet niets’, geeft hij aan. ‘Als je het niet zinnig vindt, doe het dan vooral niet,’ is zijn stellige overtuiging. Hij denkt dat dat alles te maken heeft met ervaringen in het verleden: ‘Die bepalen toch voor een deel hoe bewoners nu dingen beleven en doen.’

John geeft als voorbeeld de introductie van dorpsvisies. ‘Dat hebben we voorzichtig opgepakt. Maar daar hebben we ook wel een beetje op ‘geduwd’: ga die nou eens met elkaar opstellen, stelden we voor. Zodat we een basis hebben om vooruit te kijken.’ En hoewel de dorpsvisies écht van de dorpen zijn, ‘merk je dan toch dat ze ervaren dat zo’n visie eigenlijk van ons moet. In een van de dorpsvisies staat ook letterlijk dat deze ‘in opdracht’ van de gemeente is opgesteld.’

Leerproces voor iedereen

‘Het is niet alleen voor de gemeente, maar zeker ook voor de dorpen, een leerproces. Dorpen en wijken moeten hun rol anders leren invullen.’ Een proces, dat nog lang niet volledig is uitgedacht. Tel daarbij op, dat er in de dorpen ook nog steeds pijn over de bezuinigingen gevoeld wordt, en de complexiteit van het speelveld is toegenomen. Dit alles maakt dat de dingen vaak minder snel gaan dan John had gehoopt.

Bij het idee dat de inwoners van Coevorden meer zelf moeten doen, merkt John inmiddels een zekere berusting. Ook valt hem op dat er vaker kansen worden gezien. Kansen om de dingen naar eigen goedgevoelens invulling te geven. ‘Ze zien de ruimte’, merkt hij op. ‘Maar ik zie ook de beperkingen. Veel dorpen hebben problemen met het vinden van vrijwilligers. Het is lastig om nieuwe bestuurders te werven. In het licht van de groeiende lijst dingen die in de dorpen aandacht behoeven, is dat geen fijne situatie. Veel te doen, maar te weinig vrijwilligers.’ John ziet ook dat het grote beroep dat ze op de verenigingen voor dorpsbelangen doen, daar niet positief aan bijdraagt: ‘Nog meer tijd gaat op aan nog meer overleg en afstemming met ons. Dat is een lastig punt.’

Er is meer dan Dorpsbelangen

John herinnert zich dat het college destijds besloot dat de verenigingen voor dorpsbelangen de ‘eerste overlegpartners’ zouden zijn. Hij is van mening dat de contacten daarmee ook echt zijn versterkt. ‘Maar ik vind ook dat we met een te stevige focus op de Dorpsbelangen onszelf te kort doen.’ John benoemt

de vele netwerkjes en groepjes in de dorpen en wijken, die niet verbonden zijn met de verenigingen voor dorpsbelangen. En hij ziet in dat buurt- en speeltuinverenigingen het lastig vinden om echt namens een wijk te spreken. ‘Niet iedereen is op een goede manier verbonden met dorpsbelangen. Los daarvan bestaan er, vooral rondom sport en cultuur, relevante netwerken. Daarnaast zijn er individuele initiatieven, bijvoorbeeld van ondernemers. Daarom is het zo belangrijk om breder contacten te onderhouden, spontaan de dorpen in te gaan en met mensen te praten.’

John constateert dat opbouwwerkers vaak weer heel andere netwerken hebben, en ook een andere blik op de dorpen, dan de gebiedscoördinatoren. Hij ziet dat echter als een welkome aanvulling op zijn rol als gebiedscoördinator. En daarom is het belangrijk dat ze meer samen optrekken. Hij ziet uit naar de al geplande gezamenlijke sessies, gericht op precies die samenwerking.

We spreken vervolgens gebiedscoördinator Annie. In het gemeentehuis: een dame. Gestifte lippen. Gevat, aangenaam en scherp. Bezig aan haar laatste maanden in dit ‘huis’ (ze gaat bijna met pensioen). Een plek, die zowel vertrouwd als een beetje ‘wezensvreemd’ voor Annie is. Eigenlijk is ze van mening dat haar ‘echte’ werk ‘buiten’ plaatsvindt. Buiten, daarmee doelt ze op de dorpen rond Coevorden. Waar ze als gebiedscoördinator de natuurlijke verbindingsofficier tussen de samenleving en gemeente vormt.

Annie is – misschien wel- het collectieve geheugen van de gemeente als het om die combi van Dorpsbelangen, Dorpenrondes en Tours gaat: ‘eigenlijk moet je in 1998 beginnen. Dat was het jaar waarin de gemeentelijke herindeling zijn beslag kreeg.’ Toen vormden vijf gemeenten de nieuwe gemeente Coevorden. En was er al het verlangen bij die andere vier gemeenten om een ‘spreekbuis’ richting gemeentehuis te hebben. Zo ontstond de functie van ‘contactambtenaar’. Een functionaris, die de spreekwoordelijke afstand tussen die ‘nieuwe’ gemeente Coevorden en de dorpen in de omgeving zou moeten verkleinen. ‘Eigenlijk kan je zeggen: het liep wel én het liep niet,’ zo herinnert Annie zich: ‘eigenlijk staat of valt dat bij de mens, die zo’n functie vervult’. Het jaar 2009 was zo’n volgend, bepalend moment: ‘toen werd de wens om het contact te intensiveren voor het eerst echt verwoord.’ Mede om die reden zijn vanaf die tijd bijvoorbeeld de Dorpenrondes ‘openbaar gemaakt’: iedereen in het dorp, die dat wil, kan de vergadering tussen Dorpsbelangen en burgemeester en wethouders bijwonen. En in 2011 al, startte het ‘leertraject burger-bestuur’, een ‘eerste begin van denken over een andere verhouding tussen overheid en burger,’ zo betoogt Annie. In die periode werd bovendien duidelijk, dat de financiën van de gemeente Coevorden niet op orde waren: en werd duidelijk dat (zware) bezuinigingen noodzakelijk zouden zijn: ‘en werd ook duidelijk dat we in die bezuinigingsslag ook het nodige van de samenleving zouden gaan vragen.’

De koppen bij elkaar steken

Annie maakte zich zorgen of de dorpen deze nieuwe ‘vraag’ wel aan zouden kunnen. En stelde voor om de spreekwoordelijke koppen bij elkaar te steken: ‘ik heb alle Dorpsbelangen bij elkaar gebracht om eens te bekijken, wat ze aan elkaar zouden kunnen hebben.’ Een van de initiatieven, die de gemeente nam, om de Dorpsbelangen beter in staat te stellen, om in ‘hun’ dorp het hoofd te bieden aan die vraag van de overheid om vrijwillig een steentje bij te dragen aan de leefbaarheid van het dorp, mondde uiteindelijk uit in de oprichting van het Stimuleringsfonds. En nog veel later, in 2016, ontstond zo de nieuwe functie van gebiedscoördinator: ‘eigenlijk was dat een logisch gevolg van de pilot ‘gebiedsgericht werken’ die we hier in het gemeentehuis waren begonnen.’

Ondanks het feit dat de functie van gebiedscoördinator nog niet heel lang bestaat, heeft Annie wel een duidelijk beeld, waar de functionaris aan moet voldoen: ‘je moet goed kunnen luisteren, op zaken kunnen inspelen, kunnen verbinden. Je moet mensen kennen én ze kunnen inschatten. En je moet snel kunnen handelen, flexibel kunnen zijn en goed bereikbaar.’ Tegelijkertijd moet je ook resultaatgericht en -gedreven zijn: met alleen ‘gezellig babbelen’ kom je er niet.

Maar met het instellen van de functie van gebiedscoördinator is de gemeente er natuurlijk nog niet, zo stelt Annie. De gemeente Coevorden is niet voor niets bezig met een organisatieverandering: meer werken in projecten, programma’s. Zodat talent flexibel ingezet kan worden. En alhoewel er zeker al zaken ten goede zijn veranderd, ‘zijn we er natuurlijk nog niet: sommige mensen vallen toch terug op routines. En krijg je, bijvoorbeeld, in plaats van discussies over resultaten toch ook discussies over uren.’ Annie merkt het ook als het over de opvolging van de punten, die tijdens de Dorpenrondes zijn opgehaald, gaat: ‘dan is onze interne snelheid nog niet altijd heel erg hoog. Het écht opvolgen van acties vinden we soms toch wel een tikje lastig.’ En dan is één van de functies van de gebiedscoördinator toch, om dan achter de collega’s aan te jagen. ‘Soms moeten we dan een beetje politieagentje spelen,’ vult ze met een glimlach aan.

De werking van het Stimuleringsfonds

Terug naar het Stimuleringsfonds. Al snel werd duidelijk dat dit fonds kon bijdragen aan de versterking van de leefbaarheid in de dorpen en de wijken van Coevorden. Niet alleen werd het fonds ‘met stoom en kokend water’ opgericht, ook de buitenwacht leek er met smart op te hebben gewacht. Begin 2015 werd er in het dorpshuis in Dalerpeel een start gemaakt; in september gevolgd door een tweede bijeenkomst. Met resultaat: ‘in één keer ontvingen we maar liefst 57 aanvragen. Zoveel hadden we er niet verwacht!’ En dus moest er gekozen worden. Zo ontstond de Initiatievenmarkt en de songfestival-procedure. Maar ook op die manier was niet iedereen tevreden te stellen: ‘er werden tussen dorpen afspraken gemaakt, welke projecten een, twee, drie, vier of vijf stemmen zouden ontvangen. Zo werden projecten als het ware onderling verdeeld.

Maar niet ieder dorp deed daaraan mee. En sommige dorpen vielen op die manier buiten de boot.’

En dus werd de procedure aangepast: zo werd de vakjury geboren. Drie of vier mensen, die geen banden met de dorpen hebben; om er voor te zorgen dat er een onafhankelijk oordeel over de projecten geveld wordt. ‘Persoonlijk vind ik dat geen geweldige oplossing: het zijn mensen, die niet in de gemeente wonen. Niets met de mensen (hoeven te) hebben. Niets met het dorp.’ Maar Annie geeft ook eerlijk aan, dat op ieder systeem wel iets aan te merken is: ‘we hebben bijvoorbeeld in Geldermalsen gekeken. Daar hebben ze alle projecten online gezet. En kon er online op gestemd worden.’ Maar ook dat heeft zo zijn nadelen, wil ze maar zeggen. En, wat er ook aan te merken is, het Stimuleringsfonds heeft effect: ‘het mooie van het verhaal is, dat er zeker nieuwe verbindingen gelegd zijn. Tussen dorpen, met de dorpen. Maar ook onderling.’ Het Stimuleringsfonds heeft dus extern zeker zijn effect.

Tot slot: de rol van Plaatselijk Belang

Om gebruik te kunnen maken van het stimuleringsfonds, moet je als dorp een project indienen. Dat kan via alleen via de Plaatselijke Belangen. Zo is ‘de inspraak’ in Coevorden geregeld. ‘We hebben feitelijk 23 verenigingen Plaatselijk Belang, terwijl er daarnaast drie clusters in Coevorden zijn (de drie wijken). Zo hebben we 26 erkende gesprekspartners als gemeente.’ En, zo betoogt Annie, in de meeste dorpen functioneert het wel: daar vervult het bestuur van Plaatselijk Belang een goede, en bemiddelende rol. Dat neemt niet weg, dat het in sommige dorpen lastiger ligt: ‘je weet natuurlijk nooit zeker, of Plaatselijk Belang wel het belang van het hele dorp representeert.’ In het ene dorp is het tijdens de Tour druk; in een ander dorp is het ‘gewoon’ een bestuursvergadering: ‘sommige besturen geven bewust geen ruchtbaarheid aan de Tour. Anderen flyeren juist, om ook die dorpelingen binnen te krijgen, die ze normaal niet zien.’ En, zo stelt Annie vast: dat besturen, dat is misschien in sommige opzichten ook wel wat ‘gemeentelijk’. In de dorpen heb je eigenlijk ‘doeners nodig. Mensen die echt iets voor elkaar kunnen krijgen.’

Dat neemt niet weg, dat de besturen van Dorpsbelangen in de regel goed werk verrichten. Toch is het voor de gemeente zaak om goed de vinger aan de pols te houden: soms functioneert een bestuur een tijdlang uitstekend. Maar ontstaat er na verloop van tijd toch wat wrijving: ‘in een van de dorpen functioneert een oud-wethouder. Voor een deel van het dorp is dat prima. Een ander deel is wat minder in beeld. Als we niet oppassen, gaan er zo wel – in spreekwoordelijke zin- twee dorpen ontstaan.’ En dat, zo stelt Annie, kan nooit de bedoeling zijn.

8.3 De gemeenteamttenaar

Het gemeentehuis is als een dorp op zich. Met verschillende kokers, functies en belangen. We zien hoe veelkoppig ‘verbindend besturen’ is. Hoe lastig het sturen is voor een ‘kwetsbare club zonder macht’. Hoe samenwerking en kennisdeling lang niet altijd vanzelfsprekend zijn. Hoe alle inzet veel vraagt van de organisatie. En hoe vervelend het dan is als de beschikbaarheid van capaciteit niet helder is.

Na het gesprek met de gemeentesecretaris volgden verschillende gesprekken met ambtenaren die in de praktijk meer of minder direct betrokken zijn bij ‘verbindend besturen’. We spraken - soms meerdere malen - de programmamanager, een adviseur en drie beleidsmedewerkers.

Een prachtig nieuw gemeentehuis, midden in het stadshart van Coevorden. Nabij de -soms goed verstopte- historische waarde, die de stad haar inwoners en toeristen te bieden heeft. Een gemeentehuis met een slim gecombineerde ruimte voor theater en politiek. Met daaronder een comfortabel restaurant en café waar politici en ambtenaren hun lunch nuttigen in de nabijheid van de stadsbewoners, zij het in een voor hen gereserveerd deel.

De multifunctionele accommodatie vormt de basis voor, en het symbool van, verbinding en ontmoeting. Het is een plek waar je als bezoeker, bij binnenkomst door de weinig opvallende entree, door bewegende sfeerbeelden langs bloemrijk groen opstijgt tot ver boven de wolken, alwaar je de enorme omvang van de gemeente kunt overzien.

Achter dit beeld van ontmoeting en verbinding, bevindt zich de wat minder zichtbare ambtelijke wereld van dienstverlening en beleidsontwikkeling. Een wereld die vooral toegankelijk is via digitale contactformulieren en de publieksbalie. Volgens de website zijn de drie gebiedscoördinatoren ‘voor de dorpen en wijken het eerste aanspreekpunt namens de gemeente’.

Afgeschermd

Het gemeentehuis en de website schermen een omvangrijke en dynamische ambtelijke wereld af van de buitenwereld. Een wereld ‘achter de schermen’, onderverdeeld in afdelingen en teams, die werken in afgesloten vergaderruimtes achter de publieksbalie, en in de kantoortuinen op de eerste en tweede verdieping. Het nieuwe gemeentehuis biedt onvoldoende werkruimtes voor het volledige ambtelijke apparaat. Daarom wordt nog steeds gebruik gemaakt van het oude en meer ‘gesloten’ en volgens een enkeling ‘foeilelijke’ gemeentehuis. Dit zorgt voor menig ambtelijk ‘loopje’ langs de markt, de parkeerplaatsen en burgerlijke huwelijksvoltrekkingen in het Kasteel, met soms intensief gebruikte mobiele telefoons in de hand.

We spreken binnen deze ‘onzichtbare wereld’ diverse ambtenaren van de programmagroep Coevorden Verbindt en beleidsmedewerkers Sociaal domein en Wonen. De gesprekken leveren een caleidoscopisch doorkijkje in de ervaringen en worstelingen met de ambtelijke vertaling van ‘verbindend besturen’.

De gemeentesecretaris

We ontmoeten eerst Beatrijs, de gemeentesecretaris. Ze werkt hier pas sinds begin 2017 en kan daarom een relatief frisse blik werpen op de ambtelijke organisatie. We maken gebruik van de werkruimte van de burgemeester want die is de hele dag niet aanwezig.

Beatrijs benadrukt dat er veel verschillende ‘leefgemeenschappen’ zijn, zelfs binnen het ‘stadje’ Coevorden. Ze waardeert dat het college echt de discussie wil voeren over ‘waar we nog wel en waar we niet meer van zijn’. Dat de collegeleden het niet per se over de bezuinigingen willen hebben, maar vooral over wat wél kan, en hoe dingen op andere manieren kunnen. Volgens haar gaat het ze vooral om het zoeken naar de identiteit van de gemeente. Steeds weer jezelf de vraag stellen: ‘Gaan wij hierover?’ Ook waardeert Beatrijs dat de collegeleden ‘verbindend besturen’ benaderen als een speeltuin of experiment. Een zoektocht, een verkenning. Dingen mogen lukken, maar ook mislukken.

Soms ziet ze dat de plank dan ook flink wordt misgeslagen. Ze benadrukt het belang om ‘de taal van inwoners’ te kunnen spreken. Een gevoel hebben voor wat er speelt en hoe dingen worden benoemd of niet. Want: ‘het grootste deel van de ijsberg zit altijd onder water’. Lang niet iedereen beschikt over die gevoeligheid. Wie die sensibilliteit wel heeft, is ‘goud waard’. Beatrijs is dan ook van mening dat je wel gek zou zijn als je de buitendienst weg zou doen. Of de opbouwwerkers. Die hebben immers veel beter contact met de inwoners en die netwerken kunnen alleen groeien dankzij meerjarige investeringen. Beatrijs maakt daarbij de vergelijking met je eigen puberkind dat op de bank ligt en niet met je wil praten. ‘Soms maak je je zorgen en krijg je geen contact. Dan ben je blij dat je nog eens wat over je kind hoort via zijn vrienden of hun ouders.’

Beatrijs ziet dat de gebiedscoördinatoren grote stappen zetten, maar er ook nog niet zijn. Met name het meekrijgen van de interne organisatie is lastig. De complexiteit van de onderwerpen is vaak groot. Er moeten - uiteraard - afwegingen worden gemaakt en dat kost gewoon tijd: ‘Feitelijk zijn de buitendienst, de sociale teams, het klant contact centrum en de bedrijfscontactfunctionarissen, onze interne opdrachtgevers. Hun signalen zouden leidend moeten zijn. Maar we hebben aan de andere kant het bestuur, dat formeel onze opdrachtgever is. Daartussen kan spanning zitten.’

De gebiedscoördinatoren hebben volgens haar een belangrijke rol als aanjager van nieuwe processen. Met name om meer integraal of ‘horizontaal’ te werken. Beatrijs ziet echter ook in dat de ‘verticale’ lijn ‘behoorlijk is ontwikkeld’. Die verticale lijn relateert ze direct aan de situatie zo’n tien jaar geleden. ‘Toen was de boel niet onder controle. Er was meer grip nodig en daarom groeiden de regelgeving en

protocollen. Volkomen logisch, maar nu alles weer onder controle is, ontstaat er weer meer behoefte aan ruimte en flexibiliteit. Die overgang gaat niet zonder slag of stoot.’

Ze ziet het stimuleringsfonds als een mooi leerproces. ‘Daarin komen we steeds nieuwe situaties tegen waarin we ambtelijk moeten verkennen wat mag en moet. Hoe flexibel we kunnen zijn. Of we kunnen en willen, afwijken van de regels. Spelen we het hard, of doen we onze ogen af en toe dicht? Dat is een lastig spanningsveld. En best spannend.’ Persoonlijk vindt ze geld een ‘rare prikkel’ voor dit soort dingen.

Het programma Coevorden Verbindt en twee beleidsafdelingen

Een aspect dat in de gesprekken met de ambtenaren veel aandacht krijgt, is dat het programma Coevorden Verbindt intern wordt ‘gestuurd’ door een programmagroep met een ‘smalle basis’. Deze programmagroep bestaat uit een programmamanager, een adviseur, iemand vanuit managementondersteuning, de drie gebiedscoördinatoren en iemand vanuit communicatie.

Errol, de programmamanager tot 1 januari 2018, ervaart de groep als ‘kwetsbaar’. Door de beperkte capaciteit staan de sturingsmogelijkheden voortdurend onder druk. Errol: ‘Door onverwachte ‘ontwikkelingen’ in de privésfeer, maar ook doordat gebiedscoördinatoren vaak buiten de deur zijn. Het komt ook vaak voor dat communicatie niet beschikbaar is omdat er altijd wel ‘iets speelt’.

Het is altijd spannend wie wel, en wie niet, bij de vergaderingen aanwezig zijn. Zelden is iedereen van de programmagroep. Errol realiseert zich ‘dat die kwetsbaarheid steeds urgenter is’. De dorpen steken veel tijd en energie in allerlei mooie ontwikkelingen. In het verlengde daarvan koesteren ze groeiende verwachtingen van het aandeel van de programmagroep in die ontwikkelingen.’ Hij merkt daarbij retorisch op dat de gespannen verwachtingen (‘alles dat je aandacht geeft, groeit’) ‘[...] misschien [vragen] om een forsere organisatie die meer stabiliteit kan geven om alles goed te organiseren’.

Zonder ‘baas’ is het lastig sturen op samenwerking en kennisdeling

Een ander aspect dat veelvuldig terugkomt in de gesprekken, is dat de programmagroep niet ergens in de hiërarchische ‘lijn’ zit om iets af te kunnen dwingen. Als programmamanager is Errol daarom van niemand echt ‘de baas’. Dat realiseert hij zich maar al te goed. ‘Zo is het ook bewust bedacht en ingestoken. Een verkennend traject.’ Wat hij ‘slechts’ doet, is het organiseren van het eigen groepsoverleg en bilaterale overleggen om kennis te delen en voortgang te bewaken. Verder moeten beleidsafdelingen worden verleid om zelf stappen te zetten, en om kennisdeling en samenwerking te organiseren tussen beleidsafdelingen.

De valkuil, zegt Errol, is dat je erg veel tijd alleen met interne processen bezig bent. ‘Intern kun je ontzettend druk zijn met Coevorden Verbindt, maar dat is lang niet altijd even zinvol. We mogen ons gelukkig prijzen

met wat in de dorpen op gang is gebracht. We organiseren ervaringen, we ondervinden wat wel en niet werkt, wat positief en negatief wordt ervaren.’

Eigen processen en cultuur

De programmagroep heeft te maken met diverse gemeentelijke beleidsafdelingen. Die hebben elk hun eigen processen en manieren van werken, hun eigen culturen en beleefde verledens. Het zijn klassieke ‘kokers’ die elkaar in de praktijk niet vanzelf vinden. De programmagroep Coevorden Verbindt speelt op tenminste twee manieren een verbindende rol voor deze beleidsafdelingen. Aan de ene kant daagt ze afdelingen uit om ‘meer met de samenleving’ te doen. En aan de andere kant probeert ze waar mogelijk verbindingen tussen afdelingen te leggen om kennis te delen en meer en/of anders samen te werken. Dat is vooral van belang vanuit het oogpunt van ‘organisatieontwikkeling’ om die ervaringen dieper te kunnen verankeren in werkprocessen en -structuren. Inzet daarop is volgens Errol lang niet altijd vanzelfsprekend.

Sturen zonder macht

Errol voert als programmamanager separaat overleg met onderdelen van de programmagroep en daarbuiten. Uitgebreide notulen worden daarbij niet gemaakt, wel afsprakenlijsten. Errol: ‘Maar ik waak er ook voor om overal bij te zitten, en probeer het vooral ‘daar te laten’ en zo eigenaarschap in de organisatie onder te brengen. [...] Het is spannend om in een kleine organisatie als Coevorden op deze manier te willen ‘sturen’.’ Om enig houvast te hebben en het overzicht te behouden, gebruikt Errol een ‘routekaart’. Dat is een uitgebreide spreadsheet met alle taken en lijnen van het programma. Vaak neemt hij de routekaart als kleurenprint op A3-formaat mee, om te dienen als ‘praatplaat’ op de overlegtafel. De kaart vormt zo de basis voor deze overleggen en het beredeneerde speelveld waarbinnen de groep opereert. Met behulp van deze kaart probeert hij capaciteit te claimen bij beleidsafdelingen en op een samenhangende manier te rapporteren aan het college.

Lastige samenwerking

In de aanloop naar de Coevorden Verbindt Tour in september 2017, die Errol ziet als een ‘communicatieve kans’, wordt duidelijk hoe lastig de interne samenwerking is. De programmagroep kent op dat moment meerdere personele problemen, o.a. door ziekte en vakanties (dus inderdaad ‘kwetsbaar’). Daardoor blijkt de beschikbare capaciteit voor de organisatie van de tour ineens vrij beperkt. Onduidelijkheid over de inhoud van het programma zorgt er aanvankelijk voor dat de gewenste medewerking vanuit bestuursondersteuning en communicatie, zich niet zo snel ontwikkelt als gehoopt.

Sander was als adviseur binnen het programma Coevorden Verbindt daar direct bij betrokken: ‘Ik miste een beetje een soort centrale leider. Het was allemaal erg verbrossend. Er was ook weinig deling van kennis, waardoor er veel ruis op de lijn zat. Dat vond ik wel verbazingwekkend. Een stroeve sfeer.’ Naarmate de start van de tour dichterbij kwam, werd de samenwerking echter merkbaar beter. Die druk was blijkbaar nodig om de inzet vanuit afdelingen te laten groeien. De tour is uiteindelijk organisatorisch voorspoedig verlopen en communicatief in de vorm van foto’s en video’s vooral via Facebook onder de aandacht gebracht.

Weinig kennisdeling

Ook op het vlak van interactieve beleidsvorming en gebiedsgericht werken, lijkt kennisdeling tussen beleidsafdelingen nog niet optimaal. Marian (afdeling sociaal domein) vertelt over een organisatie brede gedachtevorming in het kader van de omgevingswet die ze recentelijk bijwoonde. De daar aanwezig collega’s van andere afdelingen waren, vertelt ze, niet op de hoogte van de ervaringen die zij daarmee al hadden binnen het sociaal domein. ‘Ik merkte dat er een duidelijke wens was om interactiever en meer met de sector te gaan doen. Maar de verbinding met de ervaringen die wij in het sociaal domein al hebben, werd niet gelegd. Dat verbaasde me wel. Blijkbaar waren ze er bij de andere afdelingen nog niet voldoende van op de hoogte.’

Inzet is beperkt zichtbaar

Om te zorgen voor meer samenwerking en kennisdeling, zoekt de programmagroep voortdurend naar manieren om meer zichtbaar te zijn, zowel intern als daarbuiten. Maar dat blijft vooralsnog achter bij de wensen en potentie die zij ziet. Op dat vlak merkt Errol op dat hij bijna permanent het gevoel heeft dat kansen worden gemist. ‘We zijn als programma nog te weinig zichtbaar. We laten niet voldoende zien wat we allemaal doen en bereiken. Niet intern en ook niet in de dorpen en wijken. Zo vraag ik me af waarom ‘samenleving’ het laatste tabblad was dat we op onze website uitwerkten. Waarom staan we niet op de initiatievenkaart van de VNG? En waarom zijn er maar zo weinig inhoudelijke discussies over Coevorden Verbindt op ons intranet? De gebiedsgerichte nieuwsbrief is ook niet goed vindbaar via de website. We moeten dat wat we allemaal doen, en de samenhang daartussen, veel meer laten zien. We mogen trots worden op wat we doen. Pas dan ook gaat het meer leven in de organisatie, komt het op de agenda.’

Speelt niet of nauwelijks

Het beeld dat Errol schetst, wordt door collega’s op diverse beleidsafdelingen herkend. ‘Coevorden Verbindt speelt intern niet of nauwelijks, het is beperkt zichtbaar. Het is vooral afhankelijk van een teamleider of die

het op de agenda zet’, merkt Kirsten (afdeling wonen) op. ‘Het zit niet echt in de hoofden van ambtenaren’, vindt Marian (afdeling sociaal domein). ‘Wat ik merk van ‘verbindend besturen’? Niet zo heel veel eigenlijk’, zegt Rosan (afdeling sociaal domein). ‘Het is geen echt gespreksonderwerp op onze afdeling. Het staat daar niet echt op de agenda.’

John (gebiedscoördinator) vult aan: ‘We hebben vooral contact als er iets speelt, en tussendoor niet. [...] We promoten ons werk niet of niet voldoende. Veel aandacht gaat naar de dorpen [...]. Dat betekent dat je een beetje oogkleppen krijgt voor wat er binnen gebeurt. We leggen te weinig uit wat we buiten doen.’ Ook een van de raadsleden signaleert de relatieve ‘onzichtbaarheid’ van ‘verbindend besturen’ in de dorpen: ‘Coevorden Verbindt is betekenisloos in de dorpen, het zegt ze niets. Maar dat maakt ook niet zoveel uit, hoor. Het gaat vooral om de dingen die worden gedaan.’ Ook tekenend in deze context is dat in diverse gesprekken in de dorpen blijkt dat de functie van gebiedscoördinator niet eens bekend is. De namen van de coördinatoren zijn ook maar matig bekend. ‘Ik ken John wel, maar hij heeft zich nooit zo geïntroduceerd. Dat moet je toch actiever communiceren’, vindt ondernemer Richard.

Verrast

Kenmerkend voor de beperkte manier waarop intern kennis wordt gedeeld, is dat sommige ambtenaren in het sociaal domein nogal ‘verrast’ waren door de komst van gebiedscoördinatoren. Die leken qua functie toch wel wat op ‘hun’ opbouwwerkers die ze in de dorpen al hadden rondlopen. ‘Wij wisten niet dat er gebiedscoördinatoren zouden komen. Ineens waren die er. Ondanks dat er allerlei overleggen zijn tussen sociaal domein en economie en leefbaarheid, en tussen publieksservice en leefomgeving. Het is toch wel heel raar dat dat nooit is besproken. Het was echt een verrassing voor ons’, herinnert Marian (afdeling sociaal domein) zich.

Ook de opbouwwerkers zelf waren verrast. Marian (afdeling sociaal domein) geeft aan dat ze behoefte heeft aan meer duidelijkheid over de verschillen: ‘We merken dat er onduidelijkheid is over de rol van opbouwwerkers en gebiedscoördinatoren. [...] Hun taken zijn ook niet heel duidelijk beschreven. Wie doet nu wat in de dorpen? In de praktijk bijt dat elkaar nog weleens. [...] Ze zoeken beiden naar hun rol en taak, en hoe ze met elkaar moeten omgaan.’ Ze merkt daarbij op dat de achtergronden verschillen: ‘De gebiedscoördinatoren komen uit economie en leefbaarheid, de opbouwwerkers uit sociaal domein. Elk kijkt anders naar de dingen. Het zijn andere types.’ Met Maatschappelijk Welzijn Coevorden (MWC) is afgesproken dat de gebiedscoördinatoren en opbouwwerkers elkaar qua werk niet in de weg mogen zitten. Iets waar ze inmiddels ook gericht met elkaar over spreken.

Rolinneming

Errol benadrukt dat dit nu precies de zoektocht is naar wat hij ‘rolinneming’ noemt. Gebiedscoördinatoren en opbouwwerkers moeten elkaar aanvullen, en zeker niet tegenwerken. Het is de bedoeling dat ze een ‘tandem’ gaan vormen en afspraken maken hoe zij signalen opvangen en vervolgstappen afstemmen. Precies daarom zijn er bijeenkomsten van gebiedscoördinatoren en opbouwwerkers gepland. Die gedachtegang leidt Marian uiteindelijk tot de scherpe observatie dat het eigenlijk wel gek is ‘dat wij vanuit sociaal domein in de dorpenrondes niet altijd aanwezig zijn, maar de gebiedscoördinatoren wel. [...] Het zal nog wel even een zoektocht blijven hoe we met elkaar moeten omgaan.’

Sociaal domein blijft achter

Vanuit de programmagroep wordt de samenwerking met sociaal domein -bewust- sterk ‘gezocht’. Het aantal initiatieven op het vlak van het sociaal domein blijft in de veel dorpen achter bij de wat ze hoopten, dit terwijl daar juist veel opgaven liggen. Het belang van initiatieven op het sociaal domein ligt volgens Marian vooral in de idee dat elk individu via het eigen sociale netwerk betekenisvol is voor de leefbaarheid van het hele dorp. ‘Dat er een link is tussen zorg voor het individu en zorg voor het dorp,’ zoals Marian dat verwoordde. In ons gesprek met gemeenteraadsleden kwam naar voren dat de dorpen en wijken die krachtig zijn, al goed worden bediend. En dat andere, minder sterke dorpen en wijken, achterblijven. De raad ziet in dat licht de groei van ‘faseverschillen’ tussen de dorpen en wijken. In die gedachtelijn merkte Errol op dat, ‘als we gemeenschappen willen versterken, we wel moeten oppassen dat we ze niet diskwalificeren. Er zijn koplopers en achterblijvers als het gaat om dorpskracht. Met de koplopers kunnen we wellicht extra stappen zetten en een sterkere koppeling zoeken met initiatieven in het sociaal domein. Voor dorpen en wijken met minder burgerkracht is dat misschien nog een brug te ver.’

Lager in de organisatie leggen

Een heel andere, veel genoemde kijk op verbindend besturen, is dat de nieuwe bestuursstijl een ‘andere manier van werken’ vraagt. Die ‘vraag’ ligt bij de afdeling die met de organisatieontwikkeling bezig is. De afgelopen tijd zou een managementlaag zijn ingedikt om zo de besluitvorming ‘lager in de organisatie’ te kunnen leggen. ‘Lager geplaatste’ ambtenaren lijken in formele zin daarmee meer bevoegdheden en ruimte te krijgen voor het nemen van eigen beslissingen. Echter, in de gesprekken die we met uiteenlopende betrokkenen voerden, bemerkten we toch ook de nodige twijfel of die ruimte in de praktijk wel voldoende wordt benut. Nico (ambtenaar sociaal domein) merkt tijdens een speciale avond over het sociaal domein tijdens de tweede Coevorden Verbindt tour op dat ‘lager leggen’ gemakkelijker is gezegd dan gedaan, maar het gaat in zijn ogen

wel de goede kant op: ‘Er is niet meer een ‘gij zult’-houding. Negatieve prikkels worden minder gegeven. Het is nog wel zo dat het voor sommige ambtenaren veiliger voelt om de regels te volgen. Maar die grotere vrijheid is er al wel. Niet iedereen pakt die gelijk op.’

Die terughoudendheid wordt ook buiten de gemeentelijke organisatie tot in de dorpen en de wijken opgemerkt. Bijvoorbeeld door Sandra, directrice van de basisschool in Dalerpeel. Zij ervaart de ambtelijke besluitvorming als ‘heel traag’ en vraagt zich af of er daadwerkelijk iets verandert, wat ambtenaren ‘nu’ wezenlijk anders doen dan vier jaar geleden. Ook Annelies van MWC, die regelmatig met ambtenaren te maken heeft, ervaart in haar contacten toenemende drukte, maar ook dat beslissingen worden uitgesteld.

Dat beeld herkenden we ook in onze gesprekken met de gemeenteraadsleden. Gemakkelijk gezegd, lastig gedaan. Er is ruimte, maar er zijn ook duidelijke belemmeringen. ‘De vaardigheden van ambtenaren om verbindend te besturen, zijn heel wisselend. Per afdeling, maar ook per persoon. Mijn gevoel is dat iedereen wel die kant op wil, maar dat er ook belemmeringen zijn, dat ze lastig omgaan met regelgeving. Het is voor hen niet duidelijk hoe ze daar flexibel mee kunnen omgaan.’ Met name de onduidelijkheid over de ruimte die ze hebben om af te wijken van regels en wetgeving, zou vooral de ambtenaren, ‘die al twintig, dertig jaar zo bezig zijn’, passief maken.

Een voorbeeld: ‘De voedselbank had een keer 300 euro nodig voor de vervanging van een vriezer. Op dat moment kon de betrokken ambtenaar dat niet direct toezeggen ondanks dat de wethouder de voedselbank eerder heel erg promoveerde. Dat valt eigenlijk niet goed uit te leggen. [...] Ze zijn bang om op hun donder te krijgen. Dekking van de wethouder is blijkbaar heel wenselijk.’ Ten aanzien van dat laatste voorbeeld merkt Marian (afdeling sociaal domein) later op dat, in korte tijd en in goede samenspraak tussen de functioneel coördinator en de Voedselbank, het probleem is opgelost.

Meer buiten en aanschuiven

Verbindend besturen betekent óók dat ambtenaren meer contacten ‘buiten’ hebben en intern vaker aanschuiven bij overleggen waar dat voorheen niet vanzelfsprekend was. In die zin zijn er intern en extern al veel meer kruisbestuivingen ontstaan. Kirsten (wonen): ‘Vroeger kwam het nauwelijks voor dat er vanuit meerdere afdelingen ambtenaren [als opdrachtgever vanuit de gemeente] aan tafel zaten. De vertegenwoordiging van de gemeente was vooraf afgesproken. Dus: één iemand, of vanuit Economie, of vanuit Welzijn. Tegenwoordig kunnen zonder problemen meerdere ambtenaren aanschuiven.’ De verwachting dat dit ook daadwerkelijk gebeurt, is gegroeid. Het is in zekere zin normaal geworden en wordt ook actief gestimuleerd. Andermaal Kirsten (wonen): ‘Er werd vroeger niet op gestuurd om ergens wél bij te zijn. Als het niet uitkwam, dan was je er niet. Het wordt nu gewoon meer van je verwacht. Je gaat ook gemakkelijker de gesprekken één-op-één aan zonder dat daar allerlei lagen tussen zitten. Met de corporaties had ik die

één-op-één contacten al, maar met de dorpen niet. Nu wel. [...] We hebben toegankelijker lijnen met de dorpen. Er is een betere ingang via de gebiedscoördinatoren. En vaak is er een opbouwwerker in beeld. Vroeger verliep het contact veel meer via brieven. Veel formeler. Nu gaat het via de mail, de contacten zijn nu veel intensiever.'

Interactief beleid

Een weer heel ander aspect van verbindend besturen, is met de samenleving beleid ontwikkelen. Interactief beleid. Na twee bredere dialogen rondom de takendiscussie en de start van Coevorden Verbindt, volgden de afgelopen jaren ook op de meer specifieke beleidsterreinen van het sociaal domein, welstand, centrum en wonen nieuwe interactieve, trajecten. Deze trajecten richten zich vooral op het breed 'ophalen van kennis en ideeën' al vroeg in het beleidsproces. Deze dragen vervolgens bij aan het opstellen van een 'ontwerpbeleidsplan' dat vervolgens 'de inspraak' ingaat om 'zienswijzes op te halen'.

De ervaringen zijn verschillend. Marian (afdeling sociaal domein): 'In ons geval was verbindend besturen ook niet het startpunt om dingen anders te doen. We hadden al langer dat 'gevoel', wilden het graag anders doen dan anders. Interactiever en samen met de sector en inwoners. Wethouder Brink was daar ook heel duidelijk in. Hij wilde echt met de samenwerkingspartners de opgaves benoemen [...] omdat de problemen niet door de gemeente alleen kunnen worden opgelost. Hij wilde samen met de zorgaanbieders verkennen hoe er meer ingezet kan worden op preventie, terwijl de huidige financiering van de zorg gebaseerd is op het verlenen van zorg.'

Die 'sterke wens' van de wethouder zorgde intern dat er een 'kernteam' werd ingericht: 'een grotere werkgroep' van ambtenaren die zich bezighield met leefbaarheid, gezondheid, sociale teams, juridische zaken, vrijwilligerswerk, maar ook Maatschappelijk Welzijn Coevorden. Er werd aansluiting gezocht met het Welzijn, Wonen en Zorgberaad en er werden aparte bijeenkomsten georganiseerd voor inwoners en vrijwilligers, professionals en medewerkers van de gemeente zelf. De conceptvisie ging de inspraak in, en ook hier werden bijeenkomsten georganiseerd, voerde de wethouder gesprekken met stakeholders en riep hij op tot het indienen van zienswijzes, iets dat overigens niet massaal werd gedaan.

Een vergelijkbaar traject werd ingericht om te komen tot een 'concept-woonvisie'. Er werd veel tijd en energie gestoken in het 'ophalen van informatie' binnen de gemeenten en in de dorpen en wijken. Kirsten (afdeling wonen): 'Voor de concept-woonvisie wordt nu intern bij allerlei afdelingen informatie opgehaald over wat daar speelt. We hebben maandelijks overleg met de corporaties en huurders - ook daar haalden we de afgelopen maanden veel op. Verder hebben we informatie opgehaald bij het Welzijn Wonen en Zorgberaad - daar zitten ook huisartsen bij. En vorig jaar hebben we ook alle plaatselijke belangen uitgenodigd om op te halen wat er leeft in de dorpen op het gebied van wonen. [...] En we gaan straks nog meer ophalen in de dorpen.'

Terugkijkend op het hele proces, doet Marian (sociaal domein) de volgende observatie: 'Als ik heel eerlijk ben, hebben we in het proces bijna geen gewone inwoners bereikt, maar vooral vrijwilligersorganisaties en vertegenwoordigers van dorpsverenigingen. Zij hadden veel waardering, maar het moet uiteindelijk wel bij de inwoners terecht komen [...].' Een belangrijk leerpunt daarbij is dat bijeenkomsten aan het begin van het proces, en met de nodige ruimte voor creatieve invulling, meer deelnemers trekken dan bijeenkomsten over conceptbeleidsplannen en 'inspraak'. De betrokkenheid neemt in het proces stapsgewijs af. 'Misschien omdat de eerder verzamelde input goed en herkenbaar is verwerkt en er 'dus' minder noodzaak wordt gevoeld om in een later stadium inbreng te leveren. De ruimte voor aanpassing is dan ook veel beperkter.' Het kan ook te maken hebben met een overdaad aan mogelijkheden om inbreng te leveren. 'Dat geluid horen we ook wel: er zijn te veel momenten om bij aan te haken, om mee te denken. Er is daar dan blijkbaar te weinig tijd voor.' Met de ervaringen met interactief beleid in de achterzak, wordt al voorzichtig gekeken naar vervolgstappen. Het gevoel zegt dat 'in de uitvoering' de grootste uitdaging ligt en dat de stakeholders daarbij zelf het initiatief moet nemen.

Marian: 'De vervolgstappen zijn nog best uitdagend. Aan de ene kant moeten we naar de uitvoering toe. Van de visie op opgaven naar een aanpak. Maar we moeten ook inzetten op meer dynamiek in het netwerk zelf, meer initiatieven van professionals en inwoners om samen te werken en kennis te delen.' En dat vraagt om meer betrokkenheid vanuit de interne organisatie. Idealiter stelt die zich proactief op. Het moet 'uit henzelf komen'. 'Bij klantmanagers, consultants, functioneel coördinatoren en juridisch kwaliteitsmedewerkers, merken we toch wel snel een houding van: 'zeg ons maar wat we moeten doen'. Maar ik wil die vraag eigenlijk bij hen terugleggen: wat kun jij hierin betekenen, wat kun je eraan bijdragen? En wat heb jij nodig om dat te kunnen doen?'

Met de opgedane ervaringen is er veel meer zicht gekomen op wat 'verbindend besturen' betekent voor de individuele ambtenaar en de beleidsprocessen. Het betekent vooral heel veel extra werk, vaak heel praktisch werk, en vooral communicatief werk. Deze taken lijken organisatorisch nog niet volledig te zijn uitgedacht, en worden dus ook niet voldoende ondersteund.

Marian: 'Ambtelijk was het wel erg veel werk. Het kostte veel tijd, heel veel praktisch werk, gedoe met de catering, zaalinrichting, teksten, vormgeving, dat soort dingen. Er zijn veel vragen over hoe je de input ophaalt en verwerkt, hoe je verwachtingen wekt, wie je moet uitnodigen, et cetera. Het is belangrijk dat je beseft dat het heel veel van communicatie vraagt, waar we overigens positieve ervaringen mee hebben. En dat er heel veel praktisch werk bij komt. Dit staat los van de inhoud. Veel ambtenaren zijn sterk inhoudelijk gedreven. Dus dit soort werk komt erbij als je het interactiever met de sector wilt doen. Niet iedereen vindt dat leuk en is daar goed in. Het vraagt capaciteit en vaardigheden die lastig te vinden zijn. Op wie kun je een beroep doen? En vaak wordt gezegd: zeg mij maar wat we moeten doen. Soms ook omdat ze een beleidsplan niet concreet genoeg vinden.'

Van pionieren naar professionaliseren

Errol ervaart de huidige fase waarin ‘verbindend besturen’ verkeert, als een overgangsfase van pionieren naar professionaliseren. Daarmee doelt hij vooral op de groeiende vermenging van verschillende ‘werelden’. In de dorpen en wijken, in de gemeente, en ook van gemeente en inwoners. Die vermenging levert logischerwijs vragen op over rollen, verantwoordelijkheden en stijl.

Errol: ‘Het vraagt onder andere een zekere mate van harmonisering van de verschillende manier waarop de gebiedscoördinatoren hun rol invullen. Die verschillen zijn ook juist de kracht, maar het vraagt op dit moment toch wel iets meer samenhang. Zodat iedereen beter kan snappen hoe en waarom de gebiedscoördinatoren de dingen doen zoals ze dat doen. Dat moeten we echt gaan regelen en in de organisatie brengen. En er zal een stukje scholing nodig zijn.’

Als Errol het heeft over ‘scholing’, dan gaat het hem o.a. om cursussen over overheidsparticipatie, met daarbij de kanttekening dat maatwerk daarin ontzettend belangrijk is. Errol gelooft niet in een standaardaanpak. Om dat soort cursussen echt zinvol te kunnen maken, is het nodig om eigen casuïstiek in te kunnen brengen. Verder ziet hij meerwaarde in het bespreken van ‘hoe je een groep inwoners verder brengt, hoe je ze daarin begeleidt’. Hij ziet een ‘belangrijke rol’ voor personeelszaken om daarmee verder te gaan. Hij verkent nog wat verder hoe zo’n training eruit zou kunnen zien: ‘Een belangrijke vraag is welke casuïstiek we inbrengen. Zijn dat initiatieven? Projecten? Dorpen en wijken? Of gaan we juist inzoomen op de rolinneming van gebiedscoördinatoren en gebiedsoverleggen, en daar begeleiding op organiseren?’ Genoeg zaken dus om nog op door te ontwikkelen.

9. De uitvoerende professionals

9.1 Het opbouwwerk

9.2 De wijkagent

9.1 Opbouwwerk

Waarin we kennismaken met Annelies (directeur Maatschappelijk Welzijn Coevorden) en opbouwwerkers Kim, Daan en Margreet. Hun ‘eigen’ kantoor is in hartje Coevorden te vinden. Maar de opbouwwerkers zelf werken de meeste dagen van de week ‘in het veld’. In buurthuizen van Dalerpeel, Sleen en van Geesbrug. Maar ze zijn op afroep ook in vrijwel iedere andere kern van Coevorden weleens te vinden. Maar eerst verplaatsen we ons naar dat, een beetje typische, gebouw van MW Coevorden. Van buiten een beetje ‘jaren tachtig- bouw’ - hoekig en wat gesloten. Binnen verrassend kleurrijk, en met z’n kruip-door-sluip-door-gangen veel intiemer dan buiten.

Iets te vroeg stappen we het kantoor binnen. Achter de balie worden we vriendelijk welkom geheten. We mogen even aan een grote houten, lange tafel plaatsnemen: ‘Annelies komt zo!’ Terwijl we in onze koffie roeren, stapt een wat oudere vrouw binnen. Ook zij lijkt een afspraak te hebben. Ze neemt schuin tegenover ons, aan het uiterste einde van de houten tafel, plaats. Even bladert ze wat in een tijdschrift. Kijkt wat voor zich uit. En terwijl wij zachtjes pratend ons onderzoek aan het doornemen zijn, barst ze opeens in snikken uit. Een beetje beschroomd kijken we elkaar aan. En zonder dat tegen elkaar uit te spreken, schiet eenzelfde gedachte door ons hoofd: moeten we, kunnen we iets doen?

Nog voordat we onze gedachte af hebben kunnen maken, staat de jonge medewerker achter de balie al aan onze tafel. Zachtjes spreekt ze de vrouw toe, biedt haar een zakdoekje aan en zegt: ‘Loop maar even mee, dan gaan we vast zitten. En wil je misschien nog wat drinken?’ De vrouw wordt merkbaar rustiger. Just another day at the office. Op dat moment staat ook Annelies in de deuropening: ‘Jullie zijn de onderzoekers?’

Al zoveel mensen actief

Annelies is directeur van Maatschappelijk Welzijn Coevorden (MWC). ‘Maar ik ben ooit gewoon begonnen als opbouwwerker.’ Ze is verantwoordelijk voor een organisatie van een kleine twintig opbouw- en maatschappelijk werkers, die in heel Coevorden actief zijn. Al snel gaat het over de Coevorden Verbindt Tour: ‘Een mooi initiatief!’ Maar, zo vervolgt ze, als je het uit een ander perspectief benadert, ook wel weer een beetje raar: ‘Eigenlijk zijn al zoveel mensen én organisaties actief als vrijwilliger, of als professioneel, om samen iets van Coevorden te maken.’

‘Alhoewel het zeker niet de bedoeling is van Coevorden Verbindt, suggereer je eigenlijk dat inwoners in beweging moeten komen, terwijl zovelen dat allang doen’, zo stelt ze rustig vast. En natuurlijk: ‘Er is zeker een groep die dat niet doet, maar ik denk dat die groep dat ook daadwerkelijk niet kán doen. Dat zijn mensen die heel andere dingen aan het hoofd hebben.’ De kwetsbare burgers. Daarvan vraagt ‘iedereen’ zich steeds af waarom ‘we’ die maar niet bereiken. Waarom ‘ze’ geen projecten indienen bij het Fonds. ‘Ze’ niet bij de potjes komen, ondanks alles wat ‘we’ doen. Maar dat is eenvoudigweg te verklaren door het grote verschil tussen ‘hun’ wereld en die van de gemeente. ‘De afstand is groot, beiden spreken elkaars taal niet altijd. Het perspectief, de vaardigheden - het sluit gewoon niet aan op de procedures, de instrumenten en zelfs de teksten die de gemeente produceert.’

Andere taal

Die groep voelt zich dan ook niet verbonden met het politiek-bestuurlijke instituut Coevorden. Ondanks alle goede bedoelingen, spreken ambtenaren en politici een heel andere taal. Dat vertaalt zich in de manier waarop regelingen zijn opgesteld, hoe formulieren er uitzien, aan welke eisen moet worden voldaan. Juist de groep die je met ‘verbindend besturen’ misschien wel het liefst in beweging wil krijgen, heeft ‘misschien nu juist niet die (of te weinig) vaardigheden om gemakkelijk gebruik te kunnen maken van die regelingen’. En dus komt het geld van het Stimuleringsfonds nauwelijks terecht bij kwetsbare groepen. ‘De wethouder (Joop) wil wel meer met die groep, maar het lukt nog onvoldoende.’ Uiteraard zorgt ‘verbindend besturen’ wel voor andere, fraaie en zinvolle projecten, maar die projecten tappen uit andere bronnen. ‘Ja, de verenigingen voor dorpsbelangen, die spreken die taal wel. Of de ‘import’. Die mensen zijn vaak welbespraakt, snappen de regelingen. Zij voelen zich zeker aangesproken en verbonden.’

Representatie

Tegelijkertijd stelt Annelies vast dat de vereniging voor dorpsbelangen ook niet altijd het dorp representeert: ‘Het is soms lastig voor een vereniging voor dorpsbelangen om alle belangen van het dorp te behartigen.’ Niet gek, vindt ze: ‘Soms kunnen belangen ook lijnrecht tegenover elkaar staan.’ Per dorp kunnen de stijl, aanpak, visie en werkwijze van de verenigingen voor dorpsbelangen verschillen. Ook de wijze van communiceren met bewoners en met de gemeente verschilt. Hetgeen ertoe leidt dat er sprake is van wisselend succes.

Dat neemt niet weg dat het op een aantal plaatsen uitstekend gaat: ‘In Dalerpeel is het heel goed gelukt. Daar is Dorpsbelangen wel heel goed verbonden met de inwoners. Een heel divers gezelschap. En er wordt goed wordt geluisterd naar de inwoners. Dat was ooit echt wel anders: toen kende het dorp tegenstrijdige

belangen. Opbouwwerkers en maatschappelijk werkers zijn in samenwerking met verenigingen huis aan huis gaan praten, de school is intensief betrokken. De gemeente ondersteunde deze aanpak.’

Ambtenaren zien niet de mensen die wij zien

‘Verbindend besturen’ vraagt ook een andere houding van de gemeentelijke ambtenaren. Ook in het gemeentehuis is anders werken aan de orde van de dag. Dat leidt zeker tot successen, stelt Annelies vast: ‘Ik zie heel veel ambtenaren met de allerbeste intenties met inwoners aan de slag gaan. De intentie is er echt wel. Ze zijn jong, enthousiast, betrokken en ze communiceren goed. Daar mogen we ons mee in de handen knijpen.’ Maar, zo stelt Annelies vast: ‘Ze zien niet de mensen die wij wel zien. Die krijgen ze niet aan tafel.’ In die zin is het gemeentelijke biotoop, waarin er vooral contact is met de Plaatselijke Belangen, toch weer een ‘eigen’ biotoop. ‘Toch heel veilig in hun eigen wereld en gebouw.’

Zelf beslissingen nemen is lastig

Annelies: ‘In het begin begreep ik niet zo goed wat de gemeenteambtenaren aan het doen waren, hoe alles werd aangestuurd. Ik zag dat ze meer vrijheid kregen om zelf beslissingen te nemen. Verantwoordelijkheden lager in de hiërarchie, hoorde ik dan. Maar dat leidde in eerste instantie niet tot nieuwe, of andere beslissingen. Eigenlijk werd het zelfs een beetje stuurloos, op die manier. Apathisch, zelfs. Er was heel veel drukte, maar beslissingen werden niet genomen. Er was ambtelijk blijkbaar geen ‘veiligheid’ om de geboden ruimte ook daadwerkelijk te pakken. Ambtenaren voelden zich (nog) niet vrij.’

Te veel vrijheid?

Het idee van die andere manier van werken, van sturen, ‘is best goed hoor, maar ik denk dat de vrijheid te groot was’, zegt Annelies. Vrijheid wordt pas genoten, als de kaders waarbinnen die vrijheid geldt, helder zijn, zo wil ze maar zeggen. Sturing is dan ook helemaal niet hip: ‘Het gaat tegenwoordig allemaal over zelfsturing. Maar als je helemaal niet stuurt, dan krijg je soms gewoon een verwend, vervelend kind. Een puber. In mijn ogen is een beetje richting bieden, gewoon nodig. Het gaat erom dat je netjes stuurt.’

Opmerkelijk

‘Verbindend besturen’ leidde ook tot de aanstelling van een nieuw type ambtenaren: de gebiedscoördinatoren: ‘Persoonlijk vond ik de keuze om met gebiedscoördinatoren te gaan werken wel een beetje opmerkelijk.

Dat waren weer nieuwe spelers voor de dorpen en wijken - dat was verwarrend, ook voor ons. Ze kregen een 'vrije rol' die ze zelf, zo kwam het in ieder geval op mij over, ook wat lastig konden invullen.'

In de ogen van Annelies is er wel wat overlap in de rollen van gebiedscoördinatoren en opbouwwerkers: 'De verschillen waren niet altijd helder, niet voor ons, maar ook niet voor inwoners.' Inmiddels heeft ook hier de tijd zijn werk gedaan: 'Er is een intensievere samenwerking en afstemming tussen het opbouwwerk, maatschappelijk werk en de gebiedscoördinatoren.'

Positief kritisch

Opbouwwerker Kim is over het geheel genomen positief over de intenties van het programma Coevorden Verbindt: 'Ik vind het heel mooi dat de gemeente zo inzet op verbindend besturen. Dat ze interesse hebben in wat inwoners belangrijk vinden. Dat ze meer bottom-up werken. En ook heel mooi dat ze financiële middelen hebben om initiatieven te steunen.' Wel vindt Kim het jammer dat er maximaal twee projecten kunnen worden ingediend (een gevolg van de keuzes die de verenigingen zelf maakten bij een tussentijdse evaluatie van de regeling). In de ogen van Kim zou het beter zijn als dat maximum wordt losgelaten. Een alternatief zou zijn om met een wijk- en dorpsbudget te werken, dat het dorp naar eigen inzicht mag besteden (iets dat inmiddels ook is ingevoerd). Dat hoeft overigens niet te betekenen dat er een open einde-regeling ontstaat: 'Je kunt bijvoorbeeld een dorpsvisie of -plan ontwikkelen en op basis daarvan projecten ontwikkelen.' Een bijkomend voordeel is dat je dan ook af bent van het stemmen voor het Stimuleringsfonds. 'Want de songfestivalcompetitie zet ook vaak kwaad bloed en stelt veel initiatiefnemers teleur. Er worden stemmen uitgewisseld tussen dorpen en wijken.'

Meer dan verenigingen voor dorpsbelangen?

Kim benoemt ook dat de rol van de indiener wellicht nog voor verbetering vatbaar is. Nu is indienen voorbehouden aan de vereniging voor dorpsbelangen, in hun rol van formele overlegpartner van de gemeente. De meeste nemen daarin een neutrale positie in: die projecten worden ingediend, die het eerst bij hen zijn ingediend. Op die manier kan er in het dorp in ieder geval geen gevoel van partijdigheid ontstaan: 'Kiezen is altijd anderen voor het hoofd stoten.' Is het geen idee om nu juist de initiatiefnemers zelf te laten indienen, vraagt Kim zich af: 'Is het niet beter om te kijken naar de sleutelfiguren, waar de meeste energie en het draagvlak zit? Dat kan per dorp verschillen.' In Geesbrug is, behalve de vereniging voor dorpsbelangen, ook het Dorpshuis erg actief. En beide organisaties doen wat ze kunnen: 'Dorpen worden echt overvraagd op dit moment. Ze pakken alles op, maar er is wel een grens.'

Travellers gemeente met minder binding

De camera zwenkt weer terug naar het kantoor van Annelies bij Maatschappelijk Welzijn Coevorden. Langzaam gaat 'daar' het gesprek over de identiteit van Coevorden. Coevorden kent een rijke historie, aldus Annelies - een historie waarin het garnizoen, soldaten en veldslagen een belangrijke rol hebben gespeeld. De meeste inwoners lijken geen al te zwaar belang aan dat erfgoed te hechten: 'Coevorden is een travellers gemeente.' Met alles wat daarbij hoort: 'Coevorden is een gemeente waar bij bepaalde bewoners de eigendunk, de eigen trots, niet zo groot is. Ja, ze zijn wel trots op hun eigen dorp, in eigen kring, maar niet op een hoger niveau.' De verbinding met Coevorden-stad wordt minder gevoeld: 'Als je kwetsbaar bent, ga je niet naar een instantie, maar naar iemand die je kent. Dat is erg belangrijk. Het vertrouwen in kleine kring. Tot organisaties wordt een grote afstand gevoeld.'

Lange termijn investering

Coevorden scoort wat lager dan gemiddeld in Nederland als het om opleidingsniveau gaat. En wat hoger op het gebied van werkloosheid en gezondheidsissues. Maar er is eigenlijk maar een twintigtal gezinnen waarin sprake is van meervoudige problematiek, die van generatie op generatie over gaat. Tegelijk legt juist dat een fraai beeld bloot van het verschil in taal en instrument. Annelies: 'Als gemeente zou je juist voor deze groep meer aandacht moeten hebben. Een gerichte interventie plegen om juist dat herhalende karakter aan te pakken. Bijvoorbeeld, door een personal coach aan te bieden, die langdurig inzet op stutten en steunen. Die hen helpt te leren op langere termijn te denken.'

Dat vergt een lange termijninvestering, 'maar dat is weer niet zo hip. Dat noemen we dan pappen en nathouden. Pamperen.' Maar soms is 'pamperen', lees: een structurele, intensieve, langdurige en laagdrempelige begeleiding, juist nodig.

Dus is Annelies nu bezig om een beleidsnotitie op te stellen om extra budget vrij te kunnen krijgen voor het uitvoeren van een pilot. Om zo te laten zien waarom dit geen 'pamperen' is, maar een maatschappelijke investering. Veel woorden. Regels en procedures. Die in de politiek-bestuurlijke en ambtelijke wereld nodig zijn, om te legitimeren waarom extra inzet nodig is. Om verantwoording af te leggen. Maar aan de andere kant allemaal woorden, die - blijkbaar - nodig zijn om een kleine twintig gezinnen wat extra ondersteuning te bieden.

Daan van Schoonoord

Een slordige twintig kilometer boven Geesbrug ligt Schoonoord. Het meest 'noordelijke puntje' van de gemeente Coevorden. Emmen is feitelijk dichterbij. Sterker nog: als je met het openbaar vervoer naar Coevorden

wilt, dan ga je via Emmen. Via die weg even een paspoort afhalen kost je, bij wijze van spreken, een halve dag. Schoonoord bestaat feitelijk nog niet zo heel lang: het dorp ontstond in 1854 bij de aanleg van het Oranjekanaal. Die nieuwe werkgelegenheid zorgde ervoor, dat de eerste bewoners zich in het dorp vestigden. Later vestigden zich ook veenwerkers in het dorp.

In Schoonoord staat een pracht van een multifunctionele accommodatie. Daar treffen we Daan. Eind twintig, misschien dertig. Open, hartelijk en enthousiast. Hij is blij met zijn werk. Eigenlijk om twee redenen: 'Je komt werkelijk de héle samenleving tegen. En geen dag is hetzelfde!'

Ondanks zijn leeftijd is Daan al een ervaren opbouwwerker. Met een verleden als jongerenwerker  n ambulante woonbegeleider heeft hij brede en relevante werkervaring. Sinds een jaar werkt hij voor Maatschappelijk Welzijn Coevorden. 'De nadruk van mijn werk ligt op preventie', opent Daan het gesprek. 'Iedereen kan bij me terecht. En op iedere plek doe ik weer andere dingen.'

Dat blijkt. 'In Schoonoord heb ik een kledingbank opgezet. En ik ben bezig om de sporthal te stutten. De verenigingen hebben steeds minder leden, dus ook de bezetting van de sporthal staat steeds meer onder druk.' Op andere plekken doet hij weer andere dingen: in Aalden gaat hij binnenkort een spreekuur draaien. En ook in Sleen heeft hij een kaartje achtergelaten: 'Daar is het feitelijk 'opbouwwerk op afroep'.'

Daan is namelijk niet alleen opbouwwerker in Schoonoord. Ook de kernen Aalden en Sleen worden door hem bediend. Schoonoord is echter een 'aandachtsgebied'. De gemeente veronderstelt dat 'daar' de meeste inzet nodig is. Toch begint dat te schuiven, zo merkt Daan: 'Dat heeft met een aantal factoren te maken: vergrijzing, maar ook ontgroening. Jongeren trekken hier weg.' En uiteraard heeft de financieel-economische crisis zijn sporen nagelaten. 'Maar niet alleen in de dorpen waar je dat zou verwachten. Ook in de rijkere dorpen is er stille armoede. De zzp'ers die vroeger veel geld verdienden, hebben ook zware jaren achter de rug.' En als het niet om materiële zaken gaat, dan spelen immateriële aspecten wel een rol: 'Eenzaamheid, dat is een nieuw fenomeen. Daar krijgen we hier steeds meer mee te maken.'

De sociale bindkracht van de kleine kernen, die vroeger wellicht vanzelfsprekend was, is dat nu steeds minder. 'En ook de samenbindende en ondersteunende rol van de kerk verandert.'

Margreet van Dalerpeel

Een klein half uur rijden over de provinciale weg, en we zijn weer terug in Coevorden. Waar we opbouwwerker Margreet ontmoeten. Onder andere actief in Dalerpeel. Met Margreet maken we de balans op en kijken we vooral naar Dalerpeel. Een van die gemeenten, die we wat intensiever gevolgd hebben. 'Dalerpeel is aan de ene kant een enorm sterk dorp: met veel power en veel kracht. Er is inmiddels een groot en stevig netwerk. De sociale kaart is goed gevuld. Aan de andere kant speelt er ook het nodige in Dalerpeel: zorgmijders, schulden, werkloosheid, gezondheidsissues.'

Ook Margreet benoemt het preventieve aspect van haar werk - vroegsignalering is in haar ogen het meest waardevol. Zorgen dat mensen in Dalerpeel (weer) sociaal actief zijn en blijven. Of samen ervoor zorgen dat het dorp blijft functioneren. Een voorbeeld: 'Het meest trots ben ik misschien wel op de dorpswinkel. Toen ik hier zes jaar geleden begon, heb ik een dorpsanalyse gemaakt. Daar kwam uit naar voren, dat de inwoners een supermarkt misten in het dorp. Nou ja, zo'n supermarkt komt natuurlijk nooit meer terug. Maar toen ben ik samen met wat inwoners gaan nadenken.' Aan dat nadenken deed een brede coalitie deel: niet alleen wat inwoners van Dalerpeel, maar ook woningcorporatie Domesta sloot aan. De school was geïnteresseerd. Het Dorpshuis. En Plaatselijk Belang. Samen begonnen ze te werken aan een mogelijk oplossing. En dit denken leidde uiteindelijk tot de 'winkel voor de vergeten boodschappen', die nu in de hal van de multifunctionele accommodatie te vinden is. De winkel draait met behulp van vrijwilligers. En fungeert voor anderen als een mogelijkheid om weer werkervaring op te doen. De schoolkinderen leveren hun zelf geteelde groente en fruit af. En leren er, door middel van het prijzen en afrekenen van boodschappen, te rekenen.

Inmiddels maakt Margreet onderdeel uit van het dorp: 'Als ik er fiets of doorheen loop, dan word ik inmiddels aangesproken, maken we praatjes. Ik hoor veel. En als er écht wat is, dan word ik gewoon van straat geplukt. Dat vind ik een heel goed teken.'

We zien verschillen in leefwerelden van de gemeente en de inwoners, met name de groepen die ze 'moeilijk bereiken' ondanks 'alles wat ze doen met alle goede bedoelingen'. Aldus, bijvoorbeeld, Annelies. Kim benoemt op haar beurt dat er in dorpen soms sprake is van -wat - gescheiden werelden. Je zou kunnen spreken van een eilandcultuur.

Ook de gemeentelijke taal en instrumenten kan afschrikken. Met 'formele' taal is het bijna onmogelijk om de wat kwetsbaardere groepen gebruik te laten maken van instrumenten als het Fonds. Dat creëert -wellicht- weer een kloof met die mensen en groepen, die de formele taal wel spreken. In de ogen van betrokkenen zijn dat vaker hoger opgeleiden en 'uit het Westen' afkomstige inwoners.

Annelies benoemt enkele schaduwkanten van de veranderende ambtelijke cultuur van zelfsturing en plattere organisaties. Daardoor wordt er wel meer gesproken (meer drukte), maar weinig wordt besloten. Onduidelijkheid over bevoegdheden 'ga ik er nu écht zelf over? Of is dat toch mijn baas?' leidt -soms- tot een wat apathische organisatie.

9.2 Wijkagenten

We zien dat er over policing veranderende rolopvattingen bestaan. En spanning zichtbaar wordt.

Aan de ene kant de oude, uitvoerende professional, die 'zijn pappenheimers' kent, en de 'aard' van de dorpen en wijken en mensen ('in the know'). Aan de andere kant de jongere, taak-efficiënte professional, die een aantal dingen - vanwege prioriteiten - niet langer tot de kern van zijn werk kan en mag rekenen. Met als gevolg misschien wel het verlies van 'logische' en 'lage' netwerken in de dorpen.

Paul en Hans. Beiden wijkagent in Coevorden. Samen met nog enkele andere collega's vormen ze het wijkagententeam van de gemeente Coevorden. Paul fungeert als wijkagent van onder andere Gees, Geesbrug, Dalen en Dalerpeel. Hans heeft onder andere Sleen in zijn gebied. Beiden vijftigers. Gepokt en gemazeld. En voorzien van een immens netwerk in de gemeente. We spreken de agenten (op verschillende momenten) op het bureau in Coevorden aan de Krimweg. Een functioneel gebouw: zwarte kozijnen, gele baksteen. Hoekig. Als we ons melden op het bureau, valt op hoe laagdrempelig dit bureau eigenlijk is. Een agent achter een bureau fungeert als instant-receptionist. Hij komt achter het bureau vandaan en kijkt over de balie heen: 'Met wie hebben jullie een afspraak?' We antwoorden dat we voor Hans komen. Even later zwaait de deur open en komt Hans tevoorschijn: 'We gaan hier even zitten.' Hij wijst naar een deur aan zijn linkerhand: 'De verhoorkamer.' Hij grinnikt - blijkbaar denkt hij even iets op onze gezichten te lezen. 'Koffie?'

Alles zien

Wijkagenten 'zien' vrijwel alles in het dorp, de wijk of de buurt wel voorbijkomen. Of het nu een burenruzie is, hangjongeren, relaties die elkaar het huis uitvechten, loslopende honden of injectienaalden in een plantsoentje - de wijkagent is de persoon die het snelst gebeld wordt. En van wie verwacht wordt dat hij handelend zal optreden.

Zelf beslissingen nemen

Wat verderop in het gesprek komen we over het werk van ambtenaren te spreken. Hans observeert: 'Een ambtenaar heeft natuurlijk altijd met regels te maken. En met hiërarchie: er is altijd wel een baas, en nóg een baas waarmee overlegd moet worden.' Maar. Er is voor Hans als agent één belangrijk verschil: 'Als ik buiten sta, dan neem ik de beslissing, dan moet ik beslissen. Ik heb, zoals dat heet, het beslisrecht. Dat is wat ik van mijn leidinggevende mee krijg: iedere beslissing is beter dan geen beslissing.' Sterker nog, zo stelt hij vast: 'Uiteraard heb je overal protocollen voor. Maar 'buiten' werkt het soms niet volgens protocollen. En dan moet je juist handelen.' Naar eer en geweten, op basis van inzicht en intuïtie: 'Soms voel je, als het ware aan je nekharen, dat iets net niet deugt. Deels het gevolg van inmiddels veertig jaar ervaring als agent.'

Kort voor de kop en meteen actie

Uiteraard komt het ‘werken in de dorpen’ voorbij. Hans: ‘Er zijn nogal wat verschillen tussen de dorpen. Je hebt zanddorpen, en je hebt veendorpen. Dat verklaart al wat. Op sommige plekken had je, als je zo’n twintig, dertig jaar teruggaat, eigenlijk nog dorpsgerichten - ruzies werden met messen opgelost, families stonden elkaar naar het leven.’ Het is een beeld dat ook de andere wijkagent, Paul, bevestigt. Ook in zijn ogen zijn er opmerkelijke verschillen tussen de dorpen. In de veendorpen, zegt hij, zijn de mensen wat meer ‘kort voor de kop’. Oftewel: zonder omwegen, zonder poespas. Wat meer ‘van dik hout zaagt men planken’.

Paul bevestigt het beeld van de dorpsgerichten. De mensen uit de veendorpen ‘sloegen er vaak eerst op los en vroegen dan pas, waar het eigenlijk om ging’ In de veendorpen was (en is) er in de regel wat meer sprake van sociale problemen, van werkloosheid, scheidingen. Het escaleerde sneller. Het was: ‘voor of tegen. Alles of niets.’ Maar wel zijn, zoals eerder gezegd, in de veendorpen de onderlinge sociale relaties sterker. Anno nu is de sfeer in de veendorpen anders dan ‘toen’. Er komen bijvoorbeeld steeds meer ‘mensen uit het Westen Drenthenieren in de veendorpen.’ Mede daardoor veranderen ook deze dorpen beetje bij beetje.

Verbinden is korte lijnen en vertrouwen

In het hier en nu is er veel verbeterd, stelt Hans vast. Daarin heeft zowel de gemeente als de vereniging voor dorpsbelangen een belangrijke rol gespeeld. Met het programma Coevorden Verbindt heeft de gemeente de Plaatselijke Belangen een belangrijke rol gegeven. Al is het wellicht nog steeds (te) bureaucratisch: ‘Verbinden is in mijn ogen synoniem voor korte lijnen en elkaar vertrouwen.’ En aan die korte lijnen schort het nog weleens. Er wordt te veel gemaïld, te veel in ‘cc’ gezet en te veel overlegd. Ergens logisch: ‘Mensen kunnen natuurlijk slecht afstand doen van zeggenschap. Chefjes heb je overal. En dan wordt er al snel te veel overlegd.’ Daar staat tegenover dat de samenleving heus verantwoordelijkheid wil oppakken, zo stelt Hans vast: ‘Participatiesamenleving’ noemen ze dat tegenwoordig: maar dat doen we al meer dan twintig jaar! Er zijn zó veel vrijwilligers. Die met elkaar zóveel doen en oppakken.’

Voor veel dingen minder tijd

Paul: ‘Vroeger zaten we hier gewoon met een verdachte en vroegen we ‘wat is er gebeurd, jongen?’ Tegenwoordig zit er eigenlijk altijd een advocaat bij en die zegt dat de verdachte niets hoeft te zeggen.’ Politiewerk verandert door de tijd heen, wil hij maar zeggen. Het is de eerste werkdag na zijn vakantie. Paul heeft inmiddels de leeftijd bereikt dat hij minder uren maakt tegen een aangepast loon, maar waarbij zijn pensioenopbouw wel doorgaat. Gemakkelijk is dat niet: ‘We hebben voor heel veel dingen minder tijd.

We moeten dus keuzes maken. Dat is soms heel lastig.’

Dat blijkt ook wel. Paul heeft in zijn functie als wijkagent vijftien dorpen en wijken te bestieren, waaronder de oude gemeenten Dalen en Oosterhesselen. ‘Ik moet echt met de uren puzzelen.’ Logisch ook: ‘Vanuit al die dorpen en gehuchten komen altijd wel verzoeken om ergens voor langs te komen. Ik moet daar echt goede afwegingen in maken, want ik kan gewoon niet overal langs gaan. Die uren heb ik simpelweg niet.’ Hij geeft een paar voorbeelden, waaruit blijkt dat zijn aanwezigheid ‘feitelijk’ altijd wel vereist is. ‘Bijvoorbeeld een ouderavond met kinderen. Dan is het altijd leuk en goed als er een agent is. Maar als ik naar al die ouderavonden ga, van al die scholen, dat werkt gewoon niet.’ Bij de dorpenrondes is de aanwezigheid van Paul - bijna - een must: ‘Dus daar ben ik. Dat zijn ook zo tien tot vijftien avonden per jaar. Ik moet er naartoe rijden, me een beetje voorbereiden. En dan heb je ook de bijeenkomst zelf nog. Je bent zo een halve dag per dorpenronde kwijt.’

De zanddorpen: ook daar verandert het

Eerder schetsten Hans en Paul de klassieke veendorpen als gesticht door ‘veen-Drenthen, die hier naartoe kwamen uit Friesland en de grote steden’. Om er hard te werken aan de ontginning van het gebied. In de regel niet zeer fijnbesnaard. Soms ook ‘schorrie morrie. Mensen die hard konden werken, maar soms ook de nodige problemen veroorzaakten.’ Een deel van dat ‘DNA’ is nog wel in de huidige veendorpen aanwezig. Hoe anders is het in de zanddorpen: ‘Mensen uit zanddorpen bekijken het eerst allemaal even zelf. Ze wegen wat meer af wat ze moeten doen, en bekijken of ze het zelf kunnen oplossen. Lukt dat niet, pas dan schakelen ze de politie in.’ Hetgeen niet wegneemt, dat er ook in de zanddorpen het nodige speelt. Paul: ‘In de zanddorpen speelt ook altijd wat. Daar hebben die Drenthenieren bijvoorbeeld last van stank. Die hadden vooraf niet helder dat die stank van het boerenbedrijf er zou zijn. En nu willen ze dat de boeren hun mest niet meer leggen op die plekken waar ze de mest al sinds mensenheugenis uitspreidden.’ Dat levert dan dus weer heel andere sociale conflicten op.

Minder bureaus, meer in de auto

Ook in de regio Coevorden is de centralisatie en vorming van de Nationale Politie te merken. Enkele lokale bureaus zijn gesloten. De centralisatie zorgt er - deels - voor dat agenten meer ‘in de auto’ zitten. Sommige taken zijn toebedeeld aan Emmen of Assen. In Assen is bijvoorbeeld een centraal cellenblok gevestigd. Dus als er echt arrestaties verricht worden, dan worden de verdachten in Assen opgesloten.

Minder in de wijken en dorpen

Hoewel ‘wijkagent’ suggereert, dat die agent altijd in wijk, buurt of dorp te vinden is, klopt dat in de praktijk niet helemaal. Paul legt uit hoe zijn werkweek eruitziet: ‘Naast mijn uren als wijkagent - dat doe ik zo’n tachtig procent van de tijd - heb ik ook surveillancetaken, en wat extra taken.’ Als je surveillance ‘draait’, is het werk lastig te plannen - je behandelt dat wat je tegenkomt. Paul: ‘Als er wat gebeurt, dan word je opgeroepen. Soms gaat het om een incident. Ik had laatst een bom, die uit de Tweede Wereldoorlog stamde en uitgegraven werd. Een andere keer gaat het om een ongeluk, waarbij het bijvoorbeeld nodig is om het verkeer te regelen.’ Eigenlijk zoeken Hans en Paul naar manieren om die ‘extra’ taken zo te combineren, dat het ook de wijk of buurt vooruithelpt. ‘Ik heb het liefste surveillance in mijn eigen gebied. Dan kan ik het gemakkelijker combineren met mijn taak als wijkagent. Dat is dan veel efficiënter.’

Verlies van ‘logische’ netwerken

Maar ook het werk van de wijkagent zelf verandert. ‘We komen eigenlijk pas in beeld als er een strafrechtelijk feit is. Buurtbemiddeling deden we bijvoorbeeld vroeger wel, maar nu niet meer. Dat pakt opbouwwerk op.’ Het werk is dus minder gericht op preventie. Iets ‘bestuurlijker’ ingestoken, wat wordt gezien als noodzakelijk in verband met de beperktere tijd die beschikbaar is. Beide wijkagenten hebben het beeld, dat ze daardoor hun oude ‘voor ons heel logische’ netwerken steeds wat meer loslaten. ‘Deels zijn die netwerken wel overgenomen door anderen - bijvoorbeeld door opbouwwerk, en deels door school - maar voor een groot deel ook helemaal niet.’

Steeds groter werkgebied

In de praktijk kan het ook bijna niet anders. Gemeentelijke herindelingen maken het geografische werkgebied van de wijkagent steeds groter. Paul: ‘Dat is een worsteling hoor. We voelen ons daarom wat minder verbonden met de dorpen.’

Hoewel het werk verandert, verandert de waardering voor de wijkagent niet, zo stelt hij vast: ‘De mensen in het dorp missen de wijkpolitie niet direct. Ik krijg niet dat soort signalen.’ Op andere plekken is het soms wennen, zo menen de wijkagenten: ‘Soms hoor ik wel dat scholen het jammer vinden, dat er geen agent meer op school komt in het kader van het schoolpreventieteam. Ik blijf dat nog steeds wel een beetje doen, maar heb niet de uren om dat op alle scholen te doen.’ Hans geeft aan dat hij wel nog op alle basisscholen voorlichting geeft over politiewerk. Maar het blijft woekeren met de beschikbare tijd.

Opbouwwerk heeft - daar waar het niet meer kan - die taak goed overgenomen, zo vinden beide agenten. ‘Maar het is toch indrukwekkender als er echt een politieagent op school komt.’ Wijkagenten hebben nu meer

contact met de directeurs van scholen. Dat netwerk moet zich nog een beetje ontwikkelen - schoolhoofden weten niet altijd, wat ze aan die gesprekken hebben. En de agenten eigenlijk ook niet altijd. Een van hen formuleert het zo: ‘Onze meerwaarde zit toch meer richting de kinderen. Dat contact maakt meer indruk.’

10. Drie werelden ontmoeten elkaar

10.1 Verwarring over het fonds

10.2 De 'organisatiemiddag'

10.3 De 'hoorzitting'

10.1 Verwarring over het fonds

We maken kennis met de beleving van het Stimuleringsfonds. De verwarring die er is over de daarbinnen aanwezige delen 1 en 2, en het dorps- en wijkbudget. Over de spanning tussen 'goedkeuring krijgen vooraf' en 'verantwoording afleggen achteraf'. Over de beperkte flexibiliteit in de regelgeving. Of het fonds nog wel zal bestaan na de verkiezingen. En of het fonds in deze vorm wel gewenst is.

Een zomeravond in De Kiel. Een bomvol dorps huis met mensen, die in vensterbanken hangen vanwege een gebrek aan stoelen. Een neutraal ingerichte zaal met - dat zagen we ook elders- enkele afbeeldingen van natuurtaferelen. Een bar met barkrukken, waarop Annie, een van de gebiedscoördinatoren, koffie en thee uitserveert. Errol, de programmamanager van Coevorden Verbindt (van de gemeente), en Luit (van de Brede Overleggroep Kleine Dorpen) staan samen voor een groot beamerscherf. Daarop staat te lezen waarom er zoveel vertegenwoordigers van de wijk- en dorpsverenigingen aanwezig zijn: een informerende bijeenkomst over het wijk- en dorpsbudget.

Een korte inleiding door Luit licht het hogere doel van het wijk- en dorpsbudget nog een keer toe: 'Hoe maak je van koud geld (van de overheid), warm geld (van de gemeenschap)?' Het gaat deze avond over de vraag hoe de gemeenschap zelf verantwoordelijk kan worden voor het besteden van het budget dat de leefbaarheid in dit deel van de gemeente Coevorden moet verbeteren. Een budget waarover het dorp of de wijk zelf kan beslissen.

Kritische vragen

Al vrij snel worden er kritische vragen gesteld. Vragen die - mogelijk - de wat 'typisch Drentse', milde achterdocht jegens de overheid reflecteren: 'Een prachtig verhaal, maar waar zitten de valkuilen?' En: 'Wie wordt dan straks de eigenaar van die budgetten in de dorpen en wijken?' 'Hoe moeten we dit nu rijmen met de initiatievenmarkt?' Errol doet zijn best om de aanwezigen gerust te stellen. Hij start een 'verduidelijkend verhaal' waarin termen vallen als 'algemene bepalingen', 'kaders', 'dingen terugleggen in de dorpen en wijken' en 'loslaten'. Hij voegt daaraan toe de wens van de gemeente om 'nadrukkelijk' in contact

te blijven met de verenigingen, om te leren wat dit deel van het stimuleringsfonds in de praktijk oplevert. En of de samenwerking tussen gemeente, wijk en dorp erdoor verbetert. Vanuit de zaal volgen wat spetterende opmerkingen. Of de aanwezigen zich werkelijk gerustgesteld voelen, is niet duidelijk.

Leuker kunnen we het niet maken

Er volgen enkele presentaties, ongetwijfeld bedoeld om de verschillende subsidiestromen wat concreter te maken. Maar de zaal pikt dat toch net wat anders op. Er volgt een nieuwe reeks vragen: 'Waarom is het budget beperkt tot €20.000 per dorp? En hoe verhoudt zich dat tot een bedrag per inwoner?' En: 'Betekent dat dan, dat je als groot dorp dus niet méér budget kan krijgen?' Waarop een andere deelnemer voortborduurde: 'Voor kleine dorpen is er met deze regeling te weinig budget beschikbaar. In Wachtum kunnen we dan maar maximaal €7.800 aanvragen. Dan kun je dus veel beter projecten indienen bij het andere deel van de regeling!' De gemeente licht nogmaals de 'regeling' toe, met haar Deel 1, een Deel 2 én het wijk- en dorpsbudget, dat misschien wel op een Deel 3 lijkt, maar in de praktijk onderdeel uitmaakt van Deel 2. En zo ontstaat in de zaal het beeld van een toch wel ingewikkelde constructie, lijkend op het nationale belastingstelsel ('Leuker kunnen we het niet maken'), met meerdere boxen, vrijstellingen en uitrustconstructies.

Hoe lang nog?

Ook de duur van de regeling is in de ogen van de zaal onduidelijk: 'Is dat nu twee jaar of slechts achttien maanden? Het stimuleringsfonds stopt toch per januari 2019?' Een van de aanwezige gebiedscoördinatoren schiet te hulp. Lange tijd had hij vanuit de vensterbank de discussie aangekeken, maar nu voelt hij toch de noodzaak om te melden dat de regeling inderdaad per januari 2019 stopt. De uitvoering van het wijk- en dorpsbudget kan echter deels in 2019 plaatsvinden. Errol benadrukt daarop nogmaals dat het toch 'vooral om het proces gaat, dat we met elkaar in gesprek willen blijven om van elkaar te leren'.

Het is niet de verwachting dat...

Het moge duidelijk zijn: de aanwezigen zijn vooral op zoek naar meer helderheid, naar antwoorden op hun vragen. Is er wel voldoende basis voor vertrouwen in een goede samenwerking, zoals de gemeente zo graag wil? Niet iedereen is er gerust op, zo blijkt: 'Gaan de verkiezingen hier nog iets in betekenen? Kan de regeling dan stoppen? Kunnen de spelregels veranderen, als er na de verkiezingen een ander college aantreedt? Straks hebben we een huis in aanbouw, maar is er toch ineens minder geld. Dat is geen prettig idee.' Errol kan daar - uiteraard - weinig over zeggen. Anders dan 'dat het niet in de lijn van de verwachting ligt'

dat een nieuw college totaal afwijkende beslissingen zal nemen. Ook dit antwoord lijkt de deelnemers niet echt gerust te stellen.

Achteraf verantwoorden of sparen? Mag dat?

Enkele aanwezigen komen met creatieve invullingen voor het wijk- dorpsbudget: 'Waarom geeft de gemeente niet gewoon het budget aan het dorp? Geef ons ruimte om de projecten te realiseren en laat ons achteraf verantwoording afleggen! Zo maak je van koud geld écht warm geld.' Om te besluiten met een disclaimer: 'Maar dat kunnen we natuurlijk niet op het niveau zoals de gemeente dat misschien gewend is. Het zijn vrijwilligers die hun best doen.' Errol erkent, op zijn beurt, volmondig dat de gemeente van de dorpen en wijken niet hetzelfde verantwoordingsniveau verwacht. En dat ook niet wil. De dorpen en wijken zijn volgens hem niet te vergelijken met een 'professionele organisatie'. Om in dezelfde zin een wat tegenstrijdige suggestie te doen: 'Misschien vraagt het wel om een stuk deskundigheidsbevordering bij de dorpen en wijken.' Ook een volgende deelnemer heeft een creatieve vraag. Hij vraagt zich af of het mogelijk is om het geld op te sparen: 'Dus gewoon aanvragen maar niet uitgeven. En het jaar erna nogmaals een aanvraag indienen voor een dubbel budget?' Anderen knikken goedkeurend. Deze mogelijkheid zouden ze toejuichen. Zó zou je echt een deuk in een pakje boter kunnen slaan! Er volgt een wat ontwijkend antwoord: 'Dat is nu niet zo afgesproken in de regeling. Het is wél een interessant vraagstuk voor de werkgroep.'

Een nieuwe werkgroep?

Errol uit nogmaals de expliciete wens van de gemeente om van elkaar te kunnen leren als het gaat om het wijk- en dorpsbudget. Daarbij denken ze aan een werkgroep die bestaat uit vertegenwoordigers vanuit de dorpen en wijken én de gemeente, die samen aan de slag gaan met de wijk- en dorpsbudgetten. Om kennis en ervaringen te delen. Voor de gemeente is het een volstrekt logische wens, die overigens ook in lijn is met de wens van de inwoners om steeds meer samen met de gemeente te zoeken naar passende werkwijzen.

Maar bij de aanwezige wijk- en dorpsvertegenwoordigers lijkt dat anders te liggen. Er klinkt weinig enthousiasme. Het is al eerder geconstateerd: de gemiddelde bestuurder van een wijk- of dorpsvereniging is nogal pragmatisch. En wil vooral in het eigen dorp concreet en snel aan de slag. Deelnemen aan een serie vergaderingen van een nieuwe werkgroep, past slecht in dat plaatje. Het leidt dan ook tot een aantal, wat kritische, opmerkingen in de zaal. Een deelnemer merkt op dat hij het 'onvoorstelbaar [vindt] hoeveel de gemeente van ons vraagt.

Weer meer uren voor overleggen en werkgroepen. Je kunt ons dan beter in dienst nemen als bezoldigd ambtenaar! We zijn maar met weinig in ons dorp. Vrijwilligers zijn lastig te vinden. Een deel is gepensioneerd,

een ander deel werkt en heeft een gezin. Maar er komen wel steeds meer vragen van de gemeente om taken over te nemen en mee te denken.’

Op volgorde van binnenkomst

Nét op het moment dat vijf dorpen hun hand hebben opgestoken en de werkgroep -daardoor - toch van start lijkt te kunnen gaan, merkt Henderikus, de financiële en juridische man van de gemeente, op dat de hele regeling ook werkt met ‘een plafond waar alles wel onder moet blijven’. Hij besluit met de opmerking dat ‘we de aanvragen behandelen op volgorde van binnenkomst’. De snelle rekenaars onder de aanwezigen zien al snel dat, als alle dorpen en wijken een aanvraag indienen, er veel te weinig budget is. Je moet er daarom vooral heel snel bij zijn, zie je ze denken. Maar dan volgt de geruststellende opmerking van Errol, dat er ‘voldoende ruimte is voor alle wijk- en dorpsbudgetten. Maak je geen zorgen, we vinden wel een oplossing’.

Na alle verwarring over de nieuwste loot aan het Stimuleringsfonds, het wijk- en dorpsbudget, lijken aan het eind van deze avond in De Kiel dan toch acht geïnteresseerde dorpen en wijken bereid te zijn om aan de werkgroep deel te nemen. Pas later zal duidelijk worden dat er ruimte is voor dertien dorpen en wijken om aan de slag te gaan. De gemeente kondigt aan dat de werkgroep ‘na de zomer’ van start gaat en dat de dorpen binnenkort een ‘heel eenvoudig’ aanvraagformulier krijgen dat zij kunnen invullen. ‘We hopen op een mooi aantal deelnemers en we zien ernaar uit’, merkt Luit tot slot op. ‘Iedereen een fijne avond en zomer.’ Er is geen borrel. De vele aanwezigen praten nog kort wat na, om vervolgens te verdwijnen in de schemerende zomeravond.

Ook in Dalerpeel vragen

De hierboven geschetste verwarring over het wijk- en dorpsbudget komen we op meer plekken tegen. Zo ook tijdens de dorpenronde in Dalerpeel, precies een week na ‘De Kiel’. Ook daar leven vragen. Er is onduidelijkheid over de naar de dorpen gestuurde ‘eenvoudige aanvraag’ (die al in De Kiel werd aangekondigd). Een aanvraag waarmee je, door vier vragen in te vullen, ‘snel een hoop geld kunt binnenhalen’, zoals de voorzitter van Plaatselijk Belang Dalerpeel opmerkt. Hij herhaalt zijn vraag of er wel voldoende ruimte is binnen het fonds. De aanwezige wethouder neemt het woord en legt nogmaals het verschil uit tussen Deel 1 en Deel 2, het wijk- en dorpsbudget, het maximaal aantal projecten dat je in beide delen mag indienen, de maximale bedragen per inwoners en per dorp, alsook het financiële plafond voor de totale regeling. Jammer genoeg lijkt zijn verhaal toch op een aantal punten af te wijken van de informatie die de voorzitter van Plaatselijk Belang Dalerpeel over het fonds ontving. Daarop volgt de toezegging van de wethouder om het nader uit te zoeken.

10.2 De Organisatiemiddag

We zijn getuige van een ontmoeting van de ambtelijke organisatie en de wijk- en dorpsverenigingen. Verschillen en afstand worden zichtbaar. We zien een kersverse gemeentesecretaris, die enthousiast pluimen uitdeelt. En workshops waar de gemeente vooral haar eigen inspanningen en resultaten groots neerzet. En waarop slechts bescheiden discussies volgen.

In het gemeentehuis van Coevorden verwelkomt een aantal gastvrije dames van de gemeente een groeiende groep heren ‘op leeftijd’. Badges worden uitgedeeld, jassen kunnen aan de kapstok, er is koffie met een koekje. Deze heren zijn vertegenwoordigers van de vele prachtige dorpen en wijken in de gemeente Coevorden. Het zijn leden van de wijk- en dorpsverenigingen die door de gemeente allemaal zijn uitgenodigd om deel te nemen aan ‘De Organisatiemiddag’.

Laat je overigens niet misleiden door de naam ‘organisatiemiddag’ - de middag is bedoeld voor alle inwoners van Coevorden. Of toch in ieder geval voor alle bestuursleden van de wijk- en dorpsverenigingen, de ‘formele overlegpartners’ van de gemeente. Iets meer dan een jaar geleden hield elke vereniging een open huis in het eigen dorp. Om te laten zien wat er in de verschillende kernen van Coevorden wel niet voor fraais gebeurde. Enthousiasme alom. Mooie gesprekken, aansprekende initiatieven, en wat al niet meer. Na die geslaagde reeks in de dorpen en wijken is het nu de beurt aan de gemeente om een kijkje in de eigen keuken te organiseren.

Gemoedelijke sfeer

Aan het aantal naambadges op het tafeltje bij de ingang is te zien dat de meeste besturen tenminste met zijn tweeën langskomen. En dat een aantal bestuursleden zich wel heeft opgegeven, maar toch niet is gekomen. Eigenlijk niet gek, realiseert ook de gemeentesecretaris zich: ‘Ik weet dat we de laatste tijd wel een heel erg groot beroep op jullie doen!’ In afwachting van de speech van de gemeentesecretaris zoeken de heren elkaar op aan statafels waar ze een kop koffie drinken en wat gesprekken voeren. De sfeer is gemoedelijk. Aan andere statafels verzamelen zich verschillende gebiedscoördinatoren. We zien ook de griffier, de burgemeester en wethouders. Zij drinken staand op hun plek koffie en aanschouwen en begroeten ‘hun inwoners’. Verschillende werelden in één ruimte, waarin iedereen -onbewust of niet- de veiligheid van de eigen groep zoekt.

Wat gebeurt er veel in de dorpen en wijken

De gemeentesecretaris opent de middag met een enthousiasmerende speech. Ze merkt op dat de middag

‘een bedankje’ is voor de wijk- en dorpsverenigingen: ‘Voor jullie inzet, want wat gebeurt er veel in de dorpen en wijken. We zijn er soms beduusd van’. Ze zegt: ‘U heeft ons zo veel mooie dingen laten zien, heb ik gehoord.’ Om te vervolgen met: ‘En dat is des te belangrijker, aangezien niet iedere ambtenaar hier woont, dus niet altijd in staat is om al dat moois met eigen ogen te zien.’

Ze uit de wens dat het een middag wordt waarmee de gemeente ‘haar’ werkelijkheid kan laten zien: ‘Waarom we soms moeilijk doen en waarom dat soms ook nodig is.’ Daarna verspreiden de aanwezigen zich over ruimtes achter deuren waar zij ‘heel praktische informatie’ zullen krijgen, ‘waar ze echt wat aan hebben in de dorpen en wijken.’ Na een speech van een minuut of vijf besluit ze met een opgeruimd ‘Een leuke, scherpe middag toegewenst. Naar de zaal!’

Echt vraaggericht ingevuld

Vooraf bevroeg de gemeente de verenigingen over welke onderwerpen ze meer willen horen in de workshops. Ook konden ze eigen onderwerpen aandragen. Echt vraaggericht ingevuld, dus. Op basis van de uitgesproken voorkeuren, is gekozen voor workshops over financiën, groenvoorziening/openbare ruimte, sociale media en de functie van de gemeenteraad. We bezoeken er twee: groenvoorziening en financiën.

Over de groenvoorziening

Het zaaltje bereiken we vanuit de open ontvangstruimte via een aantal deuren die doorgaans slechts met een pasje open gaan. Het markeert de overgang naar een afgesloten deel van het gemeentehuis waar doorgaans ambtelijke en bestuurlijke overleggen plaatsvinden. Alleen toegankelijk voor medewerkers van de gemeente. Gelukkig staan vandaag - geheel in stijl - die deuren allemaal open. Het zaaltje zit goed vol als we binnenkomen. Deelnemers zitten op stoelen die in rijen zijn klaargezet. Vooraan staat de manager onderhoud openbare ruimte ‘regio Noord’. Een groot scherm toont de eerste dia van een PowerPointpresentatie. Wethouder Jeroen is aanwezig en zit tussen de aanwezigen. We herkennen twee mannen - beiden (niet afgesproken) volledig in groentinten- uit Benneveld. Gerrie, een van de gebiedscoördinatoren, zit voor ons. Halverwege de sessie loopt de burgemeester nog even binnen. Hij neemt plaats op de achterste rij, waar hij aandachtig luistert naar de gesprekken, en tegelijkertijd bezig is met zijn iPad.

Knappe prestatie

Klaas, één van de managers van de buitendienst, leidt zijn verhaal in met de opmerking dat hij de andere manager van ‘regio zuid’ vervangt die door privé-omstandigheden helaas niet aanwezig kon zijn. Het is hem

echter toch gelukt om op korte termijn een presentatie in elkaar te zetten. Zijn presentatie begint met het neerzetten van een ‘grote opgave’: de vele kilometers berm en wegen, het riool, het aantal lantaarnpalen, de blikvangers, het aantal voertuigen en ontvangen klachten. Tegelijkertijd onderstreept hij de beperkte financiële ruimte die hij daarvoor heeft. ‘Een crime om alles goed te onderhouden met de beschikbare middelen’. En die hem dwongen om het onderhoud op een lager niveau dan vroeger te doen en te zoeken naar andere manieren van werken, deels ook in samenwerking met inwoners. Alles bij elkaar vindt hij het een ‘knappe prestatie’ waar we best trots op mogen zijn.

Vaker maaien dan ik zelf doe

Het verhaal lokt verschillende reacties uit. Uiteraard over de staat van het onderhoud. Daar zijn de meningen blijkbaar nogal over verdeeld. Sommigen merken op dat ze de gemeente bijna nooit meer zien in de dorpen. ‘Minder onderhoud is prima, maar geen onderhoud kan toch niet de bedoeling zijn?’ Iemand anders geeft aan best tevreden te zijn. ‘De gemeente maait vaker dan ik mijn eigen gras’. Gelach in de zaal. De sfeer is ontspannen. Toch volgen er ook kritische kanttekeningen en veel gehoorde -en ook nu weer- ‘twee vliegen in een klap’-alternatieven: ‘Als het riool wordt vervangen, waarom leggen we dan niet direct een buisje neer voor het glasvezel dat eraan komt?’. Maar zo simpel ligt het in de praktijk allemaal niet, ‘want anders hadden we dat natuurlijk wel gedaan’, merkt Klaas op

Boekhouder word je vanzelf

Dan start een wat uitgebreidere discussie over ecologisch bermbeheer, toegelicht door de twee in het groen geklede mannen uit Benneveld. Zij vertellen bloemrijk over hun aanpak en ervaringen met de gemeente. Zij hebben een veel betere maai-methode dan de gemeente ‘die daarvoor niet eens de juiste materialen heeft’. De manager ‘ziet dat anders’ maar hoort het verhaal -waar hij nauw bij betrokken was en is- verder minzaam aan en merkt terloops nog op dat de ecologische methode wel veel duurder is: ‘Als het duurder is, dan is het voor de gemeente niet meer interessant. Dan kunnen we het toch beter zelf doen?’ Maar Benneveld ziet dat anders. Ze benoemt verder de lastige zoektocht naar een vruchtbare samenwerking met de gemeente en de boeren -‘daar kregen we veel tegenwerking van’- alsook de nadruk die steeds weer lag op het financiële aspect. Het verhaal maakt bij de aanwezigen indruk. Er volgt een groot applaus voor de mannen uit Benneveld. ‘Zijn jullie bio-experts of boekhouders?’ vraagt een van de aanwezigen. ‘Boekhouder word je vanzelf met het stimuleringsfonds, merkt een van de mannen uit Benneveld op. Opnieuw gelach.

Over de financiën

Bij de ‘workshop financiën’ is het druk. Iedere stoel is bezet, zo lijkt het. Bij een presentatiescherm staat Miranda (van de gemeente). Ze zal het huishoudboekje van de gemeente toelichten, zo vertelt ze alvast. En subtiel heet ze de wethouder welkom: ‘Ik zie de heer Zwiers al zitten, dat is de portefeuillehouder.’ Terwijl ze de PowerPoint start en op de eerste slide de agenda voor het komende uur presenteert, vraagt ze of er in de zaal al mensen zijn, die nu alvast willen aangeven wat ze in het komende uur willen opsteken? Even is het stil. Dan zegt een van de aanwezigen: ‘we wachten af!’ Gegrinnik is te horen.

Al snel valt er een aantal fraaie ambtelijk-financiële termen: takendiscussie, taakstellend kader, begrotingscyclus. Enzovoort. Binnen een paar zinnen, is de aanleiding van dit alles echter glashelder: ‘Vijf jaar geleden was de bodem van de schatkist in zicht.’ Miranda windt er geen doekjes om: ‘De algemene reserve van de gemeente bedroeg ongeveer twee ton.’ De zaal is gelijk wakker: ‘Waarom was die bodem eigenlijk in zicht?’ ‘Omdat we teveel hadden uitgegeven.’ ‘Ja, dat snappen we wel, hoor!’ Gelach. Miranda verduidelijkt: ‘Een mix van afnemende opbrengsten uit grondpolitiek, kortingen van het Rijk, enzovoort.’

Het is helder waarom er in Coevorden zoveel over financiën gesproken is: het scheelde een haar of Coevorden had als gemeente Artikel-12-status moeten aanvragen: ‘ik weet nog goed, dat het nieuwe college er nog maar net zat. Toen moest de gemeentesecretaris met de wethouder naar de gedeputeerde. Het scheelde een haartje of onze begroting was afgekeurd.’ Het nieuwe college moest zijn periode beginnen met een forse bezuiniging. En dus was het zaak om orde op zaken te zetten, zo straalt Miranda uit. Dat gebeurt. Miranda legt gedetailleerd uit, dat een begroting van een gemeente aan allerhande voorschriften moet voldoen. Zo ligt in de gemeentewet vast, wanneer een begroting opgesteld moet zijn, wanneer het financieel jaarverslag gereed moet zijn. Welke rol de provincie heeft. En wanneer een accountant bijvoorbeeld een goedkeurende verklaring moet hebben afgegeven. Sterker nog: in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) staat nauwkeurig omschreven, hoe de opmaak van de begroting eruit hoort te zien, en welke indeling moet worden gehanteerd. Dit alles leidt ertoe, dat de financiële afdeling van de gemeente Coevorden per jaar vier ‘producten’ aflevert: allereerst een kaderbrief (alhoewel dat volgens de wet niet verplicht is), vervolgens een programmabegroting, een halfjaarrapportage en, tot slot, het jaarverslag. In de afgelopen vier jaren is er hard gewerkt: zo is er bijvoorbeeld bewust gesneden in het aantal rapportages. ‘Vroeger werkten we aan de hand van kwartaalrapportages. Eigenlijk hebben we vastgesteld, dat die rapportages weinig zinvol waren: te kortcyclisch, te weinig inzichtgevend, dus daar zijn we mee gestopt. Daardoor is het mogelijk om in de halfjaarrapportage veel meer energie te steken: dat leidt dan weer tot een hogere kwaliteit.’

Als de regels en procedures zijn behandeld, laat Miranda zien, hoe het huishoudboekje van de gemeente eruit ziet. De gemeente werkt met een begroting van 96 miljoen euro. En inmiddels is de algemene reserve weer 27 miljoen. In vier jaar tijd is er dus fors omgebogen, afgeschreven én de algemene reserve opgekrikt (die was namelijk 200.000 euro). In financieel opzicht heeft de gemeente een wereldprestatie geleverd.

Investerings zijn weer mogelijk

Wethouder Jan geeft aan dat de gemeente inmiddels ook weer in staat is om te investeren: ‘soms halen we goede plannen naar voren. Vierkant voor Werk is zo’n project. Daar investeren we nu meer in.’ Dat gebeurt overigens in goed overleg met de Raad. Een mooi contrast: toen het college aantrad, lagen er forse bezuinigingen: ‘we zaten écht klem.’ De effecten van die bezuinigingen waren voelbaar en zichtbaar. Het voorbeeld van het groen- en wegenonderhoud komt (weer) langs: ‘zo hebben we de eerste twee jaren vrijwel alleen noodreparaties aan wegen uitgevoerd.’

Miranda vervolgt de workshop. In Coevorden werkt de financiële afdeling aan de hand van drie sturende vragen: wat gaan we doen? Wat willen we bereiken? En: wat mag het kosten? Door gestructureerd te werken, is de financiële huishouding van de gemeente weer op orde. Op de balans is bijvoorbeeld een grote afwaardering van de grondposities van de gemeente verricht (was 52 miljoen en is teruggebracht naar 32 miljoen).

Drie kwartier vliegt voorbij. En is helder geworden, hoeveel er in Coevorden in financieel opzicht ten goede veranderd is. Van een zo goed als failliete boedel, is er nu weer een redelijke algemene reserve. Is er -daar waar mogelijk- gericht geïnvesteerd. Maar is het echte ‘oogsten’ eigenlijk pas in de volgende periode mogelijk. Dat college zal de vruchten plukken van de afgelopen vier jaren.

10.3 De ‘Hoorzitting’

Een nieuw type ontmoeting in Coevorden dat associaties oproept met een talentenjacht, waar initiatieven zich met zweet op het voorhoofd presenteren voor een ‘onafhankelijke’ vakjury. Waar het duidelijk wordt hoe deze initiatieven verschillen in hun vaardigheden om zich wervend te presenteren. Waar ze min of meer berusten in hun rol als beoordeeld object en waar juryleden hun mening niet onder stoelen of banken steken. Een ontmoeting als voorgerecht op het ‘songfestival’ (initiatievenmarkt) dat in het najaar zal plaatsvinden.

In een landelijke setting in Noord-Sleen vindt de tweede bijeenkomst van de ‘vakjury’ met nieuwe initiatieven plaats. Deze tweede ‘hoorzitting’ (de eerste was een week eerder) vindt plaats in café-restaurant Wielens, dat lokaal ook dienstdoet als dorps huis met in de kelder een schietbaan van de lokale schietvereniging De Schutters. Een wat chique locatie met aan het plafond kroonluchters, keurig afgewerkte muren, zacht en dik beklede stoelen aan tafels. De temperatuur is er behaaglijk. We begroeten de vakjury die ter plekke heeft gegeten. Ze bespreken kort nog wat praktische zaken. Die avond verdeelt ze zich over twee ruimtes. Voor de pauze en na de pauze 20 minuten gesprekstijd per dorp of wijk.

In de 'wachtruimte'

Initiatiefnemers verzamelen zich in een centrale 'wachtruimte' met een grote tafel en comfortabele stoelen. Initiatiefnemers uit Geesbrug en Oosterhesselen arriveren en nemen plaats aan de tafel. We schuiven bij hen aan en informeren naar hun mening over de -dit jaar nieuwe- mogelijkheid om het initiatief voor de vakjury te kunnen presenteren. 'Op zich is het wel fijn om wat meer toelichting te kunnen geven. Maar tegelijkertijd moet je maar afwachten wat er van zo'n gesprek overblijft. Op schrift ligt het toch duidelijker vast,' hoor ik een van hen zeggen. Wat later nemen vier mensen uit Benneveld plaats aan dezelfde tafel en praten ontspannen met elkaar onder het genot van een kop koffie en een plak cake. 'Deze gesprekken zijn nieuw voor ons. Op zich een goed idee, maar als ik dan de vragen lees die ze ons toestuurden, dan vraag ik me af of ze het wel goed hebben gelezen. Ik zie de gesprekken vooral als mogelijkheid om de jury te overtuigen. Ik weet niet of we hier zelf veel tips te halen hebben, als voorbereiding op de presentatie in november. We merken het wel.' Twee ambtenaren betreden de wachtruimte om de initiatiefnemers op te halen voor hun gesprek. 'Geesbrug?' 'Oosterhesselen?' 'Komt u maar mee.' Een opvallende benadering en ik moet denken aan een sollicitatiegesprek, een bezoek aan de huisarts, een rechtbank, of -wellicht iets passender in deze landelijke omgeving- een koeienmarkt waar de keuringsarts de spieren en uiers van de koeien beoordeelt.

Contrast jury - inwoners

Ik luister en observeer vanuit de tweede ring rond een tafel met drie juryleden en een ambtelijk verslaglegger achter een laptop. Aan de andere kant van de tafel is ruimte voor de vertegenwoordigers vanuit de dorpen en wijken. Twee oudere bestuursleden van de vereniging voor dorpsbelangen op leeftijd nemen plaats maar houden hun jassen aan tijdens het gesprek, waarmee ze een zekere vluchtigheid en afstandelijkheid uitstralen die de setting van deze beoordelende ontmoeting uitstraalt. Hun timide houding tijdens het gesprek staat in schril contrast met de intellectuele welbespraaktheid en smetteloze kledij van de juryvoorzitter. Een ander jurylid lijkt passender bij de gesprekspartners uit de dorpen en wijken dankzij zijn t-shirt en vooral praktische vragen en opmerkingen.

Is er wel draagvlak?

Plaatselijk Belang Geesbrug dient twee projecten in. Het aanleggen van een kabelbaan in de speeltuin en het plaatsen van een hek rondom een veld om het achterlaten van rommel tegen te gaan. De jury gaat er vrij stevig in: 'Ik wist niet dat er zoveel kinderen in Geesbrug waren? En spelen al die kinderen in die speeltuin, ook die van de christelijke basisschool? En is er wel behoefte aan zo'n kabelbaan?' Er volgt een wat twijfelende reactie met de opmerking dat er behoefte is. 'Dat horen we gewoon.' De suggestie van de jury om ouders van de

kinderen te betrekken bij de aanleg wordt positief ontvangen: 'Ja, dat is wel een goed idee.' Ook over het tweede project stelt de jury een kritische vraag. 'Is het niet gewoon een gedragsprobleem waar je elkaar op moet aanspreken?' Het antwoord klinkt andermaal niet overtuigend: 'Ja, dat gebeurt wel maar dan tijdens de training en dan doen ze dat niet. We willen er gewoon een hekje omheen, met een slot.'

Muziek verbindt hè?

Het contrast met de vertegenwoordigers uit Sleen is groot. De sfeer is enthousiast. Opgewekte stemmen, gelach, prachtige volzinnen, innemende houding en de nodige passie bij de uitleg waarom een crosspad voor paarden en 'een goede tweedehands piano' zo nodig zijn. Een laptop op tafel toont een filmpje 'om een beter beeld te geven waar we het over hebben.' Kritische vragen over de medefinanciering door de manege worden netjes beantwoord. De presentator van het crosspad verlaat direct na zijn verhaal de zaal omdat hij door moet naar een promotie c.q. wervingsavond van zijn vereniging. Dat die gelijktijdig valt met dit gesprek laat vast een positieve indruk bij de jury achter. De jury laat merken wat te twifelen over de plek waar de piano moet komen, namelijk in de kerk. Financiering van religieuze activiteiten ligt lastig. Maar de inwoners benadrukken dat de piano voor iedereen te gebruiken is, alle koren, de school, ouderen. Waarmee een handige afsluiter kracht bij zet: 'Muziek verbindt hè?'

Keurige jaarplanning

De jury ontmoet die avond ook oude bekenden. Vertegenwoordigers uit De Kiel die vorig jaar een verlichtingsproject indienden en toen hoge ogen gooide: 'Een van de beste projecten,' herinnert de juryvoorzitter zich. Dat precies een jaar later het resultaat kan worden opgeleverd is 'Prachtig toch? Mooie timing'. Dit jaar stelt de vereniging voor dorpsbelangen voor om zonnepanelen aan te leggen op het dorps huis. Dat is hard nodig want de stroom komt nu van het gebouw ernaast dat in de toekomst een andere eigenaar krijgt. 'Dan weet je nooit hoe het gaat lopen.' En is het verstandiger om zelfstandig de stroom op te wekken. Het dorps huis geeft aan dat ze het financieel niet makkelijk heeft. De inkomsten lopen terug ondanks de vele activiteiten die door het 'heel actieve dorp' worden georganiseerd. 'We hebben ook veel nieuwe activiteiten die voortkomen uit de dorpsvisie.' De jury krijgt een printje overhandigt met een keurig overzicht van de jaarplanning. Maar ondanks de sterke dorpsdynamiek is investeren in zonnepanelen een 'bittere noodzaak' om zo kosten te kunnen besparen.

Gesprekken als aanvulling op de papieren route

Tijdens de pauze merkt de juryvoorzitter op dat het '[...] van groot belang is dat deze gesprekken plaatsvinden. Soms hebben mensen moeite om het op papier te krijgen, maar zijn we verrast over het enthousiasme in hun toelichting. In andere gesprekken krijgen we juist twijfel of ze het voor elkaar gaan krijgen, ondanks het goede voorstel. De gesprekken dragen dus echt bij aan onze taak om de initiatieven te beoordelen. Een goed verhaal is geen garantie voor succes.' Ook de andere juryleden zien dat als een belangrijke meerwaarde van de gesprekken. 'Het zijn uiteindelijk toch de mensen die het moeten doen. Daar dienen deze gesprekken voor, om kennis te maken met hen. En om zo een beeld te vormen of het ze gaat lukken. Echt een aanvulling op de papieren route'. De voorzitter merkt nog net voordat de tweede ronde van start gaat op dat ze 'zoveel potentieel ziet in de dorpen en wijken. Zoveel kennis en ervaring, zoveel materialen die er zijn, dat zou nog wel wat meer gedeeld kunnen worden. Meer samenwerking tussen de dorpen en wijken en de verenigingen biedt weer nieuwe kansen.'

Tijdens de tweede ronde schuif ik aan bij het andere deel van de jury. Ook daar neem ik plaats in de buitenring, maar wordt wel steeds keurig voorgesteld als 'onderzoeker en observant van wat hier gebeurt'. Net als in de andere ruimte zitten de juryleden tegenover de vertegenwoordigers van de dorpen en wijken.

Wat als het dorp er anders over denkt?

Benneveld is met vier mensen afgereisd. Naast de penningmeester van de buurtvereniging en voorzitter van de Boermarke zijn ook twee dames aanwezig die als eerste het project 'De Roode Draad' toelichten. Dat project is voortgekomen uit de G1000. Ze willen Coevorden op de kaart zetten door een wandelroute uit te zetten die de dorpen 'verbindt'. Ze willen het stap voor stap opbouwen en hebben inmiddels een breed netwerk met allerlei organisaties op het vlak van natuur en recreatie opgebouwd. Iedereen is enthousiast. Van het stimuleringsfonds willen ze graag geld om een schuilhut te bouwen. 'De plek is al bekend. Een plek voor informatie en ontmoeting. Je komt als wandelaar toch altijd mensen tegen'. En als het kan, zouden ze ook graag wat bankjes neerzetten. 'Een ontwerp is al gemaakt,' waarop ze een miniatuurbankje laat zien. De jury zet stevig in op de enthousiaste toelichting van beide dames en vraagt: 'Hoe groot is de betrokkenheid van het dorp?' Ook geeft ze aan de bijdrage aan de sociale cohesie te missen in het verhaal. 'Zijn er misschien al vrijwilligers die het onderhoud willen gaan doen?' Hierop komt een wat aarzelend antwoord. Dat ze bezig zijn met een vrijwilligersbijeenkomst maar dat die niet doorgaat vanwege te weinig aanmeldingen. Waarop de jury concludeert 'De plannen zijn dus klaar, maar het dorp is niet betrokken. Wat als het dorp er anders over denkt?'

Onderhoud geregeld, ziet er goed uit.

Het andere project van Benneveld oogst meer positieve reacties van de jury. Een historisch plekje dat diende als spannende waterspeelplaats en ijsbaan moet volgens de initiatiefnemers (de buurtvereniging en Boermarke) weer nieuw leven worden ingeblazen. Een plek zonder speeltoestellen die onderhouden moeten worden, geen toezicht. Een echt spannende plek dus. 'We hebben al gesproken met het waterschap om de waterafvoer anders te doen zodat het water terugkomt in de Kleikoel'n.' Naast plezier voor de kinderen heeft het ook ecologisch meerwaarde. Er zal meer onderhoud komen, verzorgd door de Boermarke en de verspreiding van de berenklaauw wordt tegengegaan. Het dorp krijg er een prachtig stukje nieuwe natuur en speelruimte bij. De jury heeft bijna geen vragen over de heldere uiteenzetting. Het ziet er prima uit allemaal.

Meer van deze tijd

De volgende groep is opvallend jonger. Het zijn bestuursleden van de vereniging voor dorpsbelangen Noord-Sleen. Zij presenteren een goed onderbouwd verhaal over hun inzet om de school en vooral het zwembad te behouden in het dorp. Daarbij benadrukken ze dat het zwembad inmiddels volledig gedragen wordt door vrijwilligers, inclusief het groenonderhoud. Het verhaal maakt indruk op de jury. Ze zien in dat de afgelopen jaren veel werk is verzet door vele vrijwilligers, er is geïnvesteerd in verduurzaming van het zwembad, en nu staat het verouderde speeltoestel op de agenda. Ze willen die vervangen door een toestel dat meer van deze tijd is. Op de iPhone van een van de initiatiefnemers uit Noord-Sleen wordt een voorbeeld getoond van wat ze in gedachten hebben. De aanleg willen ze zelf doen. Voor de jury lijkt het een logisch verhaal.

Als je het zelf hebt, ben je flexibeler

Naast het speeltoestel is er een tweede initiatief dat wat minder duidelijk op de jury overkomt. De voorzitter vraagt een nadere toelichting. 'We lenen van de gemeente elk jaar knijpers om rommel te verzamelen en af te voeren. Dat gaat op zich prima, maar we zouden tussentijds ook gebruik willen maken van de knijpers. Daarom willen we die zelf aanschaffen. Om de rommel af te voeren willen we een aanhanger aanschaffen. Deze kunnen we dan ook gebruiken om decorstukken van de toneelvereniging te verplaatsen.' De jury vraagt of er in het dorp niet al heel veel van die aanhangers zijn. 'Dat klopt, maar we merken toch ook dat het lastig is om die van iemand te lenen op het moment dat je het nodig hebt. Ze worden veel gebruikt en het is toch altijd wat gedoe om het te regelen. Als je het zelf hebt, dan ben je flexibeler.' De jury vindt het voldoende helder en wenst ze succes bij de presentatie. Bij het afscheid merkt de jury op: 'We zien al Oost-Europese connecties ontstaan', een indirecte verwijzing naar mogelijke stemafspraken tussen sommige

dorpen en wijken. De vertegenwoordigers van het dorp reageren met ‘Ja, we zitten niet ver van ’t Haantje. Haha’.

Prettig voor het dorp

Het verhaal uit Wezup wordt verteld door slechts één dame in verband met ziekte van een andere initiatiefnemer. Ze houdt een vurig pleidooi voor de terugkeer van een ontmoetingsplek voor ouders met kinderen in het dorp. Die is na de sluiting van de school in het dorp weggefallen. De kinderen spelen nu noodgedwongen vooral in de tuinen achter de huizen en dat vindt ze jammer. Ze heeft al afspraken gemaakt met een lokale horeca-eigenaar. Hij is bereid om een ruimte achter zijn restaurant ter beschikking te stellen en wil het dagelijks onderhoud voor zijn rekening nemen. De dame heeft al heel concrete ideeën hoe de ontmoetingsplek eruit moet gaan zien. Met een aantal geplastificeerde prints laat ze de jury zien wat ze in gedachten heeft. Daarbij merkt ze op: ‘We betrekken het dorp door elk jaar een onderhoudsdag te organiseren.’ De jury oogt daar enthousiast over maar vraagt tot slot nog wel naar het draagvlak in het dorp. ‘Is het iets dat een paar moeders heel graag willen of wordt het bredere gedragen?’. De dame geeft daarop vrij eerlijk aan: ‘Het is zeker iets van drie moeders, maar er moet gewoon zoiets komen, ook onze ouderen willen dit. Meer kinderen in het staatbeeld is prettig voor het dorp.’

In groepjes rond om te controleren

Het laatste bezoek komt uit de wijk Ossehaar. Twee bestuursleden van de speeltuinvereniging schuiven aan tafel. Mannen van in de 30. Eentje in t-shirt en sportvest. Een tweede in coltrui. Ze lichten toe dat de jeugd in de wijk ouder wordt en er daardoor behoefte ontstaat aan andere speeltoestellen. Het plan is om voor hen een pannakooi te bouwen. ‘We zijn hier om te kijken wat de mogelijkheden zijn. We hebben nog geen andere fondsen aangeschreven. Ondernemers willen wel sponsoren door reclameborden te plaatsen. Ze benadrukken dat ze het draagvlak voor de pannakooi erg belangrijk vinden. Ze verwijzen daarbij naar de aanleg van de AED, dat op zoveel steun kon rekenen dat er bijna geen extra geld nodig bleek. Met die ervaring in het hoofd vertrouwen ze erop dat het met de pannakooi ook goed komt. De jury vraagt naar mogelijke overlast. ‘Gaat dat geen lawaai en schade aan de auto’s opleveren?’ Volgens de initiatiefnemers is dat geen enkel probleem: ‘Het zijn de inwoners zelf die dit willen en de pannakooi zorgt er juist voor dat de bal niet snel kan wegschieten. We zijn verzekerd via de collectieve verzekering van de gemeente. En we doen elke twee weken in groepjes een rondje om alles te controleren en kleine reparaties door te voeren. Grotere laten we door een bedrijf doen.’

Lastig inschatten wat verstandig is om te zeggen

Na afloop trekt de jury zich terug om na te praten. Ik schuif aan bij een grote goed gevulde tafel in de voormalige ‘ontvangstruimte’ waar nu bier wordt gedronken door diverse inwoners van Noord-Sleen. Ik herken iemand die aanwezig was bij een van de gesprekken en raak met hem verder in gesprek. Hij is leraar geschiedenis aan het Esdal College in Emmen. ‘Dit is allemaal nieuw voor mij. Ik ben pas sinds kort bestuurslid.’ ‘Dit is echt mijn tafel voor twee dagen per week. Ik ben er vaak, ook omdat de schietvereniging een schietbaan in de kelder heeft. Het functioneert eigenlijk als dorps huis dat we in Noord-Sleen niet hebben. Veel verenigingen maken gebruik van de ruimtes van dit familiebedrijf.’ Het gesprek met de jury vond hij wel zinvol, hoewel het ook ‘lastig was in te schatten wat verstandig is om te vertellen’. Het was hem wel duidelijk dat ze de jury moesten ‘overtuigen’ om zo punten te verdienen. Zijn inschatting was dat het creëren van een goede sfeer daarbij van groot belang is.

Enthousiaste presentaties, kritische vragen

Terugkijkend op deze tweede ‘hoorzitting’ zagen we vooral heel gedreven inwoners van de dorpen en wijken die met enthousiasme hun initiatieven presenteerden. Dat enthousiasme droeg vaak bij aan het bereiken van een goede sfeer, iets dat meestal wel een slimme strategie is in de aanwezigheid van beoordelende jury. Streven naar je inhoudelijk gelijk werkt meestal contraproductief. De juryleden vroegen vooral aandacht voor het draagvlak en de haalbaarheid en de zoektocht naar andere financieringsbronnen. Bij sommige voorstellen werden kritische vragen gesteld. De dorpen en wijken schikten in hun lot. Ze waren er om beoordeeld te worden en lieten dat ook gebeuren. Geen enkel dorp stelde zelf vragen aan de jury, zelfs niet over hun voorbereiding van de presentaties op de initiatievenmarkt.

Overtuigen met charme

Een echte ‘hoorzitting’ dus. Een enigszins surrealistische setting. Inwoners die soms lang moesten reizen naar Noord-Sleen om daar geconfronteerd te worden met een ‘onafhankelijke’ jury die meermalen aangeeft de lokale situatie niet voldoende te kennen maar op basis van een stuk tekst en een gesprek van 20 minuten tóch een oordeel durft te vellen over de kwaliteit van de initiatieven. En dorpen en wijken die zowel inhoudelijk als relationeel maar weinig lijken op te schieten met het gesprek, en ‘dus’ slechts kunnen trachten om binnen de grenzen van hun beschikbare kennis, vaardigheden en charme, deze jury te overtuigen van de meerwaarde en de haalbaarheid van hun initiatief. Zonder handleiding en zonder garantie op succes. Andermaal een opvallende keuze ondanks dat ook het idee van een ‘onafhankelijke vakjury’ voortkwam uit de wens van de dorpen en wijken.

11. Terugblik door politici

De Tuinzaal is misschien wel een van de mooiste locaties in het gemeentehuis van Coevorden. De zaal is licht, en kijkt uit op een groene wandelstrook, waar zo nu en dan kinderen spelen, mensen hun hond uitlaten of naar een van de terrassen op de Markt wandelen. In die Tuinzaal spreken we in september de fractievoorzitters van de gemeenteraad. En wat later spreken we op deze plek ook het college. Beide keren is de sfeer opvallend ontspannen en vrolijk. Er wordt gelachen. De toon in de gesprekken is positief. Deze mensen lijken het goed met elkaar te kunnen vinden.

Maar laten we beginnen met de terugblik van het college. Nadat we even op de gang hebben gewacht, worden we ontvangen met koffie. Die door wethouder Joop ingeschonken wordt. Op tafel lonken twee boterhammen in een plastic zakje. Burgemeester Bert vraagt hoe zij ons te woord kunnen staan. We spreken af, dat ieder collegelid op persoonlijke titel zal spreken.

Waar komt 'verbindend besturen' vandaan?

We vatten de spreekwoordelijke koe maar meteen bij de horens: wat betekent 'verbindend besturen' nu eigenlijk? Burgemeester Bert opent en stelt vast dat het in ieder geval geen traject is van 'we weten al hoe het moet'. Het is geen programma, dat zo maar kan 'uitrollen'. En dus is verbindend besturen misschien wel het best te typeren als een 'evolutionaire aanpak', als een weg van vallen en opstaan, waarin het college samen met inwoners 'gaandeweg' wijzer is geworden. En zijn zowel successen als spanningen komen bovendrijven. Aan de andere kant: 'verbindend besturen' komt niet uit de lucht vallen. Het is in de ogen van het college een logische voortzetting van de resultaten, die bij de 'takendiscussie' van het vorige college zijn geboekt. Die takendiscussie maakte immers al helder, dat de gemeente in ambitie een stap terug zou moeten zetten; dat er meer initiatief in de samenleving nodig was, om samen Coevorden leefbaar te houden. En dus luidde de centrale vraag tijdens de eerste Coevorden Verbindt tour van 2014, dan ook: 'Hoe faciliteren we de samenleving om taken over te nemen?'

Wethouder Joop vult aan dat 'verbindend besturen' zelfs nog verder teruggaat, verder dan deze coalitie, maar ook nog verder terug dan de takendiscussie. Eigenlijk is het in zijn ogen een reactie van een veranderende tijdsgeest, van veranderende opvattingen over wat besturen nu eigenlijk inhoudt. En met wie je dat eigenlijk moet doen: 'Veel bestuurders van de 'oude snit' bereikten steeds weer dezelfde cocktail van organisaties en mensen.' Breed in de samenleving leefde het gevoel, dat op die manier niet de beste resultaten geboekt werden. Er ontstond 'een behoefte om als samenleving vaker gehoord te worden, om serieus genomen te

worden. Dat had ook vooral te maken met het groeiende gevoel dat te veel aandacht uitging naar de stad en te weinig naar de dorpen. Het nieuwe college wilde het daarom 'echt anders doen.' Een noodzaak die de raadsleden ook voelden.'

Het juiste team, nieuwe verhoudingen

Enkele weken eerder. Dezelfde Tuinzaal, ander gezelschap. Ook de fractievoorzitters zijn - ondanks de wellicht partijpolitieke verschillen- eensluidend in hun mening: werk maken van een andere bestuursstijl is voor iedere partij een prioriteit, zo benadrukken de fractievoorzitters. En ook de raad voelt hierin een eigenstandige verantwoordelijkheid. Resultierend in de oprichting van een raads werkgroep 'bestuurlijke vernieuwing'. Die werkgroep is eensgezind ingesteld: 'De onderlinge sfeer was goed, iedereen wilde dit. De neuzen stonden dezelfde kant op.' Een opvallende observatie, gezien de grote politieke verschuivingen die de raadsverkiezingen van 2014 opleverden. Een van de fractieleden merkte op dat in zijn ogen de bezuinigingen misschien wel gelukt zijn dankzij de breed gedeelde sterke focus op 'verbinden'.

Kernvraag: waar zijn we nog van?

Weer terug naar het college. Behalve die breed ervaren 'kloof tussen de dorpen en de stad is ook de 'financiële armoede' van de gemeente bij aanvang van het college een punt van zorg. Het college is zich terdege bewust van het feit dat de inwoners van Coevorden de impact van die bezuinigingen zeker zullen voelen. Die noodzakelijke bezuinigingen en ontwikkelingen in de samenleving stelde een prangende vraag: 'Waar zijn we nog van?' Wethouder Jeroen: 'Ik merkte dat we elkaar werkelijk vonden in het idee dat de mensen het beter weten. We zagen groeiende problemen en verschillen tussen mensen. Dat frustreerde ons. Het was niet op te lossen met een eenvoudig kunstje.' Ook wethouder Jan herkende de 'problematiek' die Jeroen aanstipte. 'Dat was precies de beginvraag van dit alles. We moesten leren om veel meer ruimte te geven aan inwoners. Leren hoe je inwoners faciliteert.' Zijn ervaring en overtuiging is dat '[...] de beste ideeën niet worden bedacht in het gemeentehuis. Echt niet. Dat gebeurt in de samenleving'. Maar ook is hij van mening dat die ideeën niet vanzelf ontstaan. Faciliteren alleen is niet voldoende. 'Je moet ook een beetje stimuleren, daar waar geen eigen kracht meer is.'

En dus moet het college aan de slag. Al snel werd het idee van een Stimuleringsfonds geboren: een noodzakelijk instrument om de samenleving in staat te stellen om daadwerkelijk initiatief te kunnen nemen. Seed money, waarmee een eerste heuvel bedwongen kan worden. Een fonds dat tegelijkertijd wel het gevaar liep om gezien te worden als een 'doekje voor het bloeden'. Daar zat het college wel een beetje mee in haar maag. Zowel wethouder Joop als burgemeester Bert merken op dat het instellen van het fonds in het licht van

de majeure - maar noodzakelijke- 'ombuigingen' die gerealiseerd moesten worden -wel 'een puntje' was. Majeure ombuigingen, anders met de samenleving om willen gaan, een nieuwe bestuursstijl. Grote opgaven. Wat is daar voor nodig? Wethouder Joop merkt op dat '[...]' het college echt een team moet zijn. Niet te veel willen uitruilen. We moesten kunnen werken op basis van vertrouwen en elkaar wat durven gunnen'. Zijn overtuiging: dat lukt alleen met een geheel nieuw team. Drie nieuwe wethouders, zonder ballast uit het verleden. Wethouder Jeroen herkent dat gevoel: in zijn ogen was dat nieuwe team beslissend in zijn keuze om wethouder te willen worden. 'Mijn gevoel daarover was heel goed.'

Functioneren van lokale wijk- en dorpsverenigingen

Het gesprek met het college en de raadsleden richt zich vervolgens op het functioneren van de wijk- en dorpsverenigingen en de dorpenrondes. Joop merkt op dat in veel dorpen de nodige problemen steeds zichtbaarder werden. Ook speelde de representatievraag. 'Inwoners van de dorpen herkenden zich niet in de politiek. Voelden zich niet goed vertegenwoordigd. Terwijl daar de sociale problemen toch ook fors waren.' Dit droeg naar verwachting mede bij aan de snelle groei van BBC2014.

Burgemeester Bert merkt op dat het zelforganiserend vermogen in dorpen over het algemeen beter ontwikkeld is dan in de wijken: 'Als je ver weg van alles en iedereen zit, moet je het dus met elkaar zien te rooien. De boerenorganisaties die uit dat inzicht ontstonden, droegen het dorp. Maar in de wijken ontbrak die noodzaak omdat de verzorgingsstaat zich 'om de hoek' ontwikkelde.' Tegelijkertijd constateert hij, dat niet alle dorpen even 'sterk' zijn: 'Sommige dorpen lijken wel wat op sommige wijken. Zeker daar waar vroeger goedkopere arbeiderswoningen zijn gebouwd. Daar zie je dat de zelforganisatie zich ook minder goed ontwikkelde. En er ook minder sterke samenhang is.' Wethouder Jan herkent het beeld dat de wijkverenigingen anders functioneren dan de verenigingen voor dorpsbelangen. 'Wijkverenigingen zijn niet 'van de wijk', ze voelen zich veel minder de vertegenwoordigers van de wijk. Dat is echt anders dan in de dorpen.' Hij noemt daarbij het voorbeeld van de stichting BOB. 'Zij zijn opgeheven omdat ze vonden dat hun taak was volbracht. Zo jammer, dat je die structuur in zo'n wijk dan weer kwijtraakt.'

Volgens de fractievoorzitters zouden de verenigingen voor dorpsbelangen wel wat kunnen 'professionaliseren'. Ze geven aan dat veel dorpenrondes als 'klachtenbureau' functioneren en ze missen een 'inhoudelijke richting' of 'inhoudelijke scherpte' in sommige dorpen. Het formuleren van een dorpsvisie zou daar een positieve rol in kunnen spelen, om 'voorbij de stoeptegels te denken.' Hun indruk is tegelijkertijd ook dat maar weinig mensen geïnteresseerd zijn om bij vergaderingen van de verenigingen voor dorpsbelangen aanwezig te zijn. De opkomst van 'willekeurige' inwoners is meestal niet hoog.

Ook het college ziet dat de opkomst bij de dorp- en wijk rondes verschilt. Joop: 'Soms zit je met drie man, maar dan weer met een brede vertegenwoordiging.' Hij vindt het belangrijk om na te denken over hoe de

dorpenronde (en wijkenronde) anders zou kunnen en moeten. Een beeld, dat ook bij de fractievoorzitters is terug te vinden. Ook zij denken dat de dorpen-/wijkenrondes '[...]' voor inwoners niet altijd aantrekkelijk zijn om er naartoe te gaan.' Er zou vaak een sfeer hangen van je 'een beetje afzetten' tegen het college. 'Ze willen toch laten zien dat ze voor het dorp opkomen.' En collegeleden zouden niet altijd voldoende voorbereid zijn op de dorpenronde. 'Het is vaak zo dat ze moeten melden dat iets nog niet is opgelost, of dat ze nog iets moeten uitzoeken. Na één jaar dus nog steeds niet opgelost, zo breek je als college af wat je eerder hebt opgebouwd. Erg jammer.'

In hun ogen is het dan ook belangrijk dat iedereen over 'meer gelijke kennis en vaardigheden' kan beschikken, iets dat in de praktijk lang niet altijd het geval is. Dat geldt voor de verenigingen voor dorpsbelangen, maar óók voor de raadsleden zelf: 'We merken dat onze kennis niet zo groot is als bij het college. En bij het ambtelijke apparaat zit alle kennis. Zowel de gemeenteraad als de verenigingen voor dorpsbelangen zouden veel meer informatie moeten hebben.' Naast meer en meer gelijke kennis en vaardigheden zou het ook beter zijn als de verenigingen voor dorpsbelangen wat meer 'denkers' zou trekken. De 'doeners' domineren op dit moment. Tegelijkertijd zien ze in dat '[...]' als iedereen zich vooral druk maakt over de leefbaarheid en overlast, dan is meer inzet van een opbouwwerker misschien nog beter dan inzetten op visievorming met meer 'denkers'. Je moet daar per dorp goed naar kijken.'

De fractievoorzitters vragen zich tot slot af of de wijk- en dorpsverenigingen op dit moment hun vertegenwoordigende rol wel voldoende (kunnen) invullen: 'Dat moet gewoon geregeld, we zouden daar meer op moeten eisen, regels opstellen wellicht. We moeten vooral helder maken wat we van die rol verwachten, dan is het vervolgens aan hen zelf om dat in te vullen. Het moet worden gezien als een belangrijk doel, dan gaan ze er misschien aan werken. Ze moeten meer kijken naar wat het dorp wil, en minder naar wat ze zelf willen.' Uiteraard geldt dit niet voor alle verenigingen. Sommige functioneren beter dan andere. Maar ze realiseren zich ook dat lang niet alle inwoners 'echt actief' zijn en daardoor een grote last op de schouders van de actieven ligt. Hoe realistisch is het dan om nog meer van hen te verwachten?

Hoe pakt het ambtelijk apparaat het op?

Verbindend besturen houdt natuurlijk niet op bij college, raad en de wijk- en dorpsverenigingen. Ook het ambtelijk apparaat moet anders leren werken. Is die omslag al gemaakt? 'Het verschilt per afdeling en per ambtenaar' volgens een van de fractievoorzitters. Iedereen is het erover eens dat het ambtelijk apparaat van goede wil is: bijna iedere ambtenaar zit met de 'goede intenties' aan tafel. Maar 'vanzelf' gaat het nog niet. Een van de fractievoorzitters brengt in: 'Mijn gevoel zegt dat iedereen wel die kant op wil, maar dat ze lastig om kunnen gaan met de regelgeving. Het is niet duidelijk hoe flexibel die is. Dat is echt een dilemma voor ze. Onduidelijkheid over de ruimte die ze krijgen om van de regels af te wijken. Dat is de ambtelijke realiteit.'

En juist die onduidelijkheid over de ruimte kan in de praktijk belemmerend zijn: ‘Ze zijn bang om op hun donder te krijgen. Dekking van de wethouder is blijkbaar heel wenselijk. Het zijn mensen die het zo al twintig, dertig jaar doen. Ze zijn niet gewend aan die vrijheid. Misschien durven ze die niet te nemen.’ Om dat te doorbreken valt regelmatig de term ‘cultuurverandering’. Pas als dat lukt, kan verbindend besturen écht tot een succes worden gemaakt. Zowel college als de raadsleden zijn van mening dat het gaat om veranderingen in ‘[...] het geheel van gewoontes, normen en waarden die nodig zijn om de veranderende rollen tussen raad, inwoners, college en ambtenaren in te vullen.’

Ook burgemeester Bert beschrijft ‘verbindend besturen’ als een ‘complex veld met diverse spelers,’ waarin de ambtelijke organisatie een cruciale rol speelt. Volgens hem is het niet meer dan logisch, dan dat er vooral tijd nodig is, om die andere gewoontes, normen en waarden te ontwikkelen, om nieuwe rollen aan te meten. ‘Ophalen uit de samenleving, dat is niet iets dat je zomaar kunt. Het is een andere manier van werken, het dient ook andere doelen.’ In de afgelopen jaren is de gemeente Coevorden, mede door de herindelingen gecentraliseerd. Het ambtenarenapparaat werkt nu in het gemeentehuis in de stad Coevorden. Ambtenaren zijn dus niet meer zoals vroeger ‘op locatie’ aan het werk in de voormalige kleinere gemeentehuizen. Dat heeft gevolgen voor de invulling van je relatie met inwoners.

Wethouder Jan merkt op dat die focus op centralisatie van ‘het systeem’ ook wel enige starheid met zich meegebracht heeft. Daarom is het anno ‘nu’ belangrijk om ‘het allemaal wat flexibeler te maken’. Opgemerkt wordt dat precies om die reden in 2017 een ‘ander type gemeentesecretaris’ is aangenomen. Iemand die ‘minder van de processen is’ en ‘dus’ ook minder van het systeem. Het moge duidelijk zijn dat in het ambtenarenapparaat al veel is veranderd, en ook nog het nodige gaat veranderen.

Het college ziet in dat dergelijke keuzes in de ambtelijke binnenwereld ‘niet altijd worden gezien door de samenleving. We zijn daar zelf heel druk mee, maar het zegt inwoners niet zoveel.’ En een nieuwe manier van werken aanleren is nu eenmaal niet gemakkelijk: de gang van zaken rond de omgevingswet bewijst dat: ‘De politiek zet daarin momenteel snel stappen, maar ‘ambtelijk’ ligt het lastiger. We treffen toch nog veel ‘old school’ denken aan. Sommigen lijken wel ‘remmers in vaste dienst.’ Dergelijke ‘remmen’ zijn en blijven leerzaam. Juist omdat daarmee zichtbaar wordt welke obstakels over en weer nog geslecht moeten worden: ‘We organiseren bewust ook hei-sessies om het daar met elkaar over te hebben.’

De ambtelijke organisatie zet wel degelijk ook grote stappen vooruit. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de nieuwe rol- en taakinvulling van de gebiedscoördinatoren. Bert: ‘Vroeger hadden we een coördinator wijk- en dorpenronde. Uit een evaluatie bleek dat we een bredere verankering in de dorpen en wijken wilden. Dat leidde ertoe dat we nu drie gebiedscoördinatoren hebben. Zij hebben nu dagelijks contact met de dorpen en wijken en ondersteunen initiatieven om beter gebruik te kunnen maken van onze andere instrumenten.’

De zoektocht van de raad en haar leden

In beide gesprekken valt op dat de discussie over verbindend besturen vaak worden verbonden met de financiële ombuigingen, die -onbedoeld- vereenzelvigd kunnen worden met de noodzaak om ‘verbindend te besturen’, maar óók met het functioneren van de wijk- en dorpsverenigingen, alsook het ambtelijk apparaat. Is er bij ‘verbindend besturen’ ook een rol weggelegd voor de raad? Die rol is er zeker, zo blijkt. Opvallend is dat de fractievoorzitters niet ingaan op de -individuele- functie van het raadslid als ‘volksvertegenwoordiger’, maar veeleer verwijzen naar de collectieve opdracht die ‘hun’ werkgroep bestuurlijke vernieuwing van de raad meekreeg: het evalueren van haar ‘reglement van orde’. Met de -retorische- vraag of dat reglement nog wel passend is in het huidige tijdsgewricht. Tegelijkertijd zien ze in dat ze de antwoorden zelf ook niet altijd even scherp kennen, en zich ook realiseren soms -onbedoeld of ongewild- ‘stoorzenders’ te zijn in de gewenste ontwikkelingen. Het is een proces van vallen en opstaan.

De noodzaak om op een andere manier ‘met buiten’ aan de slag te gaan, verbindt ook de raad. Dit leidde onder andere tot een aantal vernieuwingen om het contact met inwoners te verbeteren. Zo is de Jongerenraad opgericht, is de opzet van de raadsvergaderingen vernieuwd, omdat deze vroeger ‘erg saai’ werden bevonden, is de omgang met insprekers inmiddels ‘sterk verbeterd’ (meer aandacht en respect), zijn inwoners en organisaties op een andere manier betrokken bij twee beleidsontwikkeltrajecten, is nagedacht hoe om te gaan met dorps- en wijkvisies, en werd het voor inwoners mogelijk om met 50 handtekeningen iets op de agenda van de raad te krijgen. Maar van dat laatste instrument is ‘helaas tot op heden’ nog geen gebruik gemaakt. Om de continuïteit van de activiteiten te waarborgen, werd in november 2017 een motie ingediend waarin de raad het college opriep om de komende jaren met het ingezette proces door te gaan.

Nog lange weg te gaan

Weer terug naar het college: is ‘verbindend besturen’ nu klaar? Dat antwoord is gemakkelijk te geven: we ‘zijn er nog lang niet,’ merkt burgemeester Bert op. In de afgelopen jaren is wel het inzicht gegroeid hoe het nieuwe instrumentarium in de praktijk functioneert. Wethouder Jan: ‘In de eerste ronde van het fonds waren de wijken goed vertegenwoordigd, maar de keren daarop juist niet. Belangrijk was wel dát de wijken zich melden. Dat was pure winst.’ Burgemeester Bert wijst op de natuurlijke ontwikkeling die het instrumentarium doormaakt: ‘In het begin ging het om relatief eenvoudige projecten als AEDs. Maar we hebben nu ook een Deel 2 binnen het fonds, voor meer complexe projecten waarin we veel meer moeten samenwerken.’

Wethouder Joop vat samen wat in zijn ogen de afgelopen periode is bereikt: ‘Wat we feitelijk zien, is dat dorpen en wijken die al sterk waren, beter gebruik maken van onze instrumenten.’ Dat inzicht leidt volgens hem momenteel tot een discussie of met name het stimuleringsfonds nog wel ‘eerlijk’ is. ‘Sommige dorpen

en wijken zijn daar niet positief over: het versterkt wat al sterk was en dat is niet wenselijk.’ De vraag die het college zich daarbij stelt is: Kunnen we dan beslissen om sommige dorpen en wijken meer geld te geven dan andere? En daarmee lijkt het ‘a-politieke’ ‘verbindend besturen’ toch ineens een heel politiek vraagstuk te worden.

Ook de fractievoorzitters zien dat de afgelopen jaren belangrijke stappen zijn gezet, en zien ook dat ‘we er nog lang niet zijn’. Wethouders Joop en Jan bevestigen dat beeld. ‘Er is vooruitgang geboekt, zeker, maar dan toch vooral in de dorpen, en minder in de wijken.’ Ze benadrukken dat het een zoektocht is die niet meer kan stoppen. En ook nog lang niet voorbij is, zelfs nooit voorbij kan zijn omdat het altijd in ontwikkeling blijft. Een van de fractievoorzitters merkt op dat het college daar ‘[...] zeker nog een collegeperiode voor nodig’ heeft, ondanks dat de kiem van ‘verbindend besturen’ volgens hem ‘al drie collegeperiodes terug’ ligt, bij de nota’s interactief beleid. ‘Maar dat was toen heel lastig. We hebben elkaar destijds soms de tent uitgevochten.’ Hoe anders was die tijd.

Vooravond van een ‘nieuwe fase’

Burgemeester Bert uit zijn gevoel dat ze aan de vooravond staan van een ‘nieuwe fase’. Een fase waarin de bredere samenlevingsopbouw centraal kom te staan en waarin niet per se de dorpen en wijken het uitgangspunt zijn. Samenwerkstructuren kunnen volgens hem ook meer ‘fluide vormen’ aannemen. ‘Tijdelijke projectgroepen en initiatieven, rondom thema’s of doelgroepen, dat is natuurlijk ook prima. We moeten meer zoeken naar dat type tijdelijke allianties. Niet altijd, want dorpen en wijken blijven uiteraard meer dan betekenisvol. Maar we moeten misschien een beetje af van het altijd denken in en werken vanuit vaste vertegenwoordigingsstructuren.’

Hij merkt op hoe belangrijk het is om niet met slechts één partij per dorp of wijk te spreken: ‘We praten met iedereen, heel bewust. Daar waar energie zit, proberen we aan te haken, zoeken we synergie. We sluiten niemand op voorhand uit.’ Wethouder Joop vult daarop aan dat het draagvlak in het dorp belangrijker is dan met wie ze praten. ‘Waar dat zit en wie dat heeft, dat kan per dorp en per jaar verschillen. Vanuit dat idee zijn we bewust volgend.’ Een toch wel opvallende constatering in het licht van de keuze die het college bij aanvang maakte om per dorp of wijk één organisatie toegang te geven tot het stimuleringsfonds. Wethouder Jan beschrijft op zijn beurt de twijfels en zorgen die ze over sommige dorpen en wijken hebben. ‘Soms hebben we in een dorp een overlegpartner, maar ook twijfels over het draagvlak in het dorp. We willen niet ingrijpen, maar vragen ons wel af hoelang we op onze handen kunnen zitten. Soms moet je toch even de regie pakken. Misschien gaan wij als organisatie dan te hard, maar ik blijf vinden dat je soms andere mensen nodig hebt als de opdracht verandert.’

Wethouder Joop herkent de door burgemeester Bert genoemde bredere samenlevingsopbouw als grootste

uitdaging voor de toekomst. ‘We moeten toe naar een versmelting van onze inzet op sociaal, fysiek en zorgvlak. Dat kruipt steeds meer naar elkaar toe. Integraal benaderen. En dat is niet eenvoudig met zoveel spelers per deelgebied. We moeten het beleid nog veel meer terugleggen bij de uitvoerders.’ Dit zijn soms grote organisaties waar de gemeente weinig invloed op heeft maar die ze wel moet blijven ‘prikkel en uitdagen’ om het ambitieniveau te verhogen en te zoeken naar een omvang die ‘groot genoeg is om kennis te behouden maar klein genoeg om overzicht te hebben.’

Burgemeester Bert noemt de lastige zoektocht naar de nieuwe rol van de gemeente in dat soort complexe integrale benaderingen een ‘warme worsteling’ waarmee hij -misschien onbedoeld- uiting geeft aan zowel de frustratie alsook aan de noodzaak om die worsteling met gevoel voor verhoudingen te doorstaan.

Met het oog op de tijd (het gesprek duurt inmiddels meer dan twee keer langer dan gepland) en de door hem geconstateerde groeiende hongerige blikken op het onaangeroerde gevulde boterhamzakje van Joop, stelt Bert voor om richting De Heeren te gaan voor een warme kop soep en een broodje. Iedereen vindt dat een prima voorstel. Ook op dat punt dus geen verschil van mening. Vier mannen in pak en één dame in mantelpak vertrekken naar het restaurant.

DEEL 3

REFLECTIE

De uitgebreide wandeling die we in deel II beschreven, biedt vele inzichten in verschillende locaties, actoren, structuren en instrumenten die we ontmoeten in onze rondgang door meerdere dorpen en wijken en het gemeentehuis. In elk van die verhalen schuilen uiteenlopende inzichten, spanningen in de verbindingen, zowel binnen als tussen de dorpen, wijken en het gemeentehuis. In dit slothoofdstuk doen we een poging om de rode draden daarin te beschrijven. We reflecteren kort terug op wat het onderzoek wel en niet omvat, wat in onze ogen het belangrijkste inzicht was, en welke perspectieven of uitdagingen we voor de toekomst zien. Dan volgt een theoretische beschouwing in het licht van de complexe veranderopgave achter verbindend besturen, om uiteindelijk nog even terug te komen op hoe in onze ogen de titel van het boek de inhoud zo mooi dekt.

12. Wat is dit onderzoek wel en wat niet?

Politieke context

Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 startte in de gemeente Coevorden een coalitie van BBC2014, PvdA en CDA. Een relatief nieuw team met weinig politieke ervaring maar een sterke ambitie om een nieuwe bestuursstijl te ontwikkelen. Een bestuursstijl waarmee ze beter in staat wilde zijn om een aantal grote uitdagingen in de gemeente aan te pakken: forse bezuinigingen, afnemend vertrouwen in de overheid, decentralisaties. Een bestuursstijl waarmee ze primair wilde investeren in haar relatie met de dorpen en wijken en beter aansluiting wilde zoeken op de vele initiatieven van inwoners om deze vervolgens -op maat- te kunnen faciliteren. Om te bouwen aan een overheid die weet wat er speelt in de samenleving en haar netwerk breed ontwikkelt. Een overheid die soms beweging stimuleert daar waar dat wat achterblijft.

Verkennde 'groeiende' aanpak

Het college koos -bewust- voor een verkennende 'groeiende' aanpak, waarmee ze wilde uitstralen de antwoorden op de grote vraagstukken samen met de samenleving te zoeken. Een aanpak die beter aansluit bij de vraagstukken die inmiddels te groot lijken om nog eigenstandig te kunnen beantwoorden. En die ook beter aansluit bij een samenleving die steeds sterker vraagt om serieus genomen te worden. Ze verkende met inwoners en professionele organisaties de wenselijkheid en haalbaarheid van uiteenlopende instrumenten en werkvormen en paste deze steeds aan op basis van voortschrijdend inzicht. Vraaggericht, bottom-up.

Leren door te zoeken naar 'beleving'

Na vier jaar investeren in deze ambitieuze aanpak groeide de behoefte bij de gemeente om meer beeld te krijgen bij hoe haar inzet op 'verbindend besturen' door alle betrokkenen is beleefd. Primair bedoeld als reflectie of spiegel op de eigen inzet en om van die reflectie te leren. Hoe werd die inzet ontvangen in de dorpen en wijken? Wat vinden ze ervan? Waar lopen zij in de praktijk tegenaan? En hoe lukt het hen wel of niet om met elkaar, binnen het 'eigen' dorp of wijk of met 'de ander' daarbuiten, samen te werken? En welke spanningen en dilemma's treffen zij in die (pogingen tot) samenwerken? Beleving die -zo beseft- ze vooraf- haaks kan staan op de eigen beleving, soms confronterend en ongemakkelijk kan zijn. En die door haar ontvankelijkheid voor interpretatie, ook -politiek- lastig kan zijn. Toch durfde ze het aan. En ook dat karakteriseert haar.

Beperkte reikwijdte

In die context en met die vragen in het achterhoofd spraken we in de periode mei tot en met september 2017 met ongeveer 50 inwoners, professionals, ambtenaren en politici in 6 contrasterende dorpen, twee wijken en het gemeentehuis. Respondenten wierven we in de kern van de samenwerkrelaties met de gemeente via een sneeuwbalmethode. Als groep vormen ze echter géén dekkende representatie van alle inwoners en sectorale organisaties in alle dorpen en wijken.

En een open en bottom-up benadering

Met onze respondenten voerden we heel open gesprekken om vooral het verhaal van onze gesprekspartners leidend te laten zijn. In de gesprekken volgden we -bewust- hún beleving van wat de afgelopen jaren is gebeurd en gedaan. Waar ze zelf spontaan mee kwamen. De optelsom van al die individuele belevingen geven een rijk beeld van de diversiteit hierin. De gekozen aanpak impliceert dat niet alle instrumenten en acties, die in het kader van 'verbindend besturen' werden ontwikkeld en uitgevoerd, in onze gesprekken systematisch aan bod kwamen, simpelweg omdat zij daar lang niet altijd uit zichzelf aandacht aan schonken.

Vooraf bedoeld om van te leren

Het onderzoek kan en moet niet worden gezien als een beleidsevaluatie in de klassieke zin. Het is geen systematische cijfermatige weging van de output en outcome van alle instrumenten die het kader van 'verbindend besturen' werden ontwikkeld en uitgevoerd. We zochten dus niet naar een 'rapportcijfer'. Veel meer is het een reflectieve verzameling van 'zachtere' kwalitatieve beelden over die ambitieuze gezamenlijke verkenning van wat 'verbindend besturen' is. We bieden in belangrijke mate kleurrijk en leesbaar materiaal in de vorm van citaten en observaties, aangevuld met een reflectie op de daarin schuilende perspectieven en spanningen die in samenhang kunnen dienen als basis om met elkaar van te leren en om samen invulling te geven aan de 'agenda' voor de toekomst.

13. Inzet wordt gezien en gewaardeerd!

Het doel van dit onderzoek levert -uiteraard- een brede waaier van verschillende ervaringen en inzichten op van een groot aantal heel verschillende spelers. Deze zijn in deel twee ('de wandeling') -bewust- tamelijk ongefilterd en ongeduid gepresenteerd. Door al die verhalen heen komt echter wel een aantal vraagstukken en

spanningen naar voren. Deze beschrijven we in het volgende hoofdstuk.

Maar voordat we dat doen, willen we één belangrijk inzicht uitlichten. En dat is dat bijna iedereen die we hebben gesproken, waardering uit voor de inzet van het huidige college en ambtelijk apparaat. De inzet onder de vlag van ‘verbindend besturen’ wordt in de dorpen en wijken gezien en vaak ook gewaardeerd. Er is brede (h)erkenning van die inzet, de goede intenties van zowel ambtenaren als de collegeleden, dat zij er echt ‘anders inzitten’ dan haar voorgangers. Dat ze elkaar wat gunnen, en dat ze over het algemeen positief en constructief staan tegenover haar contacten en samenwerking met de dorpen en wijken. Alle lof dus voor de stappen die zijn gezet alsook wens tot het zetten van vervolgstappen. Het huidige college en ambtelijk apparaat mag blij zijn met die brede herkenning van goede intenties, iets dat in veel andere gemeenten veel minder duidelijk herkend wordt.

Bij die brede herkenning van en waardering voor de inzet en intenties, plaatsen we wel een aantal kanttekeningen. De eerste is dat de herkenning niet de volle breedte van alle ontwikkelde instrumenten betreft, maar vooral het stimuleringsfonds en de vele (misschien wel te veel?) uitnodigingen om met de gemeente ‘mee te praten’. De tweede is dat de beleving van het stimuleringsfonds in de verschillende bezochte dorpen en wijken verschilt. Daar waar een negatiever of sceptischer beleving domineert, lijkt dat vooral samen te hangen met de mate waarin het hen lukte om de regeling te benutten en geld naar het dorp te ‘harken’. Een derde kanttekening is dat het zicht op en de waardering voor alle inzet -niet geheel onverwachts- vooral gehoord wordt bij de wijk- en dorpsverenigingen. Zij behoren tot de eerste ‘schil’ van contacten van de gemeente die de afgelopen jaren gericht is geïntensiveerd. Spreek je mensen die daar meer op afstand staan, dan lijkt zicht op en waardering voor de inzet minder sterk aanwezig. Zij herkennen het vaker als ‘niet iets voor mij’ maar vooral ‘iets van Dorpsbelangen’. Met andere woorden; zij veronderstellen een directe bijna formele koppeling tussen de inzet van de gemeente op ‘verbindend besturen’ en de wijk- en dorpsverenigingen. Dit was in aanvang -zo lijkt in ieder geval- de keuze van het college (vanuit de idee dat je moet aanhaken op structuren die al bestaan) maar leidde er toe dat sommige andere netwerken en organisaties zich minder ‘verbonden’ voelden.

14. Perspectieven op vervolgstappen

Hierboven stelden we dat de inzet op ‘verbindend besturen’ in de volle breedte wordt gezien én gewaardeerd. Een beeld dat we ook terugzien bij het college en ambtenaren als zij spreken over de inzet en intenties van inwoners van de dorpen en wijken. Alle betrokkenen ervaren de gezamenlijke zoektocht zowel complex als onontkoombaar, noch verre van ‘afgerond’. We zagen dat dat ook geldt voor de gekozen actieve en open houding in die zoektocht, en dat die soms ook confronterend is. Coevorden heeft dus nog een lange weg

te gaan, een weg die meer dan de moeite waard wordt gevonden om te bewandelen én daarbij aandacht te blijven hebben voor mogelijke verschillen in beleving, de immer netelige basis van elke samenwerkrelatie.

De vraag is nu wat zinvolle vervolgstappen zijn in Coevorden. Hoe lukt het om de komende jaren dat wat in Coevorden in gang gebracht is tot een hoger niveau te brengen, instrumenten nog meer te laten aansluiten bij behoefte en wensen in de dorpen en wijken, en hoe een steviger netwerk kan worden opgebouwd binnen en tussen de dorpen en wijken en de gemeente.

In dit slothoofdstuk brengen we de in deel 2 gepresenteerde Wandeling terug tot een twaalfstal perspectieven of aandachtspunten. Het is onze reflectie op het rijke materiaal met alle verschillende meningen, spanningen, dilemma’s en gevoeligheden. Perspectieven die de komende tijd in alle openheid met elkaar kunnen en moeten worden verkend om vervolgens als basis te kunnen dienen voor het bepalen van wenselijke vervolgstappen. We bieden in dit deel -bewust- geen adviezen, maar vooral suggesties voor gespreksstof.

a. Vertegenwoordiging van het dorp

Alle dorpen en wijken kennen één ‘formele’ gesprekspartner voor de gemeente. Veelal zijn dat de lokale verenigingen voor dorpsbelangen of de buurt- en speeltuinverenigingen. Op die manier kiest de gemeente er bewust voor om aan te haken bij bestaande structuren in de dorpen en wijken. Echter, de positie en het functioneren van deze verenigingen staan onder druk. Er zijn naast hen vaak verschillende andere relevante netwerken en organisaties zoals de Boermarke, organisaties rondom een dorps huis, een school, of organisaties op het vlak van sport of cultuur. Maar denk ook aan informele netwerken van inwoners die om welke reden dan ook zijn ‘afgehaakt’ en meer ongebonden en/of op tijdelijke basis nieuwe initiatieven (willen) starten. Alle zijn betekenisvol voor het dorp, maar elk met hun eigen sterktes en zwaktes. Je zou kunnen zeggen dat de vernetwerking in de dorpen en wijken zeer divers is en je je kunt afvragen of het nog passend is om één organisatie aan te wijzen die het dorp of wijk in al haar diversiteit ‘passend’ vertegenwoordigt. Een dorp is nooit ‘af’, ontwikkelt zich altijd verder, en vraagt daarom steeds opnieuw te beoordelen wat de lokale netwerkdynamiek is en hoe de ‘vertegenwoordiging’ van het dorp het beste is te organiseren. Kiezen voor één formele gesprekspartner zoals thans het geval is, kan die organisatie verheffen tot de spreekbuis namens het dorp of de wijk, zonder dat inwoners hen daarin noodzakelijkerwijs herkennen. Sterker, het kan andere netwerken en organisaties het gevoel geven geen toegang te hebben tot bijvoorbeeld het stimuleringsfonds.

b. Wat het dorp nodig heeft

In het licht van de vraag wie de inwoners het beste vertegenwoordigt, zien we op inhoudelijk vlak verschillen ten aanzien van wat het dorp ‘nodig heeft’, de lokale agenda dus, soms vastgelegd in een dorpsvisie.

Er zijn verschillen van mening over het behouden dan wel vernieuwen van bepaalde voorzieningen. Sommige inwoners hechten vooral belang aan het ‘behouden’ van bepaalde voorzieningen, verenigingen en activiteiten. Daarbij lijkt alles gericht op het ‘overleven’ van ‘dat wat we altijd al hadden’. Dorpen blijken daar elk jaar weer zeer creatief in. Ondanks een gebrek aan vrijwilligers lukt het ze om alles bemenst en georganiseerd te krijgen, weliswaar met een - groei van dubbele ‘petten’ tot gevolg. Daartegenover staan andere inwoners die veel meer accent willen leggen op het vernieuwen en/of veranderen van het bestaande aanbod. Vaak is deze groep in de minderheid. Een tweede verschil gaat over de aandacht voor het fysieke of sociale domein. In de meeste dorpen en wijken ligt op dit moment de focus op uitdagingen in het fysieke domein. Dan gaat het bijvoorbeeld om het groenonderhoud, gebouwen, bewegwijzering, of inrichting van de straten. De dorpen wensen een keurig onderhouden openbare ruimte. In veel mindere mate is er aandacht voor projecten in sociaal-economisch vlak, dit ondanks dat juist dáárop veel dorpen en wijken een stapeling van problemen kennen. Een derde verschil is te vinden in de sterke focus op het bereiken van concrete resultaten op de zo kort mogelijke termijn. Daartegenover staat de minder sterke interesse in het meedenken in langere termijn verkenningen van ‘waarschijnlijke’ ontwikkelingen. Deze drie verschillen (behouden/vernieuwen, fysiek/sociaal domein, korte/lange termijn) zullen in zekere mate altijd aanwezig blijven maar de balans kan in de loop der tijd verschuiven. Verschillen zijn niet slecht, maar vragen altijd en van iedereen de nodige aandacht en flexibiliteit om op basis van feiten en argumenten daar steeds weer een doordachte afweging in te blijven maken.

c. Hoe je tot gedragen besluiten komt

Naast verschillende ideeën over ‘wat het dorp nodig heeft’, zien we ook verschillen in de manier waarop vervolgens draagvlak wordt verkregen of gemeten voor die lokale ‘agenda’. We zien vaak organisaties die draagvlak ‘op gevoel’ inschatten. Ze constateren op basis van ‘gesprekken’ of ergens behoefte aan is of niet. Actieve en brede communicatie vindt vaak niet plaats. Daarmee dreigt de groei van een lokale agenda zonder dat het duidelijk is of het ‘slechts’ de behoefte is van een klein aantal direct betrokkenen, of dat veel meer inwoners het ondersteunen. Organisaties die zich actief inzetten om breed draagvlak voor hun ideeën te krijgen en/of te meten door bijvoorbeeld de dorpen en wijken in te gaan en naar ieders mening te vragen, zijn de uitzondering. Daar waar dat wel gebeurt, zien we ook kritiek ontstaan op de conclusies die daar vervolgens uit getrokken kunnen worden. Dit illustreert de botsing van ideeën over besluitvormingsprocessen. Kies je voor de democratische meerderheid (die beslist) of toch voor meer inclusieve vormen van besluitvorming waarbij je streeft naar 100% steun door actief te verkennen hoe de minderheid die ergens tegen was, toch mee kan gaan in een meerderheidsbesluit. Op voorhand is niet te zeggen of de ene manier beter is dan de andere. Per dorp of wijk kan een andere invulling passender zijn.

De verschillen in de manier om draagvlak te verkrijgen of te meten, illustreert het belang om na te denken over de ‘democratische vertegenwoordiging’ en daarbij passende communicatieve en participatieve processen in het dorp of de wijk alsook in de relatie van het dorp met de gemeente. De precieze invulling en kwaliteit van de uitvoering is maatgevend voor de beleving van betrokkenheid bij het dorp en het besluitvormingsproces. Te beperkt ingevuld en uitgevoerd, vermindert het de reikwijdte en benutting van de aanwezige diversiteit. Te ruim ingevuld levert het mogelijk een afnemend gevoel van betrokkenheid en interesse.

d. Aanpak op maat van de ‘burgerkracht’

We zien in de dorpen en wijken verschillende niveaus van ‘burgerkracht’. Dorpen en wijken met een sterkere burgerkracht, hebben meer slagkracht, meer vrijwilligerscapaciteit, zijn daardoor beter in staat zichzelf te organiseren en kennen vaak ook een andere inhoudelijke agenda en inrichting van het besluitvormingsproces en bijbehorende communicatieve processen, dan dorpen en wijken waar de burgerkracht minder goed is ontwikkeld. Voor de gemeente die wil aanhaken bij bestaande dynamiek en organisatiestructuren, vraagt dat meer maatwerk. Voor dorpen en wijken met minder burgerkracht moet je ermee rekening houden dat zij minder goed in staat zijn om eigen resultaten te realiseren. Je zult geduldiger moeten zijn en de aandacht moeten richten op eenvoudiger behapbaarder (passender) projecten in vooral het fysieke domein, werken aan de opbouw van een sterkere basisorganisatiestructuur en vaardigheden, en vooral tevreden zijn met kleine stapjes voorwaarts. In dorpen en wijken met meer burgerkracht, zijn meer mogelijkheden om sneller te ‘schaken’ en schakelen, kunnen wellicht meerdere sterke lokale netwerken elkaar opzoeken om samen te werken aan grotere projecten. Mogelijk zijn deze krachtiger dorpen en wijken ‘geschikter’ om een sterkere verknoping met het sociaal domein na te streven, en meer in te zetten op vernetwerking binnen het dorp (omni-verenigingen) of met andere dorpen (delen van kennis en vaardigheden). Door zwakkere en sterkere dorpen en wijken anders te benaderen (maatwerk), kunnen op termijn mogelijk wel grotere onderlinge verschillen tussen dorpen en wijken ontstaan omdat de voortgang in sterkere dorpen en wijken naar verwachting sneller zal gaan dan in zwakkere dorpen en wijken.

e. Zoeken naar (nieuwe) vrijwilligers

In onze rondgang langs de verschillende dorpen en wijken herkennen we de al langer beschreven demografische veranderingen. De meeste dorpen hebben te maken met een daling van de bevolking, vergrijzing en ontgroening. Het aantal inwoners dat er is geboren en getogen en sterke netwerken in het dorp heeft, neemt af. Steeds meer mensen zijn afkomstig van buiten het dorp, de gemeente, of zelfs Drenthe en zijn daardoor minder gericht op een langdurige toekomst in het dorp zelf. Mogelijk is ook sprake van een groei van

sommige leefstijlen en waarden die drukken op de beschikbaarheid van vrijwilligers (zie ook de ‘mentality-milieus’ van Motivaction). Met name de verenigingen voor dorpsbelangen geven aan moeite te hebben met het vinden van structurele vrijwilligers, vooral voor bestuursfuncties. Dit betekent dat er minder schouders beschikbaar zijn om vrijwilligerswerk te doen terwijl de lijst met gewenste ‘actiepunten’ juist langer wordt. Organisaties gaan over op een ‘overlevingsstand’ waarin niet het aantal ‘actiepunten’ wordt verkleind, maar waarin een kleiner aantal vrijwilligers juist meer inzet gaat plegen. We zien dat terug in de kleinere vaste clubjes die steeds zich steeds weer aanmelden voor de projecten, maar we zien het ook terug in de groei van het aantal dubbelfuncties bij besturen. Deze versmalde basis van vrijwilligheid in de dorpen zorgt waarschijnlijk ook voor een inhoudelijke verschraving: organisaties in een overlevingsstand komen niet snel toe aan vernieuwing. Dit alles legt een zware druk op de (steeds oudere) vrijwilligers en kent uiteraard ergens een grens. Tegenover dit beklemmende beeld van afnemende vrijwilligheid, horen we ook dat er een onbenut potentieel in de dorpen en wijken aanwezig is. Heel simpel gezegd: hoe meer mensen niet structureel actief betrokken zijn, hoe groter de vijver is om nieuwe vrijwilligers te vinden. Denk dan bijvoorbeeld aan inwoners die weliswaar minder sterk gebonden zijn aan het dorp en zich om die reden afzijdig houden. Of de groep die wel lid is van lokale organisaties, misschien zelfs af en toe wat doet voor de club, maar (nog) geen bestuursfunctie heeft. En tot slot is er altijd een groep die zich noodgedwongen of bewust via informele netwerken actief voor het dorp inzet, maar wellicht best te porren is voor een ‘grotere’ rol bij bijvoorbeeld een vereniging voor dorpsbelangen. Met name die derde groep lijkt kansrijk, maar zal die stap naar verwachting niet willen zetten zolang de huidige bestuurders, agenda en manier van werken blijft bestaan. Zij zullen pas bereid zijn in te stappen als er gesproken kan worden over een andere invulling. Mogelijk is het vrijwilligersprobleem in de dorpen en wijken op dat punt slechts het probleem van het ‘terugtrekkende ei’.

f. Doorbreken van samenwerking in ‘kleine kring’

We zien in diverse dorpen een sterke lokale oriëntatie waarmee ze zich exclusief richten op het belang van het dorp of in sommige gevallen misschien wel het belang van de eigen vereniging. Dit valt deels te verklaren door de ‘overlevingsstand’ waarin zij vaak noodgedwongen staan. Een gebrek aan vrijwillige capaciteit (en mobiliteit in verband met de hoge leeftijd) dwingt je keuzes te maken waardoor bredere samenwerking met andere dorpen minder logisch is. Tegelijkertijd zorgt die lokale oriëntatie ook voor sterke cohesie en korte lijnen dat het netwerk vaak sterk maakt, zij het in de basis toch ook kwetsbaar. Netwerken die neigen de eigen wereld kleiner te maken, zich vooral richten op het eigen vertrouwde netwerk, en zoekt minder vaak anderen op om mooiere, grotere en nieuwere projecten op te kunnen oppakken. Netwerken die langs elkaar heen werken en zich vooral richten op de ‘eigen feestjes’. Juist die fragmentatie en focus op de eigen ‘kleine kring’ lijkt haaks te staan op een ambitie van verbindend besturen die meer aandacht vraagt voor openheid,

uitbreiden van het netwerk, en flexibiliteit. Het vraagt naar verwachting veel aandacht en inzet om die ‘kleine kringen’ opener te laten worden, zich te laten verbinden met andere kleine kringen, verenigingen in het eigen dorp en daarbuiten om vervolgens bij te dragen aan het breder delen van ideeën, kennis en materialen. Daarvoor is het nodig goed beeld te krijgen van de oorzaken van de focus op de eigen ‘kleine kring’ en samen te verkennen of het zinvol is om en wat zij eventueel nodig hebben om die kringen wat groter te maken.

g. Meer sturing, zichtbaarheid, capaciteit en kennisdeling?

Als we het functioneren van de gemeente wat verder verkennen, dan is er een aantal terugkerende vraagstukken te onderscheiden. Zo zien we een relatief kleine en daarmee kwetsbare programmagroep zonder ‘macht’ maar wel met een missie om ‘te sturen’, zij het -noodgedwongen- op een indirecte manier door het vooral ‘daar te laten’. Er lijkt veel aandacht voor de vraag hoe ‘dingen lager in de organisatie’ kunnen worden belegd. Dit leidt in de praktijk tot managers die dat te weinig of juist te veel zouden doen en ‘lager’ geplaatste ambtenaren die niet gebruik kunnen of durven maken van de geboden ruimte, onder andere als gevolg van gebrek aan vaardigheden en vertrouwen.

We zien ook dat het opbouwen van vertrouwen in nieuwe samenwerkingen tussen diverse ‘kokers’ binnen de gemeentelijke organisatie niet vanzelf gaat. Binnen verschillende afdelingen zien we specifieke inzet die past in het kader van verbindend besturen. Zij geven daar elk op een eigen manier invulling aan. De aandacht die ervoor is, is in grote mate afhankelijk van teamleiders die dat (willen) agenderen. Kennisdeling van de eigen ervaringen op dit vlak tussen de verschillende kokers lijkt niet georganiseerd en ontstaat vooral ‘toevallig’ omdat iemand iets ergens te horen krijgt.

Verder lijkt het niet vanzelfsprekend dat teamleiders capaciteit vrij (kunnen) maken voor de uitvoering van activiteiten die vanuit het programma Coevorden Verbindt worden geïnitieerd. Zij zijn vooral gericht op een goede uitvoering van de eigen formele taken, iets dat mogelijk wordt versterkt door de indeling in ‘verticale’ kokers zelf. De programmagroep moet daarom steeds weer ‘masseren’ om capaciteit vanuit de verticale kokers beschikbaar te krijgen voor de meer ‘horizontale’ lijnen. Dit terwijl het vooraf expliciet de bedoeling was dat de activiteiten vooral binnen de formele ‘lijn’ zou worden opgepakt en gedragen.

Tot slot herkennen we in alle gesprekken de beleving dat de inzet en resultaten van activiteiten die in het kader van ‘verbindend besturen’ worden uitgevoerd niet voldoende zichtbaar zouden zijn. Hierdoor zouden communicatieve ‘kansen’ worden gemist, zowel intern als extern. Op dat punt zou Coevorden het dus ‘niet goed’ doen en is er een sterke wens om actiever uit te dragen welke inzet er is en wat dat aan resultaten en inzichten oplevert. Er is meer dan voldoende te vertellen.

Samenwerking binnen de gemeentelijke organisatie vraagt -net als in de dorpen en wijken- continu aandacht

voor het lastige vraagstuk hoe je dingen in beweging kunt brengen. Hoe je ruimte, betrokkenheid en verantwoordelijkheid kunt vinden. En hoe je, wanneer dat niet gebeurt, ruimte zoekt om na te gaan waarom dat zo is.

h. Invulling van het stimuleringsfonds en rol gebiedscoördinator

De gemeente ontwikkelde de afgelopen jaren een aantal nieuwe instrumenten ter ondersteuning van de realisatie van de gezochte ‘verbinding’. Instrumenten die ze heel bewust ‘gaandeweg’ aanpaste aan de ervaringen in de praktijk. Ervaringen van zowel inwoners, ambtenaren als professionals in de uitvoering. Dat gold zeker voor het stimuleringsfonds en de rol van de gebiedscoördinator. Zo is de initiatievenmarkt elk jaar met inwoners geëvalueerd en zijn ideeën en suggesties vertaald naar aanpassingen van het fonds. Als we kijken naar de invulling van de rol van gebiedscoördinator dan kan worden gesteld dat deze wordt ingevuld op basis van een permanente feedbackloop op bijna dagelijkse basis in de dorpen en wijken. Ook zijn er diverse gesprekken geweest met de opbouwwerkers van Maatschappelijk Welzijn Coevorden om de rol van gebiedscoördinator af te stemmen op die van de opbouwwerkers. Andere instrumenten als de dorpsvisies en wijk- en dorpsbudgetten kwamen voort uit een bijeenkomsten met inwoners waar het ‘op flappen stond geschreven’. De gemeente liet het aanvankelijk ‘daar’ maar omdat het niet direct door de dorpen en wijken zelf werd opgepakt, besloot ze toch om beide een beetje te prikkelen. Rondom beide (dorps-/wijkvisies en dorps-/wijkbudgetten) ontstond wel de nodige verwarring over doel, motivatie, inhoud, omvang, organisatie en regelgeving. Inmiddels beschikken verschillende dorpen en wijken over een dorpsvisie en is er een werkgroep van start gegaan met dorpen en wijken die een dorps-/wijkbudget aanvroegen.

De ervaringen met het stimuleringsfonds in de dorpen en wijken zijn wisselend. Voor sommigen is het onbekend of wordt het nog vooral gezien als een regeling ‘van de gemeente’ en als ‘iets van/voor Dorpsbelangen’. Sommige dorpen en wijken zijn veel succesvoller in het binnenhalen van financiering voor uiteenlopende projecten. Maar er zijn ook dorpen en wijken die daar veel minder goed in slagen. Dat illustreert dat de regeling (mogelijk) niet altijd goed aansluit bij de aanwezige vaardigheden en behoeften. Voor sommigen is het ingewikkeld om plannen op papier te zetten of het lukt niet om het plan goed te presenteren om stemmen te winnen tijdens het ‘songfestival’ (de combinatie van het competitie-element en de vakjury is voor velen een worsteling) of ze lopen aan tegen de lastige maar wel verplichte ‘route’ via de wijk- en dorpsverenigingen waar niet altijd goede relaties mee worden onderhouden. De regeling wordt vaak als ‘te complex’ gezien, daarbij verwijzend naar de delen 1 en 2, een wijk- en dorpsbudget, relatie met een dorpsvisie, het maximaal aantal projecten dat kan worden ingediend, maxima per inwoners, per dorp, en een maximaal plafond voor de hele regeling.

Opvallende constatering juist omdat de regeling zo sterk is ingevuld op basis van suggesties en ervaringen

van inwoners zelf. Van de regeling wordt ook wel gezegd dat deze niet zou verbinden, maar zorgt voor een ‘splitsing’ tussen dorp en stad, tussen hoger en lager opgeleiden, tussen mensen van buiten en van binnen, alsook tussen oud en nieuw kader. Ook bestaat de indruk dat vooral in de dorpen vaker een juiste combinatie van saamhorigheid, kennis, vaardigheden en houding aanwezig is (dan het geval is in de wijken) die beter aansluiten bij de huidige invulling van de regeling. Het lukt de dorpen daarom beter om ambtelijke taal te spreken, de dorpen denken meer vooruit, zijn vaardiger in het opschrijven en presenteren van plannen, en kunnen strategische allianties smeden. In dat licht wordt het stimuleringsfonds wel getypeerd als ‘iets voor doctorandusjes’, veelal afkomstig van buiten het dorp, gemeente of zelfs Drenthe. Daarbij bestaat ook het beeld dat de dorpen vaker op projecten van andere dorpen zouden stemmen dan op projecten van wijken. Kortom, de dorpen zouden sterk zijn bevoordeeld met de huidige invulling van de regeling.

Als we in de dorpen en wijken spreken over de gebiedscoördinatoren dan lijken die -net als het stimuleringsfonds- vooral gezien te worden als ‘van de gemeente’ en/of ‘van Dorpsbelangen’. Ondanks dat ze bedoeld zijn als schakel of verbinding binnen en tussen dorpen en gemeente, lijkt de mate waarin ze erin slagen om in de vele dorpen en wijken die zij moeten ‘bedienen’ goed vernetwerkt te raken, beperkt. Dat lijkt niets te maken te hebben met de intenties en vaardigheden van de gebiedscoördinatoren zelf, maar vooral met hun beschikbare uren voor het vervullen van die rol. Ze zoeken -noodgedwongen- naar efficiënte oplossingen om de contacten warm te houden. Om die reden hebben ze primair contacten op bestuurlijk niveau met de verenigingen voor dorpsbelangen die formeel toch worden gezien als de ‘vertegenwoordigers’ van het dorp. Op die manier is het begrijpelijk dat lang niet alle netwerken in de dorpen en wijken bekend zijn met hun gebiedscoördinator. Iets soortgelijks zie je overigens terug bij de opbouwwerkers en wijkagenten. Ook zij hebben relatief weinig tijd per dorp of wijk, maar hebben wel het voordeel dat zij daar al langer in rondlopen, en ook een expliciet doel hebben om echt bij kwetsbare groepen thuis achter de voordeur te komen. Hun contacten zijn veel sterker gericht op bijvoorbeeld de scholen, dorpshuizen en ouderenvoorzieningen en zijn daar ook geregeld te vinden. Opbouwwerkers worden misschien mede daarom meer gezien als ‘van het dorp’ of ‘van de inwoners’. De rolverdeling tussen de gebiedscoördinator en opbouwwerker is ook in de dorpen en wijken nog lang niet helder. Maar juist die onduidelijkheid biedt ook weer kansen. Inwoners blijken vrij handig om ze voor eigen karren te spannen. Lukt iets niet bij de een, dan probeer je het gewoon bij de ander.

i. Evenwicht tussen ‘nu doen’ en ‘denken over later’

In de dorpen en wijken is een vrij sterke focus op het snel kunnen realiseren van projecten met een merkbaar praktische resultaat op korte termijn. Rondom concrete lokale wensen kan zich al vrij snel op lokaal niveau een (klein) clubje vormen dat ermee aan de slag wil en ook gaat. Als we de beleving van inwoners volgen dan valt op dat de gemeentelijke wereld op meerdere manieren haaks staat op dergelijke dynamiek. De instrumenten

laten feitelijk maar beperkte ruimte om mee te bewegen op die maatschappelijke grilligheid. De cyclus van 1 jaar waar de deel 1 van het stimuleringsfonds op is gebaseerd, is veel langer dan het korte termijn perspectief van inwoners. De regeling vraagt bovendien om de wensen op papier te zetten, te doordenken, en te presenteren. Ook dit zijn zaken die maar beperkt aansluiten bij de behoefte in de dorpen om snel ‘de handen uit de mouwen te steken’. Ook biedt het niet de ‘praktische’ ondersteuning van de gemeente die inwoners veelal wensen. En speelt ook mee dat de gemeente steeds meer nadruk is gaan leggen op grotere complexe meerjarige projecten (‘deel 2’, dorpsvisies, wijk- en dorpsbudgetten) waarin veel meer samenwerking vereist is om onder andere stap voor stap alternatieve oplossingen te bedenken en af te wegen, en de uitvoering zorgvuldig te monitoren, dit terwijl in de dorpen en wijken vooral behoefte is aan een spreekwoordelijk -maar soms ook letterlijk- ‘likje verf’. In de mix van instrumenten zou meer aandacht kunnen zijn voor evenwichtige inzet op zowel praktische ondersteuning op korte termijn als meedenken op lange termijn.

j. Voldoende versus te veel ‘praten’

Naast het stimuleringsfonds en gebiedscoördinatoren zette de gemeente de afgelopen periode ook steeds meer in op het organiseren van dialogen over uiteenlopende beleidsvraagstukken. Deze dialogen waren veelal gericht op visievorming rondom zaken als wonen, welstand, sociaal domein, en het centrum van Coevorden. Die versterkte inzet wordt in de dorpen en wijken herkend en gewaardeerd, maar ook horen we veel geluiden dat er inmiddels te ‘te veel’ mogelijkheden zijn. Er zijn zoveel momenten (geweest) waarop inwoners met de gemeente konden meepraten, dat zij het gevoel hebben overvraagd te worden. Deze mogelijkheden om te ‘praten’ -vaak ingericht met vertrouwde methoden passend bij de gemeentelijke organisatie- sluiten minder goed aan bij veel sterkere behoefte om aan de slag te gaan en zaken te realiseren in het eigen dorp of de eigen wijk. Er is een risico dat te veel verzoeken om mee te denken in lange processen met een -voor inwoners vaak- ontastbaar en/of onduidelijk eindresultaat, mogelijk versterkt averechts uitwerkt op toekomstige interesse in nieuwe mogelijkheden om mee te denken. Intern zien we dat de ambtenaren die actief aan de slag zijn geweest met de organisatie en verwerking van de maatschappelijke dialogen enthousiast zijn over de actieve en veel bredere betrokkenheid van ‘het veld’, maar ze plaatsen ook kanttekeningen. Bijvoorbeeld over het beperkte bereik van ‘gewone’ inwoners. We horen dan dat er toch vooral professionals op afkomen, of inwoners die al sterk betrokken zijn. Vernieuwing en verbreding van het bereik lijkt achter te blijven bij de verwachtingen. Daarnaast zijn er zorgen over een passende verwerking van al die input en manieren om deelnemers daarover te informeren. Hoe doe je dat? En het is toch ook wel ‘erg veel werk’. Werk dat wel gedaan moet worden, maar waar feitelijk geen of te weinig capaciteit beschikbaar voor is.

k. ‘Goede buur’ en ‘verre vriend’

Het beeld van de gemeente Coevorden die haar vleugels actief uitslaat richting de dorpen en wijken wordt in de dorpen en wijken herkend. Ze geven aan over het algemeen meer contact en meer samenwerking te hebben. En de intenties en inzet wordt in de dorpen en wijken over het algemeen ook gewaardeerd. Maar er zijn ook minder positieve geluiden. Organisaties en inwoners die zich ‘aan de rand’ van de gemeente voelen staan, waar het beeld bestaat dat de gemeente er nauwelijks nog in investeert, waar ze ‘nooit’ iemand zien of horen van het college of ambtelijk apparaat, en daarom wellicht het gevoel hebben ‘aan de goden te zijn overgeleverd’. Zeker daar waar al langere tijd geen dorpsgenoot of wijkinwoner in de raad vertegenwoordigd is. Dorpen en wijken die daardoor mogelijk een beetje ‘buiten de radar’ geraakt zijn of omdat er nooit iets gebeurt, of misschien ook ‘nooit iets goeds vandaan komt’. In ieder geval plekken waar een gevoel hangt dat er geen interesse is vanuit de gemeente, zij te weinig aandacht schenkt, niet de waardering voor en ondersteuning krijgen bij de inzet die ze plegen om het dorp of wijk draaiende te houden. Een gevoel van miskenning. Of dat terecht is, valt moeilijk te beoordelen. Het gevoel bestaat, en hun verwachting aan interesse en ondersteuning lijken niet onredelijk als ze het hebben over het leveren van heel praktische zaken als een keet, een dranghek, of gewoon wat vaker een informeel bezoekje, een patatje bij de snackbar, een kopje koffie in het dorps huis. Geluk schuilt immers in de kleine dingen. Een grote kans voor de gemeente om hun zichtbaarheid te vergroten.

l. Kracht van nieuwe samenwerkverbanden

Onder druk van sociaal-demografische ontwikkelingen en de actieve inzet van de gemeente de afgelopen jaren, lijken meer inwoners ruimte te zien en/of te pakken voor (verrassend) nieuwe vormen van samenwerking. Dat zijn soms bestaande organisaties die zich een nieuwe rol toe-eigenen, soms zijn het geheel nieuwe organisaties, al dan niet geformaliseerd en/of tijdelijk. Die veranderingen kunnen verwarrend zijn, maar bieden wel degelijk nieuwe kansen en nieuwe energie, betrokkenheid en ideevorming. Zo ontstond er in de wijk Binnenvree een actieve stichting BOB die goede relaties onderhield met de gemeente en inwoners. Na het voltooiën van haar (formele) taak besloot ze zich weer op te heffen. In de wijk Ballast ontstond een groeiende samenwerking tussen een aantal initiatiefrijke bewoners van het woonwagenveld met de speeltuinvereniging en de scoutingvereniging. Ook in de dorpen zien we vergelijkbare vernieuwingen. Zo groeit in Geesbrug -heel voorzichtig- een informeel netwerk van betrokken inwoners die op projectbasis eigen initiatieven wil gaan organiseren buiten de bestaande vertegenwoordigende structuren om. In Dalerpeel zien we meer samenwerking ontstaan tussen het buurthuis, de vereniging voor dorpsbelangen en de school. Het gezamenlijk gebruik van één pand speelt daarin een belangrijke factor. In Benneveld zagen we onder druk van grote demografische veranderingen de groei van een buurtvereniging die taken van de Boermarke overneemt. En tot

slot ontstond er een G1000 op initiatief van enkele hoog betrokken inwoners die los van welke woonlocatie dan ook, alle inwoners wil uitdagen om samen mooie projecten te bedenken en uit te voeren. Dit brede palet van nieuwe samenwerkverbanden daagt het functioneren van de 'oude' representatieve structuren in de dorpen en wijken uit en stelt de gemeente voor de uitdaging op welke manier zij op die nieuwe dynamiek kan en wil aansluiten en stimuleren en/of faciliteren.

15. Buiten-spel

Verbindend besturen in Coevorden. Een bont, maar vooral ook rijk geheel van locaties, actoren, structuren en instrumenten. En evenzovele ervaringen en beelden. Die we theoretisch zouden kunnen rangschikken als een reeks van ontmoetingen tussen leef- en systeemwereld. Ontmoetingen die zowel plezier als spanning boden. Waarin dilemma's zichtbaar werden. Waarin structuren soms leken te botsen met verlangens van mensen. En waarbij regels spontane acties ingewikkeld leken te maken. Maar waarin zeker bereikt is, dat het onderlinge vertrouwen groot is. In een tijd, waarin we kunnen vaststellen dat de 'kloof' tussen overheid en samenleving als groot wordt gevoeld, is het beleefde en gevoelde onderlinge vertrouwen ('iedereen zit er met goede intenties in!') misschien wel de allergrootste 'schat' die het programma Coevorden Verbindt al heeft opgeleverd. Zonder meer een prestatie.

Waarmee niet gezegd is, dat het programma Coevorden Verbindt nu 'af' is. Dilemma's, sturingsvraagstukken en - beleefde- spanningen zijn uiteraard niet van vandaag op morgen opgelost. Dat is ook helemaal niet gek: in de sociale wetenschap is de spanning tussen individu (actor, agent) en structuur wellicht hét onderwerp van onderzoek. Al vele decennia lang. In *The structure of social action* (Parsons, 1937) formuleert Parsons al een 'theory of action', waarin hij enerzijds de keuzevrijheid van het handelende individu (de actor) centraal stelt. Maar waarbij hij evenzeer stelt dat al deze handelende personen toch min of meer gebonden zijn. Bijvoorbeeld door 'conditions of constraint' en door 'normative and ethical concerns.' Een beeld dat - weliswaar in de tijd aangepast- tientallen jaren intact blijft. Ook Giddens (1984) ziet 'mensen' als zelfbewuste, actieve sociale wezens (agent), die de uitdagingen en problemen, die de maatschappij opwerpt, beantwoorden en herformuleren. Die 'botsing' tussen handelende agent en structuur gaat altijd gepaard met spanningen. Parsons (1937) zag 'ons mensen' als rationele, doel najagende individuen. Maar waarbij die verzameling rationeel handelende individuen maar zeer beperkt in staat is om 'the problem of order in society' op te lossen, aangezien het nogal ingewikkeld is om al die individuele verlangens, normen en constraints effectief en in harmonie met elkaar uit te wisselen en af te stemmen.

Hetgeen - uiteraard- verklaart, waarom 'we' als samenleving 'de' overheid (of liever: een functionerende bureaucratie) hebben ingesteld: een structuur van wetten en regels, die door bureaucraten (Weber) toegepast,

uitgevoerd en bewaakt worden. Zo ontstaan instituties, ontstaat een structuur. Een structuur, die op zijn beurt uiteraard van invloed is op ons dagelijkse doen en laten.

Wetten, regels en normen lijken helder en 'eeuwig'. Toch weegt iedere fietser die weleens voor een rood stoplicht staat te wachten, af of hij wel of niet het stoplicht zal negeren: 'komt er niets aan? Dan hoef ik toch niet te wachten?' En rijdt zo nu en dan door rood licht. Die 'burgerlijke ongehoorzaamheid' is uiteraard ook opgemerkt door 'de structuur' (in dit geval: de overheid). Waardoor deze structuur subtiele aanpassingen instelt: terwijl de regel helder is (niet door rood licht rijden) heeft de wetgever voor fietsers die rechtsaf slaan, bijvoorbeeld ingesteld, dat zij het rode licht mogen negeren.

Zo verandert de systeemwereld op haar beurt weer, als reactie op die actief handelende actoren. Hetgeen weer ingrijpt op de actor zelf: 'als ik geacht wordt een risico-inschatting te kunnen maken bij verkeer dat rechtsaf slaat, dan ben ik wellicht ook wel in staat om die afweging te maken als er geen ander verkeer aankomt. En rijd ik dus -gecontroleerd- ook op andere momenten door rood licht'. De actor op zijn beurt verandert daarmee dus ook weer. Hetgeen weer een reactie van de systeemwereld kan uitlokken: bijvoorbeeld in de vorm van een politieagent die de door-rood-fietsende fietser aanspreekt op zijn sociale norm: 'mijnheer, u fietste door rood. Terwijl er allemaal jonge kinderen achter u op een fietsje zaten. Zijn zij in staat om ook op andere momenten uw risico-inschatting te maken? Of krijgen we zo meer verkeersslachtoffers?'

Vertaald naar de dagelijkse praktijk in Coevorden, is de gang van zaken rond het stimuleringsfonds op deze manier beter te begrijpen: het stimuleringsfonds maakt bijvoorbeeld zichtbaar dat een structuur (in dit geval: de ambtenaren en college van B&W van de gemeente) oprecht een fonds in het leven kunnen roepen, waaraan - op voorhand- weinig tot geen voorschriften worden verbonden. De invulling van de spelregels van het fonds is belegd bij de inwoners van de gemeente zelf. In de vorm van de bestuurders van de wijk- en dorpsverenigingen, die met elkaar mogen oordelen hoe het geld van het fonds onderling (en op een goede manier) verdeeld kan worden. Met het invullen van een licht formulier met enkele vragen, kan een aanvraag gedaan worden. Al snel ontstaat er dan echter bij deze besturen (van de wijk- en dorpsverenigingen) een behoefte aan ordening, aan structuur: 'moeten we niet, met elkaar regels bedenken? En willen we, als bestuurders in een dorp wel de beslissingen nemen of een aanvraag al dan niet voldoende is om ingestuurd te worden?' Zo ontstaat, welhaast vanzelf, een hang naar structuur. Die uiteindelijk uitmondt in de instelling van een vakjury (deskundigen van buiten, die geen band met de gemeente hebben). En dan ontstaat - op het eerste oog wellicht wat raar- het beeld dat deze 'songfestivalprocedure' een verplichting (of wens) van 'de gemeente' is. Van 'de bestuurders'. Niets is minder waar: het is de samenleving zelf, die in een hang naar duidelijkheid zélf tot (te) dwingende regels komt, om daar vervolgens ongelukkig over te zijn. Een fenomeen, dat niet uniek is: Giddens (1984) noemt dit de 'duality of structure'. Zijn verklaring: reflexiviteit, ons vermogen om ons eigen denken en gedrag te overwegen én aan te passen, is een van de basiskenmerken van ons mensen. Maar we vergeten (vaak) dat we door die aanpassingen ook de

situatie zélf aanpassen. En dat als weerslag daarvan, ook andere handelende actoren, op hun beurt op deze verandering inspelen: “peoples reflexive knowledge of a social situation fundamentally alters that situation, becoming a constituent part of it.”

De structuurwereld van de veranderende overheid

Aanpassen, dat ‘doen’ structuren dus ook. Ergens in de jaren tachtig is het niet meer de staat, die in de maakbaarheid van de maatschappij voorziet (zoals in de jaren zestig en zeventig werd geloofd), maar ontstaat zo langzamerhand een geloof in de veranderingskracht van die nieuwe helden: managers. Onder invloed van wat New Public Management is gaan heten, hervinden overheden in de jaren tachtig en negentig zelfvertrouwen. New Public Management introduceerde ‘marktdenken’ bij de overheid: ‘de’ overheid begon als manager te onderhandelen over contracten, stelde eisen (in plaats van beleid) en liet het oplossen van beleidsvraagstukken steeds vaker over aan de markt.

Die nieuwe rolopvatting van de overheid zorgt dus in eerste instantie voor meer vertrouwen in de overheid (Hood, 1991 en Pettigrew 1992). Vanaf het einde van de jaren negentig kantelt dit beeld echter: dan worden ook de schaduwkanten van (meer) marktdenken zo langzamerhand zichtbaar. Met als gevolg, dat vanaf het einde van de jaren negentig de waardering voor de successen van New Public Management afneemt.

Die langzaam dalende waardering verloopt synchroon aan een verandering van onze samenleving, die Mark Elchardus (2004) zo treffend omschreef als ‘de symbolische samenleving.’ Een samenleving, met een complex aan instituties, die ‘allemaal’ wat willen, en waarin de massamedia een steeds belangrijkere rol vervullen: ‘Nooit eerder in de geschiedenis van de mensheid hebben grootschalige samenlevingen evenveel mensen en middelen ingezet om alle leden van de samenleving voortdurend te vormen, te onderwijzen en te beïnvloeden.’ Die veelheid aan instituties zorgt er mede voor dat de bestuurlijke werkelijkheid complex te noemen is. Waarbij toenemende complexiteit synchroon lijkt te lopen met langzaamaan afkalkend gezag. Als niet altijd even duidelijk is, wie ergens ‘nu werkelijk over gaat’ leidt dat -welhaast vanzelfsprekend- tot discussie. Veel, zo niet alles, staat ter discussie. Zo ook de legitimiteit van gezag in het algemeen, de legitimiteit van de overheid, alsook de legitimiteit van ingrijpen van datzelfde openbaar bestuur. Habermas (1998) stelt dat de overheid, evenals andere maatschappelijke actoren, steeds meer verantwoording moet afleggen in de publieke/ mediale sfeer: “Because many moral norms now have to be justified and legitimized publicly, communication and argument rather than ostensibly ‘natural’ traditions form the best means of achieving social consensus.” Dientengevolge verkeert het openbaar bestuur vanaf begin deze eeuw in een inhoudelijke crisis: hoe zorgen ‘we’ er nu voor, dat we die samenleving weer raken? In Nederland constateren achtereenvolgende kabinetten Balkenende en Rutte dat de kloof tussen burger en overheid groot is.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat ook op gemeentelijk niveau de (gepercipieerde) ‘afstand’ tussen bestuur

en burger een factor van betekenis is geworden. Iedere overheidsorganisatie is in haar dagelijks handelen afhankelijk van de gepercipieerde legitimiteit van haar handelen. ‘Legitimiteit’ is voor elke organisatie een van de belangrijkste assets. Toch is vandaag de dag niet vanzelfsprekend, dat -ogenschijnlijk- legitiem handelen ook tot een gewenst gevolg of maatschappelijk draagvlak leidt. Dat staat allerm minst vast. Een paradox voor de meeste organisaties. En lastig te hanteren, bovendien. Breed in ‘de’ samenleving stellen we namelijk vast dat diezelfde veelheid aan instituties van de weersomstuit juist minder betekenis zijn (gaan) krijgen. Daar waar in vroeger tijden het gezag in burgemeester, mijnheer pastoor, dan wel dominee, agent en onderwijzer belichaamd was, is dat heden ten dage niet vanzelfsprekend.

Die vanzelfsprekendheid -in handelen, doen én denken- daar zijn we als overheid, samenleving en individu wel (bijna) altijd naar op zoek. In de wetenschap, dat de omgeving waarin we wonen, leven en werken ertoe doet. Sociale wetenschappers duiden die omgeving vaak aan als de context waarin ons handelen zin krijgt. In Limburg zeggen we ‘haie’ als we mensen op straat groeten, in Brabant geldt ‘houdoe’, terwijl in het Noorden ‘moi’ weerklinkt. Die woorden krijgen pas betekenis in de lokale context: in Limburg ‘moi’ zeggen, zal hooguit verwondering opleveren. Die lokale context is -dus- van invloed op ons handelen: “We cannot understand human conduct if we ignore its intentions, and we cannot understand human intentions if we ignore the settings in which they make sense. Such settings may be institutions, sets of practices, or some other contexts created by humans -contexts that have a history, within which both particular deeds and whole histories of individual actors can be and have to be situated, in order to be intelligible” (Schutz, 1973).

De leefwereld, en hoe we die beleven

Van deze abstracte systeemwereld stappen we nu over naar de leefwereld. Deze dagelijkse leefwereld geeft ons dagelijks doen en laten perspectief. De buurt, waar we wonen, de bureaus die we daarbij al dan niet leren kennen. De straat, wellicht de wijk, daarmee identificeren bewoners zich in de eerste plaats. Identificeren vertelt iets over identiteit. Morley en Robins (1995) stellen dat ‘de’ identiteit van eenieder, land, gemeenschap, geconstrueerd wordt in relatie tot beleefd, en herinnerd verleden. Daarbij is ook het beeld van De Ander van wezenlijk belang bij het construeren van de beleefde eigen identiteit. Atkinson (1992) stelt daarbij vast dat ‘de’ identiteit van een plek, wijk of verzameling mensen als een hedendaags dominant discours te definiëren is: op die manier ontstaat een gedeeld vertoog over ‘de nuchtere Noorderling’ of ‘de gezellige Brabander.’ Op die manier ontstaan archetypen, die ‘als waar’ worden gevoeld, ook al zijn ze dat niet altijd.

Dergelijke constructies gaan niet alleen in sociaal opzicht op. Ook rond beleid en uitvoering van beleid leven dergelijke (voor)oordelen. Denk in dit opzicht maar eens aan de grappen over ‘de luie ambtenaren’. In dit licht bezien, kunnen we nog op een andere manier naar de instelling van het Stimuleringsfonds kijken. In de ogen van de meeste inwoners van Coevorden zal de instelling van het fonds beleefd worden als een handeling,

die past in een lange reeks van beleidshandelingen van -in dit geval- de gemeente. En zal bijvoorbeeld gezien worden als een nieuwe subsidieregeling. En in het beleefde verleden van 'subsidiereregelingen' stond altijd vast, dat een subsidieregeling met voorwaarden en procedures gepaard gaat. Als er in een dergelijke gepercipieerde reeks een nieuwe regeling geïntroduceerd wordt, kan het welhaast niet anders, dan dat daarbij de beleving ontstaat, dat er ongetwijfeld voorwaarden aan verbonden (moeten) zijn. Dat kan immers niet anders, dat 'was altijd al zo'.

Een tweede factor van betekenis, die onze leefwereld kleurt, is aangeleverd door Goffman (1959). Hij wijst op het belang van de 'de buurt'. In zijn termen is een buurt "any place that is bounded to some degree by barriers to perception." In een buurt heeft iedere "performance" betekenis. Maar een dergelijke performance kan voor verschillende actoren verschillende betekenissen hebben. Dat is een deel van de verklaring waarom in Ballast beleefd kan worden, dat anderen (te) weinig aandacht hebben voor het Halloween-feest, terwijl er bijvoorbeeld bij het ambtelijk apparaat andere beelden kunnen leven: 'hadden we geweten, dat 'ze' meer van ons verwachtten, dan hadden we daar natuurlijk op kunnen inspelen. Maar in eerste instantie zagen we het als hun feest. En dat willen we natuurlijk op geen enkele manier beïnvloeden of hen het gevoel geven dat we het anders zouden willen. En dus houden we gepaste afstand.'

Goffman wijst vervolgens op het belang van "decorum" en "manners": de manier waarop een handeling plaatsvindt, heeft zijn specifieke betekenis in de setting, waarbinnen de handeling plaatsvindt. "Decorum" verwijst dan naar de manier waarop de belangrijkste actoren zich presenteren, terwijl "manners" wijzen op de gebruiken die geldig zijn in deze setting. "In the study of social establishments it is important to describe the prevailing standards of decorum; it is difficult to do so because informants and students tend to take many of these standards for granted, not realizing that they have done so until an accident, or a crisis or peculiar circumstance occurs." De dagelijkse leefomgeving is voor een deel bepalend voor wie we zijn. In dit licht bezien, kunnen we bijvoorbeeld met andere ogen kijken naar de bijeenkomst rond de Centrumvisie Coevorden. Die is opgezet als een interactieve bijeenkomst, waarbij laagdrempelig aan statafels informeel met elkaar gesproken, gedebatteerd en nagedacht kan worden. Maar het simpele feit dat er ook een fysiek object (een tribune) aanwezig is, waar al wat mensen zijn gaan zitten én de aanwezigheid van een groot scherm, zorgt ervoor dat we deze performance beleven, zoals we dat al vaker hebben beleefd: 'hier gaat iemand een presentatie geven, dus we kunnen maar beter allemaal gaan zitten en gaan luisteren.'

Het lastige van al deze verhalen van en over Coevorden, is dat algemeen gedragen, dominante vertogen, steeds lastiger te vinden lijken. Wederom is dit niet alleen in Coevorden aan de hand: in onze hedendaagse maatschappij hebben we steeds meer moeite om samenbindende vertogen te definiëren. Niet gek, want volgens postmodernistische denkers als Finkelkraut (1988) en Derrida (1976) is identiteit in hun

ogen diffuser geworden. We leven 'met elkaar' in een fragmenterende samenleving. In deze samenleving berusten verbanden niet meer op -soms- eeuwenoude noties als geloof, gezag en klasse. Niet het collectief gedeelde, maar het individueel geconstrueerde vormt het -telkens weer tijdelijke- verband.

Botsingen, ontmoetingen tussen leef- en systeemwereld

Onze dagelijkse leefwereld is uiteraard ook onderwerp van overheidsbeleid. Beleid, waarin participatie van de gewone burger vaak een sleutelwoord is. Waarbij kan worden opgemerkt dat het werkwoord participeren in de huidige Nederlandse samenleving nogal letterlijk wordt genomen: als de burger gevraagd wordt "te participeren" dan wordt vooral het verrichten van arbeid bedoeld. Door bijvoorbeeld vrijwillig een steentje bij te dragen aan de leefbaarheid van de directe woonomgeving. Of door mantelzorg te verrichten in de eigen buurt. Zoals Tonkens (2006) het in haar oratie zo treffend formuleert: "De bal ligt bij de burger. Bij talloze maatschappelijke problemen kijkt men tegenwoordig verwachtingsvol naar de burger. Beleidsmakers doen dat, politici van alle windrichtingen, bestuurders van maatschappelijke organisaties en organisaties van burgers zelf: allen leggen ze de bal bij de burger. De burger wordt geacht, uitgenodigd, gestimuleerd, gesmeekt, verleid om een actieve burger te zijn."

Toch wordt er zeer verschillend gedacht over de manier waarop deze burger actief moet worden. Zo ontstaan bijvoorbeeld concepten rond 'Burgerschap' of 'Dialog'. Op andere plekken verwacht men, in navolging van het aloude Rotterdamse 'Opzoomeren' meer heil van een mix van arbeid en contact. Weer andere gemeenten lijken voor een wat institutionele oplossing te kiezen, door bijvoorbeeld wijkraden te versterken. Zoveel mensen, zoveel zinnen. Maar dat de gewone Nederlander méér is dan een klant (zoals New Public Management formuleerde) van de overheid, maar diezelfde overheid actief ondersteunt bij het uitvoeren van een aantal maatschappelijke taken, staat buiten kijf.

Hoe die ondersteuning er dan precies uit zou moeten zien, daarin verschillen niet alleen overheden over van mening. Ook wetenschappers denken daarover verschillend. Tonkens (2006) houdt bijvoorbeeld een betoog voor 'actief moraliseren', terwijl Verhoeven (2005) juist pleit voor een "derde generatie burgerschapsinitiatieven", die haast organisch ontstaan en de te bewerken overheidsinstellingen met alle mogelijke middelen bestoken. Daar waar de een, Tonkens (2006), pleit voor empowerment van -zo nu en dan al overbelaste- ambtenaren en een duidelijke regierol van de overheid, pleit de ander, Verhoeven (2005), voor een free form format, waarbij ambtenaren en politici nu eindelijk in aanraking komen met de werkelijke wil van het volk.

Onderzoekers zijn het met elkaar eens dat deze opvattingen over de bijdrage van burgers aan de samenleving, kan rekenen op brede institutionele instemming. Het brede begrip participatie maakt onderdeel uit van vrijwel elk politiek partijprogramma. Deze trend heeft ook de colleges van B&W in heel Nederland bereikt: in het centraal stellen van de 'burger' is Coevorden niet uniek. Tonkens (2006) geeft aan dat actief burgerschap als

concept inmiddels breed verankerd lijkt: “Scholen zijn [...] verplicht om les te geven in burgerschapsvorming. Er zijn diverse wethouders burgerschap, en zeker vijf ministeries houden zich met burgerschap bezig. [...] Actief burgerschap staat centraal in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, de WMO. Het staat ook hoog op de Europese agenda, bijvoorbeeld in de ‘European Charter of Active citizenship’ en het programma ‘Citizens for Europe’. Om maar enkele voorbeelden te noemen. We schreven het al: de burger is aan zet. En vormt de oplossing voor vele maatschappelijke vraagstukken. “Actief burgerschap wordt als oplossing aangedragen voor vier grote maatschappelijke vraagstukken: gebrek aan sociale samenhang, in het bijzonder tussen verschillende bevolkingsgroepen, consumen­ tistisch en asociaal gedrag, sociale uitsluiting en de kloof tussen burgers en bestuur.” (Tonkens, 2006)

Die nieuwe actieve burger herneemt zo regie over de eigen leefomgeving in handen. In dit ver­ toog heeft de bezuinigings­ slag in de jaren tachtig en negentig te veel van het maatschappelijk kapitaal weggeslagen. En ontstaat nu geleidelijk aan de nieuwe buurtbewoner, die gaten in sociale en culturele netwerken van zijn mede-buurtbewoners probeert te repareren. “Verpaupering in buurten wordt het meest gevoeld daar waar mensen elkaar niet meer kennen. Als mensen niet meer weten wie ze zou kunnen helpen. Anonimiteit, gelatenheid, eenzaamheid, onbekendheid en tenslotte on­ veilig­ heid zijn een veel grotere bron van sociale ellende, dan slechte huizen, kapotte straten, slechte voorzieningen.” In die dagelijkse context valt voor de burger wat te winnen als hij deelneemt, luidt de veronder­ stelling.

Participatie in het perspectief van burgers

Of burgers die nieuwe vorm van participatie en burgerschap ook ervaren als louter positief, is een goede vraag. Veel invloed op overheidsprocessen valt er niet uit te oefenen, terwijl de dagelijkse leefomgeving als on­ veilig­ er, smeriger en, vooral, ongezelliger wordt ervaren. Zo oordelen bewoners in het algemeen positief oordelen over burgerinzet in de vorm van wijk- en buurtpreventieteams, maar stellen ze net zo hard vast dat deze vorm van participatie slechts een druppel op een gloeiende plaat is. Een prettige dagelijkse leefomgeving bestaat niet alleen uit het toespreken van hangjongeren, maar ook uit het onderhouden van gevels, het slopen van huizen, het reinigen van het stadsmeubilair. Met die inzet van burgers wordt wel het aanspreken van de samenleving geregeld, maar nog nauwelijks het daadwerkelijk onderhouden van een wijk. En of het onderhoud van de buurt of wijk ook ‘van de burger’ is, daar is nog lang niet iedere burger het over eens.

Een beeld dat we ook in Coevorden hebben aangetroffen. Langs deze lijnen kan bijvoorbeeld het discours over de aanleg van de aanlegsteiger in Geesbrug geduid worden: dát deze steiger er is gekomen is ‘mooi meegenomen’. Maar als er daarna discussie ontstaat over het onderhoud van deze steiger, dan trekt de gemiddelde inwoner van Geesbrug zijn of haar handen er snel vanaf. Onderhoud, dát is een taak van de overheid. Toch? Ook op andere plekken zien we voorbeelden van dergelijke rolverwarring.

Onderhoud van de openbare ruimte (‘onze verkeersborden zijn smerig’ en ‘de berm­ en liggen er slordig bij. Dat is geen gezicht voor het dorp!’) wordt toch vooral gezien als een verantwoordelijkheid van de lokale overheid en niet van de lokale gemeenschap. Hetgeen het enthousiasme van een aantal inwoners met hun ‘ecologisch berm­ beheerproject’ in Benneveld wellicht ook weer in een ambiguïteit kan dompelen. Dat ‘de’ gemeente enthousiast is, over dit project is in de ogen van de Boer­ marke - misschien wel - erg vanzelfsprekend. In hun ogen, staat het project wellicht symbool voor een gewenste vorm van participatie. Die, in de bescheidenheid van het project van nu, gezien kan worden als een hobby van een aantal inwoners. Die echter niet bij machte (zullen) zijn, om deze vorm van beheer voor alle berm­ en in het dorp op zich te nemen. Tel daarbij op dat de gemiddelde burger het lastig vindt om actief te participeren in een beleidsproces. Het is lastig om de weg te vinden in een on­ door­ grondelijk woud van regels, afspraken en instituties. Woorden en zinnen van deze strekking hebben we in veel interviews mogen optekenen. Zo wordt de inzet van Reinder in Geesbrug bijvoorbeeld alleen al om die reden gewaardeerd: hij is wel van zins én in staat, om formulieren in te vullen, te vergaderen en ‘de ambtelijke taal’ te spreken. Een ver­ toog dat ook in Dalerpeel door bijvoorbeeld Bert is gedeeld: hij spreekt van doeners. Ook de uitspraak ‘willen we een kap, dan bouwen we een kap’ valt (alleen) in deze context goed te plaatsen.

Andere vormen van participatie dan ‘voorzitter, secretaris, penning­ meester’. Vergaderen an sich of, zo u wil, wat traditionele vormen van participatie via het maatschappelijk middenveld staan al langer onder druk. Ook daarin is Coevorden niet anders dan een willekeurige gemeente in Nederland. De Hart (2005) stelde al eerder vast dat het maatschappelijk middenveld in Nederland de afgelopen decennia sterk veranderd is. Zo wees hij op een verminderde vorm van participatie: “Bevolkings­ enquêtes suggereren dat het percentage Nederlanders dat bij geen enkele maatschappelijke organisatie is aangesloten, in de loop van het vorige decennium toenam. De teruggang valt zowel bij ideële als bij recreatieve organisaties waar te nemen en manifesteert zich inmiddels ook bij belangenorganisaties.” Volgens De Hart sluit de organisatiestructuur van de meeste vrijwilligersorganisaties niet meer aan bij de manier waarop burgers actief willen (en misschien ook wel kunnen) zijn: “De geringere wervingskracht van traditionele organisaties [...] vloeit niet voort uit een afgenomen belangstelling voor de thema’s waarop zij zich primair richten. Hun afgenomen aantrekkelijkheid heeft waarschijnlijk eerder te maken met kenmerken van hun organisatiestructuur en met de beschikbaarheid van een steeds breder scala aan alternatieve mogelijkheden voor burgers om vorm te geven aan hun interesses en affiniteiten. In het hedendaagse Nederland kunnen ze zich oriënteren op een rijke schakering aan media, vormen van spiritualiteit en politieke participatie wijzen. Het complement hiervan is dat de binding met organisaties steeds vaker de trekken vertoont van een tijdelijk verband; de organisaties zelf lijken steeds vaker een soort participatie uitzendbureaus.” De droge constatering van de Hart luidt dan ook: “Emancipatie als inspiratiebron droogt langzaam op. De relaties met organisaties worden overwegend functioneler en anoniemer.” In dat licht bezien, is het niet gek dat de meeste verenigingen voor wijk- dorpsbelangen het wat moeilijker hebben om opvolging te vinden.

Buiten-spel

Het boek met 'Buiten-spel' als titel. Dat hebben we uiteraard niet voor niets gedaan. 'Buiten' (en het tegenovergestelde 'binnen') is in Coevorden voor meerdere uitleg vatbaar. In de gemeentelijke organisatie is 'buiten' die brede range aan plekken, waar 'verbindend besturen' nieuwe verhoudingen toe wil zoeken, nieuwe verbindingen tot stand wil brengen. Door 'buiten' meer regie, meer invloed en middelen (bijvoorbeeld in de vorm van een Stimuleringsfonds) toe te kennen. Buiten is dus die bonte verzameling van individuen, die samen zoekende zijn naar een goede invulling van die nieuwe verhoudingen.

Buiten is ook een woordspeling op een van de belangrijkste onderwerpen in de afgelopen vier jaren: de kwaliteit van de openbare ruimte, waarin in Coevorden naar andere vormen van samenwerking en verantwoording is gezocht. 'Buiten' is ook in veel van die vertogen een aangrijpingspunt (geweest), om als inwoners met de gemeente in gesprek te zijn: door bijvoorbeeld de kwaliteit van de openbare ruimte ter discussie te stellen. Het al dan niet maaien van de berm. Het aantal maaibeurten per jaar. Het schoonhouden van verkeersborden. De schuine stoepranden. Het realiseren van een overkapping. De wens om een evenemententerrein in te richten. Logisch ook: die openbare ruimte is dé plek waarin mensen elkaar (anders dan in gezinsverband) ook daadwerkelijk ontmoeten. Waarin we ons tot elkaar (moeten) verhouden.

De tegenhanger van 'buiten' is uiteraard 'binnen': dat is in deze verhouding de gemeentelijke ambtelijke organisatie. Waar velen meer dan hun best doen, om die nieuwe verhoudingen vorm te geven. Ruimte te geven, ruimte te laten. Anders te werken.

Dat brengt ons op het tweede woord in de titel: spel. Spel dat verandert. Ruimte geven vergt een andere manier van werken, een andere manier van beslissingen nemen. Spel is an sich een fenomeen, dat zich goed laat vergelijken met het programma Coevorden Verbindt. Ga maar na: als we voetbal als metafoor van 'spel' gebruiken, dan is een mix van creativiteit, inzet en discipline cruciaal voor het behalen van resultaat. Voetballers moeten 'ruimte' zien en juist onverwachte dingen doen, om te kunnen scoren. Maar er gelden ook kaders (de afmetingen van het veld, het doel) en regels (schoppen mag niet: dat levert een gele of rode kaart op). Met een scheidsrechter, die deze regels niet absoluut kan zien, maar ze juist 'naar de geest van de wedstrijd' moet toepassen en interpreteren. Maar waarin zo'n beslissing van de scheidsrechter niet altijd door iedereen gedragen wordt. Ook dat hebben we in de afgelopen maanden in Coevorden kunnen waarnemen: als de scheidsrechter (in de vorm van een jury, of soms wethouder of ambtenaar) een beslissing neemt, dan volgt er soms ook protest: 'scheids!'

'Spel' hebben we bijvoorbeeld ook waargenomen, rond het stimuleringsfonds. Een spel, waarin de gemeente in eerste instantie niet al te veel regels aan wilde toekennen. Maar er door de spelers toch al snel om wat regels gevraagd werd. Die er dan ook kwamen. Inclusief scheids (de jury). En daar waar de processen en regelgeving in de kern bedoeld waren, om eenieder helderheid te geven over 'het spel' en een soepele doorgang te garanderen, beleefden sommige deelnemers die regels toch als een behoefte aan controle en beheersing.

Een spel, waarin dorpen en wijken moeten 'strijden' om het geld door stemmen te winnen. Geld dat schaars is. In die zin, dat niet iedereen die een aanvraag indient, ook geld krijgt. Waarin aanwezige kennis en vaardigheden per dorp en wijk verschillen: de een moet het wat meer van inzet, en de ander wat meer van creativiteit hebben. Maar waarin uiteindelijk ook een wedstrijdelement, een 'uitslag' valt: sommige dorpen en wijken winnen een wedstrijd, waarbij anderen toch (deze keer) verliezen.

Dat leidt misschien wel tot de laatste betekenis van de titel: samen vormen deze twee woorden het woord 'buitenspel'. Een voetbalterm. Waarin de te snel vertrokken aanvallende partij afgefloten wordt. Het nieuw begonnen college zag en ziet het als zijn opdracht om nieuwe verbindingen tot stand te brengen met al die burgers in Coevorden, die zich niet (meer) herkenden in de lokale overheid. Om de inwoners van Coevorden, die zich buitenspel geplaatst voelden, weer onderdeel te laten uitmaken van de gemeenschap, die Coevorden is.

Nu we vier jaar verder zijn, en die ambitieuze doelstelling tegen het licht houden, wat zien we dan? Natuurlijk hebben we kunnen waarnemen, dat 'verbindend besturen' nog niet 'af' is (waarbij we ons rekenschap geven, dat een dergelijk groot traject nooit echt 'af' kan zijn). Dat tijdens het spel, soms de regels aangepast moesten worden (zoals bijvoorbeeld de instelling van de Jury bij de Projectenparade). Maar er is ontegenzeggelijk in de afgelopen jaren veel bereikt. In alle gesprekken hebben we namelijk kunnen waarnemen, dat de goede intentie van die veranderende overheid, van dit college buiten gezien, herkend én gewaardeerd wordt. Staat iedere inwoner na vier jaar weer op het veld? En doen ze mee? Nee.

Niet allemaal. Maar het team is zeker uitgebreid. Er is gescoord. Nieuwe talenten hebben zich aangediend. Nieuwe vormen gevonden. Maar misschien is het allerbelangrijkste wel, dat het spelplezier in Coevorden terug lijkt: de absolute voorwaarde om er samen een mooie wedstrijd van te kunnen maken. De eerste helft is, als het ware, gespeeld. En Coevorden staat, om de metafoor maximaal op te rekken, met 1-0 voor. Het publiek heeft zo nu en dan mooi voetbal gezien. De sfeer is goed. Aan een volgend college is het, om aan de tweede helft te beginnen.

